

SZABADOS ÁDÁM

AZ EVANGÉLIUMI HIT

A veszprémi Evangéliumi Keresztény Gyülekezet tagjainak. (1Thessz 2,8)

TARTALOM

<i>ELŐSZÓ</i>	3
<i>BEVEZETÉS: AZ EVANGÉLIUMI KERESZTÉNYSÉG</i>	4
1. A SZENTHÁROMSÁG	11
2. ISTEN SZUVERENITÁSA	19
3. A BIBLIA	25
4. A BŰN	30
5. KRISZTUS SZEMÉLYE	37
6. KRISZTUS VÁLTSÁGMŰVE	43
7. A MEGIGAZULÁS	49
8. A SZENTLÉLEK MUNKÁJA	54
9. AZ EGYHÁZ	59
10. A VÉGSŐ DOLGOK	66
<i>UTÓSZÓ: AZ EVANGÉLIUMI KERESZTÉNY LELKÜLET</i>	72

ELŐSZÓ

2000. nyarán és őszén gyülekezetünk vasárnapi istentiszteletein az evangéliumi hit alaptanításaival foglalkoztunk. Ebben pásztori célok vezéreltek, azt akartam, hogy a gyülekezet tagjai megismerjék azt a legközelebbi lelki rokonságot, akikkel – ha nem is formálisan – összetartozunk, és azt az evangéliumi hitet, mely összeköt bennünket velük. A sorozat elején az evangéliumi kereszténységről, a végén pedig az evangéliumi lelkülétről beszéltem. Ez a két tanítás közrefogta a gyülekezet tíz pontból álló hitvallásának magyarázatát. Ennek a tanítás-sorozatnak az írott változata részben Wéber Jutkának köszönhető, aki számomra elképesztő türelemmel a kazettára felvett szöveget számítógépre vitte. Ezt a nyersanyagot dolgoztam át, helyenként kihagyva, máshol bővítve az eredeti anyagot. Lényegét tekintve azonban ugyanaz a tanítás maradt.

Tudom, hogy sokan megkérdőjeleznék a megközelítem helyességét. Az evangéliumi kereszténységről itt alkotott kép meglehetősen szubjektív, nyilván mások más ismertetőjegyeket emelnének ki, esetleg egészen más szempontok alapján értékelnék ezt a lelkiséget. A nyugati világban jelenleg az evangéliumi szintézis felbomlási folyamatának lehetünk tanúi. (Persze ez is nézőpont kérdése.) Már nem csak az evangéliumi identitás *milyen* vitatott, de *szükségessége* is. Az evangéliumi identitást egyre többen egy szélesebb ökumenikus identitásra cserélik. Ez megfelel a globalizáció és a posztmodern hangulatának és elvárásainak, ezért kétségkívül vonzó alternatíva. Ilyen légkörben az evangéliumi identitás erősítése szűklátókörűségnek vagy pártoskodásnak tűnhet.

A másik problémát megközelítem *doktrinális* jellege okozhatja. A világban is és az egyházban is ma a kulcsszó nem az „igazság”, hanem a „spiritualitás”. Az igazság elválaszt, a spiritualitás összeköt. Az igazság arrogáns, a spiritualitás alázkodó. Az igazság zárt, a spiritualitás nyitott. Az evangéliumi hit *alaptanításairól* beszélni ráadásul kockázatos dolog is. Ki határozza meg, hogy melyek ezek a tanok? Mitől lesz valami elsődleges, és mitől másodlagos? Miért vegyük magától értetődőnek az ezzel kapcsolatos évszázados evangéliumi konszenzust? És egyáltalán, van-e ennek jelentősége a lelkiség mélyrétegei számára? A mai kor nem kedvez az ilyen írásoknak. Sokak számára unalmas is. Ezzel együtt nem precedens nélküli a megközelítem, hiszen nemrég írta meg John Stott is *Evangelical Truth* című könyvét (magyarul idén jelent meg *Egy az Úr, egy a hit* címmel a Harmat kiadónál), mely a Szentháromság szemszögéből az evangéliumi mozgalom hitvallásával foglalkozik. Azt hiszem lényegében nem különbözik megközelítem az övétől, bár a sorozat születésekor nem ismertem még a könyvét. Stott árnyékában persze bátrabban vállalom az itt leírtakat is.

Az evangélium nem csak kapcsolat, de üzenet is. Az üzenet „spiritualitásra” való felhívás *az igazságon keresztül!* Az igazság kapcsolat nélkül gőg, a spiritualitás viszont nem mindig a mennyből való. Nincsen igaz spiritualitás evangéliumi igazság nélkül. Az apostolok számára az evangélium igazsága és az Istennel való kapcsolat kölcsönösen feltételezik egymást. Pál arról ír a thesszalonikai hívőknek, hogy az igazság elvetése a kárhozat jele, az igazságba vetett hit viszont az üdvösségé (2Thessz 2,9-15). Az öreg János apostol is hangsúlyozza a spiritualitás doktrinális jellegét: „Vigyázzatok magatokra, hogy ne veszítétek el, amit elértünk munkánkkal, hanem teljes jutalmat kapjatok. Aki túllép ezen, és nem marad meg a Krisztus *tanításában*, abban nincs benne Isten; aki megmarad a *tanításban*, abban benne van az Atya is, meg a Fiú is. Ha valaki hozzátok érkezik, és nem ezt a *tanítást* viszi, ne fogadjátok be a házatokba, és ne köszöntsetek, mert aki köszönti, közösséget vállal annak gonosz cselekedeteivel. (2Jn 1,8-11).

Az apostolok szerint az evangéliumhoz kapcsolódó identitás, és ennek az identitásnak részben doktrinális jellege elsődleges kérdés. Ennek erősítéséhez szeretnék hozzájárulni ezzel a kis írással is.

Veszprém, 2002. december

BEVEZETÉS: AZ EVANGÉLIUMI KERESZTÉNYSÉG

„Eszetekbe juttatom, testvéreim, az evangéliumot, amelyet hirdettem nektek, amelyet be is fogadtatok, amelyben meg is maradtatok. Általa üdvözültök is, ha megtartjátok úgy, ahogy én hirdettem is nektek, hacsak nem elhamarkodottan lettetek hívőkké.” (1 Korinthus 15,1-2)

Pál apostol azt állítja, hogy az evangélium fog bennünket üdvözíteni, ha megtartjuk azt úgy, ahogy ő hirdette. Az evangéliumot az apostolok közvetítésével magától Istentől kaptuk, ezért azon nem változtathatunk. Az evangéliumi kereszténység nagy családját az evangélium és az evangéliumhoz való ragaszkodás köti össze. A következőkben az evangéliumi hitet igyekszünk körüljárni.

Gyülekezetünk hitvallása egy *evangéliumi* hitvallás, melynek szövege megegyezik a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség (MEKDSZ) hitvallásának szövegével. Ez a hitvallás olyan „minimalista” megfogalmazása az evangéliumi hitnek, melyet nagy valószínűséggel minden evangéliumi keresztény elfogadna és magáénak vallana. Pontjai a Bibliában kijelentett evangéliumot foglalják össze. A következőkben ezeket fogjuk egyenként taglalni. Független gyülekezet vagyunk, mégsem vagyunk egyedül. Látnunk kell azt a régi, rendkívül nemes és kiterjedt rokonságot, melynek mi is részei vagyunk. Célunk az, hogy megismerjük azoknak a hitét, akikhez lelki értelemben a legszorosabb kapcsolat fűz bennünket.

Definíciók

Kezdjük néhány definícióval, hogy lássuk, különböző emberek hogyan határozták meg az *evangéliumi keresztény* vagy *evangéliumi kereszténység* kifejezést.

1. Az első definíció Alister McGrath Kálvinról írt könyvéből (*Kálvin*, Osiris, Budapest, 1996) származik: „Eredetileg az 1510-es, 1520-as években a német fejedelemségek területén és Svájcban kialakuló reformmozgalmat jelentette. Később a speyeri birodalmi gyűlés után felváltotta a *protestáns* elnevezés. Ma már, különösen az angol nyelvű teológiában azt az irányzatot jelöli, mely nagy hangsúlyt helyez a Szentírás mindenek feletti tekintélyére és Krisztus engesztelő halálára.”

Az első dolog, amit megtudunk ebből a definícióból az, hogy eredetileg a reformáció híveit nevezték *evangélium*inak. A magyar nyelvben megmaradt erre egy kis utalás az *evangélikus* szóban, mely ma a lutheri reformáció követőinek megnevezésére szolgál (evangélikus=lutheránus). A fenti meghatározásból azt is láthatjuk, hogy az *evangéliumi keresztény* (angolul *evangelical*) kifejezés leginkább angolszász nyelvterületen érthető. Magyarországon nem annyira közsímet ez a fogalom, a fordítása is problémát jelent. A definíció alapján a harmadik lényeges dolog az, hogy az evangéliumi kereszténységnek két fontos hangsúlya van. Az egyik a Szentírás, vagyis a Biblia mindenek feletti tekintélye (az evangéliumi keresztények „bibliás” emberek), a másik a kereszt, vagyis Krisztus engesztelő halálának központi szerepe.

2. Egy teológiai szótár (*A Dictionary of Theological Terms*, Grace Publications, London, 1996) a következőképpen határozza meg az evangéliumi kereszténységet: „Az evangéliumi keresztények hiszik, hogy a Szentírás Mózes első könyvétől a Jelenések könyvéig Isten kinyilatkoztatott szava az emberiség számára, és ezért megmutatja, hogy mit kell hinnünk és tennünk. Ebből a hitből fakad az evangéliumi keresztényeknek az a meggyőződése, hogy Jézus Krisztus, az Isten Fia, meghalt mint az Ő népének a helyettese, és feltámadt az ő megigazulásukra. Emellett hiszik a keresztény hit összes többi tanítását is. A Szentírásról vallott felfogásuk különbözteti meg az evangéliumiakat a liberálisoktól.”

Ebben a definícióban is világosan látható a két előbb említett hangsúly: a Biblia tekintélye és Krisztus kereszthalálának központisége. Ehhez hozzátesz még egy fontos jellemzőt: az evangéliumi kereszténység szemben áll a liberális teológiával.

3. Richard Lovelace a keresztény lelkeségről szóló könyvében (*Dynamics of Spiritual Life*, IVP, 1979) az evangéliumi kereszténységről háromféle értelemben ír. Az evangéliumiség először is lehet *élettel teli kereszténység*. Ebben az értelemben mindazok evangéliumiak, akik „megélik” a keresztény hitet (legyenek bár katolikusok, ortodoxok, protestánsok). Az evangéliumiséget lehet szűkebben is értelmezni, és *élő, protestáns ortodoxiá*ként meghatározni. Az evangéliumiség ebben az esetben a protestáns hitvallásokhoz kapcsolódik, de nem csupán helyes hitvallást, hanem személyes megtérést és valódi belső hitéletet is jelöl. Teljesen leszűkítve a kört Lovelace az amerikai kereszténységnek egy szűk irányzatát, az *amerikai fundamentalizmust* érti evangéliumiség alatt.

Ebben az írásban evangéliumi kereszténység alatt nem a legtágabb csoportot értem. Nem vonom kétségbe Avilai Teréz, Szalézi Ferenc vagy mások hitét, de nem sorolom őket az evangéliumi kereszténység családjához. Tágabban használok viszont a kifejezést, mint Lovelace harmadik értelmezése. Amikor evangéliumi kereszténységről beszélek, elsősorban *protestáns* hitvallásokon alapuló keresztény irányzatra gondolok.

4. A negyedik definíciót ugyancsak Alister McGrath-tól, *Bevezetés a keresztény teológiába* (Osiris, Budapest, 1995) c. könyvéből idézem: „Az evangélikalizmus kifejezés a 16. századból származik, és akkor azokra a katolikus írókra használták, akik a késő középkori egyház gyakorlatával szemben a bibliai hithez és gyakorlathoz tértek vissza. Különösen az 1520-as években használták ezt az elnevezést, amikor a korai reformáció polemikus írásaiban elszaporodott az *evangelique* francia, ill. az *evangelisch* német kifejezés. A meghatározást most tágabb értelemben használjuk. Ma jórészt arra a felekezetek feletti teológiai és kegyességi irányzatra utal, amely különleges hangsúlyt fektet a Biblia szerepére a keresztény életben. A mai evangélikalizmus négy feltevésre koncentrál: a Biblia tekintélye és elégséges volta; a megváltás kizárólag Krisztus kereszthalála által van; a személyes megtérés szükségessége; és az evangélizáció szükségessége, helyessége és sürgőssége.”

McGrath itt hozzátesz még két hangsúlyt az előzőekben elmondottakhoz. Itt is említi a Bibliát és Krisztus keresztjét, de még két jellemzőt említ: a személyes megtérés hangsúlyozását (vagyis azt, hogy minden embernek újjá kell születnie, meg kell térnie), és az evangélizáció fontosságát (az evangéliumi keresztények hiszik, hogy az az üzenet, amely hozzájuk eljutott továbbadandó, arra minden embernek szüksége van).

„Evangéliumi keresztény” vagy „evangélikál”?

Néhány mondat erejéig térjünk vissza az „evangelical” kifejezés fordításának problémájára. A szó az angolszász világban teljesen érthető, a magyar viszonyok között azonban meglehetősen homályos. A zavart jól jellemzi, hogy egyre gyakrabban lehet az „evangéliumi keresztény” fordítás mellett az „evangélikál” változattal is találkozni. Ha a két fordítás *tartalmát* nézzük, mindegy melyiket használjuk, de meg lehet figyelni egy tendenciát abban, hogy ki fordítja a szót „evangéliumi keresztény”-nek és ki „evangélikál”-nak. Ennek ismeretében látni fogjuk, hogy a szóhasználat mégsem közömbös.

Általában azok fordítják „evangelikál”-nak, akik azt a mozgalmat (vagy lelkeséget), melyet a szó jelöl, a kereszténység *egyik* formájának tartják. A szóval hangsúlyozni akarják a mozgalom történelmi gyökereit és kulturális meghatározottságát, és nem is feltétlenül tartják az „evangélikalizmust” a kereszténység *legjobb* formájának. Az „evangéliumi kereszténység” kifejezésnél kevésbé kizárólagos „evangélikál” szó jobban megfelel annak a szándékuknak, hogy a kereszténységnek ezt a válfaját elszigeteljék, érzékeltessék annak angolszász jellegét, és megfosszák attól az igényétől, hogy a hit legegészségesebb, legevangeliumibb (ehelyett legfeljebb legevangelikálabb) formája. Akik az „evangelical” szót „evangéliumi keresztény”-nek fordítják, az előbbiekkal ellentétben általában úgy gondolkodnak erről a mozgalomról, mint ami a legbiblikusabb, legegészségesebb, az evangéliumhoz legközelebb álló formája a keresztény hitnek.

Ebben az írásban az „evangéliumi keresztény” fordítást használom. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy ez a kereszténység *egyik* formája. Lesznek olyan emberek is a mennyben, akik nem evangéliumi keresztények, nem voltak azok soha, és talán nem is lesznek azokká soha. Ide sorolom például C.S. Lewis-t, aki nagyszerű keresztény író volt, de nem vallotta magát a szó szoros értelmében vett evangéliumi kereszténynek. Hiszem, hogy a mennyben lesz, más kereszténnyel együtt, akik kívül vannak a kereszténység ezen meghatározásán. Azt is gondolom, hogy sok jogos kritika illetheti az evangéliumi kereszténységet, hiszen ez a mozgalom (vagy lelkiség) sem tökéletes. Mégis merem vállalni, hogy felfogásában ez a legbiblikusabb formája a kereszténységnek. Ez az, ami a legjobban hasonlít arra, amiről az Újszövetségben olvasunk, ez tükrözi leginkább az újszövetségi gyülekezetek életét.

John Stott saját anglikán evangéliumi identitásával kapcsolatban fogalmazta meg a következőt: „Azért vagyok evangéliumi keresztény, mert meggyőződése, hogy az evangéliumi alapelvek (elsősorban a *sola scriptura* és a *sola gratia*) elválaszthatatlanok a hiteles kereszténységtől. Evangéliumi kereszténynek lenni egyenlő azzal, hogy újszövetségi keresztények vagyunk, és fordítva.” (*Hope for the Church of England?*, Kingsway, 1986. 17.o.). Stott-tal együtt hiszem, hogy az evangéliumi kereszténység a legegészségesebb formája és megélése a keresztény hitnek. Tehát nem csak egyik formája a sok lehetséges közül, hanem az a formája, amely a legjobban törekszik arra, hogy a hívők az Újszövetség alapján éljék meg a hitüket. Ha kritikát fogalmazunk meg, annak célja az kell hogy legyen, hogy *evangéliumibb* legyen az evangéliumiségünk.

Az evangéliumi kereszténység mint lelkiség

A tisztánlátás érdekében fontos két megállapítást tenni: 1. Az evangéliumi kereszténység egy lelkiség, nem egy felekezet. 2. Vannak felekezetek, amelyek jobb talajt jelentenek az evangéliumi lelkiség számára, mint más felekezetek vagy gyülekezetek.

1. Az *evangéliumi kereszténység egy lelkiség, nem egy felekezet*. Rossz a következő felsorolás: vannak reformátusok, evangélikusok, pümkösdiek, baptisták, metodisták, és vannak evangéliumiak. Sokkal jobb azt mondani, hogy a keresztények között vannak *evangéliumi* reformátusok, *evangéliumi* evangélikusok, *evangéliumi* pümkösdiek, *evangéliumi* baptisták, *evangéliumi* metodisták és vannak független *evangéliumi* gyülekezetek. Van egy összekötő kapocs minden evangéliumi között: maga az *evangélium*.

Talán az egyik legfontosabb vonása az evangéliumi kereszténységnek, hogy különbséget tud tenni elsődleges és másodlagos dolgok között, és a másodlagos dolgokat alárendeli az elsődlegeseknek. Evangéliumi keresztények számára az evangélium minden esetben megelőzi a tradíciót, ezért tudnak összekapcsolódni akkor is, ha másodlagos kérdésekben nem értenek egyet. Vegyünk példának egy *evangéliumi* reformátust, aki hisz a Biblia tekintélyében és ragaszkodik a tiszta bibliai evangéliumhoz. Evangéliumi felfogása miatt valószínűleg jobban vonzódik a többi evangéliumi keresztényhez, bármilyen felekezetben is legyenek, mint a saját felekezetén belül levő liberálisokhoz, akik tagadják a Biblia igazságait. Egy evangéliumi református prédikátor feltehetően szívesebben elmegy prédikálni egy konferenciára, melyet baptista vagy szabadkeresztény evangéliumiak szerveznek, mint a saját felekezetén belül egy olyanra, melyen liberális teológusok a számára kedves hitigazságokat szedik darabokra. Sokkal mélyebb közösséget érez a másik felekezetben lévő evangéliumiakkal, mint a saját felekezetén belüli *nem* evangéliumiakkal.

Jó példa erre a tizennyolcadik századi evangélista, George Whitefield, aki szívesen hirdette az ígét baptisták, kongregacionalisták, presbiteriánusok, holland reformátusok, vagy a Wesley-féle arminianusok között, annak ellenére, hogy így sokszor szembekerült saját anglikán felekezetének teológusaival és lelkészeivel. Ezt a hozzáállást tükrözi az elmúlt kétszáz évben létrehozott számtalan felekezetközötti evangéliumi misszió léte is. Fontos tehát megállapítani, hogy az evangéliumi kereszténység egy lelkiség, nem pedig egy felekezet. Minden felekezetben megjelenhet ez a lelkiség, de az evangélium összeköti egymással azokat, akik ehhez a lelkiséghez tartoznak.

2. *Vannak felekezetek, amelyek jobb talajt jelentenek az evangéliumi lelkiség számára, mint más felekezetek (vagy gyülekezetek)*. Bár az evangéliumi kereszténység nem kötődik egyetlen felekezethez sem, mégsem mondhatjuk, hogy a lelkiség számára minden felekezet ugyanolyan jó táptalajt jelent.

Alapvetően rossz talajnak tartom az evangéliumiség számára a nagyon erős felekezetiességet. Ha egy felekezet erőteljesen hangsúlyozza saját felsőbbrendűségét, ott nehezen valósul meg az evangéliumiség. A népegyházak sokszor nehezebb talajt jelentenek az evangéliumiség számára pusztán azért, hogy a másodlagos hagyományok gyakran ugyanolyan fontosakká válnak, mint maga az evangélium. Ez megtörténhet egy kisegyházzal vagy független gyülekezettel is.

Általában rosszabb talajt jelent egy olyan felekezet is, ahol a liturgia nagyon fontos. Ebből a szempontból egy evangélikusnak egy kicsit nehezebb evangéliuminak lenni, mint egy reformátusnak vagy egy baptistának. Az evangélikusok számára ugyanis az úrvacsora például nagyon fontos liturgikus cselekmény, melyben elengedhetetlen szerepe van a felszentelt evangélikus lelkésznek és annak, hogy mi történik a kenyérben és a borban. Egy evangélikus számára, aki a felekezetét és annak hitvallásait komolyan veszi, sokkal nehezebb lesz együtt úrvacsorázni egy baptistával, mint a baptistának vele. Ez nem zárja ki az evangéliumiséget, de nehezebbé teszi.

Alapvetően rossz talaj az evangéliumiség számára egy olyan felekezet, ahol a hivatalos tanítás bizonyos pontokon ellentmond az evangéliumnak, vagy Biblián kívüli dogmákat tartalmaz. Azt gondolom például, hogy a római katolikus egyház alapvetően rossz talaj az evangéliumiség számára. Ez nem azt jelenti, hogy nincsenek benne újjászületett emberek, de azt igen, hogy a katolikus egyházon belül szinte lehetetlen evangéliumi gyülekezetről beszélni. Ha az illető közösség valóban evangéliumi, óhatatlanul szembekerül saját egyháza tanításával (Mária tisztelete, szentekhez való imádság stb.). Döntenie kell, hogy evangéliumi *vagy* római katolikus akar-e lenni. Ezzel szemben egy olyan felekezet vagy független gyülekezet, melynek evangéliumi hitvallása van, mindig alapvetően jó talaj az evangéliumiség számára.

Nem szabad ugyanakkor elfeledkezni arról, hogy az evangéliumi keresztények egységének egyik történelmi kulcsa éppen az volt, hogy az ekkleziológia kérdéseit az evangélium szempontjából másodlagosnak tekintették. Az evangéliumi lelkiség nem az Egyházzal vallott felfogásokra, hanem az evangéliumra épül.

Az evangéliumi kereszténység gyökerei

Mit tekint az evangéliumi kereszténység saját gyökereinek? Ha visszanézünk az egyháztörténet változásaira, kiket tekinthetünk elődeinknek? Kik azok, akik meghatározták azt, amilyenekké mára lettünk?

Az evangéliumi keresztények elsősorban a korai egyházat, annak egyszerű gyülekezeti életét tartják előfutárunknak. Az ősegyház élete, ahogy az az Apostolok cselekedeteiből és az apostoli levelekből megismerhető, minden másnál erőteljesebb minta és útmutató az evangéliumi kereszténység számára. Bármennyire fontos is azonban számunkra, hogy a hitünk a Bibliából táplálkozik, tudomásul kell vennünk azt a történelmi fejlődést is, melyek hozzájárultak az evangéliumi kereszténység mai arculatához. Ezek a hatások nem egyenértékűek a Biblia tekintélyével, de befolyásolták és ma is befolyásolják az evangéliumi keresztények bibliaértelmezését.

Az apostoli kor mellett a kereszténység egészével egyetértésben az evangéliumi keresztények számára is nagy jelentőséggel bírnak az ókeresztény egyház hitvallásai (elsősorban az Apostoli Hitvallás, valamint a Szentháromságáról és Krisztus személyéről szóló hitvallási formulák).

Ennél talán még fontosabb a *reformáció*, melyben a mozgalom saját közelebbi gyökereit látja. A reformáció hangsúlyai, *sola Scriptura* (egyedül a Szentírás a hit mércéje), *sola gratia* (az üdvösség egyedül kegyelemből van), *solus Christus* (csak Krisztus érdeméért), *sola fide* (egyedül hit által), *solus Deo gloria* (egyedül Istené a dicsőség), mind beépültek az evangéliumi hitbe, és a helyes igeértelmezés alapköveivé váltak.

Idővel két megújulási mozgalom bontakozott ki a protestáns felekezeteken belül: a *puritanizmus* és a *pietizmus*. Mindkét mozgalom hangsúlyozta, hogy azokat a hitvallásokat, melyeket a reformátorok megalkottak, meg kell élni. A keresztény hit *élő* ortodoxia (igazhitűség) kell legyen. Éppen ezért mindkét mozgalom hangsúlyozta a személyes megtérést (Istenhez fordulást) és az újjászületést. Enélkül teljesen értelmetlen egy hitvallás bemagolása. Ha az életünkben nem történik változás, csak a tudásunkat

gyarapítjuk, de ugyanúgy elkárhozunk, mint nélküle. Európában – Angliát kivéve – elsősorban a pietizmus terjedt el és határozta meg az európai kontinensen az evangéliumi kereszténységet. Így a magyarországi evangéliumi ébredések is főleg pietista jellegűek voltak. Angliában a puritanizmus hozta létre vagy hatotta át az evangéliumi kereszténységet. Véleményem szerint az angliai puritanizmus egészségesebb formája volt az élő ortodoxiának, mint az európai pietizmus. A puritánok ügyesebben megteremtették az egyensúlyt az ortodoxia és az élet, az átélés és a hitvallás, az értelem és az érzelem szerepe között, mint a pietisták. A pietizmusnak viszont vitathatatlan érdemei vannak az átélés és cselekvő hit területén (gondoljunk csak Tersteegen énekeire vagy Francke árvaházaira).

A következő fontos lépés, mely az evangéliumi kereszténység arculatát meghatározta, a tizenennyolcadik századi angliai és amerikai ébredés volt. Ez játszott szerepet abban, hogy elsősorban angolszász nyelvterületen vált erőteljes mozgalommá az evangéliumiség. Angliában az ébredésnek három nagy ága volt: 1. a kálvinista ág, melyet főleg Whitefield nevével lehetett fémjelezni (és amelyet mellesleg eredetileg neveztek evangéliumi kereszténységnek); 2. a Wesley-féle arminiánus ág; 3. és a pietista ág, amely az európai kontinensről jött át a cseh–morva testvérek közvetítésével a Zinzendorf vezette herrnhuti ébredésből. Érdekes, hogy a tizenennyolcadik században – főleg Whitefield hatására – mindhárom irányzatot együttvéve kezdték evangéliuminak nevezni. Volt ugyanis közöttük egy (a lényegesben megmutatózó) egység: összekötötte őket az evangélium. Mindhárom mozgalom hitt a Biblia tekintélyében, abban, hogy az embernek újjá kell születnie, és hogy egyedül Krisztus halála által van igazságunk. Természetesen a másodlagos kérdésekben mindhárom mozgalom hangsúlyozta a saját felfogását. Így például a kálvinisták ragaszkodtak a predestinációhoz, az arminiánusok a szabad akarathoz, a pietisták pedig ahhoz a lelkeséghez, amely Krisztust mint az Isten Bárányát állította a középpontba. De lényeges volt, hogy amikor szükség volt rá, félre tudták tenni a másodlagos kérdéseket, és elismerték az alapvető lelki rokonságot. Ez egy nagy lépés volt abba az irányba, amilyenné az evangéliumi kereszténység a huszadik századra lett. (Ma az evangéliumi kereszténységben a három irányzat közül a Wesley-féle arminiánus ág dominál, de ez a tizenennyolcadik században nem volt még jellemző.)

A tizenkilencedik században egy új arculata kezdett kifejlődni az evangéliumi kereszténységnek, amely mára szintén meghatározó hatásnak bizonyult. Ennek oka a liberális teológia megjelenése és térhódítása volt. Egyes hívők az evangéliumi hagyományból erőteljesen reagáltak erre. 1910-ben kiadtak egy tizenkét kötetes könyvsorozatot *Fundamentals* (A hit alapjai) címmel, melyben alapvető kérdéseket tárgyaltak és védelmeztek a kritikai támadásoktól (Krisztus istensége, szűztől születése, feltámadása, személyes visszajövetele, csodák stb.). Innentől az evangéliumi kereszténység úgy is jelentkezett, mint a teológiai liberalizmussal szemben álló mozgalom.

A lelkeség mai jellemzői

Nehéz objektív képet kialakítani az evangéliumi kereszténység huszadik századi történetéről és változásairól. Valószínűleg kicsi még a történelmi rálátás ehhez, bár többen megkíséreltek már kritikai értékelést adni erről az időszakról (pl. Iain Murray, David Wells). Nagyjából a következő vélemények és bírálatok fogalmazódtak meg:

1. *A mozgalom megerősödésen ment keresztül.* Az 50-es, 60-as évektől kezdve megfigyelhető az, hogy az evangéliumi kereszténység erősödött és egyre elismertebb lett. Teológiai és társadalmi presztízszt szerzett magának, ami nem volt meg a huszadik század első felében. Ebben főleg három törekvés játszott nagy szerepet. Az első a teológiában való helytállás, a tudományos szemlélet erősítése volt. Olyan evangéliumi vezetők, mint John Stott, F.F. Bruce, H.J. Ockenga, John Wenham azon munkálkodtak, hogy az evangéliumi kereszténység a teológián belül szerezzon magának tekintélyt, mutasson fel eredményeket, hogy egyetlen evangéliumi teológusnak se kelljen szégyenkeznie álláspontja miatt, hanem tudja igazolni azt. A másik fő törekvés egy amerikai teológus, C.F. Henry nevéhez fűződik, aki az evangéliumi kereszténységnek a társadalomban való szociális szerepvállalását hangsúlyozta. A harmadik törekvés fő zászlóvivője az ismert evangélista, Billy Graham volt. Billy Graham evangélizációs kampányai során a legszélesebb ökumenikus összefogást sürgette, és ezzel az evangéliumi kereszténység határait relatívvá és

megkérdőjelezhetővé változtatta. Ez döntő hatást gyakorolt az evangéliumi identitásra. Az evangélista ismertsége viszont növelte az evangéliumi kereszténység társadalmi elfogadottságát.

2. *A mozgalomra ma egy szélesedő egység (vagy ha kritizálni akarjuk, akkor egy „szétfolyás”) jellemző.* Ez egyenes következménye a Graham-kampányoknak és az ökumenikus mozgalomban való evangéliumi részvételnek. A dolog kétoldalúnak tűnik. Jó oldala a folyamatnak az, hogy sokan kiléptek a felekezetiességből, és észrevették, hogy saját felekezetükön kívül is vannak keresztények, és az evangélium erős kapocsként köti össze őket. Tudatosították magukban a különbséget az elsődleges és a másodlagos dolgok között, a hangsúlyt az elsődlegesekre fektetve. A másik oldalon viszont negatív folyamatok is elindultak. A szélesedő párbeszéd következtében sokszor éppen az evangéliumiség határai mosódnak el, és az evangéliumi keresztények nem evangéliumi, hanem inkább ökumenikus egységet keresnek. Tudatosították magukban, hogy van élet saját mozgalmukon kívül is, ami sajnos oda vezetett, hogy ma elfeledkeznek arról, hogy ők miért is evangéliumi keresztények. Volt például egy nyitás a katolikus egyház felé, melynek az az eredménye, hogy mára sokan már a reformációt is felesleges, indokolatlan dolognak tartják. Volt nyitás a liberálisok felé is annak érdekében, hogy a két tábor megpróbálja egymást megérteni, de ennek következtében elődeink tizenkilencedik század végi konzervatív reakciója vált látszólag szükséglettelenné.

Hosszútávon ennek a szélesedő egységnek („szétfolyásnak”) a következménye véleményem szerint az lesz, hogy miközben elmosódik az evangéliumi identitás, újból meg fog erősödni a felekezeti identitás, hiszen identitás nélkül a mozgalom nem tud létezni. Az evangéliumi kereszténység identitásválsága előtérbe tolja majd újból a hagyományokon és történelmi különbségeken alapuló felekezeti identitást. Ha nincs meg az evangélium alapján létrejövő közösség, akkor a másodlagos dolgok újból fontosakká fognak válni. Márpedig egy olyan egység, melynek alapja kevesebb mint az apostoli evangélium, nem fog hosszútávon megmaradni.

3. *A megerősödés mellett egy megízetlenedés is látható.* Mi az, amiben ez a megízetlenülés tetten érhető? Először is egyre nagyobb nyitottság érezhető evangéliumi körökben a bibliakritika felé. Ez fundamentalista keresztények számára nem feltétlenül baj, mert nyitottabb és igényesebb hozzáállást eredményez a Biblia értelmezéséhez. Csakhogy a folyamat érzésem szerint ma már túl messzire megy. Sokszor evangéliumi szerzőktől is lehet olyan megállapításokat olvasni, melyek jóval túlmennek a hit és apostoli tanítás által megkövetelt határokon.

Emellett az is gyakran tapasztalható, hogy a „közösség” az „apostoli tanítás” elé kerül (vö. ApCsel 2,42), vagy attól függetlenné válik. Az Igében fordított a sorrend! *„Szüntelenül részt vettek az apostoli tanításban és a közösségben.”* Ha úgy keressük a közösséget másokkal, hogy félretesszük az apostoli tanítást, akkor megszűnünk evangéliumi keresztényeknek lenni. Az apostoli tanítás rendkívül fontos számunkra, nem hanyagolhatjuk azt el, ha Krisztust akarjuk követni.

Szintén megízetlenedést okoz a növekvő emberközpontúság, melyben véleményem szerint nagy szerepet játszik a kálvinizmus térvessztése az evangéliumi kereszténységen belül. Ennek egyik jele, hogy manapság evangélizációs alkalmakon a Krisztus mellett való döntés hangsúlya teljesen kiszorítja az újjászületés szükségességének üzenetét. Az a tény, hogy már nem csodára várunk, hanem egy döntést erőltetünk az emberekre (vagyis mi „csináljuk” a csodát), növeli a külső vallásosságot. Ennek során az evangéliumi kereszténység egyre duzzad külsőleg vallásos emberekkel, s ez „megízetleníti a sót”. *„De ha a só megízetlenül, nem jó semmire, csak arra, hogy kidobják.”*

4. *Van egy növekvő törekvés a régebbi evangéliumi kereszténységhez (elsősorban a puritánokhoz) való visszatérésre.* Nehéz felmérni ennek a hatását, de mindenképpen reménységre ad okot. Több irányból is igény támadt erre. A második világháború után Martyn Lloyd-Jones hatására indult el a „puritán reneszánsz”. Ezzel egyidőben régebbi evangéliumi szerzők írásait vagy életrajzeit is kezdték kiadni. A kálvinista teológia újból magára talált, és sokakat meghódított az evangéliumi táborból. Ismert evangéliumi vezetők, mint J.I. Packer, Iain Murray, Sinclair Ferguson és John Piper felvállalták a puritánok és a kálvinizmus ügyét. Az evangéliumi kereszténységben tudatosabb lett a kálvinista teológia és a puritánok melletti (vagy elleni) elkötelezettség.

5. Érdekes jelenség, hogy az evangéliumi keresztények *aktív politikai szerepvállalása* az angolszász világban a posztmodern világ kihívásaira két gyökeresen különböző irányzatot szült az ezredfordulóra.

Amerikában a (fundamentalista) evangéliumiak egy része konzervatív-jobboldali politizálást folytat, és komoly tényező lett az amerikai politikai csatatéren. Fő törekvésük inkább a posztmodern világképpel való szembe fordulás és a hagyományos értékek védelme. Angliában viszont éppen egy baloldali radikalizmussal kapcsolódik össze egyes körök evangéliumi aktivizmusa, mely a szegények felé próbál utat törni, a posztmodern világképet pedig meglovagolja és felhasználja a kiábrándult és elvilágiasodott fiatalok megnyerésére. Nagy kérdés, hogy az evangéliumi keresztényeknek ez a politikai szerepvállalása milyen hatással lesz a mozgalom egészére. Mind a jobboldali amerikai fundamentalizmus, mind a baloldali angol poszt-evangéliumi radikalizmus veszélyes lehet, ha a politikai aktivizmus az evangélium tiszta üzenete elé kerül.

6. Nehéz még felmérni a *karizmatikus mozgalom* hosszútávú hatásait is, de az biztos, hogy a kezdeti bizalmatlanságot egyre inkább a szimpátia és befogadás váltja fel evangéliumi részről. Erre példa David Watson, Michael Green, John White, Wayne Grudem, Charles Hummel és más evangéliumi vezetők szoros kapcsolata a karizmatikus mozgalommal. Az evangéliumi kereszténység arculatát láthatóan befolyásolta az elmúlt két évtizedben a karizmatikus mozgalom lelki ajándékokról, dicsőítésről, szolgálatról, átélésről, örömről alkotott nézetei. A „Szentlelkes” mozgalmak vitathatatlanul hozzájárultak ahhoz, hogy az evangéliumiak felülvizsgálják a Szentháromság harmadik személyéhez fűződő viszonyukat, és ezen a téren pozitívnak mondható változások történtek. De az is tény, hogy ezek a mozgalmak inkább gyengítették a doktrinális elkötelezettséget, és gerjesztették a tanításban amúgyis érzékelhető elsekélyesedés folyamatát.

7. Még kevésbé értékelhető egyelőre az a viszonylag új irány, mely a reformáció előtti *lelkiségek* spirituális kincseinek a feltárására törekszik. Egyre nagyobb divatja van evangéliumi körökben a monasztikus életformához kötődő, vagy a szerzetesi életmódból született és modern köntösbe bújtatott lelki megtapasztalásoknak, lelkigyakorlatoknak, „miszticizmusnak”. A reformátorok gondolkodásától nem volt idegen, hogy a középkori szentektől tanuljanak (Luther és Kálvin gyakran hivatkoztak Szent Gergelyre, Szent Ágostonra, Szent Bernátra, Szent Anzelmre, stb.). Az azonban kérdés, hogy milyen hosszútávú hatása lesz ennek az új hangsúlynak az amúgyis identitás-válsággal és doktrinális sekélyességgel küszködő evangéliumi mozgalomra.

8. Egyértelműen pozitív fejleménynek tekinthető az *evangéliumi misszió* *hihetetlen méreteket öltő növekedése*. Soha ennyi felekezeti evangéliumi missziós társaság nem létezett, mint most. A világ minden táján dolgoznak evangéliumi hitű (bár különböző felekezetekhez tartozó) misszionáriusok. Az összefogás ezen a téren felülmúlja az összes korábbi évszázad összefogását. A missziós mozgalmak tevékenysége következtében Isten kegyelméből az evangéliumi lelkiség a harmadik világ egyik legmeghatározóbb keresztény ereje lett. Talán nem is olyan távoli az az idő, amikor afrikai, ázsiai és dél-amerikai teológusoktól, igehirdetőktől és misszionáriusoktól fogjuk újra megtanulni, hogy mi az evangéliumi hit?

A hitvallás

Bármennyi kritikát fogalmazunk is meg az evangéliumi kereszténység jelen állapotával kapcsolatban, gyülekezetünk ehhez a családhoz tartozik. Itt vannak a gyökereink, itt van a lelki rokonságunk, innen kaptunk rengeteg lelki kincset. Az a feladatunk ugyanakkor, hogy haladjunk a mélység felé, ne elégedjünk meg sekélyes divathullámokkal. Ez pedig nem lehetséges, ha nem ismerjük a tanításbeli alapokat. A mélységhez hozzátartozik a tanítás, a hitvallás. Az evangéliumi hit feltárásakor éppen ezért azokon a hitvallási pontokon fogunk végigmenni, melyek az evangéliumi keresztényeket összekötik (vagy össze kell hogy kössék), az evangélium lényegét képezik, és a gyülekezeti hitvallásunkban is benne vannak. Ezek a hitvallási pontok természetesen csak egyfajta megfogalmazásai az evangéliumi hitnek, de a bennük körülírt igazságok (így vagy máshogy megfogalmazva) elsődleges kérdések. A hitvallás szövege a következő:

1. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek három-egy Isten.
2. Isten kizárólagos ura a teremtnak, a kijelentésnek, a megváltásnak és az utolsó ítéletnek.

3. A Szentírás Istentől ihletett és eredeti formájában teljesen megbízható, legfőbb tekintély az igazság, a hit és az életvitel minden kérdésében.

4. Az emberiség a bűnbeesés óta egyetemesen bűnös, ezért Isten haragja és ítélete van rajta.

5. Az Úr Jézus Krisztus Isten testet öltött Fia, tökéletes Isten. Szentlélektől fogant, szűztől született, valóságos és bűntelen ember volt, kereszthalált halt, feltámadt, mennynek és földnek ura.

6. A bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg, aki egyszer s mindenkorra érvényes áldozati halálában minket képviselt és helyettesített.

7. A megigazulás Isten meg nem érdemelt kegyelme, amelyben a bűnös elnyeri minden bűnének bocsánatát, és Isten neki tulajdonítja Krisztus igazságát. Mindez egyedül hit által nyerhető el.

8. Egyedül a Szentlélek képes meggyőzni az embert bűnösségéről. Jelenléte által formálódik az újjászületett ember Krisztushoz hasonlóvá, Ő teszi alkalmassá a világban való bizonyosságtételre.

9. Az egy, szent, egyetemes Egyház Krisztus teste, amelyhez minden valódi hívő tartozik.

10. Jézus Krisztus személyesen visszajön és végső ítéletet tart.

Ahogy végighaladunk a tíz ponton, tartsuk szem előtt azt, amit Pál mondott: „Eszetekbe juttatom, testvéreim, az evangéliumot, amelyet hirdettem nektek, amelyet be is fogadtatok, amelyben meg is maradtatok. Általa üdvözültök is, ha megtartjátok úgy, ahogy én hirdetem is nektek, hacsak nem elhamarkodottan lettetek hívőkké.”

1. A SZENTHÁROMSÁG

„Az Atya, a Fiú és a Szentlélek három–egy Isten.”

A fenti rövid mondat (evangéliumi hitvallásunk első pontja) a Szentháromságról szóló tan leegyszerűsített definíciója. Ennél sokkal többet lehet mondani a Szentháromságról, de a mondat összefoglalja mindazt, amit ezzel kapcsolatban hiszünk: *Az Atya, a Fiú és a Szentlélek három–egy Isten.* Sokan egyetértenek abban, hogy ez a keresztény hit legfontosabb igazsága. Ha valaki nem érti meg a Szentháromságról szóló tanítás *lényegét*, az egész keresztény hitet félre fogja érteni. Nem véletlen, hogy Jézus is hangsúlyozza: az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevébe kereszteljünk. Ez a legalapvetőbb tény, amire tanítanunk kell az embereket. A Szentháromság igazságának ismerete nem elég az üdvösséghez, ám ha valaki nem érti meg, hogy az miről szól, alapvetően tévelyegni fog az üdvösség kérdésében is. Nem könnyű tanításról van szó, nem is érthetjük meg tökéletesen, de ez nem lehet mentség arra, hogy felületesen gondolkodjunk róla. Nézzük meg tehát, hogy mit tartalmaz a hitvallás Isten belső lényéről szóló első pontja.

Trinitárius egység a kereszténységben belül

A Szentháromságról szóló tanítás érdekes módon összekapcsolja az egyébként sok mindenben gyökeresen eltérő nézeteket valló keresztény felekezeteket. A kereszténység heterogén családján belül lehet beszélni egy „trinitárius” - azaz egy „Szentháromság–hívő” - egységről. Római katolikusok, keleti ortodoxok és protestánsok (beleértve az evangéliumi keresztényeket) egyaránt hiszik a Szentháromságról szóló tant.

Mivel az összes keresztényt összeköti az ebben a pontban fennálló egyetértés, a Szentháromságról szóló tan hatékony és megbízható szűrője annak, hogy kik azok, akik a szó bibliai értelmében „eretnekek” (hamis tanításaik miatt nem tekinthetők valódi keresztényeknek). Amely csoport, egyház vagy felekezet fennakad ezen a szűrőn, arról viszonylag nagy biztonsággal kijelenthetjük, hogy nem keresztény. (Még akkor se, ha – mint az Unitárius Egyház – történelmi felekezetnek számít.)

A dogma kialakulása

Lehet, hogy sokaknak meglepő, de a *Szentháromság* kifejezés nincs benne a Bibliában. A keresztény egyház csak pár évszázaddal az Újszövetség megírása után dolgozta ki részletesen ezt a tant. Valószínűleg Tertullianus használta először a *Szentháromság* (trinitas) megnevezést a harmadik század elején. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a Biblia nem tanítja a Szentháromságot. A Biblia Istenét valójában csak a Szentháromság fogalmaival érthetjük meg.

A korai keresztények ösztönösen értették és vallották a Szentháromságot. Ahogy olvasták az apostoli írásokat és az Ószövetséget, teljesen természetes volt számukra, hogy csak egy Isten van, de tudták azt is, hogy az ő Megváltójuk, Jézus Krisztus is Isten és Úr, és hitték azt is, hogy a Szentlélek egy szinten helyezkedik el az Atyával és a Fiúval. Mindezt nem próbálták megmagyarázni pontos fogalmakkal. Elég volt számukra az, hogy egy Isten van, aki Atya, Fiú és Szentlélek.

Akkor kezdett szükségessé válni, hogy a Szentháromságról szóló tanítást megfogalmazzák, amikor megjelentek az eretnek mozgalmak. Ekkor sorra kerültek elő azok a kérdések, melyeket tisztázni kellett. Az első tisztázandó kérdés például a Logosz természetével volt kapcsolatos, akiről János evangéliumának bevezetőjében olvashatunk: *„Kezdetben volt az Ige (Logosz), és az Ige (Logosz) Istennél volt, és Isten volt az Ige (Logosz).”* Felmerült a kérdés: hogyan lehetséges az, hogy az Ige Istennél volt, és ugyanakkor Isten is volt? Hogyan lehet a Logosz egyszerre maga Isten, és valaki más, aki Istennél van?

Próbáltak analógiákat keresni. Volt, aki azt mondta, hogy olyan ez, mint *a nap és a sugara*. A nap Isten, a sugara pedig a Logosz. Más azt mondta erre, hogy nem jó a kép, mert a nap és sugara között nincs egyenlőség, és a képből nem érzékelhető Isten és a Logosz közötti különbség sem. Inkább gondoljuk ezt el a következőképpen: olyan Isten és a Logosz kapcsolata, mint mikor egy fáklya lángjával meggyújtanak egy másik fáklyát. Ez a kép sem volt igazán elfogadható, mert így viszont a Logosz nagyon különbözőnek tűnt Istentől, hiszen a két külön fáklya azt sugallja, hogy a Fiú nem *egy* az Atyával. A Logoszról folytatott vita később egy másik dilemmát is felvetett: lehet-e egyáltalán Krisztust Istenként imádni? Mondhatjuk-e azt, hogy Jézus Krisztus maga Isten? Mondhatjuk-e azt, hogy a Fiú *egylényegű* az Atyával, vagy csak annyit mondhatunk, hogy *hasonló lényegű* mint az Atya? Örökkévaló vagy teremtett lény? „Elsőszülött a teremtmények között” (Kol 1,15) - mint aki maga is teremtmény, vagy mint aki az egész teremtett világ örököse és ura?

A Biblia és az ókeresztény egyház hitének beható tanulmányozása, valamint a hamis értelmezések kizárása után, a keresztények hitvallásokban (mindenekelőtt a Niceai-konstantinápolyi hitvallásban és az Athanasziosz-féle hitvallásban) fogalmazták meg azt a meggyőződésüket, hogy igenis imádhathatjuk Krisztust Istenként, mert nem teremtett, hanem örökkévaló lény; bár az Atyától különböző, mégis Istennel egylényegű személy. Ezek után a Szentlélek istensége már magától értetődő volt, hiszen a Bibliában sok helyen együtt olvasunk az Atyáról, a Fiúról és a Szentlélekről. Ebből a meggyőződésből következett a Szentháromságról szóló tan pontos megfogalmazása. A Szentháromság-tan kidolgozásával semmi többet nem tettek, mint hogy a Bibliának az Atyáról, a Fiúról és a Szentlélekről szóló kijelentését úgy fogalmazták meg, hogy ezáltal kizárjanak minden olyan téves értelmezést, mely nincs összhangban a bibliai kijelentéssel. A Szentháromság-tan nem a bibliai kijelentés *kiegészítése*, hanem a Biblia Istenről mint Atyáról, Fiúról és Szentlélekről szóló kijelentésének téves értelmezéseit kizáró *magyarázat*.

A Szentháromság-tan az ötödik századra általánosan elfogadott lett a kereszténységben, és ma is összekötő kapocs a keresztény felekezetek között, de az idáig vezető út - ahogy látni fogjuk - hosszú és küzdelmes volt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Biblia tanítása komolyan félreérthető lenne ebben a kérdésben. Sokkal inkább arról van szó, amiről az apostolok beszéltek: „De egyesek megzavartak titeket, és el akarják fordítani a Krisztus evangéliumát.” (Gal 1,6). „Ezekben van néhány nehezen érthető dolog, amelyeket a tanulatlanok és az állhatatlanok kiforgatnak, mint más írásokat is a maguk vesztére. Ti tehát szeretteim, mivel előre tudjátok ezt, vigyázzatok, hogy az elvetemültek tévelygése el ne sodorjanak, és saját biztos meggyőződésüket el ne veszítsétek.” (2Pt 3,16-17)

Megérthető-e a Szentháromság?

Jogosan tehetné fel most valaki a kérdést, hogy egyáltalán megérthető-e a Szentháromság, vagy Isten belső lényét kutatni eleve kudarcra ítélt vállalkozás. Elsőre azt válaszolnám erre a kérdésre, hogy természetesen *nem* megérthető a Szentháromság, mivel Isten lényét ember nem tudja teljesen megérteni. A Szentháromság titkai olyan dolgok, amelyekbe belekóstolhatunk egy kicsit, de igazából nem tudjuk megragadni azokat. Ha még egy kisbaba születését sem tudjuk felfogni, hogy tudnánk akkor a mindenható, örökkévaló Istent kifürkészni?

Az előbbieket leszögezve ugyanakkor sietve hozzátenném azt a választ is, hogy *igen, megérthetjük* a Szentháromság-tant, hiszen vannak ehhez fogódzóink a Bibliában. Az Szentháromság-tan nem spekuláció, hanem a Bibliából kiolvasható igazságok összefoglalása. Az egész evangéliumi hit Szentháromság-központú. Ha nem értjük meg a Szentháromság alapjait, minden homályban fog maradni, a többi keresztény tant sem fogjuk tudni megérteni.

Ne legyünk lusták! Nagyon sok dolog van az életben, ami bonyolult, és amin sokat kell gondolkodni. Pál azt mondja Timóteusnak: „Gondolkozz azon, amit mondok, mert az Úr megadja majd neked, hogy mindent megérts.” A keresztény hitben rengeteg dolog van, amit gondolkodás, elmélkedés nélkül nem fogunk megérteni, ha viszont elgondolkodunk rajtuk, akkor Istentől várhatjuk azt, hogy megadja a megértést. Hogyan is képzelhetjük azt, hogy amikor a felfoghatatlan, végtelen, örökkévaló Isten belső lényéről van szó, akkor azt minden energiabefektetés nélkül meg tudjuk érteni. Az igaz, hogy Isten rejtőzködő Isten, és csak az alázatos embernek nyitja fel magát. De kötelességünk törekedni arra,

hogy őt megismerjük úgy, ahogyan van. Isten hív bennünket, hogy ismerjük meg az ő lényének gazdagságát. Azt akarja, hogy álljunk meg előtte, és csodálkozzunk, térdeljünk le, és dőbbsenjük meg. Ismerjük őt meg úgy, ahogy létezik: ATYA, FIÚ, SZENTLÉLEK – TELJES SZENTHÁROMSÁG, EGY ÖRÖK ISTEN.

Némelyek szerint azért nem lehet Isten lényét megérteni, mert ellentmondás van benne. Ez nem igaz. A Szentháromság esetében nincs szó ellentmondásról. Akkor beszélhetnénk ellentmondásról, ha azt állítanánk, hogy *egy Isten* van és *három Isten* van. Ez képtelenség lenne. De mi nem ezt állítjuk, hanem azt, hogy *egy Isten* van, aki *három személyben* létezik. Egy lényeg, három személy. Ez nem ellentmondásos, sokkal inkább *felfoghatatlan* a számunkra. A Szentháromság-tan e két igazsága inkább olyan, mint egy gótikus katedrális kupolája, melynek tartóoszlopai az elején két párhuzamos vonalnak tűnnek, de tudjuk róluk, hogy fent a magasban összetalálkoznak.

A Biblia tanítása

Az Ószövetségben nincs egyértelmű tanítás arról, hogy Isten három személyben létezne, olyan utalásokat látunk viszont, melyek abba az irányba mutatnak, hogy az Istenségen belül van valamiféle pluralitás. Rögtön a Biblia elején Isten például azt mondja: „Teremtsünk embert a magunk képére!”. Ez egy biztosnak látszó utalás arra, hogy Isten több személyben létezik. (A héberben nem létezett a királyi többes, tehát itt Isten nem mint uralkodó használja a többesszámot.) Később a Babel-tornya épülésénél is azt olvassuk: „Szálljunk le, nézzük meg, hogy mit építenek.”

Amikor az Ószövetségben a *Messiásról* olvasunk, azt látjuk, hogy bár különbözik Istentől (Isten küldi őt), mégis isteni személy (Dávid királynak például ura). Ugyanezt mondhatjuk el Isten megszemélyesített *igéjéről* és *bölcsességéről* is, de hasonló képet fest az Ószövetség Isten *lelkéről* is. Az *Úr angyalára* vonatkozó utalások is ide tartoznak. Az *Úr angyalát* Isten küldte el, és mégis gyakran Istenként imádják. Ezekből arra következtethetünk, hogy Isten egy, de valamilyen módon mégis több személy.

Ha a Szentháromságot a Bibliában keressük, akkor erre a legvilágosabb utalások az Újszövetségben vannak. A kijelentés fokozatos, az Újszövetség istenképe már sokkal többet tartalmaz Isten önmagáról adott kijelentéséből, mint az Ószövetség. Itt látjuk jóval egyértelműbben, világosabban azt is, hogy Isten Szentháromságként létezik. Azt, amit az Újszövetség erről a témáról kinyilatkoztat, három fő tanításban lehet összefoglalni:

1. *Isten három személyben létezik.* A Máté 28,18-ban olvassuk: „megkeresztelvé őket az *Atyának*, a *Fiúnak* és a *Szentléleknek* nevében”. A 2 Korinthus 13,13-ban pedig ezt: „Az *Úr Jézus Krisztus* kegyelme, az *Isten szeretete* és a *Szentlélek közössége* legyen mindannyiunkkal.”. Az Efézus 4,4-6-ban is egymás mellett láthatjuk mindhárom személyt: „egy a *Lélek*... egy az *Úr*... egy az *Istene és Atyja* mindeneknek”. Péter apostol a következőképpen kezdi első levelét: „Péter, Jézus Krisztus apostola, Pontusz, Galácia, Kappadócía, Ázsia és Bitínia szórványában élő jövevényeknek, akik ki vannak választva az *Atya Isten* eleve elrendelése szerint a *Lélek* megszentelő munkája által az engedelmességre és a *Jézus Krisztus* vérével való meghintésre: Kegyelem és békesség adassék nektek bőségesen.”.

2. *Mindhárom személy teljesen Isten.* Külön-külön mindhárom személyről olyan dolgokat állít a Szentírás, melyeket egyébként csak Istentről mond. Amit Isten lényéről tanít, azt állítja az *Atyáról*, a *Fiúról* és a *Szentlélekről* külön-külön is. „A tan bibliai alapja az a tény, hogy mindegyik személy rendelkezik olyan tulajdonsággal, amely csak *Istené* lehet, és mindegyik cselekszik olyasmit, amit csak *Isten* tehet.” (Szalai András)

Rengeteg igeverssel lehet alátámasztani, hogy a Biblia egyedül Istent jellemzi bizonyos tulajdonságokkal, mégis alkalmazza azokat külön az *Atyára*, a *Fiúra* és a *Lélekre* is. Isten az *Úr*, de *Úr* az *Atya* is (Mt 11,25), a *Fiú* is (ApCsel 2,36) és a *Lélek* is (2Kor 3,17). Isten örökkévaló és halhatatlan, de igaz ez az *Atyára* is (Jn 5,26), a *Fiúra* is (Zsid 13,8) és a *Lélekre* is (Zsid 9,14). És hosszasan lehet még sorolni: Isten szent, mindenütt jelenvaló, mindentudó, mindenható, teremtő, gondviselő, a megváltás és ítélet a kezében van, - de ugyanezt látjuk az *Atyáról*, a *Fiúról* és a *Lélekről* külön-külön is.

Jézus feltámadásának a Biblia szerint Isten az oka, mégis külön olvasunk arról is, hogy az *Atya* támasztotta fel, arról is, hogy ő magát támasztotta fel, és arról is, hogy a *Szentlélek* ereje támasztotta fel. A hívó újjáteremtése, igazzá nyilvánítása és megszentelése mind Isten műve, de külön is olvasunk arról,

hogy ez az Atyának, a Fiúnak vagy a Szentléleknek a műve. A dicsőség egyedül Istené – mégis az áll az Igében, hogy dicsőséget kap az Atya, dicsőséget kap a Fiú és dicsőséget kap a Szentlélek is. Az imádat egyedül Istent illeti – mégis látjuk azt, hogy az imádat az Atyát illeti, a Fiút illeti, a Szentlelket illeti. Tehát mindhárom személy isteni tulajdonságokkal rendelkezik.

A Biblia azt is egyértelműen kimondja, hogy az Atya teljesen Isten (Jn 6,44-46; Róm 1,7; 1Kor 8,6; Ef 4,6), a Fiú teljesen Isten (Jn 1,1.18; 10,30; 20,28; Róm 9,5; Kol 2,9; Tit 2,13; Zsid 1,8; 1Jn 5,20; Jel 1,17; 19,16) és a Lélek is teljesen Isten (Mt 12,31-37; ApCsel 5,3-4; 16,6-10).

3. *Csak egy Isten van.* Az 5 Mózés 6,4-ben ezt olvassuk: „Halld meg Izrael, az Úr a mi Istenünk egyedül az Úr!“. „Ezt mondja az Úr, Izrael királya és Megváltója, a Seregek Ura: Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincs Isten.“ – olvassuk Ézsaiás könyvében. A Róma 3,30-ban azt írja Pál: „Mert egy Isten van, aki megigazítja a körülmetéltet hitből és a körülmetéletlent hit által“. Jakab pedig: „Te hiszed, hogy egy az Isten. Jól teszed.“. A Biblia tehát egyértelműen tanítja azt, hogy *csak egy Isten van*.

És itt van a probléma, mert a véges értelmünkkel ezt a pontot nehezen tudjuk összeegyeztetni az előzőekkel. Azt a tanítást könnyen megérténénk, hogy csak egy Isten van, és van három személy (akik közül csak az *egyik* az Isten). Azt is könnyedén elfogadnánk, hogy ha három isteni személy van, akkor *három Isten* létezik. De hogy mindhárom állítás egyszerre igaz legyen (az Atya, a Fiú és a Lélek különböznek egymástól, mindhárom személy Isten, és mégis csak egy Isten van), meghaladja emberi felfogóképességünket.

Tévelygések

Sokan látták a fenti nehézséget, és úgy próbáltak logikus megoldást találni rá, hogy a három közül valamelyik állítást tagadták. Ekkor születtek a tévelygések. Ha az ember megpróbálja Istent saját véges értelméhez igazítani, bálványt csinál magának. A Bibliában látható állítások bármelyikének tagadása tévelygéshez, eretnekséghez vezet. Mind a három eretnekség, mely e tételek valamelyikének tagadásából származhat, megjelent az egyháztörténetben. Ezeket idegen szavakkal modalizmusnak, arianizmusnak és triteizmusnak nevezték.

1. *Modalizmus.* Főleg a korai nyugati egyházra volt jellemző ez a felfogás, mely a Biblia első tanítását tagadta, vagyis azt, hogy Isten három személyként létezne. Egy nagyon finom tévedésről van itt szó, mert a modalisták hittek az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben, csak azt állították, hogy ez a három egy és ugyanazon személy három megnyilvánulása. Isten az Ószövetség idején Atyaként nyilvánult meg, az evangéliumokban Fiúként, a pünkösd esemény óta pedig mint Szentlélek. Mivel nem három különböző személyről van szó, ezért amikor Isten Atyaként jelenik meg, akkor nem létezik úgy mint Fiú, sem úgy mint Szentlélek. Mikor Fiúként jelenik meg, nem létezik úgy mint Atya és úgy mint Szentlélek. Most pedig, amikor Szentlélekként van jelen, sem mint Atya, sem mint Fiú nem létezik.

A modalizmus tévelygését egy hasonlattal lehetne bemutatni. A modalisták istenképe olyan, mint a víz különböző halmazállapotai. Nulla fok alatt a víz halmazállapota jég, nulla és száz fok között víz, száz fok felett pedig gőz. Ezek külön állapotok, ugyanazok a vízmolekulák *vagy* jég, *vagy* víz, *vagy* gőz formájában léteznek. A modalisták szerint Isten hasonlóképpen egyszer ilyen, másszor olyan, de egyszerre ilyen is és olyan is nem lehet.

Mi ezzel a tannal a probléma? Az egyik komoly probléma az, hogy ha így gondolkodunk a Szentháromságról, akkor nem lehetséges a személyek közötti kapcsolat. Jézus nem tudott volna imádkozni az Atyához, és most sem tudna közbenjárni értünk, hiszen amikor Isten Fiúként nyilvánul meg, akkor nem létezik mint Atya. Nem történhetett volna meg az sem, ami megtörtént Jézus keresztségkor, hogy galamb formájában szállt rá a Szentlélek, és hangot hallott az Atyától, a mennyből, mely ezt mondta: „Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm!“. Ebben az epizódban a Szentháromság mindhárom személye egyszerre jelen van. Ha a modalizmus igaz lenne, a fenti eset nem történhetett volna meg.

Van ezzel a tanítással egy még nagyobb probléma. Ha Isten nem három személyként létezne, akkor nem lehetne szeretetről beszélni Isten lényén belül. Ez azt vonná magával, hogy ahhoz, hogy Isten szerethessen (és ez lényének természete), teremtenie kellett valamit, amit szerethet. Ebből viszont az

következne, hogy Isten nem az a független, szabad lény, akinek a Biblia őt leírja. A modalizmus eltorzítja és függő helyzetbe hozza a mindenható Istent. Ezzel szemben Istennek soha nem volt arra szüksége, hogy szeretetének tárgyat teremtsen. Miért? Azért, mert az Istenségben belül az Atya, a Fiú és a Szentlélek között létezett egy örökkévaló, tökéletes szeretet! Ha tagadjuk, hogy Isten három személyként létezik, azzal azt tagadjuk, hogy Istennek önmagában van léte és nincsen szüksége semmire.

2. *Arianizmus*. Ez a tévelygés a Szentírás második állításának tagadásából, vagyis a Fiú, a Szentlélek, vagy mindkettő istenségének vagy teljes istenségének tagadásából származott. Ezt a tanítást a negyedik században élt alexandriai presbiter, Áriusz után szokták *arianizmusnak* nevezni. (A reformáció idején *szocinianizmusnak* neveztek egy ehhez hasonló tévelygést. Az arianizmus mai képviselői legfőképp a Jehova Tanúi szervezete és az unitárius felekezetek.) Áriusz azt tanította, hogy a Fiú és a Szentlélek nem öröktől fogva létező lények, hanem az idő egy pontján (vagy az időn kívül) Isten teremtette őket. Ennélfogva a Fiú és a Szentlélek alsóbbrendűek, nem lehetnek egylényegűek az Atyával. A Fiú legfeljebb hasonló lényegű lehet mint az Atya.

Talán ezt lehet a korai egyházat fenyegető veszélyek közül a legnagyobbnak nevezni, mert a három tévelygés közül ez az, amely leginkább megrabolja Krisztus dicsőségét, és így lehetetlenné teszi a megváltást. Kr. u. 325-ben Niceában összeült egy egyetemes keresztény zsinat, melyen Áriusz nézeteit vitatták meg. Miután világossá vált, hogy Áriusz mást tanít, mint amit a keresztények ösztönösen hittek és vallottak, megalkották a Niceai hitvallást. Ezt néhány évtizedes komoly hitvita követte, melynek során a Niceai hit képviselői kis híján alul maradtak. 381-ben Konstantinápolyban végül egy kis kiegészítéssel végleg megerősítették a hitvallást. Ez lett a Niceai-konstantinápolyi hitvallás. Nézzünk meg a két iratból három részletet, melyek fontosak a Szentháromság szempontjából:

„Jézus Krisztus az Atyától, vagyis az Atya lényéből (uszia) nemzetett egyszülött, Istenből való Isten, világosságból való világosság, igaz Istenből való igaz Isten. Nemzetett, nem teremtetett, egylény(eg)ű (homousziosz) az Atyával, aki által lettek mindenek, amik a mennyben és amik a földön vannak.” /Niceai hitvallás/; *„Akik pedig azt mondják, hogy volt valaha, amikor nem volt, és mielőtt nemzetett nem volt, és, hogy nem létezőkből lett vagy más valóságból, vagy lényből való, vagy hogy teremtetett, változható vagy, hogy változandó az Istennek a Fia, azokat átokkal sújtja az egyetemes és apostoli egyház.”* /Niceai hitvallás/; *„A Szentlélek az Atyával és a Fiúval együtt imádandó, és együtt dicsőítendő.”* /Niceai-konstantinápolyi hitvallás/

3. *Triteizmus*. Ez a tévelygés a háromistenhit, mely a Bibliának azt az állítását tagadja, hogy csak egy Isten van. A triteizmus felbukkanása inkább jószándékú tévedés volt, mint tudatos tagadás. A negyedik században a keleti egyházatyák különböző hasonlatokat kerestek a Szentháromság körülírására, de némelyik hasonlat olyannyira rossz volt, hogy az általa bemutatott hit a szigorú monoteizmust követő zsidók és muzulmánok szemében joggal tűnt háromistenhitnek. Ezek a keleti teológusok nem tagadták Isten egységét, de inkább három személy közös *céljairól* és *szándékairól*, mint közös *lényegéről* beszéltek. Ezzel azt az érzetet keltették sok hívőben, mintha a valóságban tényleg három Isten lenne, akik teljes egyetértésben vannak egymással. Egységük nem több annál, mint három ember tökéletes összhangja és egyetértése. Az egyik kappadókiai teológus még olyan hasonlattal is élt, hogy az Atya, a Fiú és a Lélek lényegének egysége olyan, mint Péter, Pál és Barnabás közös részesedése az emberi természetben. Ezek a megközelítések éppen azt a Szentháromság-hitet kérdőjelezték meg, melyet illusztrálni akartak, és inkább egy triteista szemléletet hintettek el.

A triteizmus nem egyeztethető össze a Biblia tanításával. A Biblia hite szigorú monoteizmus (egyistenhit). Ha túlhangsúlyozzuk az Atya, a Fiú és a Lélek különállóságát, jó orvosság lehet, ha elkezdjük újra tanulmányozni az Ószövetséget. Ott ugyanis a napnál is világosabb, hogy csak egy Isten van. *„Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet.”* - olvassuk a Biblia első mondatát. Ézsaiás könyvében pedig maga Isten kiált népéhez: *„Ti vagytok a tanúim - így szól az Úr -, és szolgálaim, akiket kiválasztottam, hogy megismerjetelek, higgyetek bennem, és megértésétek, hogy csak én vagyok. Előttem nem lett isten, és utánam sem lesz.”* A keresztény egyház csatlakozott ehhez a bizonyosságtételhez, ahogy a Westminsteri kiskaté 5. kérdésére adott válasza is megfogalmazza: *„Csak egyetlen élő és igaz Isten van.”* Vagy ahogy Pál apostol mondja a Timóteusnak írt első levelében: *„Mert egy az Isten, egy a közbenjáró is Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus”*. A Szentháromságról szóló tant tehát nem szabad úgy magyaráznunk, hogy az valamiképpen is háromistenhitet eredményezzen.

Hogy viszonyulnak a személyek Isten lény(eg)éhez?

Miután megvizsgáltuk a Biblia három állítását a Szentháromsággal kapcsolatban, és megemléztünk a három létező eretnekséget is, fel kell tennünk azt a kérdést, hogy vajon hogyan viszonyulnak a személyek Isten lény(eg)éhez. Kezdjünk alázattal és szent félelemmel behatolni a Szentháromság Isten általunk megismerhető lényébe, és próbáljuk megérteni, mit is jelent az, hogy „Az Atya, a Fiú és a Szentlélek három–egy Isten.” Három megállapítás segíthet abban, hogy jobban értsük az isteni személyek és az isteni lényeg viszonyát. Talán itt is igaz az, hogy amikor a Szentháromságról állítunk valamit, azzal nem annyira valódi megértésről vagy megismerésről teszünk bizonyosságot, inkább egy helytelen értelmezést tagadunk. A Szentháromság egy titok. Valószínűleg többet tudunk arról, hogy mi *nem* a Szentháromság, mint arról, hogy valójában mi is az (vagy ki is ő!). Helyesnek látszik kimondani a következőket:

1. *Mindhárom személy teljesen Isten.* Isten lényét nem lehet három részre osztani. Tehát nem arról van szó, hogy az Atya egyharmad Isten, a Fiú egyharmad Isten és a Szentlélek is egyharmad Isten, és a három harmad tesz ki egy egészet. Ez ugyanis azt jelentené, hogy az Atya nem teljesen Isten, az isteni tulajdonságoknak csak nagyjából egyharmadával rendelkezik. Ugyanez lenne igaz a Fiúra és a Szentlélekre is. A Biblia tanítása alapján el kell utasítanunk ezt a megközelítést, és állítanunk kell, hogy mindhárom isteni személy *teljesen* Isten (vö. Kol 2,9).

2. *Mindhárom személy rendelkezik az összes isteni tulajdonsággal.* A személyek nem Isten lényéhez hozzáadott tulajdonságok, hiszen ebben az esetben lennének olyan tulajdonságok, amelyekkel csak az Atya, csak a Fiú, vagy csak a Szentlélek rendelkezne. Az isteni szerepek valóban különbözőek (ahogy ezt látni fogjuk), de ha az isteni tulajdonságokról állítjuk ezt, akkor megint a személyek *teljes* istenségét kérdőjeleznénk meg. Ha a személyeket az isteni lényeghez hozzáadott isteni tulajdonságoknak gondoljuk el, akkor a Szentháromságról alkotott képünk valójában inkább hasonlít egyfajta „Szentnégyesség”-re, ahol beszélhetünk egy isteni lényegről, egy Atyáról, egy Fiúról és egy Szentlélekről. Hogy ezt elkerüljük, nagyon fontos azt állítani, hogy mindhárom személy rendelkezik az összes isteni tulajdonsággal és teljes isteni lényeggel, és nincs Istenből semmi ezen kívül.

3. *Egy lényeg (uszia), három személy (hüposztaszisz).* A fő kérdés most az, hogyan lehetne biblikus módon megfogalmazni Isten belső lényének ezeket az igazságait. A korai egyház rengeteget bajlódott ezzel a kérdéssel, és próbáltak megfelelő szavakat találni, melyekkel úgy tudják leírni a Szentháromságról szóló tant, hogy ne jussanak valamilyen téves következtetéshez.

Az ariánizmussal vívott harc során a görög egyházban végülis két szót találtak, melyeket egyetemesen el is fogadtak. Az egyik szó az *uszia* (lényeg) vagy *usziosz* (lényegű) volt. Ez Madách révén talán ismerős a magyar fülnek, hiszen híres drámájában írt a *homousziosz* és a *homoiusziosz*, azaz egylényegű és hasonló lényegű kifejezésekről, rámutatva a két szó közötti csupán „i” betűnyi különbségre (homo = azonos, homoi = hasonló). A korabeli görög tudósok azonban tudták, hogy az az egy „i” betű nem *csak* egy „i” betű, hanem akár az igaz és hamis tanítás közötti kardinális különbség jele is lehet. Az *uszia* szóval Isten lényegének egységére utaltak. Amikor ezt latinra fordították, a *substantia* kifejezést használták, melyet magyarul szintén *lényegnek* fordítunk. Isten egy *uszia* (substantia), vagyis egy lényeg.

A másik szó, amit a görög nyelvben találtak a *hüposztaszisz*, amit nagyon nehéz volt latinra fordítani. Több próbálkozás után végül a *subsistentia* (személy) szónál maradtak, mely azonban nem adja vissza tökéletesen a görög kifejezést. Amikor ugyanis *személyre* gondolunk, akkor a mi fejünkben (a latin gondolkodáshoz hasonlóan) nagyon erős „határtudat” és a különállóság érzése kapcsolódik a fogalomhoz. A görög *hüposztaszisz* szóban nem ilyen egyértelmű ez a különállóság. Mégis talán ez a legjobb fordítás, mert így meg tudjuk különböztetni Istenben azt, ami egy (lényeg), attól, ami három (személy). Az *uszia* és *hüposztaszisz* közötti különbségtétel eredményeképpen azt mondhatjuk Isten belső lényéről, hogy az Atya osztozik az Istenség teljes lény(eg)ében (*uszia*), mégis különbözik a Szentlélek személyétől (*hüposztaszisz*) és a Fiú személyétől (*hüposztaszisz*). Ugyanez igaz a Fiúra és a Szentlélekre is.

Talán segít a megértésben, ha megpróbáljuk elképzelni, hogy vajon mi az, amit Isten magáról mint Szentháromságról el tudna mondani. Tudná azt mondani, hogy: „*Én a Fiúval és a Szentlélekkel együtt Isten vagyok.*”, vagy azt, hogy „*Én az Atyával és a Szentlélekkel együtt Isten vagyok.*”, vagy pedig azt, hogy „*Én az Atyával és a Fiúval együtt Isten vagyok.*” Ilyenkor Isten valamelyik hüposztasisza (személye) szólalna meg (ahogy például az Atya mondta, hogy „*Szálljunk le, nézzük meg, hogy mit építenek!*”, vagy a Fiú, hogy „*Én és az Atya egy vagyunk.*”). De a megdöbbentő dolog az, hogy Isten a következőt is tudná mondani: „*Én Atya, Fiú és Szentlélek vagyok, az egyetlen igaz Isten.*” Ebben az esetben az isteni uszia (lényeg) szólalna meg (ahogy ezt Isten rengeteg alkalommal teszi is, mint például Ézsaiásen keresztül: „*Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincs Isten.*”). Isten meg tud nyilatkozni úgy is, mint *egy Isten*, és úgy is, mint *három személy*, mert ő valóban *egy isteni lényeg és három személy*.

Hogyan viszonyulnak egymáshoz a Szentháromság személyei?

Eddig azt vizsgáltuk, hogy hogyan viszonyulnak a személyek *Isten lény(eg)éhez*. Most azt fogjuk kutatni, hogy hogyan viszonyulnak a személyek *egymáshoz*. Teológusok gyakran megkülönböztetnek egymástól *üdvrendi* és *lényegi* (ontológiai) Szentháromságot. Ezek szakkifejezések arra a két különböző módra, ahogyan megismerhetjük Istent mint Szentháromságot.

A Szentháromság megismerésének egyik módja az, hogy a Bibliát olvasva azt figyeljük, hogy Isten az üdvtörténet során hogyan nyilatkoztatta ki magát. Ekkor azt látjuk, hogy kinyilatkoztatta magát úgy mint Atya, úgy mint Fiú és úgy mint Szentlélek. Azt is látjuk, hogy a Fiú valahogyan viszonyul az Atyához (Jézus földi élete során például engedelmeskedett az Atyának), és a Szentlélek is valahogyan viszonyul az Atyához és a Fiúhoz (Jézus például azt mondta, hogy „*Kérem az Atyát, és az Atya elküldi nektek a Szentlelket.*”). Az így kirajzolódó képet nevezik *üdvrendi* Szentháromságnak.

Vajon egyezik-e ez azzal, ahogyan Isten öröktől fogva létezik (ezt nevezik *lényegi* Szentháromságnak)? A Bibliában található utalások alapján a válasz az kell legyen, hogy igen. Az a kapcsolat, ami az Atya és a Fiú között létezik, örökkévaló kapcsolat (vö. Jn 17,20-24; 1Kor 15,28; Zsid 1,5), és ugyanez igaz a Lélekkel való viszonyra is (Jn 15,26; 16,13-15). Mivel azonban az Igéből viszonylag keveset tudhatunk a *lényegi* Szentháromságról, azt feltételezzük, hogy az *üdvrendi* Szentháromság egyfajta leképeződése az öröktől fogva létező kapcsolatoknak. A három személy egymáshoz fűződő viszonyáról ezért a legtöbbet abból tudjuk, ahogy az üdvtörténet során egymáshoz kapcsolódnak. Nézzük meg külön ezeket a viszonyulásokat.

1. *Az Atya kapcsolata a Fiúval.* Talán az Atya és a Fiú örök kapcsolata a legizgalmasabb. A második isteni személy nem csak Fiú, de kimondott *Ige* is, Isten *képmása* is, és Isten dicsőségének *kisugárzása* is. Mégis a legismertebb és leggyakrabban használt elnevezés az, hogy *Fiú*, Isten egyszülött Fia. Ehhez társul egy fontos fogalom, mégpedig a *nemzés*. „*Fiam vagy te, ma nemzetelek téged!*” – mondja az Atya a Fiúnak a világ teremtése előtt. A nemzés eredményének tekinthetjük a másik ehhez kapcsolódó fogalmat, a *születést*. A Biblia többször egyszülött vagy elsőszülött Fiúnak nevezi Jézus Krisztust. Az Atya és a Fiú kapcsolatában a legfontosabb dolog tehát a nemzés vagy születés. A Fiú az Atyától születik, az Atya nemzi a Fiút. Az Atya úgy viszonyul a Fiúhoz, ahogy egy apa viszonyul a fiához, és a Fiú úgy viszonyul az Atyához, ahogy egy fiú viszonyul az apjához. A Szentháromságon belül tehát van egy atya-fiú viszony, melyet a nemzés és születés felcserélhetetlensége határoz meg, és a nemző és egyszülött közötti szeretet forraszt egybe (vö. Jn 17,28).

De van itt egy feszítő kérdés, amelyet meg kell válaszolni. Mikor történt ez a nemzés? Emlékezzünk a Niceai hitvallás záradékára: „*Akik pedig azt mondják, hogy volt valaha, amikor nem volt, és mielőtt nemzetett nem volt, és, hogy nem létezőből lett vagy más valóságból, vagy lényből való, vagy hogy teremtetett, változható vagy, hogy változandó az Istennek a Fia, azokat átokkal sújtja az egyetemes és apostoli egyház.*” Ha a Fiú született, akkor „*volt valaha, amikor nem volt?*” A Niceai hitvallás ezt elutasítja. Egyetlen helyes válaszunk lehet a nemzés idejére vonatkozóan, az pedig az, hogy *örökké!* Ha nem ezt a választ adjuk, akkor tévelygésbe jutunk. Azt kell mondanunk erről a nemzésről, vagy születésről, hogy bizonyos értelemben *mindig megtörtént*, soha nem volt olyan, amikor azt lehetett volna mondani, hogy nem történt meg!

Leginkább talán az segíthet ezt megérteni, ha elképzelünk egy kimerevített videoképet vagy egy pillanattfelvételt egy születésről, és azt a pillanatot képzeletben kivetítjük az örökkévalóság mindkét síkjára. Látjuk a születés folyamatának végső pillanatát, és mégis azt mondjuk, hogy ez a kép soha nem változott meg és soha nem is fog megváltozni. Mindig ez történt, mindig ilyen volt és mindig ilyen lesz. Valami ilyesmit kell állítanunk az Atya és a Fiú kapcsolatáról is. Ez a születés örökké megtörtént. Mindezt azért nem tudjuk megérteni, mert véges lényekként képtelenek vagyunk felfogni az örökkévalóságot, hiszen nekünk volt kezdetünk, és lesz végünk. Ezért mondja az elfáradt Prédikátor is: „...az örökkévalóságot is az emberi értelem elé tárta, de az ember mégsem tudja felfogni...”. Ám ez Istenre nem igaz, mert ő mindig is létezett és mindig is létezni fog. Ő változatlan, tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.

Ez azt jelenti, hogy soha nem volt olyan, hogy a Fiú nem létezett. Soha nem volt olyan, hogy „azelőtt, mielőtt ő nemzettek”. Soha nem volt olyan, hogy az Atya egyedül lett volna. Isten mindig három személyben létezett, mint Atya, Fiú, Szentlélek. A nemzés tehát egy örökkévaló viszony, soha nem volt úgy, hogy „azelőtt” lett volna, és soha nem lesz úgy, hogy ez megváltozna. Az Atyából soha nem lesz Fiú, a Fiúból soha nem lesz Atya, kettőjük viszonya soha nem cserélődik fel, nem kezdődik el, és nem is szűnik meg. Az egyszülött Isten mindig is ott volt az Atya kebelén (Jn 1,18), mert mielőtt Ábrahám lett, ő VAN (Jn 8,58). Ő a VAGYOK, a másik VAGYOKkal együtt, aki nemzette őt, és akivel ő egyetlen VAGYOK AKI VAGYOK, JHVH.

A másik kérdés a nemzéssel kapcsolatban az, hogy ha az Atya és a Fiú közötti viszony felcserélhetetlen, akkor lehet-e alá-fölé rendeltségről beszélni kettejük között? A válasz erre az, hogy lehet, de világossá kell tenni, hogy ez csak a Szentháromságon belüli szerepükre igaz, lényegükben viszont mindig egyenlőek voltak és mindig egyenlőek is maradnak. A nemzés magával hozza azt, hogy a született Fiú teljes mértékben öröklí az Atya természetét és osztozik az isteni lényegben. (Ez a legnagyobb különbség a Fiú és a fiak között. Jézus az Isten *egyszülött* Fia, mi viszont Istennek olyan fiai vagyunk, akik nem osztoznak Krisztussal együtt az isteni lényegben.) Mivel az Atya is teljes mértékben osztozik az isteni lényegben, a Fiú is teljes mértékben osztozik az isteni lényegben, ezért minden alárendeltség csak szerepekről szól.

A Szentháromságon belüli szerepek a nemzés sorrendjének megfelelően különbözőek. Az Atya küldi a Fiút, a Fiú engedelmeskedik az Atyának. Az Atya mint Fiát szereti az Egyszülöttet, a Fiú mint Atyját szereti a Nemzött. Leginkább talán a férj és feleség közötti bibliai szerepek segítenek ezt megérteni. Pál apostol tudatosan alkalmazza ugyanazt a hierarchikus elképzelést a férj és a feleség viszonyára, mint az Atya és a Fiú kapcsolatára: „Szeretném ha tudnátok, hogy minden férfinak feje a Krisztus, az asszony feje a férfi, a Krisztus feje pedig az Isten.” (1Kor 11,3). A férj és a feleség között nincsen értékbeli különbség, mindketten Isten képmását hordozó emberek. Szerepükben a Biblia alapján azonban van különbség: a feleség alárendeli magát a férjének, a férj pedig szerető feje feleségének.

2. *A Szentlélek kapcsolata az Atyával és a Fiúval.* Hogyan viszonyul a Szentlélek az Atyához és a Fiúhoz? Ha az Atya és Fiú kapcsolatát a *nemzés* jellemzi, akkor a Szentléleknek az Atyával és Fiúval való kapcsolatát pedig a *származás* szóval jelölhetjük (vö. Jn 15,26). Azért tettek teológusok különbséget, mert ha a Szentlélekre is a nemzést, vagy a születést használnánk, akkor azt mondhatnánk, hogy Istennek két Fia van. A Biblia alapján azonban tudjuk, hogy Istennek csak egy Fia van, az Egyszülött Isten. A szerepből fakadó sorrendiségben a Szentlélek a harmadik. A Szentlélek tehát valamilyen más módon kapcsolódik az Istenség forrásához.

Kitől *származik* a Szentlélek? Az Atyától? Vagy az Atyától és a Fiútól együtt? Ez a kérdés megosztotta a nyugati és a keleti egyházak teológusait. A Niceai hitvallás egyszerűen annyit állított a Szentlélekről, hogy „aki az Atyától származik”. Később nyugati teológusok beiktatták a szövegbe azt a kifejezést is, hogy „és a Fiútól” (filioque). Ezt a keletiek nem fogadták el, és ez volt az, ami formálisan is egyházszakadást okozott 1054-ben. Első látásra lényegtelen kérdésnek tűnik ez, mégsem teljesen az. Van egy felfogásbeli különbség a keleti ortodox egyházak megközelítése és a nyugati (római katolikus és protestáns) egyházak megközelítése között, melyet az utolsó részben részletesen meg is fogunk nézni.

A keletiek úgy gondolkodtak, hogy az Istenségben belül egy forrás van, és ez az Atya. (Emlékezzünk rá: itt örökkévaló viszonyról van szó, nem az időben jelentkező viszonyról!) Az Atya *szól*, ennek eredménye az Ige. Miközben az Atya kimondja a szót *lehel* is, ennek eredménye pedig a Lélek. Az Ige

másképp jön az Atyától mint a Lélek, de a keleti felfogás szerint mindkettő az *Atyától* jön. A Lélek csak az Atyától származik, különben két forrás lenne az Istenségben belül. A keletiek a János 15,26-ra hivatkoztak, melyben Jézus azt mondja: „az igazság Lelke, aki az *Atyától* származik”.

A nyugati egyházak máshogy közelítették meg a kérdést. Ők is vallották azt, hogy az Istenségben belül csak egy végső forrás van (a Fiú az Atyától születik), de a Szentlélek esetében az Atyát és a Fiút már mint közös forrást látták, akiktől származik a Szentlélek. A nyugati teológusok a János 15,26-nak arra a részére hivatkoztak, ahol Jézus azt mondja: „Amikor eljön a Pártfogó, akit *én küldök* nektek az Atyától, az igazság Lelke”. A nyugatiak törekvése mindig az volt, hogy hangsúlyozzák a személyek szoros együttműködését és azt, hogy a Szentlélek munkája alá van rendelve Krisztus megváltó munkájának. A keletiek ezzel kapcsolatban arra figyelmeztettek, hogy a nyugati felfogásban könnyen összekeverednek a személyek a Szentháromságon belül. A keletiek a modalizmustól tartottak, ami a történelem tanúsága szerint a nyugati egyházban valóban nagyobb kísértést jelentett, mint a keletiek között. A görögök másik kritikája az volt, hogy a nyugati modellben könnyen elszemélytelenedik a Szentlélek, vagy eljelentéktelenedik a Szentlélek munkája.

A keletiek kritikája megfontolandó, figyelniünk kell arra, hogy a Szentlelket ne személytelenítsük el, hiszen ő „az Atyával és a Fiúval együtt imádandó és együtt dicsőítendő”. A nyugati felfogásnak viszont abban van igaza, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek egy közös céllal működnek, és a Szentlélek munkája soha sem válik el a Fiú munkájától, mert a Lélek az Atyától és a Fiútól jön.

A Szentháromsággal kapcsolatos igazságok Isten önkinyilatkoztatásából fakadnak, de a most elmondott formában az ariánizmussal folytatott negyedik századi harcban kristályosodtak ki. A Szentháromság-tan nem annyira állítani akar, mint inkább elejét venni nem biblikus állításoknak. Ilyen értelemben hálásan mondhatjuk, hogy Isten felhasználta az eretnekségeket is, hogy tisztábban láthassunk az igazság kérdésében.

2. ISTEN SZUVERENITÁSA

*„Isten kizárólagos ura a teremtésnek, a kijelentésnek, a megváltásnak,
és az utolsó ítéletnek.”*

Hitvallásunk első két pontja – mielőtt bármit is mondana az üdvösségről, a Szentlélek munkájáról, Krisztusról, az ember bűnösségéről vagy az egyházról – Isten mindenható lényéről beszél. Ez önmagában is egy fontos dologra hívja fel a figyelmünket. Azt a hitünket, hogy „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta...” (Jn 3,16) megelőzi egy másik igazság: „Kezdetben... Isten” (1Móz 1,1). Mindig Isten lényéből kell kiindulnunk, és azután következik csak az evangélium. A világmindenség Isten-központú, ezért szükséges, hogy a teológiánk és az életünk is Isten-központú legyen.

Isten kizárólagos úr

Ha megpróbáljuk a világmindenség „államformáját” emberi hasonlatokkal ábrázolni, akkor a társadalmakban megvalósuló rendszerek közül az *abszolutizmus* lenne rá a legjellemzőbb. A világmindenség nem *anarchia*, nem tehet szabadon mindenki azt, amit akar. A világmindenség nem *köztársaság*, nem is *demokrácia*, vagy *alkotmányos monarchia*. A világmindenség abszolutizmus, ami azt jelenti, hogy egy korlátlan, teljhatalmú ura van. Isten kezében abszolút hatalom van, amit semmi nem korlátoz.

Szokták angol nyelvterületen azt mondani (magyarra lefordítva egy kissé suta), hogy „minden hatalom korrumpálódik; az abszolút hatalom abszolút módon korrumpálódik (all powers corrupt, absolute power corrupts absolutely)”. Ez igaz emberek között, az ő kezükben valóban megromlik a hatalom, mert ők romlottak. Ám Isten esetében ez a megállapítás nem igaz. Az ő kezében a hatalom soha nem romlik meg, mert tökéletesen tiszta, tökéletesen igazságos, jogosságban uralkodik. Isten szent. Ezért amikor azt mondjuk, hogy Isten abszolút módon uralkodik, ezzel semmi rosszat nem állítunk, sőt hisszük, hogy a végső hatalom a világmindenségben *igazságos* hatalom. A világmindenség igazságosan működik, mert egy igazságos Isten abszolút uralmáról van szó. (Természetesen ezt a megállapítást finomítani kell a bűneset fényében. A világban lévő igazságtalanságok miatt Istennek gyakran igazolnia „kell” igazságát – erről fog szólni az utolsó ítélet is.)

Isten akarata nélkül nem létezett soha semmi. Azért van teremtés, azért van kijelentés, megváltás, és azért lesz utolsó ítélet, mert Isten ezt *akarja*. Amit ő akar, azt létrehozza, amit pedig létrehoz, afölött korlátlan hatalma van. A legkisebb részecske felett ugyanolyan hatalma van Istennek mint a legnagyobb galaxis felett, és ez a hatalom kiterjed az emberi akaratra is. Az Igében ezt olvassuk: „akinek akar könyörül, akit akar megkeményít”. A népek olyanok Isten előtt mint a porszemek, felettük korlátlan hatalma van, azok bármit is gondoljanak. A mennyben lakozó kineveti a föld királyait, ahogy sereget gyűjtenek az Úr felkentje ellen (Zsolt 2,2-4). Semmi sem gátolhatja Isten terveit. Amit eltervez, azt végrehajtja, és minden úgy történik, ahogy ő akarja. Nincsen senki, aki Isten felett uralkodna. Ő korlátlan úr. Ez azt is jelenti, hogy Istent nem lehet meglepni, nem lehet megelőzni. Ő mindenről tud, mindent felügyel. Nincs a világmindenségben olyan dolog, ami felett ne lenne korlátlan hatalma. A mindenség nem csúszhat ki a kezéből, és mindenben övé a kezdeményezés.

Isten magáról mondja a következőket Jób könyve 38. részében: „Ekkor megszólalt az Úr a viharban és ezt mondta Jóbnak: Ki akarja elhomályosítani örök rendemet értelem nélküli szavakkal? Övezd hát föl derekadat férfiasan! Én kérdezlek, te meg oktass engem! Hol voltál, amikor a földnek alapot vetettem? Mondd el, ha tudsz valami okosat! Tudod, ki szabta meg annak méreteit, vagy ki feszítette ki fölötté a mérőzsinórt? Mire vannak erősítve oszlopai, vagy ki helyezte el sarokkövét, amikor együtt vigadoztak a hajnali csillagok, és ujjongtak mind az istefiak? Ki zárta el ajtókkal a tengert, amikor buzogva előtört a föld gyomrából, amikor felhőbe öltöztettem, és sűrű homállyal takartam be, amikor határt szabtam neki,

zárat és ajtókat raktam rá, és ezt mondtam: Eddig jöhetsz, tovább nem! Ez ellene áll büszke hullámaidnak! Lett-e parancsodra reggel, mióta élsz? Kijelölted-e a hajnalnak a helyét, hogy szélénél fogva megragadja a földet, és lerázza róla a bűnösöket? Formálódik, mint az agyag a pecsét alatt, és előtűnik a föld, mintha fel volna öltöztetve. Így veszi el a bűnösöktől a világosságot, és összetöri a fölemelt kart. Eljutottál-e a tenger forrásáig? Bejártad-e a mélység alját? Föltárultak-e előtted a halál kapuit? A halál árnyékának kapuit láttad-e? Megfigyelted-e a földet teljes szélességében? Mondd el mindezt, ha tudod! Melyik út visz a világosság lakóhelyéhez, és hol a helye a sötétségnek? Vissza tudod-e vinni határai közé, ismered-e a házába vezető ösvényt?”

És ez folytatódik még három részen keresztül, majd Jób a végén csak ennyit tud mondani: „Tudom, hogy mindent megtehetsz, és nincs olyan szándékom, amelyet meg ne valósíthatnál. Ki merné elhomályosítani az örök rendet tudatlanul? Azért mondtam, hogy nem értem. Csodálatosabbak ezek, semhogy felfoghatnám.” (Jób 42,2-3) Jób megértette, hogy Isten korlátlan úr.

A hitvallásunk négy dolgot hangsúlyoz Isten szuverén uralmával kapcsolatban. Nézzük meg egyenként ezeket az állításokat.

Isten kizárólagos ura a teremtésnek

Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy Isten teremtett mindent, és semmi nincsen, amit nem Isten teremtett. Nincsen a világmindenségben olyan dolog, amihez neki ne lenne köze, aminek a léte őt meglepné. A Biblia tanítása szerint Isten a *semmiből* teremtett. Nem egy már létező dolgot formált át, nem egy előzetesen meglévő anyagból alkotta a világot, hanem a szavával teremtette azt. Isten szólt és a semmiből előállt a valami. A semmi önmagát nem hozza létre. Ez azt jelenti, hogy nincsen Istene kívül semmi, ami öröktől fogva létezne. Sem az anyag, sem az energia, sem az idő vagy a tér nem létezik öröktől fogva. Minden, ami van azért van, mert az öröktől létező Isten létrehozta.

Nagyon fontos tudnunk a teremtéssel kapcsolatban, hogy amit Isten megteremtett, az különbözik tőle. Tehát a világmindenség nem *panteizmus*. (Panteizmus: minden isten és Isten a minden.) A Biblia tanítása szerint mikor Isten megteremtette a világot, egy tőle különbözőt hozott létre. A világmindenség különbözik Istentől, ugyanakkor teljes mértékben függ tőle. Ez az állítás pedig a *deizmust* tagadja. A gép nem forog önmagában, mint ahogy azt Madách írta, hanem teljes mértékben függ az alkotótól. Ezt egyszer szép hasonlattal fogalmazta meg Chesterton Assisi Szent Ferencről írt egy könyvében. Chesterton úgy írta le Szent Ferenc megtérését, mintha Ferenc jelképesen kézen állva jött volna ki a betegszobából, és fejfelé lefelé látta volna a világot. Azt látta, hogy az épületek, erődítmények, minden ami olyan hatalmasnak tűnt, az égből lóg lefelé és nincsen alapja. Ez Assisi Szent Ferenc egész gondolkodásmódját megváltoztatta. Látta, hogy mennyire törekeny, mennyire Istentől függ minden. Nincsen olyan létező, amely ne függne Istentől. Ha Isten azt mondja, hogy „Eddig, és ne tovább!” – akkor vége a történetnek.

Miért teremtette Isten a világot? Milyen célból teremtett? A Biblia azt állítja, hogy Isten a *saját dicsőségére* teremtette a világot azzal a céllal, hogy az őt élvezze azáltal, hogy őt dicsőíti. Istennek nem volt szüksége arra, hogy megteremtsen dolgokat. Ha szüksége lett volna arra, hogy megteremtse a világot, akkor nem pusztíthatná azt el. Akkor Isten függne a világtól és afelett nem lenne korlátlan hatalma. Az Ige szerint viszont a teremtett világ függ Istentől, akinek afelett korlátlan hatalma van. Azt is tanítja a Biblia, hogy minden, amit Isten teremtett, jó volt. Isten nem szerzője a gonoszságnak. Istennek ugyanakkor hatalma van a gonoszság felett is, korlátlan hatalommal rendelkezik még az ördög felett is.

Sokszor felmerül a kérdés manapság, hogy milyen kapcsolatban van a teremtésről szóló hit a tudományos kutatásokkal. Lehet-e hinni a teremtésben a tudományos kutatások fényében? Azt gondolom, hogy ha a tényeket megismerjük, és azokat jól értelmezzük, akkor végső soron nem lesz konfliktus a tudomány és a teremtésben való hit között. Ha ellentmondás van a kettő között, vagy a bibliaértelmezésünk rossz, vagy a tudomány téved. Mikor a középkori egyház elítélte Galileit, rosszul értelmezte a Bibliát, ezért került konfliktusba a tudománnyal. Ez is mutatja, mennyire fontos, hogy pontosan megértsük, mi a Biblia teremtésről szóló beszámolójának célja Mózes első könyvében. Emellett az is fontos, hogy kétkedéssel fogadjunk minden tudományos hipotézist. Nagyon sok olyan tudományos elmélet omlott már össze, amit biztosnak hittek. Nyitottsággal kell a kérdéshez hozzáállnunk, vagyis meg

kell vizsgálnunk, hogy jól értjük-e a Bibliát, és jól értjük-e a tudományos tényeket. Ha pedig vannak „vak foltok” az ismeretünkben, akkor el kell ismernünk tudatlanságunkat.

Azért érintem ezt a témát, mert itt van nézetkülönbség evangéliumi keresztények között. Nincs egyetértés abban, hogy a Biblia beszámolóját és a tudományos kutatásokat hogyan lehet összeegyeztetni. Három fő nézet van ma, melyek között a különbség a Föld és a világmindenséget korával, illetve a bibliai teremtéstörténet értelmezésével kapcsolatosak.

Evangéliumi keresztények egy része ragaszkodik ahhoz, hogy *hat nap alatt* történt a teremtés (vagyis hatszor huszonnégy óra alatt), és ezért a világmindenségnek „fiatalnak” kell lennie. Amikor azt kérdik tőlük, hogy miért vannak akkor évmilliárdokról szóló geológiai és csillagászati adatok, két választ szoktak adni: 1. Isten egy olyan világmindenséget teremtett, mely *úgy néz ki*, mintha nagyon régi lenne. (Mintha megteremtett volna egy almát, amiről tudjuk, hogy normális esetben hosszú idő alatt lehetett almává, ám Isten azt mégis egy pillanat alatt teremtette meg korlátlan hatalmánál fogva.) 2. Lehetséges, hogy az özönvíz megváltoztatta a geológiai adatokat, és ezért a kormeghatározás nem megbízható.

Más evangéliumi keresztények azt mondják, hogy az amit mi *napnak* olvasunk a héberben (a *jom* szó) jelenthet *korszakot* is. Ebben az esetben tehát nem *hat huszonnégyórás* napról van szó, hanem *hat hosszú korszakról*. Azok az évmilliárdok, melyekről a tudomány beszél, úgy egyeztethetők össze a bibliai beszámolókkal, hogy azok azonosak a teremtés korszakaival. A nézet hívei szerint bámulatos az egybeesés a geológiai korszakok és a genezis nap-korszakai között.

Evangéliumi keresztények egy harmadik csoportja pedig azt vallja, hogy a teremtéstörténet leírása nem tudományos leírás, hanem *irodalmi keret*. (Párhuzam van például az első három nap és a második három nap között.) A történet nem azt hivatott elmondani, hogy Isten *hogyan* teremtette a világot, hanem azt, hogy *mindent* Isten teremtett, ami csak létezik.

Azt gondolom, hogy akármilyen fontos is ez a kérdés, a hit szempontjából másodlagos, és nem szabad ebben meghúzni az evangéliumi közösség határát. Lehetséges a különbség, és azt el kell fogadnunk, még akkor is ha nem értünk egyet a többi nézettel. Vannak azonban olyan dolgok is ezen a témán belül, amelyekben egyetértés kell legyen evangéliumi keresztények között. Ilyennek látom a következőket:

1. *Isten teremtette a világot*. Evangéliumi keresztények hiszik, hogy a világ eredetére nem az evolúció a magyarázat, hanem a teremtés. Az evolúciós elmélet lényege az a hipotézis, hogy a világmindenség *véletlenszerű* folyamatok révén fejlődik. A Biblia alapján ezt tagadnunk kell, hiszen a Biblia azt mondja, hogy Isten a *szavával* teremtette meg a dolgokat. A világmindenség értelmes tervezés révén jött létre. Ez sokkal fontosabb hangsúly a evangéliumi kereszténységnek, mint az, hogy pontosan hány éves a világegyetem.

2. *Ádám és Éva történetisége*. Úgy gondolom, hogy ebből sem engedhetünk. Ha nem hisszük az ő történetiségüket, nem tudjuk megmagyarázni azt az óriási szakadékot, amely az ember és az állat között van, és nem tudunk magyarázatot adni a bűnesetre sem. Mikor C.S. Lewis *A fájdalom* c. könyvében (mely egyébként sok brilliáns érvet tartalmaz a kereszténység védelmében) megpróbálta a bűneset problémáját Ádám és Éva nélkül megmagyarázni, az egész valóságértelmennek tűnő spekuláció maradt. Enyhén szólva nem meggyőző az elmélete. Csak az első két ember történetében való hittel lehet megmagyarázni a kezdetben *jó* és a most látott *megromlott* teremtés közötti szakadékot. Ha Ádám és Éva nem élt, akkor nem működik az a párhuzam sem Ádám és Krisztus között, melyet az Újszövetség több helyen is hangsúlyoz: egy ember által jött be a bűn a világba, és egy ember által van a megigazulás is (Róma 5,12-21; 1Kor 15,22.45).

Amikor Isten megteremtette a világot, nem hagyta magára, hanem a mai napig gondviselésével fenntartja. Nem a véletlen, vagy a saját folyamatai révén működik a világ, Isten továbbra is aktívan közreműködik abban, hogy az milyen. Hagyományosan három szót szoktak használni arra, hogy Isten hogyan visel gondot a teremtésre: *fenntartás* (conservatio), *együttműködés* (concursus), *kormányzás* (gubernatio). Mindhárom kifejezés megjeleníti egy-egy oldalát annak, ahogy Isten a világot irányítja.

A *fenntartás* arra utal, hogy Isten az, aki a teremtett dolgokat megőrzi olyanoknak, amilyeneknek ő teremtette azokat. Amit szilárdnak teremtett, az szilárd, amit folyékonyak, az folyékony, és amit gőz

halmazállapotúnak, az gőz is marad. Isten az, aki bizonyos törvényszerűségek szerint tartja fenn a világot. Ezért hálások lehetünk, hiszen ha nem így lenne, akkor lehetetlen lenne az élet.

Az *együttműködés* szó azt jelöli, hogy amikor valami történik, abban Isten aktívan részt vesz. Isten nem veszi le kezét a világról, hanem ott van a történetekben. Ha esik az eső, a Biblia szerint Isten adja azt, ha villámlik és mennydörög, Isten munkája az. Isten – mint elsődleges ok – cselekvő módon jelen van a másodlagos okok cselekedeteiben és működésében.

A *kormányzás* pedig a gondviselésnek arra az oldalára mutat rá, hogy Isten nemcsak megtartja a világot olyannak amilyen, nem csak részt vesz annak történeteiben, de egy határozott cél felé vezeti is azt. A mindenség nem fog más irányba menni, mint amerre Isten kormányozza.

Ez mind benne van abban, hogy „Isten kizárólagos ura a teremtésnek”

Isten kizárólagos ura a kijelentésnek

Kijelentés alatt mindenre gondolunk, mely valós tudást és ismeretet jelent. Amikor kijelentésről beszélünk, akkor arra gondolunk, hogy mi az amit tudhatunk elsősorban Istenről (milyen ő? mit vár el tőlünk? hogyan viszonyul hozzánk?), önmagunkról (kik vagyunk? mit tudhatunk magunkról? honnan jöttünk és hová megyünk? mi a probléma velünk? mi erre a megoldás? van-e egyáltalán?), és a világról (miért van? meddig van? honnan van? mi a célja?). A Biblia szerint kijelentés nélkül nem ismerhetnénk semmit, ezért ez egy alapvető kérdés.

Kétféle kijelentést látunk a Bibliában. Az egyiket *általános kijelentésnek* nevezhetjük, a másikat *speciális (vagy különleges) kijelentésnek*.

Általános kijelentés alatt először is Istennek a *teremtésben* adott kinyilatkoztatását értjük. Azt olvassuk a zsoltárokból, hogy „az egek hirdetik Isten dicsőségét és kezének munkájáról beszél a menny”. A teremtett világ minden embernek Isten dicsőségéről beszél. Pál apostol azt mondja a Római levélben, hogy „ami ugyanis nem látható belőle, az ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható”. Ez még nem üdvöztető kijelentés, de valamit megtudhatunk Istenről. Ennek az általános kijelentésnek a megismerésében van a tudomány és a művészet szerepe. A tudomány kísérletezés révén, hipotézisekkel megpróbálja leírni azt a mindenséget, amely Isten dicsőségét hirdeti. A művészet a saját kifejezőeszközeivel próbálja megragadni azt, ami megragadható belőle.

A teremtés mellett az általános kijelentés másik csatornája a *lelkiismeret*. Pál azt mondja a Római levélben, hogy az emberek szívébe be van írva a törvény cselekedete, és erről a lelkiismeretük tesz tanúságot. Az emberi lelkiismeret léte (minden embernek van!) bizonyítja, hogy van egy erkölcsi mérce a világmindenségben. Ez pedig egy morális Isten létét igazolja.

Isten azonban ennél sokkal konkrétabban, különlegesebben is kijelentette magát. A speciális kijelentés elsődlegesen a *történelemre* vonatkozik. Azt mondja a Zsidókhöz írt levél, hogy „miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk”. Vagyis két fő kijelentés volt a történelemben: 1. Az Izrael népének adott kijelentés (Ábrahám, Sinai hegy, Dávid, próféták). 2. A Jézus által adott kijelentés (mely az előzőnél sokkal fontosabb). Amikor Isten Fia eljött ebbe a világba, kijelentette az Atyát. Azt mondta, hogy „aki látott engem, látta az Atyát”.

Hogyan válhat ez ma megfoghatóvá a számunkra? Honnan tudhatunk erről a kijelentésről, amely a történelemben megvalósult? Két segítséget adott nekünk Isten: a Bibliát és a Szentlelket. Isten leírta szent emberekkel azt, amit ő a történelemben tett. A Biblia nem más, mint Istennek a történelemben adott kijelentésének leírása, hogy arról most is tudhassunk. Pál azt mondja Timóteusnak: „Gyermekségedtől ismered a szent írásokat, amelyek bölcsé tehetnek téged az üdvösségre a Krisztus Jézusba vetett hit által. A teljes írás Istentől ihletett és hasznos...” Isten tehát azért adta a Szentírást, hogy megtudjuk azt, ahogyan ő a történelemben kinyilatkoztatta magát.

A másik forrása annak ahogy ma Isten kijelentéséről tudhatunk, a Szentlélek, akit Isten azért küldött el, hogy megvilágosítsa értelmünket. Sok ember olvassa a Bibliát, mégsem érti meg a kijelentést. Miért van ez? Pál apostol adja meg a választ az első korinthusi levél második részében: „hanem hirdetjük, ami meg van írva. Amit szem nem látott, fül nem hallott és ember szíve meg sem sejtett, azt készítette el Isten az őt szeretőknek. Nekünk pedig kinyilatkoztatta Isten a Lélek által. Mert a Lélek mindent megvizsgál, még Isten mélységeit is. Mert ki ismerheti meg az emberek közül azt, ami az emberben van. Egyedül az emberi lélek, amely benne lakik. Ugyanígy azt sem ismerheti senki, ami Istenben van, csak Isten lelke. *Mi pedig nem a világ lelkét kaptuk, hanem az Istenből való lelket, hogy megismerjük mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk.*” Szükségünk van a Szentlélektől kapott kinyilatkoztatásra ahhoz, hogy megismerjük mindazt, amit Isten nekünk ajándékozott. A Szentlélek a Bibliát nyitja ki számunkra, hogy meg tudjuk érteni és meg tudjuk ragadni Isten kinyilatkoztatását.

Isten kizárólagos ura a kijelentésnek. Csak annyit ismerhetünk meg belőle, amennyit ő nekünk ki akar nyilatkoztatni magából. Semmi többet, hiába is spekulálunk, kutakodunk. Hiába próbáljuk megismerni közelebből az új köztársasági elnököt, most már csak akkor lehetséges ez, ha ő akarja, másképp nem. Onnantól, hogy beiktatták és ismertté vált, bizonyos értelemben megközelíthetetlen lett. Mennyivel inkább így van ez Istennel! Csak az ismerheti meg őt, akinek kinyilatkoztatja magát, és csak annyit, amennyit ő kinyilatkoztat magából. A világi bölcsesség nagyon kevés ehhez. Sokkal többet gondolnak magukról az emberek, pláne a „bölcsek”, mint amennyire képesek. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy az emberek három fő módon próbálják a világot és Istent megismerni: 1. Az értelemre hagyatkozva (racionalizmus), 2. Az érzékekre hagyatkozva (empirizmus), 3. Transzcendens tapasztalatok révén (miszticizmus).

Isten megismeréséhez egyik sem elégséges. Az a problém mindhárommal, hogy alulról indul fölfelé. A véges igyekszik megragadni a Végtelent, anélkül, hogy a személyes végtelen rejtőzködésével igazán számolna. Egyik módszer sem képes elérni Istent. Csak akkor tudhatunk Istenről bármit is, ha ő nyilatkoztatja ki magát. Isten kizárólagos ura a kijelentésnek. Mi nem vagyunk urai a helyzetnek, és ez bizony megalázó igazság.

Isten kizárólagos ura a megváltásnak

Ami az üdvösségünket illeti, abban sem vagyunk urai a helyzetnek. Annyira bele vagyunk süppedve a bűnbe, hogy a megváltásunk is teljesen Istentől függ. Ez talán még megalázóbb, mint az előző megállapítás. Jézus azt mondta, hogy „aki a bűnt cselekszi, (rab)szolgája a bűnnek”. Pál még tovább megy és azt írja: „halottak voltunk mindannyian a vétkeinkben, de Isten az ő irgalmából...” Ezzel kapcsolatban több dolgot el lehet mondani.

A megváltás Isten terve, mely már akkor elkészült, amikor még nem is léteztünk. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek a világmindenség megteremtése előtt eltervezték már az üdvösséget. Isten rendelései megelőzik az eseményeket. Az Ige azt is tanítja, hogy Isten végzései megelőzik Isten cselekedeteit. Amit Isten tesz, korábban már elrendelte. Elrendelte, hogy Krisztust el fogja küldeni üdvözítőül jóval azelőtt, hogy megtette volna. Elrendelte, hogy fiaivá fogad bennünket Krisztus Jézusban. (A *predesztináció* – eleve elrendelés – bibliai kifejezés, nem a kálvinisták találták ki. Még arminianus keresztények is hisznek az eleve elrendelés valamilyen formájában, hiszen a Szentírás beszél róla.) A megváltásban Istené a kezdeményezés. Nem arról van szó, hogy mi, bűnös emberek, elkezdtük ostromolni Istent, elkezdtük őt annyira keresni, hogy végül Isten beadta a derekát és úgy döntött, hogy könyörül rajtunk. Nem ez történt. A Biblia azt mondja „megtalálták azok, akik nem keresték”. Istené a kezdeményezés a megváltásban. Azért vagyunk keresztények, mert Isten szeretett bennünket, és elhívott bennünket magának. Az, hogy Istent elkezdtük keresni, már annak volt a következménye, hogy Isten tett valamit az életünkben.

Isten határozza meg a feltételeket. Sokat vitatkozhatunk arról, hogy ki az, aki üdvözülhet, és ki az aki nem, mi igazságos, mi lenne igazságtalan. Az valóság az, hogy nem mi határozzuk meg a feltételeket. Szükség volt Krisztus engesztelő áldozatára? Ha nem lett volna rá szükség, nem történt volna meg. Isten döntött így. Szükség van a megtérésre, a Krisztusban való hitre? Ha nem lenne, akkor nem tanítaná ezt a

Biblia. Isten határozta meg a feltételeket. Ha valaki nem tér meg, nem bánja meg a bűneit és nem hisz teljes szívéből Krisztusban, nem fog üdvözülni.

Isten a megváltás végrehajtója. Isten nem csak a feltételeket szabta meg, de ő maga hajtja végre a megváltást. Az Atya választott ki magának bennünket a világ teremtése előtt, ő volt az, aki bennünket Krisztusnak adott. A Fiú az, aki eljött ebbe a világba, és letette az életét a juhaiért. Ő lett a mi főpapunkká. A Szentlélek az, aki elhív és meggyőz bennünket a bűneinkről. Ő nyitja meg szemünket, hogy higgyünk Krisztusban. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek együtt munkálkodva hajtják végre a megváltás tervét.

Isten kizárólagos ura az utolsó ítéletnek

Vitkozhatunk azon is, hogy jogos-e, hogy van ítélet, és egyáltalán szükség van-e rá. Teljesen mindegy, hogy mit gondolunk erről. A Biblia tanítása szerint *lesz* utolsó ítélet, Isten *fog* ítélni. És ő lesz az, aki megszabja az ítélet feltételeit. A saját igazsága szerint fog ítélni, a saját mércéje szerint, nem a mienk szerint. Nekünk sokféle mérce van a fejünkben, ám ezek nem fognak számítani.

Isten az, aki megszabja az ítélet feltételeit és nagyságát is. Ez még súlyosabbá teszi a dolgot. Hiába tartjuk esetleg igazságtalannak, hogy Isten örökkévaló gyötrellemmel büntessen embereket, a Biblia azt tanítja, hogy lesznek, akiknek ez fog osztályrészül jutni. Attól, hogy mi nem hiszünk a pokolban, még lesz pokol. Csak Isten tudja, hogy milyen valódi súlya van a felségsértésnek és istenkáromlásnak. Ezt mi nem tudjuk felmérni, mert nagyon kevésbé ismerjük őt. Az ember nem mindig méri fel cselekedetei súlyát még ezen a világon sem, de ettől ezek még járhatnak komoly következményekkel. Attól, hogy egy koncentrációs táborban az őr nem gondolja végig amit éppen tesz, még nem menti fel a felelősség alól. Így van ez Istennel kapcsolatban is. Nem tudjuk helyesen felmérni, milyen súlya van az istenkáromlásnak, szentségtörésnek, és általában az Isten ellen elkövetett bűnöknek. Ezért rá kell hagynunk annak eldöntését, hogy mi igazságos és mi nem.

Isten maga fog ítélni, mint bíró. Isten nem csak „ügyész”, aki benyújtja a vádat, hogy egy felsőbb testület majd eldöntse mi legyen az ember sorsa. *Nincs* olyan felsőbb bíróság, akihez Isten a vádatokat intézhetné. Ő lesz a vádló és a bíró is (azoknak pedig, akik Krisztusban vannak, ő maga lesz a védője is!).

Az utolsó ítéletnél nem lesz alkalom fellebbezésre. Nem lesz felsőbb fórum, ahova az emberek fordulhatnak. Isten a legfelsőbb bíró. Amit az utolsó ítéletkor eldönt, az végleges lesz, senki nem fogja megváltoztatni. Nem lesz Istennek tanácsadója sem az ítéletben. Pál azt mondja: „ugyan ki lett az ő tanácsadójává”? Isten tökéletes igazságban és jogosságban fog ítélni, nem szorul senki tanácsára, hiszen sokkal jobban tud mindent, mint bárki más. Nem lesz senki, aki elbírálná az ítélet jogosságát. Az teljesen igazságos és jogos lesz, és ennek bizonyosságára Isten lénye lesz a garancia. Semmi több. A mi világunkban azért van szükség biztosítékokra, mert hajlamosak vagyunk a részrehajlásra. Isten viszont nem részrehajló. Nem lesz soha senki, aki Isten felett ítéljen. Az ő kizárólagos joga a bíraskodás, ő a kizárólagos ura az utolsó ítéletnek.

Ilyen a mi Istenünk. Ha nem *így* beszélünk Istenről, akkor nem *Istenről* beszélünk – az pedig bálványimádás. Isten teremtő, kijelentő, megváltó és bíró. Korlátlan ura a teremtésnek, kijelentésnek, megváltásnak és az ítéletnek. Istent úgy kell imádnunk, ahogy kijelentette magát. Ő örök, változhatatlan, egy, igaz Isten. Nem tehet az ember mást mikor Istent megismeri, minthogy előtte leborul, és magát megalázva hódol neki.

3. A BIBLIA

*„A Szentírás Istentől ihletett, és eredeti formájában teljesen megbízható,
legfőbb tekintély az igazság, a hit és az életvitel minden kérdésében.”*

A hitvallás Isten lényével kezdődik. Eddig két fontos igazságot láttunk: 1. Isten egy lényeg, de három személy (a Szentháromságról szóló tan), 2. Isten kizárólagos ura a teremtésnek, a kijelentésnek, a megváltásnak és az utolsó ítéletnek (Isten szuverenitása). A hitvallás azzal a kérdéssel folytatódik, hogy mi az, ami meghatározza, hogy mit higgyünk és hogyan éljünk, mi a végső tekintély a számunkra. Ezt fontos tisztázni, mielőtt a többi hitvallási ponttal foglalkozunk, azok igazsága ugyanis ettől a kérdéstől függ. Lehetett volna akár ez is a hitvallás első pontja, hiszen az, amit Istentől biztosan tudunk, a Bibliából van. Mégis helyes ez a sorrend, hiszen Isten megelőzi az ő Szavát, előbb létezett, mint a Biblia, az utóbbi az előbbtől kapja a tekintélyét. Azért bízunk a Bibliában, mert bízunk Istenségben.

Az evangéliumi kereszténység számára ez egy nagyon fontos pont, hiszen a mozgalom egyik fő jellemzőjéről van szó. Hisszük a Szentírásról, hogy az Isten megbízható, ihletett Igéje, és azt a hit és az életvitel minden kérdésében végső tekintélynek fogadjuk el.

A Szentírás Istentől ihletett

Pál apostol írja Timóteusnak: „A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jócselekedetre felkészített.” (2Tim 3,16-17). A kifejezés, hogy „Istentől ihletett”, szó szerint azt jelenti, hogy „Isten lehelte ki”. Oda kell figyelni erre, ha meg akarjuk érteni, hogy mit jelent a Biblia ihletettsége. Először nézzük meg, hogy mit nem jelent az ihletés.

1. *Isten nem lediktálta a szavakat.* Nem arról van szó, hogy a Biblia szerzői médiumokként viselkedtek, akik az Istentől kapott szavakat személyiségük kizárásával gépiesen vetették papírra. A Biblia könyvei magukon viselik az egyes szerzők sajátos stílusát, kulturális háttérét, szókincsét, stb. A Biblia szó szerinti ihletésében hívőket gyakran vádolták azzal, hogy ők a diktálás-elmélet hívei. Az igazság ezzel szemben az, hogy a szó szerinti ihletés soha nem jelentette számukra az emberi tényező elvetését.

2. *Nem költői ihletésről van szó.* A Biblia ihletése sokkal több, mint a művészetekben ismert ihletettség, a „múzsák” hatása, a fennkölt lelkiállapot, melyben bizonyos műalkotások születnek. Pál egészen mást értett az ihletés alatt. Nem arról van szó, hogy a bibliai szerzők írás közben (vagy azt megelőzően) egy isteni sugallatot kaptak, és ez indította őket bizonyos dolgok leírására. Bár ez így is történhetett, az ihletés fogalma ennél többet jelöl.

3. *Nem a már kész szövegbe lehelt bele Isten.* Felfoghatnánk az ihletést úgy is, mint az ember teremtését, melynek során először megszületett az alak, majd ezt követte az élet belehellése az élettelen formába. Az ihletés mégsem ezt jelenti. Bár sokan hibákra próbálnak rámutatni a szövegen belül, ami a benne levő ihlet miatt mégis szól hozzánk, de nekünk ezt a felfogást is el kell utasítanunk.

Mit jelent akkor az ihletés? Nem a szöveg lediktálása, nem olyan jellegű „ihletés”, mint a művészetben, nem a szövegbe való belehellés, hanem mindegyiknél jóval több. *Maga a szöveg Isten lehelése!* A Bibliát Isten lehelte ki a száján. Ez azt jelenti, hogy a szövegben benne van az írók személyisége és kultúrája, de Isten felügyelte az írás egész folyamatát. Ez az oka annak, hogy a szöveg teljesen Isten akaratát fejezi ki. Isten nem médiumokat használt, nem csak előzetes lendületet adott a szerzőknek az íráshoz, nem is csak utólag lehelt életet a már kész szövegbe, hanem az egész folyamatot szuverén módon a kezében tartotta, hogy a végeredmény tökéletesen az legyen, amit ő eltervezett. Ilyen értelemben mondhatjuk azt, hogy Isten a szerzője a Biblia minden egyes betűjének. Ez nem közvetlenül, hanem közvetve történt meg, és éppen ez mutatja Isten szuverén hatalmát. Isten megerősíti a másodlagos eszközök jelentőségét és szabadságát, miközben mindenható gondviselésével tökéletes ellenőrzés alatt

tartja és irányítja a folyamatot. Ez az ihletés, melynek eredménye egy olyan Biblia, amelyről Jézus a következőt állíthatta: „Bizony mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, amíg be nem teljesedik.”

Eredeti formájában

Amikor a Biblia megbízhatóságáról van szó, hangsúlyoznunk kell, hogy az az eredeti formában tekinthető csak abszolútnak. Ez elsősorban két dolgot jelent: eredeti *nyelvet* és eredeti *kéziratokat*.

Eredeti nyelv. A Biblia eredetileg három nyelven íródott: az Ószövetség nagyobb része héber, kisebb része arám, az Újszövetség pedig görög nyelven. A hitvallás azt a gondolatot fogalmazza meg, hogy a szöveg csak az eredeti nyelven fejezte ki *tökéletesen* Isten akaratát, minden fordítás egyben egy kicsit ferdítés is, és minden másolat magában rejtje a szövegromlás veszélyét.

Eredeti kéziratok. Ma újkori formában, legtöbbször kemény borítójú könyvként olvashatjuk Isten Igéjét. Nehéz elképzelnünk, hogy az eredeti kéziratok még csak nem is voltak könyvalakúak! Ami ma a kezünkben van, az másolatok alapján készült valamelyik fordítás. A hitvallás hangsúlyozza, hogy csak az eredeti kéziratok teljesen megbízhatók, és ez nem vonatkozik se a másolatokra, se a másolatok alapján készült fordításokra.

Ez az állítás ugyanakkor felvet egy problémát is. Legtöbbször saját anyanyelvünkön, és nem eredeti nyelven, tehát héberül vagy görögül olvassuk a Bibliát, ezenkívül nincsenek meg az eredeti kéziratok sem. A Biblia – az összes többi ókori dokumentumhoz hasonlóan – csak kézirat-másolatokban maradt fenn. Úgy tűnik tehát, mintha az eredeti kéziratok teljes megbízhatósága így számunkra csak egy teoretikus állítás maradna, amivel igazán nem tudunk semmit se kezdeni. Hála Istennek, ez nem így van. Legalább három okunk van arra, hogy a Biblia eredeti kézíratainak teljes megbízhatóságát jelentős igazságnak tekinthessük.

1. Ha tagadjuk az eredeti kéziratok teljes megbízhatóságát, okafigyottá válik az a törekvésünk, hogy az eredeti iratokat minél pontosabban megismerjük. Ha az eredeti szöveg sem teljesen megbízható, akkor mindegy, hogy mennyire pontos és hiteles a kezünkben levő szövegváltozat. Ellenben ha az eredeti kéziratok teljesen megbízhatóak, és engedelmeskedni akarunk a Bibliának, életbevágóan fontos, hogy a lehető leghibátlanabban ismerjük annak üzenetét. Ha nem hisszük az eredeti iratok teljes megbízhatóságát, az engedelmességünk így is, úgy is alaptalanná válik. Az eredeti szöveg megbízhatósága tehát azt jelenti a számunkra, hogy minél közelebb kerülünk az eredeti szövegváltozathoz, annál jobban ismerjük Isten kijelentett akaratát.

2. Bámulatos, hogy Isten mennyire megőrizte az eredeti szöveget. A Bibliának minden más ókori iratot megszegyenítő mennyiségű másolata maradt fenn. Ha ezeket a másolatokat egybevetjük, majdnem tökéletesen össze lehet állítani az eredeti szöveget. Ezzel foglalkozik a bibliatudományok egyik legsikeresebb ága, a szövegkritika. A szövegkritika eredményei szerint a Biblia eredeti szövegét 99 százalékos pontossággal meg lehet határozni, a maradék egy százalék pedig nem érint lényeges doktrinális kérdéseket. Megjegyzendő, hogy egy video-kamera se dolgozik nagyobb pontossággal!

3. Az eredeti szöveg az eredeti nyelven állítható össze. Az elért pontosság tehát nem angol, német, magyar, latin, vagy más nyelven, hanem a Biblia eredeti nyelvein született meg. Ez azt jelenti, hogy a lehető legközelebb állunk ahhoz, hogy megkapjuk az eredeti kéziratokon szereplő szöveget.

Ami ebből lényeges, az a következő: Először is nincs tökéletes bibliafordítás. Nem volt tökéletes fordítás a latin Vulgata, nem volt teljesen megbízható a Károli fordítás sem, de nem tökéletes az új fordítás vagy a Csia-féle fordítás sem. Másodszor, jó megtanulni a Biblia eredeti nyelveit. Mindenképpen előny az, ha tudunk görögül és héberül, de legalábbis szükségünk lehet alkalmanként arra, hogy használni tudjuk a megfelelő szakirodalmat. Harmadszor, amikor tanulmányozzuk a Bibliát, nem árt néha egybevetni a különböző fordításokat, hogy minél közelebb kerüljünk a szöveg eredeti jelentéséhez, amely egyedül bír a teljes megbízhatóság igényével.

Teljesen megbízható

Mit jelent az, hogy a Biblia eredeti szövege teljesen megbízható? Elsősorban azt, hogy ráállhatunk arra, amit mond, hihetünk neki, bízhatunk abban, hogy amit állít, az úgy van, nem csap be, nem vezet félre.

Vita van evangéliumi keresztények között arról, hogy mit értsünk teljes megbízhatóság alatt. Evangéliumi keresztények abban egyetértenek, hogy a Biblia *csalhatatlan*. A csalhatatlanság azt jelenti, hogy a Biblia nem fog becsapni, minden állításával végsősoron igazságot közöl, nyugodtan rábízhatjuk magunkat. Abban azonban nincs egyetértés, hogy vajon tekinthetjük-e *tévedhetetlennek* is. Az egyik tábor szerint *igen*. Nincsen semmilyen tévedés a Bibliában, bármilyen témáról beszél, az mindig igaz. A másik tábor szerint viszont *nem* szerencsés a kifejezés, túlságosan sokat állít a Bibliáról. Akik így gondolkoznak, azt vallják, hogy a Szentírás a hit dolgaiban mindig igazat mond, de amikor a történelem vagy a tudomány területére téved, ott már közölhet téves megállapításokat vagy tényeket. E második tábor képviselői néha inkább egy párizsi metrótérképhez hasonlítják Isten írott Igéjét. Egy metrótérképnek nem feladata, hogy precízen, a földrajzi arányokat betartva mutassa a vonalak irányát és hosszát. A metrótérkép egyetlen célja, hogy megbízhatóan eljuttassa az utasokat az általuk kívánt helyre. A térkép tökéletesen megbízható, ha arra használjuk, amire van. A Biblia megbízhatóságára is ilyen értelemben kell gondolnunk.

Számomra azonban erősebbnek tűnnek azoknak az evangéliumi keresztényeknek az érvei, akik fontosnak tartják a „tévedhetetlenség” kifejezést, és a Biblia csalhatatlanságát nem korlátozzák a hit területére. Úgy látom, hogy a tévedhetetlenségben való hit nélkül meggyengül a Biblia tekintélye és megbízhatóságába vetett bizalmunk. Ha a Biblia megbízható, akkor igazat mond akkor is, amikor a történelem vagy tudomány területéről állít dolgokat. A bibliai hit soha nem választható el a történelemtől és a tényektől. Azt azonban tudomásul kell vennünk, hogy fogunk találkozni olyan evangéliumi keresztényekkel, akik elfogadnak tévedéseket a Bibliában. Az ő hozzáállásuk az, hogy „ha Isten így adta a Bibliát, akkor ilyennek kell elfogadnunk”.

Vannak félreértések a két tábor között. Akik ellenzik a „tévedhetetlenség” szót, attól tartanak, hogy az egyfajta mechanikus bibliaértelmezéshez vezet, amely nem veszi figyelembe a kort, a kultúrát és az írók személyiségét. Sajnos ez sokszor így is volt a magukat fundamentalistának nevező újkori keresztények köreiben. Akik fontosnak tartják a „tévedhetetlenség” szót, azok pedig attól tartanak, hogy a tévedhetetlenségbe vetett hit nélkül megrendül a Bibliába vetett bizalom. Ha egy kis dologban elfogadunk tévedést, miért ne fogadhatnánk el nagyobb dolgokban is tévedést? Ha a Biblia tévedhet, amikor a történelem vagy a tudomány területéről van szó, miért ne tévedhetne, amikor az üdvösségről, az emberi természetről vagy Isten lényéről ír? Ez a félelem sem alaptalan. Sok evangéliumi keresztény – miután feladta a tévedhetetlenséget – elsodródott az evangéliumi alapoktól, és a Biblia más, sokkal fontosabb tanításait is megkérdőjelezte.

Könnyen lehet, hogy nem olyan nagy a különbség a két felfogás között, és sokszor talán csak a terminológiában van eltérés. Lehetséges, hogy ha a tévedhetetlenség kifejezést meghatározzuk, nagyobb egyetértésre juthatunk. Ez volt a célja többek között a Biblia tévedhetetlenségéről szóló chicagói nyilatkozatnak, mely kikötéseket tesz a tévedhetetlenséggel kapcsolatban.

1. A tévedhetetlenség nem jelent modern technikai pontosságot. A Biblia gyakran használ például kerek számokat. Harmincezer emberről beszél, ami lehet, hogy 30.183 vagy 27.764 volt a valóságban, mégse tekinthetjük ezt tévedésnek. Ma is alkalmazzuk a kerekítést, gondoljunk csak egy újságírói beszámolóra: „Húszezer tüntető volt a téren.” – szól a tudósítás, ami szinte biztos, hogy pontatlan, mégisincs szó tévedésről.

2. A tévedhetetlenség nem zárja ki a nyelvtani és helyesírási szabálytalanságokat. Több újszövetségi író például kifejezetten rossz görögséggel írt, vétett a nyelv szabályai ellen, rossz stílusban, rossz nyelvtannal, szegényes szókinccsel fejezte ki magát. De tudjuk, hogy igazat mondhat az is, aki töri a nyelvet, amin beszél. Egy bírósági tárgyaláson akár perdöntő is lehet egy rosszul, de félreérthetetlenül megfogalmazott tanúvallomás.

3. A tévedhetetlenség nem zárja ki a költői nyelvezetet. Amikor a Bibliában azt olvassuk, hogy a nap bejárja a pályáját, nem kell arra a következtetésre jutnunk, hogy a szerzőnek csapnivaló csillagászati ismeretei voltak. Meteorológusok is beszélnek így, amikor a nyelv költői erejét használják egy természeti esemény leírására. A költői – és nem tudományos – nyelvezet sem cáfolja tehát a tévedhetetlenséget.

Minden esetben meg kell vizsgálni a nyelvhasználatot, és annak megfelelően kell a kijelentés igazságtartalmát értelmeznünk.

4. A tévedhetetlenség nem zárja ki a hamisságok közlését. A Bibliában benne van például az a mondat, hogy „Nincs Isten.”. A szövegből azonban egyértelműen kiderül, hogy ez egy hamisság („Azt mondja a bolond a szívében: Nincs Isten!”).

5. A tévedhetetlenség nem zárja ki a hiperbolák használatát. A hiperbola szándékos túlzást jelent, ami egy szabályszerű irodalmi eszköz.

6. A tévedhetetlenség nem zárja ki a szabad idézést. Az újszövetségi szerzők gyakran nem pontosan idéznek ószövetségi írásokat, de ez nem is volt elvárás.

A tévedhetetlenség definiálásánál tehát mindenképpen le kell szögeznünk, hogy a Biblia állításai mindig megfelelnek a *saját* igazság-fogalmuknak. Ezt a kérdést számomra megnyugtatóan tisztázza a chicagói nyilatkozat (ennek magyarázata magyarul is megjelent: R.C. Sproul: *A tévedhetetlenség magyarázata*, KIA, Budapest), melyet több mint kétszáz evangéliumi vezető írt alá.

Legfőbb tekintély

A reformáció idején az egyik legnagyobb vita a tekintély kérdése körül zajlott. Luther a leghevesebb ellenállást azzal váltotta ki, hogy a legfőbb tekintély kérdését megbolygatta. Mikor kitűzte a wittenbergi vártemplom kapujára 95 pontból álló vitairatát, még hitt a pápa legfőbb tekintélyében. Mikor ez megingott benne, először a zsinatok tekintélyébe kapaszkodott, míg végül egyedül a Biblia maradt a számára. Az evangéliumi keresztények ebben a reformáció gyermekei. Sem az egyház, sem az egyén nem kerekedhet a Szentírás tekintélye fölé. A Biblia a legfőbb tekintély. Ez nem azt jelenti, hogy elutasítunk minden más tekintélyt, mint amilyen a szülők, az állam vagy a gyülekezeti vezetők tekintélye. De ezek a tekintélyek is mind alá vannak vetve a Biblia legfőbb tekintélyének. A hitvallás három területen emeli ki a Szentírás mindenek feletti tekintélyét, melyek az *igazság*, a *hit* és az *életvitel* kérdései.

Legfőbb tekintély az igazság kérdésében

Mit jelent az, hogy a Biblia a legfőbb tekintély az igazság kérdésében? Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a Biblia nem mond el nekünk minden igazságot az élet összes kérdéséről. A Biblia nem enciklopédia. Nem mondja el nekünk, hogy hány galaxis van az univerzumban, hogy milyen részecskék vannak az atomon belül, hogy a DNS hogyan őrzi az információt, vagy hogy hogyan kell megszerelni egy meghibásodott autót. De amiben a Biblia állít valamit, ott az a legfőbb tekintély! Lehet, hogy nem beszél a Biblia az autószerelés hogyanjáról, de arról igen, hogy az autónk ne váljon bálványunkká! Az élet minden területe a Szentírás tekintélyének van alávetve, anélkül, hogy az enciklopédikus igazsággyűjtemény lenne. Ezt jobban értjük, ha megvizsgáljuk az igazság megismerésének két ismert útját, a tudományt és a művészetet, illetve a Bibliával való kapcsolatukat.

1. *A Biblia tekintélye a tudomány fölött áll.* Amikor a Biblia szembekerül a tudománnyal, akkor a helyesen értett bibliai szövegnek nagyobb tekintélye van, mint a tudományos hipotézisnek. Gondoljunk csak arra, hogy például nemrégiben még abszolút igazságnak számított az a nézet, hogy az anyag örökkévaló. A Biblia szerint egyedül Isten létezik öröktől fogva. Mikor két ilyen állítás egymásnak feszül, mindent el kell követnünk, hogy helyesen értsük a Biblia tanítását, de végülis Isten Szava a döntő. Amikor szociológusok azt állítják, hogy teljesen normális és erkölcsileg semleges az, hogy egy csecsen férfi megöli a gyermekét, hiszen ő a testrészének tekinti, és ez abban a kultúrában elfogadható, akkor nekünk szembe kell állítanunk ezzel a Biblia tanítását, mely szerint Isten erkölcsi törvénye örök, és még a csecsenek szívébe is be van írva, és Isten felelősségre fogja vonni őket. Lehet, hogy egyes pszichológusok szerint semmi baj nincsen azzal, ha egy gyerek füllent, vagy ha egy felnőtt váltogatja a partnereit, de mi a Bibliát tekintjük legfőbb tekintélynek az igazság kérdésében, ezért az előbbi hazugságnak, az utóbbit házasságtörésnek nevezzük. Nem vetjük el a tudományt, de a Bibliának minden esetben nagyobb tekintélyt tulajdonítunk.

2. *A Biblia tekintélye a művészet fölött áll.* Petőfi a verseiben azt hirdeti, hogy a Haza, a Szerelem és a Szabadság a legnagyobb értékek. Yeats, ír költő lázas vízióiban a világ történetét „gyre”-ökre osztja, és fantasztikus, okkult magyarázatokat fűz kultúrák felemelkedéséhez és hanyatlásához. A posztmodern művészet szerint az az igazság, hogy nincs igazság. A keleti meditatív zene azt az érzést sugallja, hogy az individuum nem létezik, fel kell ismernünk a világszellemmel való alapvető azonosságunkat. Vagy éppen azt, hogy mi vagyunk az isten. Mi pedig Pilátussal együtt kérdezhetjük: „Mi az igazság?” A hitvallási pont erre ad választ: az igazság kérdésében számunkra *a Biblia* a legfőbb tekintély. Felette áll a művészet ünnepelt hősei tekintélyének is, ezért ha kell, akár Petőfivel, Yeats-szel, vagy a mai posztmodern művészekkel is szembefordulunk.

Legfőbb tekintély a hit kérdésében

A második terület, ahol a Biblia legfőbb tekintélyét hangsúlyozzuk, a hit tartalmának a területe. Mit higgyünk? Minek alapján fogalmazzuk meg a hitvallásunkat? Mi a legfőbb tekintély ebben?

Luther a wormszi birodalmi gyűlés előtt kijelentette, hogy lelkiismerete az Isten Igéjének foglya. Pontosan ezt jelenti a hitvallási pontnak ez a részlete. Amikor a hitünket megfogalmazzuk, mindent el kell követnünk azért, hogy *biblikusak* legyünk. A történelmi református hitvallásokban például mindig ezt a törekvést láthatjuk. Tudatosan a Bibliának rendelték alá magukat. A II. Helvét hitvallásban ezt olvashatjuk: „készek vagyunk... azoknak, akik Isten ígéből jobbra tanítanak, köszönetünk nyilvánításával engedni, és hozzájuk igazodni az Úrban, akinek dicséret és dicsőség”. Ez nekünk is elengedhetetlenül fontos, amikor evangéliumi hitvallásunkat megfogalmazzuk.

Talán éppen ennek a hiánya okozza azt, hogy olyan kaotikus állapotok uralkodnak ma a kereszténységben. A katolikus egyházon belül vannak tradicionalisták, akik az évszázadok során egymásra rakódó, és gyakran egymásnak ellentmondó dogmákban hisznek. Jelen vannak a II. Vatikáni zsinat hívei, akik minden irányba nyitni próbálnak, beleértve a protestánsokkal való párbeszédet is, de a marxistákkal és a más vallásokkal is fontosnak tartják a dialógust. Vannak liberális katolikusok, akik protestáns elődeikhez hasonlóan mindent megkérdőjeleznek, ami megkérdőjelezhető. És továbbra is léteznek a régi szerzetesrendek, melyek újabb lelkiségekkel bővültek ki, néha kölcsönösen kioltva egymás törekvéseit, kiismerhetetlenné téve a káoszt.

Sajnos a protestáns egyházak se nyújtanak vidámabb képet. Ott is vannak tradicionalisták, liberálisok, ortodoxok, neo-ortodoxok, pietisták, az „Isten halott” teológia hívei, egzisztencialisták, evangéliumiak. De az evangéliumi kereszténység is megosztott a hit kérdésében, ha a választóvonalak talán nem is annyira jelentősek, mint az előbbieknél. Vannak karizmatikusok és anti-karizmatikusok a köreinkben. Vannak, akik a világgal való barátkozást szorgalmazzák (evangélizációs céllal), vannak, akik a világtól való teljes elszakadást sürgetik (evangélizációs céllal). Vannak, akik a hit intellektuális megjelenítésére törekcsenek, mások az értelmet tartják a legnagyobb veszélynek. Egyesek minden istentiszteleten démonokat űznek a gyülekezeti tagokból, mások a gyerekkori sebeket tépetik fel a gyógyulás reményében, ismét mások mindig csak a bűnt ostromozzák. A nők szolgálatával és házasságon belüli szerepükkel kapcsolatban vannak evangéliumi feministák, komplementaristák és tradicionalisták. Könyveket írnak az evangéliumi szegénység hívei, de missziós társasága van a gazdag evangéliumi üzletembereknek is.

Jogosan merül fel a kérdés: ha ennyi különbözőség van, és ilyen nagy a káosz, honnan tudhatjuk, hogy mit higgyünk és mit ne higgyünk? Mi a végső tekintély az igazság kérdésében? A hitvallás erre ad választ, amikor azt mondja: az igazság kérdésében csak a Biblia adhat végső eligazítást. Hiszem, hogy jóval kevesebb probléma lenne, ha újból komolyan vennénk Isten Szavát. A Biblia képes útmutatást adni az igazság égető kérdéseiben. „Lábam előtt mécses a te igéd, ösvényem világossága.” (Zsolt 119,105), mondja a zsoltáros. Még az evangéliumi kereszténységnek is vissza kell térnie a Bibliához, ha eltért tőle.

Legfőbb tekintély az életvitel minden kérdésében

Ez a harmadik nagy terület, ahol a Biblia legfőbb tekintélye megmutatkozik. Nem minden élethelyzetben ad konkrét vezetést, de minden élethelyzetre van benne használható alapelv. Ez a hitvallási részlet valójában a reformáció egyik fontos tanításának az újrafogalmazása. A reformátorok – és őket követve a későbbi evangéliumi keresztények is – hisznek a Biblia *elégességességében*. Isten Igéje képes felkészíteni az Isten emberét minden jócselekedetre (2Tim 3,16-17). Minden élethelyzetre van valamilyen tanítása, és mindegyik területen felülbíráhatatlan tekintélye van. Van szava a munkáról, pihenésről, étkezésről, házasságról, szexualitásról, gyereknevelésről, az államról, a tanulásról, a helyes viselkedésről, a gyülekezeti életről, az imádságról, a szolgálatról, az evangélizációról, vagyis az élet minden kérdéséről.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a Biblia nem csak hogy beszél ezekről a témákról, de az életmód ezen és minden más kérdésében a *legfőbb tekintélynek* számít. Lehet száz jó érvünk a házasságon kívüli szexre, de ha a Biblia ezt parázsnaságnak nevezi, akkor parázsnaság. Kaphatunk látomást arról, hogy hagyjuk ott a családukat és menjünk el remetének, de ez nem változtat azon a tényen, hogy a Biblia nem tanítja a világból való kivonulást, ezzel szemben felszólít arra, hogy ha van családuk, akkor gondoskodjunk annak megélhetéséről. Aki nem engedelmeskedik a Bibliának, Istennek nem engedelmeskedik. A Biblia Isten tekintélyével bír az élet minden kérdésében.

A keresztény ember soha nem juthat el oda, hogy már nincs szüksége a Bibliára. A Biblia az élet könyve. Bunyan szerint vagy ez a könyv tart bennünket távol a bűntől, vagy a bűn tart bennünket távol ettől a könyvtől. Müller György, a bristoli árvaházak alapítója évente ötször végigolvasta, és engedelmes szívvel követte. Nem véletlen, hogy olyan páratlanul erős hitről tudott tanúbizonyságot tenni. Ne szalasszuk el a gyülekezeti alkalmakat, ahol Isten Igéjével foglalkozhatunk. A korai keresztények „kitartóan foglalatatosak voltak az apostoli tanításban”, mert tudták, hogy Isten ihletett és teljesen megbízható Igéje a legfőbb tekintély az igazság, a hit és az életvitel minden kérdésében.

4. A BŰN

„Az emberiség a bűnbeesés óta egyetemesen bűnös, ezért Isten haragja és ítélete van rajta.”

A negyedik hitvallási pontban még mindig nem jutottunk el az evangéliumhoz. Az eddig említett igazságok az evangélium megértése szempontjából megalapozó jellegűek, az evangélium tényleges tárgyalása viszont csak a következő ponttól kezdődik. Ebben a negyedik pontban azt látjuk, hogy az örömhír egy súlyos problémára ad megoldást. A fent említett megállapításban semmi pozitívum nincs, de tudnunk kell róla ahhoz, hogy az evangélium szükségességét és nagyszerűségét be tudjuk látni.

Valami baj van a világgal. Valami nincs rendjén, és ezt mindannyian érezzük és tudjuk. Sokan teszik fel a következő kérdéseket: „Miért van annyi szenvedés a világban? Miért van annyi fájdalom? Miért nem tudunk egymással nemzetközi szinten békében élni? Miért van annyi háború és gyűlölködés, miért van annyi előítélet? Miért nem tudunk a családunkon belül békében élni? Mi a baj? Miért van az, hogy a férj és a feleség nem tud egyetértésben élni? És a szülők sem saját gyerekeikkel, a testvérek sem egymással. Miért van az, hogy ha egy ember meg is szerzi mindazt, amire az életben vágyik, családot, anyagi javakat, akkor sem tudja élvezni kezének munkáját, mert a felépített gyönyörű nagy házban azon veszekszik feleségével, hogy ki használja az autót, vagy melyik tévé csatornát nézzék? Miért nem tud az ember soha megelégedni? Minél többet ér el, annál többre vágyik, miért?” Az emberek érzik, hogy valami nincs rendjén. Elég csak megnézni a statisztikákat: hány ember jár pszichológushoz, hány börtönt töltenek meg a bűnözők, hány ideggyógyintézet van zsúfolásig tele. A világ abnormális, valami nem úgy működik benne, ahogy kellene. Ha a hal a partra vetve fuldoklik – mondja C.S. Lewis –, az annak a jele, hogy kikerült a neki megfelelő életközegből.

A Bibliának erről a problémáról határozott tanítása van. Az Ige realista világképe számol a világ abnormalitásával. Éppen azért is hihetünk neki, mert nem valamiféle rózsaszín ködöt rajzol elénk, hanem először egy rossz hírről beszél. Ez az üzenet visszhangra kell hogy találjon bennünk. Az isteni kijelentés egyetlen szóval foglalja össze a problémát: *bűn*. Az evangélium hirdetésében éppen ezért a bűn kérdése alapvető. Ha nem lenne bűn, nem lenne evangélium sem, hiszen az a bűnre ad megoldást, és arra a problémára, melyet a bűn váltott ki.

A hitvallás ötödik pontja teljesen értelmezhetetlen lenne enélkül a negyedik pont nélkül. Ha nem lenne bűn, Krisztusnak nem kellett volna eljönnie erre a földre, hiszen ő bűnösökért jött. A hatodik pont Krisztus kereszthaláláról beszél, mely szintén értelmetlen, ha nincsen bűn. Nem véletlen, hogy Krisztus keresztjét nem tudják engesztelő áldozatként értelmezni azok, akik nem hisznek a bűn problémájának komolyságában. Számukra a kereszt legfeljebb az önfeláldozó szeretet példája. A megigazulásra (7. pont) sem lenne szükség, ha nem lenne bűn. Hasonlóképpen a Szentlélek munkája is teljesen értelmezhetetlen az újjászületéssel, megszenteléssel és evangélizációval kapcsolatban (8. pont), ha a bűnről nem beszélünk. Ugyanígy az egyházra, mint a világból kihívottak közösségére (9. pont) sem lenne szükség, ha nem lennének bűnösök. Minden ember egyforma lenne, és semmi értelme nem volna egy ilyen megkülönböztetésnek. A bűn nélkül az utolsó ítélet is (10. pont) értelmetlen esemény lenne.

Mielőtt az evangéliumról szóló hitvallási pontokkal foglalkoznánk, beszélnünk kell tehát a bűn kérdéséről. Meg kell értenünk, hogy mit mond a Biblia a bűnbeesésről, az emberiség egyetemes bűnösségéről és Istennek a bűn feletti haragjáról. Ezt a három dolgot tartalmazza ez a hitvallási pont.

Bűnbeesés

Az emberiség a bűnbeesés óta egyetemesen bűnös. Ez a megállapítás nagyon lényeges, mert arra mutat rá, hogy az emberiség történelme nem töretlen vonal, mely valamikor elkezdődött, és azóta folyamatosan halad valamilyen irányban. Az emberiség történelmében van egy nagy törésvonal! Az emberiség történelmében két korszakról beszélhetünk: „a törésvonal előtt” és „a törésvonal után”. A két korszak

nagyon különbözik egymástól. A Biblia beszél arról, ami a kettő közötti szakadékot előidézte. Ez a *bűnbeesés*. A történelem egy pontján az emberiség elbukott, és egy szakadék keletkezett a bűnbeesés előtti és a bűbeesés utáni állapot között.

Mi volt ez előtt a (morális) katasztrófa előtt? Azt olvassuk a Biblia első lapjain, hogy Isten teremtett egy csodálatos lényt – mintegy megkoronázva teremtését –, akit *embernek* nevezett. Az embert Isten a saját képére teremtette, hogy az visszatükrözze dicsőségét. Egyedül az emberre mondta Isten, hogy „Íme, igen jó!”. Az összes többi teremtményére azt mondta, hogy „Íme, jó.” Azzal tehát nincsen semmi probléma, hogy emberek vagyunk. Az emberi lény a maga csodájával, komplexitásával Isten dicsőségét sugározza. Tudhatjuk azt is a bibliai beszámolóból, hogy mikor Isten megteremtette az embert, az ember morálisan is jó volt. Isten nem teremtett semmi rosszat. Azt mondja a Prédikátor könyve: „Isten az embereket igazaknak teremtette, *de ők* mindenféle okoskodásokhoz folyamodtak.” Még ha nem is értjük ezt a mondatot teljesen, a jelentése az, hogy Isten jónak teremtette az embert, és az ember a felelős megromlásáért.

Mi volt az a katasztrófa, melyet bűnbeesésnek nevezünk? Erről olvasunk Mózes első könyvének harmadik részében. Amikor Isten megteremtette az embert, azt akarta, hogy az tudatosan vesse alá magát a Teremtőnek, és saját akaratából engedelmeskedjen neki. Isten adott az embernek pozitív parancsokat, de egy engedelmességi próba elé is állította őt. Azt mondta neki, hogy sokasodjon és szaporodjon, hajtsa uralma alá a földet, és művelje a kertet, melybe őt elhelyezte. Isten megengedte, hogy a kert minden fájáról egyen, de megtiltotta, hogy *egy* fáról, a jó és a rossz tudásának fájáról gyümölcsöt szakítson.

Ha összevetjük a tiltó parancsot a pozitív küldetéssel, azt látjuk, hogy az ember helyzete rendkívül biztató volt, és egyáltalán nem a(z egyetlen) tiltás dominálta az életét. Miért adta egyáltalán Isten ezt a tiltást? Miért rakta az Éden kertbe ezt a fát, amelyről az embernek nem volt szabad ennie? Úgy dondolom azért, hogy az embernek legyen lehetősége fellázadni. Ez be is következett. Tudjuk az Igéből, hogy amikor a kígyó megkísértette Évát, majd rajta keresztül Ádámot, az első emberpár engedetlen lett Istennek, evett a gyümölcsből és fellázadt Teremtőjével szemben. Ekkor következett be a bűnbeesés morális katasztrófája: a bűn bejött a világba. A bűn pedig megrontotta a világot, és innentől kezdve minden egészen más lett, mint korábban volt.

Evangéliumi keresztények hiszik a bűnbeesés *történetiségét*. Nagyon fontos számunkra, hogy itt egy valóban megtörtént eseményről van szó. *Történt* valami, ami követte Mózes első könyvének első két fejezetét és megelőzte a negyediket. A Genézis harmadik fejezete történetileg elválasztja azt, ami előtte volt attól, ami utána lett. Ha ezt nem hisszük, akkor nincsen magyarázatunk a világ abnormalitására. Miért lenne abnormalis a világ, melyet Isten teremtett? Ha nincs bűneset, azt kellene mondanunk, hogy ő tette ilyenné. Ám a Bibliából tudjuk, hogy nem ez történt. Isten normálisnak teremtette a világot, és az ember lázadt fel Istennel szemben. *Ennek* a következménye az abnormalitás. Isten korlátlan uralma persze egy pillanatig sem szűnt meg teremtményei felett, de morálisan nem tehető felelőssé a bűnért.

Vannak sajnos evangéliumi teológusok, akik hajlanak arra, hogy Ádám és Éva történetét – liberális kollegáikhoz hasonlóan – inkább mítosznak tekintsék. Eszerint Ádám és Éva egy mitikus pár voltak. Ezalatt nem azt értik, hogy a kerti történet hazugság lenne, hanem azt, hogy a bűnbeesés igazságát a Biblia mitológiai nyelven adja át. De ezzel a megközelítéssel vannak problémák. A Biblia nyelvezete egyáltalán nem mítoszt jelenít meg. Ádám és Éva nemzetségi táblázattal rendelkeznek, amely elvezet egészen a régészet számára is ismert történelmi alakokig! Jézus nemzetségi táblázata például egészen Ádámgig le van vezetve Lukács evangéliumában. Ez azt sugallja, hogy Ádám történelmi szereplő volt, történelmi utódokkal, nemzetségi vonala pedig eljut a názáreti Jézusig. Maga Jézus is történelmi szereplőnek tekintette az első emberpárt. Persze mondhatjuk, hogy Jézus tévedett, vagy hogy Jézus a korabeli ismeretek alapján fogalmazta meg a véleményét, de ez már az evangéliumtól való elhajlás. Nem hiszem, hogy az Isten Fiánál jobban tudhatnánk ezeket a dolgokat, már csak azért sem, hiszen ő ott volt a teremtésnél! „Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok!” Ragaszkodnunk kell Ádám és Éva (illetve a bűnbeesés) történetiségéhez, különben nincs magyarázatunk az eredendő bűnre.

A Biblia azt mondja, hogy mikor Ádám engedetlen volt, nem csak a saját nevében vétkezett. Ádám az egész emberi fajnak volt a képviselője. Isten úgy tekintett rá, mint akiben benne van összes utóda. Ezért amikor elbukott, magával rántotta az egész emberiséget. Innen van az *eredendő* bűn, vagyis az, hogy

minden ember bűnösnek számít, és bűnös természettel születik. Mindenki Ádám utóda, így mindenki öröklő Ádám bűnét. A csecsemő is már magában hordozza a bűnös természetet. Nincsenek még cselekedetei, így bűnössége még nem tud megnyilvánulni. Ártatlansága nem abban áll, hogy nincsen bűnös a természete, hanem abban, hogy az még nem nyilvánult meg. Ám minden szülő tudja, akinek gyermeke már legalább két évet élt, hogy csak idő kérdése, és elő fognak jönni természete bűnös vonásai. Egyetlen gyermeket sem kell engedetlenségre vagy hazugságra tanítani. Ezek elő fognak jönni kicsi szívükből. Minél nagyobbak leszünk, annál inkább megmutatkozik bűnös természetünk cselekedeteinkben is. A társadalom szokásai és törvényei külsőleg visszaszoríthatják ezeket a cselekedeteket a szívbe, de valódi változást csak Isten kegyelme hozhat.

Az emberiség a bűnbeesés óta egyetemesen bűnös

Ez a kijelentés legalább két kérdést vet fel: 1. Mit jelent az, hogy bűnös? és 2. Mit jelent az, hogy egyetemesen bűnös? Próbáljunk válaszolni ezekre a kérdésekre.

1. *Mit jelent az, hogy bűnös?* Az Újszövetség öt görög szót használ a bűnre: a. *Hamartia* (céltevesztés): ez meglehetősen radikális értelmezése a bűnnek. A céltevesztésnél teljesen mindegy, hogy húsz centivel vagy két méterrel vétettük-e el a célt. Mindkét esetben céltevesztésről beszélünk. Ha csak egy picit térünk el attól, ami Isten akarata az életünkben, vétkeztünk, bűnösök vagyunk. b. *Adikia* (igazságtalanság, méltánytalanság, romlottság): ennek már egy kicsit érzékelhetőbb erkölcsi tartalma van. A szívünk romlott, igaztalanok, méltánytalanok vagyunk. Nem úgy állunk Isten dicsőségéhez, ahogy kellene, nem az ő igazsága szerint élünk. c. *Ponéria* (gonoszság, elveteműtség): a bűn erőteljes megnyilvánulása. Ebből a három szóból láthatjuk, hogy a bűn benne van a szívünkben, a természetünkben. A bűnt nem csak elkövetjük, hanem a jellemünk része és alakítója. Mi magunk *vagyunk* bűnösök. d. *Parabaszisz* (áthágás, vétség): ez a szó már inkább a bűn *elkövetéséről* beszél. Az ember áthág valamit amikor vétkezik, vétséget követ el Isten törvényével szemben. e. *Anómia* (törvénytelenesség): az ember megveti, megszegi és elutasítja Isten törvényét, nem aszerint él.

Itt van tehát ez az öt szó a bűnre. Ezekből láthatjuk, hogy az ember el is követ bűnöket, és a jellemében is vétkezik. Azért követjük el a bűnöket, mert a jellemünkben vétkesek vagyunk, vagyis a szívükből jönnek elő a cselekedetek. Ezt tanította Jézus is. A szívből származnak a gonoszságok, gyilkosságok, házasságtörések, hazugságok, minden. Azért vétkeztünk, azért vagyunk törvénytelenek, mert a szívünk romlott. Ebből fakad a céltevesztésünk.

2. *Mit jelent az, hogy egyetemesen bűnös?* Ez egyszerűen azt jelenti, amit érzünk is: mindenki kivétel nélkül bűnös. Nincs olyan ember, akire ez ne lenne igaz. Nincs kivétel. És nem csak olyan értelemben, ahogy ezt sokan önmaguk igazolására elismerik: „Hát igen, az ember gyarló, senki sem tökéletes...”. Nem az a probléma, hogy nem vagyunk kivételek a szabály alól, hanem az, hogy *Isten* bűnösnek lát bennünket. Céltevesztett, romlott, gonosz, törvénytelen emberek vagyunk mindannyian, *egyetemesen*.

Ebbe a bennszülötteket, a csecsemőket és a szellemi fogyatékosokat is bele kell érteni, bár nyilvánvaló, hogy a felelősség kérdése máshogy vetődik fel az ő esetükben. Isten a tudatlanságot nem úgy kezeli, mint a tudást. Más az ő felelősségük, mint egy normális felnőtt emberé, aki esetleg egy evangéliumtól átitatott kultúrában is él. De ez nem azt jelenti, hogy a bennszülöttek, csecsemők és szellemi fogyatékosok ártatlanok lennének. A bűn rájuk is jellemző. A csecsemők esetében a bűn még nem tudott tényleges törvényszegésekben megnyilvánulni, de a természetükben van, és csak idő kérdése, hogy mikor bukkan elő. A pogány kultúrákban élő népek ismerik a lelkiismeretükben az erkölcsi parancsot, mely ellen nap mint nap vétnek, és Isten előtt felelniük kell majd ezért (Róma 1-3). A szellemi fogyatékos emberek sem mentesek jellemükben a bűn torzító hatásától, bár a felelősségrevonás mértéke nyilván kisebb, mert az ismeretük is kisebb. Így hát, ha Isten esetleg könyörül rajtuk, az nem azért van, mert ők ártatlan emberek, hanem mert Isten irgalmas.

A legnehezebb mégis az, hogy magunkról ugyanezt el kell ismernünk. Önmagunkat is oda kell sorolnunk az összes többi bűnös mellé. Nem csak úgy, mint aki szintén követ el kisebb kihágásokat, hanem úgy, mint aki ugyanúgy halálos ítéletet érdemel, mint azok a gonosztevők, akik éppen börtönben

várják a kivégzésüket. Ha kételkedünk saját bűnösségünkben, fontoljuk meg a következő három tesztet, melyeken azt gondolom, senki nem menne át sikeresen:

Első teszt: Képzeliük el azt, hogy tudtukon kívül minden *másokról elmondott mondatunkat* magnóra vették (minden olyan mondatot, amelyek tőlünk úgy hangzottak el, hogy az illető nem volt jelen). Szívesen vennénk-e, ha a felvételeket lejátszanák azoknak, akiről beszéltünk? *Második teszt:* Képzeliük el, hogy minden *cselekedetünket* videóra vették. Azokat is, amelyeket akkor csináltunk, amikor teljesen egyedül voltunk. Szeretnénk-e visszaneézni ezt a filmet? *Harmadik teszt:* Mi lenne, ha összes gondolatunkat ki lehetne vetíteni egy vászonra? Vajon arcpírulás nélkül le mernénk-e vetíteni akármelyik videófilmet is a legközelebbi barátunknak?

Azt gondolom, mindhárom teszt esetében el kell ismernünk: megbuktunk. Bűnösök vagyunk, és szégyelljük magunkat. A kétségbeejtő igazság pedig az, hogy *van* ilyen magnószalag, *van* ilyen videófilm és egyszer *le fogják játszani* mindegyiket. Az utolsó ítéletkor. Ugye elismerjük, hogy a bűnbeesés óta egyetemesen bűnösök vagyunk?

Vita a bűn mértékéről

Röviden érinteni kell egy vitát a bűn mértékével kapcsolatban. Minden evangéliumi keresztény egyetért az elsődleges dologban, hogy *minden ember bűnös*. Vita tárgyát az a másodlagos kérdés képezi, hogy *milyen mértékben* vagyunk bűnösök. A vitának igen hosszú története van, egészen az ötödik századig, egy Pelágiusz nevű szerzetesig nyúlik vissza. Pelágiusz tagadta az eredendő bűnt, és azt hangoztatta, hogy az ember olyan szabad akarattal bír, hogy a kegyelem nélkül is képes megtérni és szent életet élni. Élt egy másik szerzetes is abban az időben, Augusztinus, aki felfigyelt erre a tévedésre. Nyíltan szembeszállt Pelágusszal, és amellett érvelt, hogy az ember annyira megromlott, hogy a kegyelem elengedhetetlenül fontos üdvösségre jutása szempontjából. Augusztinus hangsúlyozta, hogy a kegyelem nem is úgy szükséges, hogy *más dolgokkal együtt* (pl. az ember együttműködése) szükséges, hanem úgy mint ami *egyedül* szükséges ahhoz, hogy üdvözlünk és szent életet éljünk. Abban az időben az egyház elutasította Pelágiusz felfogását és Szent Ágostonét fogadta el. Ennek ellenére a középkori egyház lassan mégis pelágiánus (vagy legalábbis fél-pelágiánus) irányba tért el az augusztinuszi tanoktól, és a reformáció idejére a kegyelmet nem tartotta már abszolút szükségesnek az üdvösséghez.

A reformációt lehet úgy is tekinteni, mint egy visszatérést Augusztinus kegyelemtanához. Kálvin az *Institutio*-ban sokat hivatkozott Augusztinuszra a bibliai kegyelemtan kifejtésekor. Kálvin is vallotta, hogy a kegyelem nélkül nem lehetséges se a megtérés, se a szent élet. Kegyelem nélkül nem tud az ember üdvözlülni, az üdvösség *egyedül* kegyelemből (sola gratia) van. Luther talán még erőteljesebben képviselte ezt a humanista Erasmus szabad akaratról alkotott véleményével szemben. Luther könyvet is írt erről, melynek címe *A szolgáló akarata*. Ebben a művében többek között azt igyekszik igazolni, hogy a kegyelem elengedhetetlen az üdvösséghez, és az ember annyira bűnös, hogy a kegyelemmel még csak együtt sem tud működni. Úgy tűnik, van egy alapvető egyezés Augusztinus, Luther és Kálvin között, mely szemben áll a pelágiánus és fél-pelágiánus nézetekkel.

A vita nem sokkal később újból folytatódott, de most már a reformáció egyházain belül. A holland kálvinista Jacobus Arminius megkérdőjelezte az akarat szolgaságáról és a kegyelem mindenhatóságáról szóló reformátori tanokat, és egy fél-pelágiánus álláspontot foglalt el ebben a kérdésben. Rövid idő alatt sok követője lett, őket nevezik ma arminianusoknak.

A bűn kérdésében tehát három fő irányzat van: 1. Az *augusztinuszi irányzat* (melyet lehetne kálvinizmusnak vagy „lutherizmusnak” is nevezni, – bár ez utóbbi elnevezés azért vitatható, mert az evangélikusok ebben a kérdésben ma nem teljesen osztják Luther felfogását). Ez a felfogás kimondja, hogy a kegyelem nem csak szükséges az üdvösségben, de kizárólagos, egyedül kegyelemből (sola gratia) üdvözlünk. 2. A *fél-pelágiánus irányzat* (vagy arminianizmus). Eszerint az ember együtt munkálkodik Isten kegyelmével, mert nem romlott meg annyira, hogy erre ne lenne képes. 3. A *pelágianizmus*. Ebben a felfogásban nincsen szükség a kegyelemre, bár gyakran jelen van az ember üdvösségénél.

Ebből a három irányzatból a harmadikat nyugodtan figyelmen kívül is hagyhatjuk, mert egyetlen evangéliumi keresztyén se szabad, hogy ezt vallja. Ez legalább annyira eretnecség, mint a Szentháromság tagadása. Ha ugyanis valaki azt mondja, hogy a bűnös ember Isten segítségével nélkül is megtérhet és üdvözülhet, az tévtanítást hirdet, amely megrabolja Isten dicsőségét. A Biblia azt tanítja, hogy az üdvösség az Úrtól van, nem a mi munkánk eredménye. Aki ezt másképp tanítja, az egy másik evangéliumot hirdet, nem azt, amit az apostolok ránk hagyományoztak.

A fennmaradó két irányzat egyaránt jelen van ma az evangéliumi keresztyénységben. Vannak arminianus (fél-pelágianus) és kálvinista (ágostoni kegyelemtant valló) evangéliumiak. Az evangéliumi keresztyénység eredetileg kálvinista alapokról indult és az ágostoni (bibliai?) kegyelemtant vallotta. Történetileg alátámasztható, hogy John Wesley volt az, aki „szalonképessé” tette az arminianizmust, mely azelőtt az evangéliumiak szemében félig-meddig eretneknek számító irányzat volt, melyre mély gyanakvással tekintettek. Az arminianizmus sokszor a liberális teológiával kapcsolódott össze és szocinianizmusba (Krisztus istenségének tagadása) fulladt. Wesley arminianus felfogású evangéliumi keresztyén volt, és az ő ismertsége és munkálkodása révén vált elfogadható evangéliumi alternatívává az arminianizmus. Innentől kezdve ez a két irányzat egymás mellett létezett az evangéliumi keresztyénységben belül, és ez a mai napig így van. Sajnos az evangéliumiak egy részének fél-pelágianizmusa olykor már valódi pelágianizmusnak is hat, és talán ez indította az ismert kálvinista szerzőt, R.C. Sproult arra a megállapításra, hogy „az evangéliumi keresztyénység ma pelágianus fogságban van”. Ha erősnek is hat ez a mondat, van igazságtartalma. Sokan annyira hangsúlyozzák ma az ember szabad döntését, szabad akaratát, hogy teljesen elfeledkeznek a Bibliának az eredendő bűnről szóló tanításáról, és arról, hogy a bűn az embert fogollyá és „halottá” teszi, mely állapotból csak a kegyelem általi „feltámasztás” (Ef 2,1-10) jelenthet megoldást.

Hogyan foglaljunk állást ebben a kérdésben? Azt gondolom, hogy a Biblia egyértelműen az augusztinuszi felfogást tanítja. Szent Ágoston, Kálvin és, Luther helyesen értették a Biblia bűnről szóló tanítását. Meglátásaik és tanításaik összhangban vannak a bibliai szerzők tanításaival. Ennek igazolására két bibliai tekintélyre szeretnék hivatkozni, az Úr Jézus Krisztusra és Pál apostolra.

1. *Jézus tanítása a bűn mértékéről.* Jézus azt mondja: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy eljön az óra és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának a hangját és akik meghallották, élni fognak.” (Jn 5,25). Mit tanít itt Jézus? Halottakról beszél. Nem fizikai, hanem lelki értelemben vett halottakról. Ezek a halottak meg fogják hallani a Fiú hangját, és életre kelnek. Érezzük a párhuzamot akár Lázár, akár az utolsó nap feltámasztásával kapcsolatban? Mikor Lázár holtan feküdt a sírban és Jézus szólt neki: „Lázár jöjj ki!”, vajon Lázár dönthetett-e arról, hogy feltámad-e vagy sem? Nyilván nem. Hatalmában állt együttműködni Jézussal ebben? Nem. Az Úr szólt, és ő azért hallotta meg, mert ez a szó életre keltette. Ahogyan Isten a teremtkor szólt és lett, ugyanígy szól akkor is, amikor újjáteremt egy embert – és az megtörténik. A feltámasztás napján nem fogunk arról dönteni, hogy fel akarunk-e támadni, vagy sem. Az Úr szólni fog és fel fog támadni a testünk.

Ez azt jelenti, hogy ha Jézus szerint lelkileg halottak vagyunk, akkor meglehetősen súlyos a helyzetünk. Hogy Jézus az idézetben nem az utolsó ítéletről szól, azt bizonyítja az, amit mond: „most van (az az óra), amikor a halottak hallják az Isten Fiának a hangját és akik meghallották, élni fognak”. Jézus azt is mondja: „Akit nekem ad az Atya, az mind énhozzám jön. És aki énhozzám jön, azt én nem küldöm el.” (Jn 6,37) Ki az aki Jézushoz jön? Csak az, akit az Atya Jézusnak ad. Vagyis ahhoz, hogy egy ember Jézushoz menjen, az Atyának kell valamit tennie vele. De hogy ezt Jézus még erőteljesebbé tegye, a 44. versben ezt mondja: „Senki sem jöhet énhozzám, ha nem vonzza őt az Atya, aki elküldött engem.” Nem is csak arról van tehát szó, hogy az Atyának tennie kell valamit, hanem azt is mondja Jézus, hogy senki, akiben az Atya ezt nem teszi meg, nem fog hozzá menni. Ennyire súlyos az ember bűnének valósága.

A János evangéliuma hatodik részében még mást is olvasunk: „A lélek az, aki életre kelt, a test nem használ semmit: azok a beszédek, amelyeket én mondtam nektek: lélek és élet. De vannak közöttetek néhányan, akik nem hisznek. Mert Jézus kezdettől fogva tudta azt, hogy kik azok, akik nem hisznek és ki az, aki el fogja árulni őt. És így folytatta: ezért mondtam nektek, hogy senki sem jöhet hozzám, ha nem adta meg ezt neki az Atya.” (63-65). Jézus tudta, hogy azok között az emberek között, akik hallgatják, vannak hitetlenek, és ki is mondta a kemény szavakat: „Tudjátok miért nem jöttök hozzám? Azért, mert annyira bele vagytok

ragadva a bűneitekbe, hogy ha az Atya nem adja meg nektek, hogy hozzám gyertek, nem fogtok hozzám jönni.” És hozzát teszi, hogy „a lélek (Szentlélek) az, aki életre kelt, a test (az ember saját bűnös valójában) nem használ semmit”. Jézus szerint csak a Szentlélek tud életre kelteni.

Mi ennek a jelentősége? Ma sokan azt mondják, hogy megvan a természetes képességünk arra, hogy higgyünk, és ha hiszünk, akkor üdvözülünk. Megvan a képességünk természetes állapotunkban is arra, hogy döntsünk Krisztus mellett, és ha döntünk, Isten újjászüli bennünket. Ezt tanítja Jézus? Nem! Jézus azt mondja, hogy a test nem használ semmit. Ha egy ember testi mivoltában, vagyis bűnös természetében képes lenne hinni Jézusban és elfordulni a bűneitől, akkor ez azt jelentené, hogy a test *használ*. Mit? Mindent! Azt jelentené, hogy az ember bűnös természetében meg tudna szerezni mindent: az örök életet, Isten dicsőségét, mindent. De Jézus azt mondja, hogy a test *nem használ semmit*, a léleknek kell életre kelteni bennünket. Ennyire súlyos az az állapot, amelybe kerültünk a bűneset miatt.

János evangéliuma nyolcadik részében azt is olvassuk: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy aki bűnt cselekszik, a bűn szolgája (az eredetiben: rabszolgája).” (34); „Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek.” (36). Az ember a bűn rabszolgája egészen addig, amíg a *Fiú* meg nem szabadítja. Gyermekeknek szokták ezt vasárnapi iskolákban egy történettel elmagyarázni: olyan ez, mint amikor a kismajom beleesik a mocsárba és megpróbálja a *saját hajánál fogva* kihúzni magát. Ez természetesen lehetetlen! Egyre süllyed lefelé a mocsárban, és hacsak kívülről nem jön segítség, nem fog megmenekülni. Erről beszél Jézus is. Aki a bűnt cselekszi, rabszolgája a bűnnek. Ám ha a Fiú megszabadít titeket, valósággal szabadok vagytok!

A fenti igékből világosan kiderül, hogy Jézus a kálvinista (vagy augusztinuszi) felfogást tanította. Ez persze anakronizmus, úgy hogy meg kell fordítanunk az állítást. A jelek arra utalnak, hogy Augusztinus, Luther és Kálvin jól értették *Krisztus* tanítását!

2. *Pál tanítása a bűn mértékéről.* Pál apostol az Efézusi levél második részében ezt mondja: „Titeket is életre keltett, akik halottak voltatok vétkeitek és bűneitek miatt...” (Figyeljük meg, Pál milyen szavakat használ az ember bűnös állapotára és Isten megmentő munkájára. Nem együttműködésről beszél, hanem Isten egyedüli, kizárólagos irgalmáról.) „...amelyekben egykor éltetek e világ életmódja szerint; igazodva a levegő birodalmának fejedelméhez, ahhoz a lélekhez, amely most az engedetlenség fiaiban működik.” (Halottak voltunk és ez megnyilvánult a cselekedeteinkben.) „Egykor mi is mindnyájan közöttük éltünk testünk kívánságaival, követtük a test és az érzékek hajlamait, és a harag fiait voltunk emberi természetünk szerint, éppen úgy, mint a többiek.” (Nem tudtunk mást tenni, azt követtük, amire vágyódásunk volt. Ez volt az állapotunk. És ezután mit olvasunk? Azt mondja Pál, hogy „de beláttátok azt, hogy ez így nem jó, és Istenhez tértetek, aki ezért megbocsátotta a bűneiteket, és újjászült titeket”? Nem. Olvassunk csak tovább!)

„De Isten, gazdag lévén irgalomban” (Gazdag lévén *irgalomban*, nem jutalomban! Miért?) „az ő nagy szeretetéért” (Istenen belül van ennek az oka. Pál pedig biztat bennünket) „amellyel minket szeretett, minket is, akik halottak voltunk a vétkek miatt, életre keltett a Krisztussal együtt” (Ki keltett életre bennünket? Isten! Majd Pál mintha attól tartana, hogy nem értették még meg az efézusiak, hozzát teszi:) „– kegyelemből van üdvösségetek!” (Kegyelemből!) „– és vele együtt feltámasztott” (Kicsoda? Isten! Egy halottat támasztott fel, aki ebben nem tudott együttműködni.) „és a menyeeiek világába ültetett Krisztus Jézusért, hogy megmutassa az eljövendő korszakokban kegyelmének mérhetetlen gazdagságát irántunk való jóságából Krisztus Jézusban.” (Majd Pál ismét hangsúlyozza:) „Hiszen kegyelemből van üdvösségetek a hit által,” (És intve hozzát teszi:) „és ez nem töletek van:” (Nehogy arra a tévhitre jussanak a hívők, hogy ezek szerint mégiscsak Isten kegyelmével való együttműködésről van szó. Isten kegyelme nem csak akkor válik hatékonnyá, ha mi is hozzáadunk valamit. Nem! Ez nem töletek van – mondja Pál. S mintha még mindig attól tartana, hogy nem értették meg őt, azt mondja:) „Isten ajándéka ez;” (Majd folytatja:) „nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék.” (Ha hozzájárulhatnánk Isten kegyelméhez, akkor dicsekednénk, hiszen akkor végsősoron az üdvösségről, hogy ki az aki hozzájárult ehhez. De Isten nem így cselekedett! Ezután Pál összefoglalja az előbb elmondottakat és megint kihangsúlyozza fő mondanivalóját: „Mert az ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elkészített Isten, hogy azok szerint éljünk.”

Pál minden szavával azt akarja kifejezni, hogy a „kálvinizmus” az igaz. Vagyis az, ami a későbbiekben ezen a néven terjedt el. Isten kegyelméből, és *egyedül* Isten kegyelméből üdvözülünk. A bűnös ember teljesen megromlott, bűnös természetében fogoly, nem szabad arra, hogy Istent válassza. Akaratunkat a bűnös természetünk befolyásolja, és ezért van az, hogy csak Isten irgalma képes bennünket új életre támasztani. Ezt tanította Jézus, ezt tanította Pál, ezt értette meg őket olvasva Ágoston, Luther és Kálvin, és ezért hiszem én is a bűn kálvinista felfogását a pelágiánus és fél-pelágiánus (arminiánus) nézetekkel szemben.

Isten haragja és ítélete

Hitvallásunk negyedik pontja így fejeződik be: *ezért Isten haragja és ítélete van rajta*. Pál azt mondta az Efézusi levélben, hogy harag fiai voltunk emberi természetünk szerint, éppenúgy mint a többiek. Harag fiai, harag örökösei. Isten haragja alatt voltunk emberi, vagyis bűnös természetünk miatt mindannyian. Mi is, akiken Isten végső soron könyörült, ugyanúgy, mint a többiek. Mindannyian Isten haragja alatt voltunk.

Nagyon fontos tudni azt, hogy itt Isten személyes haragjáról van szó. Tehát nem arról beszélünk, hogy a bűneink valamilyen személytelen törvényszerűség alapján önmagukat bosszulják meg, vagy hogy bizonyos lelki törvények működnek, amelyek végül megbüntetik bennünket. Isten *személyes* haragjáról beszélünk, az ő bűn iránt érzett gyűlöletéről, ellenállásáról. Lényeges az is, hogy ez minden emberről szól, minden ember Isten haragja alatt születik. A János 3,36-ban ezt olvassuk: „Aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak nem lát életet, hanem az Isten haragja marad rajta.” Nem azért van az Isten haragja rajtunk, mert nem hiszünk Krisztusban. Ha nem hiszünk őbenne, akkor rajtunk *marad* Isten haragja. Miért? Azért mert az már rajtunk *van* a bűneink miatt.

A hitvallás Isten haragjáról és ítéletéről beszél. Mi a különbség Isten haragja és Isten ítélete között? Isten haragja Istennek az az *indulata*, amely szembeszáll a bűnnel. Ez antropomorf (emberi) nyelvezet, melyben arról van szó, hogy Isten teljes lényével gyűlöli a tisztátalanságot, és szemben áll a bűnnel. Isten ítélete pedig nem más, mint ennek a haragnak a *megnyilvánulása*. A bűnös ember nem számíthat kegyelemre az ítéletkor, ha *előtte* nem kapott kegyelmet. Az ítéletet Isten haragja fogja irányítani, ezért lesz az olyan borzasztó azoknak, akik *előtte* nem térnek meg. A Szentírás azzal a képpel írja le az ítéletet, hogy olyan lesz az, mint amikor a borsajtót taposva préselik a szőlőszemeket. Isten búsult haragjának borsajtójáról beszél, ahol Isten az ő teljes súlyával rátapos az emberekre, s a vér a lovak zablájáig ér ezerhatszáz futamnyira (Ézs 63,1-6; Jel 14,19-20; 19,15).

Azt is látnunk kell, hogy Isten haragja tökéletesen igazságos harag. Nem emberi indulatok vezetik azt. A haragot Isten szent lénye és az ember bűne váltja ki. Isten haragja és ítélete igazságos harag és igazságos ítélet lesz. Ez teszi a bűn kérdését olyan drámaivá, ezért tekinthetjük azt valóságos morális katasztrófának. A bűn nemcsak önmagában rossz, hanem azért is, mert Isten szent lényét irritálja, és az ő haragját hozza ránk.

A fentiek fényében talán kezdjük megérteni, hogy miért kellett Jézus Krisztusnak eljönnie erre a földre, és miért van szükségünk az evangéliumra. A bűn nélkül nem tudjuk megmagyarázni az evangéliumot, hiszen azt a bűn teszi szükségessé. Ha nem lenne a bűn ilyen súlyos probléma, Isten soha nem áldozta volna fel a Fiát értünk.

5. KRISZTUS SZEMÉLYE

„Az Úr Jézus Krisztus Isten testet öltött Fia, tökéletes Isten, Szentlélektől fogant, szűztől született, valóságos és büntelen ember volt, kereszthalált halt, feltámadt, mennynek és földnek ura.”

Eddig az evangélium előzményeit láttuk. A Szentháromságról szóló tan, Isten szuverenitása, a Biblia tekintélye és a bűn problémájának elismerése mind az evangéliumi hit alapjait jelentik. Most érkezünk el oda, hogy magát az evangéliumot kezdhessük megvizsgálni. Pál apostol az mondja a Római levél első részében, hogy „az ő Fiáról szól ez az evangélium”, ami azt jelenti, hogy az evangélium tárgyalását Krisztus személyével kell kezdenünk. Az evangélium elválaszthatatlan Jézus Krisztustól. Mi, keresztények Krisztus követői vagyunk, ebből származik a keresztény (christianus = krisztusi, Krisztus-követő) elnevezés is. Krisztus *személye* legalább olyan fontos az evangélium szempontjából, mint az ő váltságműve. Ha nem ismerjük meg a személyét, nem fogjuk megérteni váltságművét sem.

A Krisztus személyéről szóló keresztény tan – a Szentháromság tanához hasonlóan – az igazhitűség szűrője lehet. Római katolikusok, keleti ortodoxok és protestánsok (beleértve az evangéliumi keresztényeket) egyetértenek Krisztus személyének a megítélésében. A fent megfogalmazott hitvallási tétel tehát nem csak az evangéliumi keresztények, hanem az egész történelmi kereszténység számára mérvadó állítás. A katolikusok, ortodoxok és protestánsok között nem Krisztus személyével, hanem inkább Krisztus munkájával (és annak alkalmazásával) kapcsolatban van nézeteltérés. A Krisztus személyét egyféleképpen értőket együttesen lehet „kálcedóni” keresztényeknek is nevezni, mert azonosulnak a Kr. u. 451-ben, Kálcedónban megfogalmazott hitvallás szövegével. Ettől csak a keleti kereszténység kisebb csoportjai (pl. koptok, jakobiták, örmények) és a Szentháromság-tagadók térnek el.

A fenti hitvallási pont úgy kezdődik, hogy megnevezi azt, akiről szó van: *az Úr Jézus Krisztus*. Mindhárom jelző nagyon fontos. *Ő Jézus*. Ezzel utal a hitvallás arra, hogy egy valóságos, létező emberről van szó, akinek a szülei a Jézus nevet adták. Egy történelmi személy, akit a történelem-tudomány názáreti Jézusként tart számon, s akinek – akár Istennek tartjuk, akár nem – vitathatatlanul nagy jelentősége volt az elmúlt kétezer év történelmének alakulásában. A második jelző az, hogy *Krisztus*. Ez már önmagában is egy hitvallás. Az első (zsidó)keresztények hitvallása ebből a három szóból állt: „Jézus a Krisztus.” Hitték, hogy a názáreti Jézus az Ószövetség megígért Messiása (görögül: Krisztosz). A harmadik jelző az, hogy *Úr*. Ezzel azt fejezzük ki, hogy Jézus Krisztus a mindenség Ura. A zsidók számára ez egyenlő volt azzal a felismeréssel, hogy Jézus maga Jahve. A pogányok szájából elhangozva ez azt jelentette, hogy Jézus hatalmasabb a császárnál, és minden más fejedelemségnél és istennél is.

A hitvallási pont erről az Úr Jézus Krisztusról mond néhány lényeges dolgot. Ezeket az állításokat három csoportra oszthatjuk, melyek Krisztus három időbeli állapotát írják körül: 1. A *preegzisztens* (a testet öltés előtt létező) Krisztus; 2. A *testet öltött* Krisztus; 3. A *megdicsőült* Krisztus.

A preegzisztens Krisztus

Az Úr Jézus Krisztus Isten testet öltött Fia, tökéletes Isten. A mondatrész utal arra, hogy Isten Fia létezett a testet öltés előtt is, hiszen ő tökéletes Isten. Ez felveti a kérdést, hogy hogyan gondolkodjunk Krisztusról a testet öltés előtti állapotában. Három evangélium tartalmaz Jézus életéről olyan adatokat, melyek a szolgálata előtti időkről szólnak. János apostol az, aki ebben a legtávolabbra nyúl vissza. Lukács és Máté Jézus születésével indít, János sokkal korábbról. A János 1,1-3 azt mondja: „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és az Isten volt az Ige. Ő kezdetben az Istennél volt. Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.” Majd a 14. versben így folytatja: „Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.” A 18. versben még azt is hozzáfűzi az előbbiekhöz, hogy: „Istent soha senki sem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt.”

Az „Ige” szó az eredeti szövegben „Logosz”. János apostol Krisztust nevezte így az evangéliumában. Erről a Logoszról több dolgot állít. Először is azt mondja, hogy mielőtt az Ige testté lett, már létezett. („Az Ige Istennél volt és Isten volt az Ige.”) Ez értelmezhetetlen mondatnak tűnik, ha nem hiszünk a Szentháromságban. János apostol ugyanis egyszerre állítja azt, hogy az Ige különbözik Istentől (az Ige Istennél volt), és hogy azonos vele (*Isten* volt az Ige). Erre a kettősségre utal a hitvallásnak az a kifejezése, hogy „Jézus Krisztus Isten testet öltött *Fia*, tökéletes *Isten*”.

Azt is mondja János, hogy az Ige *egyszülött Isten*. Mivel foglalkoztunk már a Szentháromsággal, jobban értjük, hogy miről van itt szó. Az Atya különbözik a Fiútól, és különbözik a Szentlélektől; a Fiú különbözik az Atyától, és különbözik a Szentlélektől; a Szentlélek különbözik az Atyától, és különbözik a Fiútól; és ez a három mégis egy. Egy isteni lényeg, három isteni személy. A három személy együtt osztozik az egy isteni lényegben. Ezért mondja ez a hitvallási pont is – János evangéliumából kiindulva –, hogy Krisztus *az Isten Fia*. Van tehát egy kapcsolat az Atya és a Fiú között. Az a Krisztus, akiben mi hiszünk, az Atyától született, az Atya nemzette őt, kettejük közt egy atya–fiú kapcsolat áll fenn. Ahogy láttuk ezt már korábban, ez öröktől fogva létező kapcsolat: az Atya öröktől fogva nemzette a Fiút, a Fiú öröktől fogva született az Atyától. Ezért hangsúlyozza ez a pont, hogy Krisztus nem csak Isten testet öltött *Fia*, de *tökéletes Isten* is.

Amikor azt mondjuk, hogy a Fiú az Atyától születik, ezzel nem azt állítjuk, hogy bármiben is kisebb vagy kevesebb lenne, mint az Atya, hiszen ő is ugyanabból az isteni lényegből részesül. Az Atya nemzése *öröktől fogva* van, soha nem volt olyan, hogy a Fiú ne lett volna. A Fiú tökéletes Isten, származása az örökkévalóságba nyúlik vissza. Ő örökké létezett, Istenként létezett, soha nem volt más mint Isten. A dicsőségből jött erre a világra, maga Isten öltött testet. Krisztus esetében nem arról van szó, hogy egy ember Istenné lett, hanem arról, hogy Isten lett emberré. Itt kezdődik az evangélium: Immánuel, velünk az Isten!

A testet öltött Krisztus

Az Úr Jézus Krisztus Isten testet öltött *Fia*, tökéletes Isten, Szentlélektől fogant, szűztől született, valóságos és büntelen ember volt, kereszthalált halt... A testet öltéssel kapcsolatban fontos egy-két dolgot tisztáznunk. A testet öltés nem tette Krisztust semmivel sem kevesebbé, mint ami korábban volt. A Fiú a megtestesüléssel nem szűnt meg Isten lenni, hanem éppen isteni természetére öltözött fel emberi természetet. Megüresedése, melyről Pál beszél a Filippi levélben, nem isteni természetétől való megváltására, hanem *megaláztatására* vonatkozik. Krisztus csak annyiban lett kevesebbé, hogy a dicsőségből lejött, hogy szegénnyé legyen értünk. Helyzete ilyen értelemben egy időre hátrányosabb lett, de ontológiai (belső lényegi) szempontból Krisztus nem lett kevesebb, inkább – ha lehet ilyet mondani – több lett. Nem arról van szó, hogy istenségét kicserélte volna egy időre emberségre, hanem az istenségére mint egy „ruhát” vette fel az emberi természetet.

1. A hitvallás két fontos dolgot említ ennek a testet öltésnek a hogyanjáról: Jézus *Szentlélektől fogant, és szűztől született*. Ezek mellékes dolgoknak tűnhetnek, de egyáltalán nem azok. Amikor az angyal megszólította Máriát, azt mondta neki: „a Szentlélek száll rád, és a Magasságos ereje árnyékozik be téged, ezért a születendő Szentnek nevezik majd, Isten Fiának.” Krisztus tehát a Szentlélektől (és nem normális szexuális úton) fogant Mária méhében, de Mária méhéből természetes születés révén látott napvilágot. Három lényeges következménye van ennek:

a. A Szentlélektől való fogantatás és a szűztől születés mutatja azt, hogy Krisztus személye és szolgálata *alapvetően természetfeletti*. Rendkívüli módon fogantatott. Ez már előre jelzi, hogy minden, ami vele kapcsolatos, a természetfeletti bélyegét hordozza magán. A megváltás műve, és mindaz, amiért Krisztus jött, nem pusztán emberi törekvés, hanem isteni munka. Krisztus az élő Isten evangéliumát hozta közénk, nem egy újabb vallásalapító ötleteit.

b. A fenti tények tették lehetővé, hogy Jézus teljesen isteni és teljesen emberi természete egy személyben *egyesüljön*. Ahogy láttuk, Isten Fia (aki tökéletes Isten) öltött testet. Az Úr Jézus Krisztus teljesen Isten, és teljesen ember kellett legyen, hogy Közbenjárónk lehessen. Játsszunk el egy kicsit a gondolattal, hogy a

Szentlélektől való fogantatáson és szűztől születésen kívül milyen más módja lett volna Istennek arra, hogy Krisztust elküldje hozzánk.

Megtehetette volna, hogy egy felnőtt embert teremt a mennyben, elküldi őt hozzánk (valamilyen látványos módon Jézus leszállhatott volna a földre), és Isten az ő isteni természetét egyesíthette volna ezzel az emberrel. Csakhogy ebben az esetben nagyon nehéz lenne azt látnunk, hogy hogyan azonosult velünk ez a Jézus. Hogyan lehetne ő ugyanolyan, mint mi, ha sok dolog kimaradt az életéből, ami egy normális emberében benne van: születés, gyermekkor, serdülőkor, felnőtté válás, stb. Nehéz lenne bebizonyítanunk, hogy valóban azonosulni tudott az ádámi fajjal, ha nem az ádámi fajtól származik. Hogyan lehetne a mi hűséges főpapunk, ha nem lenne *közülünk* való?

Egy másik módja Istennek Krisztus elküldésére az lehetett volna, ha Jézus két emberi szülő normális szexuális kapcsolatából születik meg, majd Isten valahogy utólag egyesíti vele az ő isteni természetét. Ebben az esetben viszont azt lenne nagyon nehéz meglátnunk, hogy miben *különbözik* tőlünk, miben más, és honnan lehetnénk bizonyosak afelől, hogy valóban egyesült az isteni természet ezzel az emberrel?

Hiszem, hogy Isten az ő végtelen bölcsességében választotta az emberi és az isteni egyesítésére a Szentlélektől fogantatást és szűztől születést. Jézus földi anyától született, de úgy, hogy fogantatása természetfeletti volt.

c. *A Szentlélektől való fogantatás tette lehetővé, hogy Jézus örökölje az emberi természetet, de ne örökölje az eredendő bűnt.* Ez talán a legfontosabb következménye ennek a tanításnak. A Lélektől való fogantatás és szűztől való születés tette lehetővé, hogy Jézus örökölje az ádámi emberséget, de ne örökölje a terhes, ádámi örökséget. Jézus Krisztus úgy született ebbe a világba, hogy „részleges” ádámi természetet örökölt. Volt földi anyja, de nem volt földi apja. A Szentlélektől fogant Mária emberi méhében. Ez mutatja, hogy Ádám emberi természetét örökölte, de Ádám bűnös örökségét nem. Erre utalt az angyal, amikor azt mondta: „a Szentlélek száll rád, és a Magasságos ereje árnyékoz be téged, ezért a születendő *Szentnek* nevezik majd, Isten Fiának.” Jézus Krisztus *szensége*, az ő bűntelen természete annak köszönhető, hogy a Szentlélektől fogant, nem bűnös földi apától.

Pál ezt úgy fejezi ki, hogy „tulajdon Fiát küldte el a bűnös testhez hasonló formában” (Róm 8,3). Pál gondosan megválogatja a szavait. Nem azt mondja, hogy „emberi testhez hasonló formában”, mert az azt jelentené, hogy a Fiú nem lett teljesen emberré. Nem is azt mondja, hogy „bűnös testben”, mert az viszont azt jelentené, hogy Krisztus nem volt bűntelen. Az apostol úgy fogalmaz, hogy „bűnös testhez hasonló formában”. Ez azt jelenti, hogy bár a Fiú magára vette az ádámi természetet, de az erkölcsi romlástól mentes maradt. Ez pedig valószínűleg csak a Szentlélektől való fogantatás és a szűztől való valóságos születés révén volt lehetséges.

2. Jézus Krisztus testi életéről a hitvallás három további dolgot állít: *Valóságos és bűntelen ember volt, kereszthalált halt.* Mindhárom tény külön figyelmet érdemel.

a. *Mit jelent az, hogy ő valóságos ember volt?* Azt jelenti, hogy Krisztus osztozott minden emberi tulajdonságban. Emberi teste volt, tudott éhezni, elfáradt, tudott izzadni stb. Jézusnak *emberi lelke* volt, ami azt jelenti, hogy átment egy lelki fejlődésen. A Zsidókhoz írt levél azt mondja, hogy „megtanulta az engedelmisséget”. Ezen nem azt érti, hogy Jézus többször engedetlen volt, de aztán szép lassan engedelmissé vált, hanem azt, hogy az engedelmisségben is fejlődött, lelki, pszichológiai fejlődésen ment keresztül. Jézusnak *emberi értelme* is volt. Azt mondja az Ige, hogy gyermekkorában „növekedett bölcsességben”, tehát nem tudott mindent rögtön (az emberi természete szerint). Meg kellett tanulnia, hogy mi az hogy homok, virág, fa, hogyan kell gyalulni, pénzt váltani, ételt készíteni, és így tovább. Az értelme fejlődött. *Emberi érzései* voltak, tudott örülni, ujjongani, tudott szomorú lenni és gyászolni, gyötrődni is. Jézus Krisztus tehát valóságos ember volt.

A korai századokban sokat vitatkoztak arról, hogy hogyan kapcsolódott össze Krisztus isteni természete emberi természetével. Hogyan tudott *teljesen* ember és *teljesen* Isten lenni? Voltak erre különböző megoldások. Az egyik egy Apollináriusz nevű férfitől származott, aki azt mondta, hogy Jézusnak emberi *teste* volt, de az értelmének (vagy lelkének) a helyét az isteni természet foglalta el. Tehát a teste volt emberi, a lelke pedig isteni. Egy Nesztoriosz nevű emberhez kapcsolnak egy másik tanítást (bár vitatott, hogy ő maga tanította-e ezt), mely szerint Jézus Krisztus két *személy* volt: egy emberi személy és egy isteni személy. Egy harmadik megoldás az volt, hogy Jézusnak *egy* természete volt, amely az isteni

természet és az emberi természet új, közös istenemberi természetbe olvadásával jött létre. Míg az előzőt *nesztorianizmusnak*, ezt *monofizitizmusnak* vagy *eutükhianizmusnak* szokták nevezni.

Kálcedónban 451-ben összegyűlt egy zsinat, ahol megvitatták ezeket az álláspontokat, és igyekeztek biblikus megfogalmazást adni Krisztus istenségének és emberségének kapcsolatáról. A zsinaton elutasították az apollinarizmust, a nesztorianizmust és a monofizitizmust egyaránt, és a következő hitvallást fogadták el:

„Követvén a szent atyákat, mindnyájan egybehangzólag kinyilvánítjuk, hogy egy és ugyanazon Fiút, a mi Urunk Jézus Krisztust valljuk, aki tökéletes az istenségben és aki tökéletes az emberi létben; aki valósággal Isten és valósággal ember, okos lélekből és testből való, egylényű az Atyával istenség szerint és ugyanő egylényű velünk emberi lét szerint, mindenben hasonló hozzánk, kivéve a bűnt. Istenség szerint eleve az Atyától, emberi lét szerint pedig ugyanő az utolsó napokban érettünk és a mi üdvösségünkért az istenszüdő szűz Máriától született. Ugyanezt az egy Krisztust, aki Fiú, Úr, Egyszülött, két természetből összeelegyítetlenül, elválhatatlanul (változatlanul), oszthatatlanul, elkülönítetlenül valónak ismerjük el. Az egyesülés által semmiképpen sem töröltetett el a természetek különbözősége, sőt inkább mindenik természet megtartotta a maga tulajdonságát és egy személybe és egy lényegbe egyesült, nem két személyre oszlott vagy vált szét, hanem egy és ugyanazon Fiú és Egyszülött, Isten Ige, Úr Jézus Krisztus; amiképpen hajdan szólottak felőle a próféták és amiképpen maga az Úr Jézus Krisztus tanított minket és amint az atyák hitvallása előnkbe adta.”

Azt fogalmazza meg ez az egyetemes hitvallás, hogy Jézus Krisztusnak *két természete* van, de *egy személy*. Ezzel elutasítja a nesztorianizmust, amely azt mondja, hogy Krisztus két személy, de a monofizitizmust is, amely szerint Krisztusnak egy természete volt. Bármennyire is érthetetlen számunkra, Jézusnak két természete volt, mégis egy személy. Így kapcsolódott össze benne az isteni és az emberi természet. Ha a kettő összekeveredett volna, nem lenne valóságos ember. Ha viszont a kettőt szétválasztanánk, nehéz lenne megmondani, hogy miért imádunk egy Krisztust, és nem kettőt.

b. *Mit jelent az, hogy ő büntelen ember volt?* Szinte hallom a füleimben az ellenvetést, hogy *ha Jézus nem volt bűnös, akkor nem is volt igazán ember!* Hiszen minden ember bűnös. Hogyan mondhatjuk, hogy Jézus teljesen ember volt, ha mindenben osztozik velünk, de a bűnben nem? Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy a Biblia szerint valóban igaz, hogy Jézus hozzánk hasonlóan mindenben megkísértetett, de nem vétkezett soha. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lett volna teljesen ember. A bűn az ember számára alapvetően *abnormális* állapot. Jézus nem az abnormális állapotot vette magára, hanem a normálisat, az emberi természetet. Jézus ádami természetet vett magára, de nem romlott ádami természetet. Nem bűnös testben, hanem bűnös emberi test hasonlatosságában jelent meg.

A másik kérdés, ami ezen a ponton felmerül az, hogy vajon *volt-e lehetősége Krisztusnak arra, hogy vétkezzen?* Szükségszerűen volt büntelen, vagy pedig a kitaratása révén? Tudott volna vétkezni? Megvolt legalább az elméleti lehetősége rá? Ez nem könnyű kérdés, de válaszként három megállapítást tehetünk: 1. A Bibliából tudjuk, hogy Krisztus büntelen volt. Ez tény. Bármit is gondolunk egy teoretikus lehetőségről, az igazság az, hogy Krisztus soha nem vétkezett. 2. Krisztus kísértései valódiak voltak. Ha csak emberi természetét vesszük figyelembe, mondhatjuk, hogy gyakorlatilag el is bukhatott volna, ahogyan Ádám elbukott kezdetben. 3. Isten semmilyen gonosszal nem kísérthető. Mivel Krisztus Isten is volt, ezért mégis azt kell mondjuk, hogy nem vétkezhetett, mert Isten semmilyen gonosszal nem kísérthető.

Ha viszont végsősoron nem vétkezhetett, akkor *hogyan lehettek valódiak a kísértései?* Ezt is nehéz megválaszolni, van azonban valami, ami közelebb visz bennünket a megoldáshoz. Lehet Krisztus isteni természetére úgy tekinteni, mint egyfajta „biztosítékra”. Ha Krisztus emberi természete hajlott is volna arra, hogy vétkezzen, ott lett volna az isteni természete, ami ebben megakadályozta volna. Tudjuk, hogy ő a kísértéseket emberi természetében élte meg. Ezt támasztja alá, hogy amikor a pusztában megkísértetett, nem volt hajlandó isteni hatalmát igénybe venni, hogy enyhítsen a kísértésen (nem változtatta a követ kenyérré, nem ugrott le a templomról, és nem fogadta el a Sától a világuralom lehetőségét). Emberi természetében állt ellent ezeknek a kísértéseknek.

Egy kísértés súlyát annál inkább érzi az ember, minél tovább ellenáll neki. Ha rögtön engedünk, soha nem fogjuk megélni egy próba igazi súlyát. Krisztus mindvégig ellenállt a kísértésnek. Azt kell

mondjuk, hogy Jézus valószínűleg sokkal jobban ismerte a kísértés valóságát, mint mi bármikor. De ezzel együtt továbbra is hangsúlyozzuk, hogy mivel isteni természete volt, ezért nem vétkezhetett. Isten nem bízta a véletlenre az üdvösségünket. Olyan főpapot küldött el nekünk, aki biztos, hogy nem fog vétkezni, és ezáltal nem fogja elrontani az egészet. Olyan képviselőt adott, akivel nem történhetett meg ugyanaz, ami Ádámmal megtörtént.

c. *Kereszthalált halt.* A testet öltésnek ez volt a végcélja a Biblia szerint. Jézus azért jött el erre a világra, hogy meghaljon a bűneinkért, hogy engedelmes legyen mindhalálig, mégpedig a kereszthalál (Fil 2,8). A Fiú azért lett emberré, hogy véghezvigye azt a váltságművet, amellyel az Atya megbízta, és amelynek középpontjában kereszthalála állt. Ez a kereszthalál, mely engesztelő áldozat volt a bűneinkért, elválaszthatatlan Jézus Krisztus Isten-emberi személyétől. Szükséges volt, hogy úgy haljon meg, mint Isten és emberek közvetítője. Erről a következő fejezetben részletesebben lesz szó, mert a hitvallás egy külön pontban tárgyalja.

Itt fejeződik be tulajdonképpen az az állapot, amelyet úgy neveztem, hogy a testet öltés állapota. Ez természetesen csak félig igaz, mert Krisztus soha nem vette le azt a „ruhát”, amit felvett. Ő ma is rendelkezik azzal az emberi természettel, amit magára vett. Ahogy a Westminsteri kiskaté megfogalmazza: „Isten választottainak egyetlen Megváltója az Úr Jézus Krisztus, aki Isten örökkévaló Fiaként emberré lett, és így egy személyben de két megkülönböztethető természetben Isten és ember volt, és továbbra is az mindörökké.” (vö. Zsid 7,24).

A megdicsőült Krisztus

A megdicsőült Krisztus nem teljesen „ugyanaz”, mint a preegzisztens Krisztus. A megdicsőült Krisztus már megdicsőült emberi természettel is rendelkezik. Két dolgot mond el ezzel kapcsolatban ez a hitvallás: *feltámadt, mennynek és földnek ura.*

A feltámadással kezdődött Jézus megdicsőülése. Pál azt mondja a Római levélben, hogy „feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult”. Kitűnt felőle az, hogy ő az örökkévaló Ige. Az apostolokat ez a tény változtatta meg. Meglátták, hogy az a Jézus, akit három éven keresztül követtek, valóban Isten Fia. Minden kételyük elszállt. Onnantól, hogy Jézus feltámadt, tudták, hogy ők Isten Fiát követték, és ez bátor tanúkká tette őket. Meg kell nézni, milyenek voltak az apostolok a feltámadás előtt, és milyenek lettek utána. Bátor tanúk lettek, már bizonyosan tudták, kiről beszélnek.

Ez nagyon fontos pont a számunkra. Ha Krisztus nem támadt volna fel a halálból, az azt jelentené, hogy ma már nem él. Akkor viszont a Jézusban való hitünk nem különbözne bármely más történelmi személy követésétől. A Szentírás szerint azonban Jézus feltámadt a halálból, ma is él, és ezért tudunk imádkozni hozzá. Ez nem olyan, mint amikor az ember kimegy a temetőbe és a halott szerettével beszélget. Nem, ez olyan, mint amikor egy élő személlyel beszélünk, hiszen Krisztusunk van. Ezért lehet Jézus a mennyben közbenjárónk. Ezért tudja a mai napig feltenni nekünk is a kérdést: „Szeretsz-e engem? Nem úgy, mint a halott rokonodat, ismerősedet, vagy mint egy történelmi hőst. Hanem úgy mint egy élő személyt. Szeretsz-e engem?”

S aztán hozzáteszi a hitvallás: *menny és föld ura.* A történet tehát nem úgy folytatódik, hogy Jézus feltámadt és elment pihenni a világmindenség egy nyugodt pontjára. Jézus nem állt félre onnantól, hogy befejezte megváltói munkáját itt a földön. Ő most is mennynek és földnek ura. Az Atya jobbjára ült, és uralkodik. Ő az Úr. Ő ennek a mindenségnek az ura. Az a Krisztus, aki itt járt a földön, most megdicsőült állapotában uralkodik. Ezt hitték a korai keresztények. Péter apostol azt mondta: „Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten”. Pál is így ír: „olyan nevet adott neki, amely minden név fölött való: Jézus Krisztus Úr”, ez az ő neve. Ő a Küriosz, az Úr. Nincsen nagyobb Úr ebben a mindenségben Krisztusnál. A mártírok ezért a legtragikusabb emberek voltak. Tudták, hogy kinek az oldalán állnak.

Tudjuk azt is, hogy Jézus uralma egyszer látható lesz, és akkor minden térd előtte fog meghajolni, minden szem rá fog tekinteni, és sírni fog a föld minden nemzetsége. A Jelenések könyvében olvasunk egy beszámolót arról, hogy milyen a megdicsőült Krisztus. János apostol látta a megdicsőült Krisztust, és ezt írja: „Megfordultam, hogy lássam, milyen hang szólt hozzám, és amikor megfordultam, hét arany gyertyatartót láttam és a gyertyatartók között az Emberfiához hasonlót: hosszú palástba volt öltözve,

mellén aranyövvel körülövezve; feje és haja fehér volt, mint a hófehér gyapjú, szeme, mint a tűz lángja; lába hasonló volt a kemencében izzó aranyérchez; hangja olyan, mint a nagy vizek zúgása; jobb kezében hét csillagot tartott, szájából kétélű éles kard jött ki, és tekintete olyan volt, mint amikor a nap teljes erejével fénylik. Amikor megláttam, lába elé estem, mint egy halott, ő rám tette jobbát, és így szólt: *Ne félj, én vagyok az első és az utolsó, és az élő: halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai.*" (Jel 1,12–18).

Szeretnék még egy kérdésre válaszolni, mely esetleg felmerült az elmondottak után: *hogyan kell Krisztusra tekinteni a hitünkben?* Amikor az imádságainkban meg akarjuk ragadni őt, milyen formában kell őt elképzelnünk? Úgy, mint preegzisztens Krisztust (örökkévaló Fiút), vagy úgy, mint testet öltött Krisztust (azt a Jézust, akit az evangéliumokban látunk), vagy mint a megdicsőült Krisztust (ahogy János apostol is látta)? Az én válaszom erre az, hogy mivel ugyanannak a személynek három különböző állapotáról van szó, ezért a hitünk *mindhármát* megragadja. Úgy is gondolunk rá, mint örökkévaló Fiú, úgy is, mint aki egykor emberré lett, hogy a mi főpapunk legyen, és úgy is, mint a most élő, hatalmas, megdicsőült Úr. Ezt a hármát meg kell próbálnunk együtt látni a hitünkben.

Egy példa talán segít megérteni ezt. Dórát, a feleségemet, legalább háromféle módon ismerem. Tudom, hogy ő azelőtt is létezett, mielőtt én megismertem. Vannak fényképek, tudom, hogy volt kislány is, volt egészen más, mint ahogyan én most ismerem. 1992-ben ismerkedtünk meg, és három és fél év jegyesség után volt egy csodálatos esküvőnk, és azóta több éves házasságunk. Ismertem őt úgy is, mint egy szűz lányt, úgy is mint várandós asszonyt, és úgy is, mint a gyermekeim anyját. És most is ismerem őt. De az, ahogyan most ismerem, nem elválasztható attól, aki ő volt, és akinek őt megismertem. Vagyis a jelenben való ismeretem nem elválasztható attól, ahogyan őt a múltban ismertem.

Ugyanígy van ez Krisztussal is. A megdicsőült Krisztussal vagyunk kapcsolatban, de Isten azt akarja, hogy tudjuk, ki ez a megdicsőült Krisztus, tudjuk, miket tett értünk a múltban. Annak, amit ő értünk megtett már, növelnie kell azt a szeretetünket, amit most táplálunk felé. Ezeket nem szabad szétválasztani, hiszen ugyanarról a személyről van szó, csak az egyik a múltban történt, a másik a jelenben történik. De az, ami a múltban történt, megerősíti azt a szeretetet és kapcsolatot, ami most a jelenben van közte és köztünk. Egyetlen dolog van még, ami a Krisztusról való ismeretünkön jelentősen változtatni fog: az ő második eljövetele. Mikor Jézus Krisztus eljön, és őt színről-színre meglátjuk, drámaian meg fog nőni a róla való ismeretünk. Bizonyos értelemben már most is befolyásol ez bennünket, hiszen ott van a várakozás bennünk, hogy meg fogjuk őt úgy is ismerni, mint eljövendő királyt. De más lesz az, amikor saját szemeinkkel látjuk, hogy minden térd meghajol előtte!

Isten azt akarja, hogy ismerjük Krisztust, és a hitünkkel úgy ragadjuk meg őt, ahogyan ő megismerhető a Bibliából és az imádságainkon keresztül.

6. KRISZTUS VÁLTSÁGMŰVE

*„A bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg,
aki egyszer s mindenkorra érvényes áldozati halálában minket képviselt és helyettesített.”*

Jézus Krisztus személye és váltságműve üdvösségünk szempontjából elválaszthatatlan egymástól. Jézus Krisztus személye azért áll az evangélium középpontjában, mert véghezvitte a megváltás művét. A megváltás művét viszont egyedül azért tudta véghezvinni, mert az volt, akinek őt az előző részben láttuk: Isten testet öltött Fia, tökéletes Isten és tökéletes ember. Testet öltésének célja a megváltás volt. De vajon miért volt szükség megváltásra? Erre a hitvallás negyedik pontja adja meg a választ: *Az emberiség a bűnbeesés óta egyetemesen bűnös, ezért Isten haragja és ítélete van rajta.* A megváltás a bűn és a büntetés problémájára nyújt megoldást, ez a két dolog tette szükségessé, hogy Krisztus testet öltön, eljőjön ebbe a világba, és meghaljon a kereszten értünk. Ezt fogalmazza meg ez a pont: *A bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg, aki egyszer s mindenkorra érvényes áldozati halálában minket képviselt és helyettesített.*

Mi a megváltás?

A megváltás fogalma ismerős volt az első századi zsidó és görög-római kultúrában egyaránt. A zsidók az ószövetségi törvényből ismerték a megváltás alapelvét, legérzékletesebben talán az elsőszülött fiú megváltásával kapcsolatban. Az elsőszülött fiú a törvény szerint az Úré volt. Isten azonban tiltotta az emberáldozatot, ezért a fiút nem volt szabad feláldozni, helyette egy állatot kellett bemutatni. A fiú megváltása tehát azt jelentette, hogy ő maga nem halt meg, hanem helyette egy állatot áldoztak fel. A görög-római kultúrában szintén ismerték a megváltást, és azt értették alatta, amikor egy isten nevében pénzt adtak egy rabszolgáért, és ezáltal az szabaddá vált. Mind a zsidó, mind a görög-római megváltás-fogalomban benne van a *szabadítás* és a *váltságdíj* gondolata, megváltás alatt a váltságdíj általi szabadítást értették.

Az újszövetségi megváltást ennek a háttérében kell értelmeznünk. A Krisztus általi megváltás esetében is van szabadítás és váltságdíj. A szabadítás a *bűnből és a büntetés alól* történik, a váltságdíj pedig *Jézus Krisztus vére*, áldozati halála. Hogyan vált meg bennünket Krisztus a *büntetés* alól? Isten Krisztus igazságát nekünk tulajdonítja, és így felment bennünket a törvényszegés vádjá alól. Ez a megigazítás. Hogyan vált meg Krisztus a *bűnből*? Lelke által újjászül, megszentel és megdicsőít bennünket; megszabadít a bűn erejétől és jelenlététől. A szabadítás tehát kétoldalú: megszabadulunk a bűn belső hatásától, és megszabadulunk a bűn büntetésétől, az igazságos ítélettől. Az egyik a Szentlélek belső munkájának, a másik a megigazulás ajándékának a következménye.

A megigazítás feltétele Krisztus áldozati halála. Ha Krisztus nem halt volna meg a bűneinkért, nem lenne megigazítás. Ugyanez igaz a bűnből való megszabadításra is. Krisztus áldozati halálával szerezte meg annak a feltételeit, hogy a Szentlélek munkálkodhasson bennünk. Ezért mondja Pál apostol az Efézusi levélben: „Megáldott minket mennyei világának minden lelki áldásával *a Krisztusban*”. Nincsen nagyobb lelki ajándék az új életnél, a megszentelődésnél és a megdicsőülésnél. Ezek a Lélek bennünk végzett munkájának a jelei, de csak Krisztusban (az ő halálával azonosulva) kaphatjuk meg őket. Krisztus szerezte meg annak a feltételeit, hogy a Szentlélek munkálkodhasson bennünk – vagyis, hogy a bűnből megszabadítson.

Ebben a részben Krisztus áldozati halálát nézzük meg, anélkül, hogy annak alkalmazására hosszabban kitérnénk. A büntetés alóli megváltást, mint Krisztus kereszthalálának egyik következményét a megigazulásról szóló következő részben, a bűnből való megváltást, mint a kereszten megszerzett másik lelki áldást pedig a Szentlélek bennünk végzett munkájával kapcsolatban a nyolcadik részben tárgyaljuk. Ahhoz, hogy tisztán lássunk ezekben a kérdésekben, meg kell vizsgálnunk Krisztus áldozatának a természetét.

Egyedül Jézus Krisztus válthat meg

A bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg. Ebből most az *egyedül* szóra szeretném felhívni a figyelmet. Nem csak annyit állítunk, hogy Jézus Krisztusban a megváltás egyik módja valósul meg, hanem azt, hogy az *egyetlen* módja. Ez kizár minden olyan népszerű tanítást, amely szerint lett volna más mód is (bárminek, bárhol, bármely korban) a megmenekülésre, mint Jézus Krisztus. Ellentmond tehát ez a pont annak a felfogásnak, hogy az Ószövetség idején az emberek a törvény által igazultak meg, és ellentmond annak is, hogy a „nagy nyomorúság” idején emberek mártírhalálukkal vásárolhatják meg az üdvösségüket. Ez nem lehetséges, hiszen a bűnből és a büntetés alól *egyedül* Jézus Krisztus válthat meg. A megváltás feltétele minden korban ugyanaz: Jézus Krisztus kereszthalála.

A fenti mondat azt is jelenti, hogy *semmilyen más vallás sem tud megmenteni* bennünket. Nincsen olyan pogány ember, aki pusztán a kapott világossága alapján üdvözülhetne. Gyakran lehet evangéliumi keresztényektől is hallani, hogy a pogányok úgy üdvözülhetnek, ha saját világosságuknak megfelelően élnek. Ezek szerint pogányok azáltal üdvözülnének, hogy lelkiismeretüknek engedelmeskednek, vagy vallásuk előírásait lelkiismeretesen betartják. Ez azonban egyértelműen ellentmondana annak, hogy megváltás csakis Jézus Krisztus által van.

A hitvallás második pontjában láttuk már, hogy Isten kizárólagos ura a megváltásnak. Ha Isten úgy döntött, hogy Jézus Krisztus által vált meg bennünket, akkor nincs más út. Egyre nagyobb bátorságra van szükségünk ahhoz, hogy ezt fel merjük vállalni. Pluralista világunkban ilyen kizárólagos megállapítás rendkívül arrogánsnak hangzik. A kilencvenes évek elején volt Budapesten egy evangélizáció egyetemisták számára, melynek a szervezők azt a címet adták, hogy „Jézus, légy toleránsabb!”. Nagyon sok diák hallgatta az előadássorozatot. Ez valószínűleg abból is fakadt, hogy Jézussal szemben pontosan ez a vád fogalmazódik meg az emberekben. A kereszténység üzenete nem elég toleráns a más világnézetekkel szemben. Jézus *így* nem elfogadható a mai embernek.

Látnunk kell azonban, hogy a korai keresztények is ugyanilyen kizárólagosak voltak, és szintén pluralista világban éltek, amely szívesen elfogadta volna Jézust, mint *egy* istent. Erre a csábításra azonban a korai keresztények is nemet mondtak. Jézus egyedülálló akar lenni. Ez nem evangéliumi bigottság, vagy ha igen, akkor üdvözítő bigottság. Jézus mellett nem lehet más isten, ő kizárólagos úr. Ezt bátor szívvel kell felvállalnunk. Nincsen üdvösség Jézus Krisztuson kívül.

Tovább is mehetünk azonban, és azt is mondhatjuk, hogy *a keresztény vallás sem tud üdvözíteni*. Ez azt jelenti, hogy pusztán az, ha valakit kereszténynek kereszteltek, nem fogja megváltani. A templomba járás és a különböző külső szokások sem fognak megmenteni. Ez a baj azokkal a teológiákkal, melyek túlhangsúlyozzák a sakramentumok szerepét. A katolikus egyház tanítása szerint például a sakramentumok automatikusan működnek (*ex opere operato*), üdvszerző hatásuk van. Ez leegyszerűsítve azt jelenti, hogy ha magunkhoz vesszük a sakramentumokat, azok a lelkünk állapotától függetlenül működésbe lépnek. Nem a hit, hanem az egyház ereje ment meg, és a külső szokások megtartása vezet az üdvösséghez. Ez az, amit ez a hitvallás tagad, amikor azt mondja, hogy a bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg.

Ha katolikusoknál a sakramentalizmus a veszély, protestánsoknál viszont a bibliaismeretről gondolhatjuk, hogy a megváltás eszköze lehet. Ezt persze minden protestáns elutasítja elméletben, a gyakorlatban mégis sokszor azt gondoljuk, hogy ha a hitvallásunkat vagy a Bibliát nagyon jól ismerjük, és azzal értelmileg egyetértünk, akkor természetesen üdvözülünk. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy még a bibliaismeret sem vált meg. Egyedül Jézus tud megváltani a bűnből és Isten haragja alól.

Hozzá kell tennünk ehhez azt is, hogy nem csak a kereszténység nem válthat meg, de *önmagunkat sem tudjuk megváltani*. Sem a bűnös természetünkől, sem a büntetés alól. A bűnös természetünk olyan, mint egy ragadós mocsár. Magunkat nem tudjuk belőle megszabadítani. De ha lenne is elméleti lehetőségünk arra, hogy ez sikerüljön, akkor is ott lenne a büntetés problémája. Rengeteg vétket

elkövettünk azelőtt, hogy a bűnös természetünkől megszabadultunk volna (ha ez lehetséges volna). Azokért is felelnünk kell, és azokat nem tudjuk már visszacsínálni. Nem tudjuk magunkat a büntetés alól kimenekíteni. Az ember nem tudja önmagát megváltani.

Evangéliumi keresztényekként tegyük ehhez hozzá azt is, hogy *a gyülekezet sem tud megváltani*. Az a tény, hogy valaki gyülekezetbe jár, hogy a barátai többsége a gyülekezetben van, hogy jól érzi magát a hívők társaságában, még nem fogja megmenteni. Ezek a dolgok erőtlene ahhoz, hogy megmentse őt. A bűnből és a büntetés alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg. Sem a Biblia, sem dogma, sem teológia, sem gyülekezet, sem egyház, sem sakramentumok, sem vallás nem menthet meg, hanem csak Jézus Krisztus. Nem a róla való ismeret, hanem maga Jézus Krisztus. Isten Jézust küldte hozzánk ezekben az utolsó időkben, hogy ő legyen az üdvözítőnk (Zsid 1,1-2). Nem egy ismeret, nem egy tankönyv, nem egy igazságkódex, hanem egy *személy*.

Hogyan válthat meg Jézus Krisztus?

Isten elküldte Fiát, hogy ő legyen a Megváltó. De hogyan lesz Jézus Krisztus Megváltóvá? Sajnos születtek erre téves válaszok, melyeket meg kell említenünk, hogy összehasonlíthassuk ezeket az egyetlen igazi válasszal.

Egyes keleti ortodox és anglo-katolikus szerzők szerint Jézus a *testet öltésével* vált meg bennünket. Szerintük Jézus Krisztus emberré létezésével magára vette a mi emberségünket, azonosult az emberi nemmel, és ezen keresztül meg is váltotta azt. Ő részesült a mi megalázottságunkban, hogy mi részesülhessünk az ő dicsőségében. A középpontban nem a keresztt, hanem a megtestesülés van. A legnagyobb keresztény ünnep a Karácsony, nem a Húsvét.

Régebbi liberális és unitárius teológusok szerint Jézus az *élete példájával* vált meg. Azzal, hogy bemutatott egy életmódot, példát adott arra, hogy azt kövessük, és így üdvösségre jussunk. Akkor üdvözülünk, ha Jézus erkölcsi példáját és tanításait követjük, és gyakoroljuk azt a szeretetet, amelyről tanított és amelyet bemutatott.

Van, aki szerint Jézus azáltal vált meg, hogy *Istent kinyilatkoztatja számunkra*. Jézus „emberléptékűvé” teszi a hitet, a távoli Istent közel hozza, s ilyen módon tudunk már hinni, fel tudjuk fogni Istent, képesek vagyunk keresztény módon élni. A kinyilatkoztatás megélhetővé teszi az egyébként megélhetetlen hitet.

Még olyan nézet is napvilágot látott, mely szerint Jézus a *pusztában* váltott meg bennünket azáltal, hogy ott legyőzte az ördögöt. Ez a nézet soha nem volt divatos (bár a megváltásnak az ördög legyőzésével való összekapcsolása népszerű volt az ókeresztény egyházban), de előkerül például Milton *Elveszett Paradicsomában*, ahol az olvasónak olyan érzése van, mintha a pusztai megkísértés lenne a megváltás döntő pontja.

A hit mozgalomban jelent meg a megváltásnak egy újszerű tana, mely Krisztus *pokolra szállásával* magyarázza lelkünk megváltását. Egyes „gazdagság-egészség” tanítók Jézus kereszthalálát *testünk* megváltásával kapcsolják össze, hiszen – érvelésük szerint – Jézus ott fizikai kínokat állt ki. *Lelkünk* megváltását csak lelki kínok érhetik el, és Jézus ezeket csak pokolra szállásakor élte át, mikor a Sátán démoni seregei rettenetes kínokkal gyötörték az Isten Fiát.

Az eddig felsorolt nézetek – részben vagy egészben – mind tévesek. A Biblia szerint Jézus egyértelműen *áldozati halálában* vált meg bennünket. Jézus nem testet öltésével, nem élete példájával, nem a kijelentésével, nem a pusztában, nem is pokolra szállásával (ha ezalatt mást értünk, mint a kereszten elszenvedett lelki kínokat), hanem *a kereszten bekövetkezett halálával* vált ki bennünket a bűn és a büntetés alól. Ezért van a keresztnak kiemelt jelentősége a keresztény hitben. Jézus ott, a kereszten váltott meg minket. Halála nem egy szerencsétlen, tragikus baleset volt, hanem az Atya küldte el őt, hogy meghaljon a kereszten és áldozattá legyen a bűneinkért.

Mit jelent az, hogy Jézus halála *áldozat*? Az áldozat lényege két szóban összefoglalható: *elégtétel és engesztelés*. Szükség volt *elégtételre*, mert adósok voltunk. A bűn fizetsége a halál, és Krisztus pont ezt fizette meg a kereszten. Szükség volt *engesztelésre*, mert bűneink miatt Isten haragja alatt voltunk. Jézus

áldozatával lecsillapította Isten haragját, és békességet szerzett Isten és ember között. Az engesztelő áldozat által adott elégtétel nélkül nincsen megváltás.

Egyszer s mindenkorra érvényes

Krisztus mint áldozat halt meg. Halálával az ószövetségi áldozatokhoz hasonlóan elégtételt és engesztelést adott. Csakhogy míg az ismétlődő ószövetségi áldozatok nem voltak képesek eltörölni a bűnt, addig Krisztus egyszeri áldozata tökéletesen megtette ezt. Ez *egyszer s mindenkorra* történt. Evangéliumi keresztények számára ez alapvető igazság. Krisztus halála megismételhetetlen, és nincs is szükség arra, hogy megismételjük.

Az „*evangéliumi római katolikus*” kifejezés ezen a ponton ellentmondásosnak tűnik. A hivatalos római katolikus tanítás a miseáldozatról ugyanis alapvetően megkérdőjelezi azt a tényt, hogy Krisztus áldozata egyszeri és megismételhetetlen lenne. Katolikus felfogásban a miseáldozat nem más, mint Krisztus áldozatának újbóli megisméltése. Az evangéliumi és a római katolikus tan ezen a ponton számomra összeegyeztethetetlennek tűnik, még akkor is, ha a megisméltésnek csak szimbolikus jelentőséget tulajdonítanak. Ha léteznek *evangéliumi római katolikusok*, az csakis hitük következetlenségére utalhat.

A reformátorok élesen szembeszálltak a mise tanításával, s elsősorban nem a transzubsztanciáció (átváltozás, átlényegülés), hanem az *áldozat* tana miatt. A reformátorok vallották, hogy a Fiú *egyszer* lett emberré, hogy meghaljon, feltámadjon, és megdicsőülve az Atya jobbára üljön. Ezt a megdicsőült testet nem lehet már feláldozni, a történelem kerekét nem lehet visszaforgatni. Jézus egyszer lett emberré, egyszer áldoztatott fel, és többé ez lehetetlen. Mivel most az Atya jobbán ül, nem lehet jelen testileg az ostyában is, hogy feláldozza a pap. Ez egyébként teljesen szükségtelen is. Jézus Krisztus vérének akár egyetlen cseppje is elégséges ahhoz, hogy minden ember bűnét eltörölje. Ha meg akarjuk ismételni az ő áldozatát, azzal tulajdonképpen azt mondjuk, hogy a Golgotán kifolyt vér *nem volt elég*, és ezzel meggyalázzuk őt. Ha valaki meggyőződéssel végzi a miseáldozatot, valójában megtagadja Jézus Krisztus egyetlen áldozatát.

A Bibliából tudjuk, hogy az Atya elfogadta Jézus áldozatát, amikor feltámasztotta őt a halálból. A Zsidókhoz írt levél tizedik részében ezt olvassuk: „Jézus Krisztus egyetlen áldozatával örökre tökéletessé tette a megszentelteket”. Akiket ezzel a vérről meghintettek, azok örökre tökéletesek lettek ezzel az egyetlen áldozattal. Nincsen szükség arra, hogy megismételjük, mert tökéletes főpap mutatta be. Jézus egyetlen áldozata egyszer s mindenkorra szól.

A következő kérdés az, hogy mi történt Krisztus áldozatában, amitől az hathatós. Miért nincsen szükség újabb és újabb áldozatokra? Miért vonatkozik ez az áldozat ránk?

Minket képviselt és helyettesített

Krisztus áldozatát azért nem kell megismételni, és azért vonatkozik ránk, mert egyetlen áldozatában *minket képviselt és helyettesített*. Ez a két kifejezés a Zsidókhoz írt levélből származik, ahol a szerző Krisztus áldozatát az ószövetségi áldozatok legnagyobbikához, a főpapi engesztelő áldozathoz hasonlítja. Ezt egy évben egyszer mutatta be a főpap, és gyönyörű előképű szolgált Krisztus áldozatának.

A főpapi áldozat egyik jelentősége annak *képviselési* jellege volt. A főpap nem maga, hanem a nép nevében mutatott be áldozatot, ő képviselte a népet. (A képviselés elve nem áll távol a nyugati kultúráktól sem, gondoljunk csak a parlamenti demokrácia működésére. A parlamentáris demokráciát képviselési demokráciának is lehet nevezni, hiszen nem az összes polgár vesz részt a parlamenti vitákban, hanem csak azok a képviselők, akiket maguknak választottak.) Amikor a főpap bement a szentek szentjébe, és bevitte az áldozatot, mindazokat képviselte, akik hozzá tartoztak, vagyis az egész népet. Krisztus ugyanilyen módon képvisel bennünket, a mi nevünkben – mint Főpapunk – mutatta be az engesztelést.

A főpapi áldozat másik eleme a *helyettesítés* volt. A főpapi áldozatban a képviselést a főpap látta el, a helyettesítésnek pedig maga az áldozat felelt meg. A főpap által a szentek szentjébe bevitt áldozat volt a helyettes. A főpap képviselte, az áldozat pedig helyettesítette a népet. A főpapnak tulajdonképpen a

népet kellett volna feláldozni a bűneik miatt, de ott volt a helyettes, és azt áldozta fel. Krisztus, mint főpapi áldozat, a mi helyünket foglalta el. Nekünk kellett volna meghalnunk, de ő elfoglalta a helyünket, és helyettünk halt meg. Krisztus egy személyben volt a képviselő és a helyettes – a főpap és az áldozat.

A helyettesítés fogalmát jól illusztrálja egy eset. A második világháborúban volt egy katolikus pap, akit Kolbe atyának hívtak. Egy alkalommal, amikor a foglyokat tizedelték (előreszólítottak minden tizedik foglyot, hogy kivégezzék), egy családos férfi is a kivégezendők közé került. A férfi a családja érdekében rimázkodni kezdett az életéért. Ekkor Kolbe atya kilépett a sorból, és azt mondta, hogy inkább őt végezzék ki ehelyett az ember helyett. A náci elfogadták az ajánlatát, és kegyetlenül halálra éhezettették őt, a másik ember azonban, akit helyettesített, valóban megmenekült. Kolbe atya a másik ember *helyett* halt meg. Ez a helyettesítés.

Krisztus a Biblia tanítása szerint egyszerre lett a képviselő és a helyettes, vagyis a főpap és az áldozat. Minket képviselt, a nevünkben mutatta be az engesztelő áldozatot, és minket helyettesített, amikor áldozatként meghalt. Ezért hathatós az ő áldozata, ezért képes az megváltani bennünket. Ez volt a váltságdíj, amely nekünk szabadulást hozott.

Korlátozott vagy általános engesztelés?

Az eddig elmondottakkal kapcsolatban evangéliumi keresztények egyetértenek. Itt merül fel azonban egy kérdés, ahol az egyetértés felbomlik. A vita a hitvallási pontnak ahhoz a részéhez kapcsolódik, hogy „minket képviselt és helyettesített”. A mondat egyértelműen ránk, hívőkre utal, minket képviselt és helyettesített Krisztus. Ez egy hitvallás, amit mi, *hívők* vallunk meg. De a kérdés a következő. A „minket” – en kívül *volt-e más is, akit Jézus képviselt és helyettesített?* Elmondhatja-e más is magáról – a hívőkön kívül –, hogy „Jézus *engem* képviselt és helyettesített”? Erre az evangéliumi kereszténység arminiánus és kálvinista táborá eltérő választ ad.

Arminiánusok azt mondják, hogy Jézus Krisztus a világ összes emberének összes bűnét magára vette. Egy hitetlen ember is megvallhatja, hogy Jézus őt képviselve és helyettesítve halt meg. Kálvinisták viszont azt állítják, hogy a hívőkön kívül (akiknek a száma természetesen állandóan bővül az evangélium világméretű hirdetése révén) nem mondhatja el más, hogy őt Jézus képviselte és helyettesítette volna (egészen addig, amíg Krisztusban való hit által az Isten népéhez nem tartozik), hiszen az ószövetségi engesztelés során a főpap a *szövetség népét* képviselte és helyettesítette, és ez így van az új szövetség esetében is (Jézus az új szövetség népét – a benne hívő zsidókat és pogányokat – képviselte és helyettesítette).

Érdekes módon mindkét tábor azzal vádolja a másikat, hogy nézete megcsonkítja az evangéliumot. Arminiánusok azt mondják, hogy mivel a kálvinisták korlátozott engesztelést tanítanak (Jézus csak a hívőket helyettesítette áldozatában), nem tudják Krisztust szabadon felajánlani minden embernek. Kálvinisták viszont azt kifogásolják az arminiánus felfogásban, hogy ha Krisztus minden ember minden bűnéért kifizette az adósságot, és egy hitetlen is vallhatja, hogy Jézus őt képviselte és helyettesítette a kereszten, akkor az emberek megtérés és valódi hit nélkül is üdvbizonyosságra juthatnak, ez pedig feleslegessé teszi az evangélizációt és a megtérésre hívást.

Mielőtt megpróbálunk állást foglalni ebben a kérdésben, érdemes tisztázni a félreértéseket. A két álláspont között ugyanis van több közös pont is, és talán éppen ezek az igazán lényegesek: 1. Mindkét tábor hiszi, hogy *Krisztus vérének végtelen nagy értéke van*. Kálvinisták nem azért beszélnek korlátozott engesztelésről, mert nem hinnék, hogy Krisztus halála képes az összes bűnt eltörölni. 2. Mindkét tábor hiszi, hogy *Krisztust minden embernek fel kell ajánlani*. Ilyen értelemben Krisztus mindenkiért meghalt (ami még nem jelent feltétlenül képviseletet és helyettesítést). Tévedés az, hogy a kálvinisták nem hirdetik az evangéliumot. Az egyháztörténet legnagyobb evangélistái közül számosan (pl. Knox, Bunyan, Whitefield, Spurgeon), és a missziós mozgalmak elindítói (pl. Brainerd, Carey, Martyn, Paton) kálvinisták voltak. 3. Arminiánusok is hiszik, hogy *Krisztus halála csak a hívők számára hatékony*. Minden evangéliumi keresztény

egyetért abban, hogy a Krisztus kereszthalála általi üdvösség azokra érvényes, akik hisznek benne és megtérnek hozzá.

Ami közös a két nézetben, azt meg lehet úgy fogalmazni, hogy *Krisztus halála minden ember számára elégséges, de csak a hívők számára hatékony*. Ez az a közös álláspont, amiben minden evangéliumi keresztény egyetért. Miután ezt tisztáztuk, fel kell azonban tenni továbbra is a kérdést, hogy a képviselettel és helyettesítéssel kapcsolatban melyik tábornak van igaza. Én azt gondolom, hogy a kálvinista álláspont mellett erősebb érvek szólnak:

1. *Ha létezik pokol, a helyettesítés és a képviselet nem lehet egyetemes*. A képviselet és helyettesítés egyetemességéből ugyanis két dolog következhetne: a. Mivel Krisztus minden ember összes bűnét magára vette (minden embert helyettesített és képviselt), és Isten az ítéletet végrehajtotta Krisztuson, ezért minden ember üdvözülni fog. Ha Isten az ítéletet végrehajtotta az ő Fián (aki minden embert helyettesített), akkor minden ember szabad, és nincs többet ítélet egyetlen ember fölött sem. b. Ha Isten mégis a pokolba küld embereket, akkor kétszer büntet ugyanazért a bűnért (hiszen a Helyettest már megbüntette egyszer, másodszor pedig megbünteti azokat az embereket, akiket a helyettes képviselt és helyettesített), ez viszont igazságtalan lenne. A Biblia kizárja azt a feltételezést, hogy minden ember üdvözülni fog, ezért az első következtetést el kell vetnünk. Isten nevét gyalázza az, ha igazságtalanságot tételezünk fel vele kapcsolatban, így a második következtetést is el kell vetnünk. Ha tehát létezik pokol, el kell vetnünk azt a tanítást, hogy Krisztus áldozati halálában az összes embert képviselte és helyettesítette.

2. *Az arminianus álláspont végsősoron elvesz Krisztus áldozatának értékéből*. Nem azért beszélnek a kálvinisták korlátozott engesztelésről, mert csökkenteni akarják Krisztus áldozatának az értékét, hanem azért, mert úgy látják, hogy éppen az általános engesztelés teszi értéktelenné azt. Ha mindenkire kiterjesztjük a végrehajtott engesztelést, akkor az meg fogja rabolni Isten dicsőségét, hiszen, ha az engesztelést Krisztus mindenkiért végrehajtotta, az emberek közül sokan mégis a pokolba mennek, akkor milyen értéke volt ennek az áldozatnak? Se nem tökéletes, se nem hathatós, se nem befejezett. Egy arminianus lehetségesnek tartja azt, hogy Krisztus ne kapja meg azt az örömet, amiért vállalta a gyalázatot. Ézsaiás próféta ezt lehetetlennek tartotta (Ézs 53,10-11). Mikor Krisztus vállalta a gyalázatot, az előtte levő örömet tette. Láta fiait a kereszten, és a lelke megelégedett. Krisztus biztosra ment. Nem lehetséges az, hogy az egész a végén mégis hiábavaló legyen.

3. A harmadik okom, amiért hiszek a korlátozott engesztelésben az, hogy úgy látom, *a Biblia ezt tanítja*. A Szentírásban található érvek közül nézzünk meg hármat:

a. *A Szentháromság közös szándéka*. A Biblia úgy mutatja be a Szentháromság személyeit, mint akik együtt munkálkodnak üdvösségünkért. Az Atya a kiválasztó, a Fiú a megváltó, a Szentlélek az elhívó. A három akarata egy és ugyanaz. Erről beszélt Jézus a János evangéliuma hatodik részében, amikor azt mondta, hogy azokért a juhokért teszi le az életét, akiket az Atya neki adott. Jézus kezdettől az Atya szándékát hajtotta végre. Tudta, hogy kik azok, akiket ő kiválasztott és neki adott, és tudta, hogy ezek azok, akik hinni fognak benne, mert a Szentlélek őket fogja elhívni. Egy és ugyanazon szándék. Ez azonban nem így lenne, ha Krisztus más csoportot képviselt és helyettesített volna, mint akiket az Atya kiválasztott és a Lélek elhív. De Jézus nem hagy kétséget afelől, hogy azokért a juhokért teszi le az életét, akiket az Atya neki adott, és akik hinni is fognak őbenne. Ő a választott hívőkért tette le az életét, őket képviselte és helyettesítette.

b. *A hűséges főpap*. A Zsidókhoz írt levél úgy ír Jézusról, mint hűséges főpapról, aki *minden* gyermekét dicsőségre vezet, aki nem lankad el a közbenjárásban, akinek a közbenjárása hatékony, engesztelése pedig tökéletes. Egyszer s mindekorra tökéletessé teszi azokat, akiket vére megszentel. Olyan főpapot látunk, akinek a munkája nem lehet sikertelen. A főpap elvégzi az engesztelést a nép nevében, és bemutatja az áldozatot a nép helyében. A levél szerzője azt állítja, hogy a főpap a nép nevében mutatta be az áldozatot, hogy értük könyörögjön, és őket szentelje meg Isten előtt. Krisztus az új szövetség népéért teszi ezt, de már nem tökéletlenül, hanem tökéletes módon. Ő egy jobb szövetségnek lett Kezese. Krisztus a szövetséghez tartozókért kezkesedik, mégpedig oly módon, hogy az nem marad eredménytelen vagy hiányos.

c. *A befejezett megváltás*. A Biblia lépten nyomon hangsúlyozza, hogy az Atya nemcsak lehetővé tette a megváltásunkat, hanem meg is mentett minket. Jézus azt kiáltotta a kereszten, hogy „Elvégeztetett!”.

Befejezte a megváltás művét. Nem hiányzik semmi. A Zsidókhoz írt levél szerzője szerint „miután minket bűneinktől megtisztított, a mennyei Felség jobbjára ült” (Zsid 1,3). Már azelőtt megtisztított, hogy a mennybe ment volna. Ez azt jelenti, hogy maradéktalanul elvégezte a képviselő és helyettesítés főpapi és áldozati szolgálatát, befejezte a megváltást, megtisztította azokat, akikért ezt elvégezte. Vajon igaz lehet-e ez minden emberre? Itt többről van szó, mint egy lehetőség felajánlásáról. Bevégzett munkát látunk. Ez pedig azt jelenti, hogy a hitvallásban szereplő „minket” kifejezést a Krisztushoz tartozókra kell érteni, és a képviselőt és helyettesítést nem terjeszthetjük ki válogatás nélkül azokra, akik még nem hisznek Krisztus halálában.

Ezek többek között azok az okok, amiért a kálvinista álláspontot hiszem. Hiszek az evangélizációban, hiszem, hogy Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hiszem, hogy ha valaki hisz őbenne, annak örök élete van, és hiszem, hogy ha valaki Krisztushoz jön, azt ő nem küldi el. De azt is hiszem, hogy csak az nyerhet bizonyosságot Jézus képviselői és helyettes szolgálatából, aki hisz őbenne. És azt is vallom, hogy pontosan azok fognak hinni benne, akiknek a nevében az áldozatot bemutatta, mert a Szentlélek elhívása összhangban van az Atya kiválasztó és a Fiú megváltó munkájával.

7. A MEGIGAZULÁS

„A megigazulás Isten meg nem érdemelt kegyelme, amelyben a bűnös elnyeri minden bűnének bocsánatát, és Isten neki tulajdonítja Krisztus igazságát. Mindez egyedül hit által nyerhető el.”

Luther azt állította, hogy az egyház a megigazulás tanán áll vagy bukik. Protestánsok az igaz hit mércéjének tekintik a Szentháromság és Krisztus személyének helyes értése mellett ezt is. A hit általi megigazulás kérdése azon tanítások közé tartozik, melyekben evangéliumi keresztények között elvileg nincsen vita. A megigazulás szoros kapcsolatban van Krisztus váltságművével, ahogy az előző részben láttuk is. A bűn büntetése alól egyedül Jézus Krisztus válthat meg, és ennek módja a megigazulás.

A megigazítás kegyelem

Az első dolog, amit ebből a pontból kiemelnék az, hogy a megigazítás *Isten meg nem érdemelt kegyelme*. A megigazítás kegyelem! A „meg nem érdemelt kegyelem” szószaporítás, hiszen a „kegyelem” eleve azt jelenti, hogy „meg nem érdemelt”. A hitvallás azért használja mégis mindkét kifejezést, hogy megerősítse üzenetét: a bűnös semmivel nem járulhat hozzá megigazulásához. Nézzünk meg egy-két példát.

Jó cselekedetek. Hivatkozhat-e rájuk egy bűnös? Mondhatja-e azt: „Istenem, látod, hogy én is bűnös vagyok, mint mások, de sok jót is tettem az életben, ezért nekem inkább jár a megigazulás, mint másoknak.” Az ilyen imának nincsen értelme, mert a megigazulás kegyelem. Nem hivatkozhatunk a jó cselekedeteinkre. Nem járulhatnak hozzá megigazulásunkhoz *vallásos* cselekedeteink sem. A megigazulás során nem számít, hogy katolikusnak, reformátusnak, baptistának vagy metodistának neveltek-e bennünket. Nem számít az sem, hogy járunk-e gyülekezetbe és csináljuk-e azokat a dolgokat, amelyeket más hívő emberek csinálnak.

Keresztény kultúra. Az a tény, hogy a „keresztény” Európában élünk, vagy a családjunk „keresztény” (fontosak nálunk a keresztény értékek és hagyományok, járattuk az Új Embert vagy a Protestáns Szemlét, szeretjük Bach-ot, stb.), a megigazulás szempontjából nem számítanak. Lehet, hogy a környezetünkben élők „jó emberek”, mert át vannak itatva keresztény értékekkel. A keresztény értékek vitathatatlanul átforgalmazzák társadalmakat. Talán jobb „keresztény” értékek mentén szerveződő társadalomban élni, mint elzüllött, korrupt pogány társadalomban. Kultúránk mégsem járulhat hozzá megigazulásunkhoz. A megigazítás kegyelem! Ebből a szempontból nincs különbség a keresztény kultúrában élő és a teljesen „pogány” ember között.

Tanultság. Ha a megigazulás kegyelemből van, akkor még a komoly teológiai ismeretek sem számítanak. Sokkal nagyobb a különbség a tanultság és a hit között, mint ahogy azt sokszor feltételeznénk. A megigazítás szempontjából teljesen mindegy az is, hogy milyen társadalmi réteghez tartozunk, hogy felmenőink nemesek, parasztok vagy polgárok, értelmiségiek vagy kétkezi munkások voltak-e. A megigazítás meg nem érdemelt kegyelem. Pál figyelmeztet: Isten gyakran éppen a világ szemében bolondokat választja ki magának, hogy megszégyenítse a bölcseket!

A megigazítás Istent bíróként mutatja be. Jogi kifejezésről van szó, mint mikor a bíró az ítélethirdetéskor felmenti a vádlottat. Megvizsgálja a tényeket, látja azok súlyát, és egy váratlan fordulattal mégis azt mondja a bűnösnek: „Ön ártatlan, nem ítélem el. Ön igaz.” S felmenti a vádlottat. Ez kegyelem. Még nem beszéltünk arról, hogy van-e ehhez jogalapja a bírónak. Egyelőre csak annyit mondunk, hogy a bíró nem ítéli el a vádlottat, akit pedig jogosan el lehetne ítélni, és ez kegyelem.

A megigazítás lényege

A hitvallás azt mondja: *A megigazulás Isten meg nem érdemelt kegyelme, amelyben a bűnös elnyeri minden bűnének bocsánatát, és Isten neki tulajdonítja Krisztus igazságát.* Két dolgot állít ez a mondat: 1. a bűnös

elnyeri minden bűnének a bocsánatát, 2. Isten neki tulajdonítja Krisztus igazságát. Erről szól a megigazulás. Nézzük meg ezeket külön-külön.

1. *A bűnös elnyeri minden bűnének bocsánatát.* A megigazulás egyrészt tehát bűnbocsánatot jelent. Megigazulásra azért van szükségünk, mert bűnösök vagyunk és felhalmoztunk egy óriási adósságot. Ha Isten nem bocsátja meg a bűneinket, bűnhődnünk kell. A büntetés Isten igazságos haragja. A bűneink mind fel vannak jegyezve Istennél. Nem csak a nagyok és látványosak, nem csak azok, amelyekről mások is tudnak, hanem az összes. Ha nincs bűnbocsánat, akkor felelnünk kell ezekért a bűneinkért. Ezért olyan fontos, hogy a megigazulás során Isten először is megbocsássa a vétkeinket. Ez úgy lehetséges, hogy volt valaki, aki elszenvedte már helyettünk a büntetést. Isten mint igazságos bíró nem menthetne fel bennünket (nem mondhatná, hogy ártatlanok és igazak vagyunk), ha nem lett volna valaki, akit már megbüntetett a bűneinkért. Különböző csorba esett volna az igazságosságán. Emlékezzünk a hitvallás előző pontjára, Krisztus váltságművére. Krisztus azért halt meg a kereszten, hogy Isten megbocsáthassa a vétkeinket és azt mondhassa: „Én már elítéltem valakit ezekért a bűnökért, számodra nincs ítélet.”

2. *Isten a bűnösnek tulajdonítja Krisztus igazságát.* Ez már több mint egyszerű bűnbocsánat. Milyen igazságot tulajdonít nekünk Isten? Azt, amelyet Krisztus az engedelmisségével szerzett meg. Pál apostol a Római levél ötödik részében szembeállítja Ádám engedetlenségét Krisztus engedelmisségével. „Mert ahogyan az egy ember engedetlensége által sokan lettek bűnösökké, úgy az egynek engedelmissége által is sokan lettek igazakká.” (19) Krisztus születésétől kereszthaláláig tartó engedelmisségével megszerzett számunkra egy igazságot. Amikor Isten megbocsátja bűneinket, azzal egyidőben ezt a Krisztus által megszerzett igazságot nekünk tulajdonítja, és igazzá nyilvánít bennünket. Ez az igazság nem bennünk alakul ki, hanem rajtunk kívül áll, mert Krisztusé. Tökéletes igazság, mert tökéletes engedelmisség alapozta meg. Isten ezt a tökéletes igazságot tulajdonítja nekünk. Nagyon fontos szó az, hogy „tulajdonítja”. Arra utal, hogy bár nem a mi igazságunkról van szó, hanem Krisztuséről, Isten mégis úgy tekint ránk, mintha mi lennénk olyan igazak mint ő. A megigazulás nem a Szentlélek *bennünk* végzett munkája, hanem egy *értünk* végzett munka, egy rajtunk kívül álló, de nekünk tulajdonított igazság.

A megigazítás teljesen rendezi a bűn kérdését, mert bocsánatot ad mindarra, amit Isten ellen vétettünk. Az összes bűnünk eltöröltetik, amibe beleértendő a megtérésünk előtti és az az utániak is. Sajnos az ókeresztény egyház részben eltért ettől a felfogástól, amikor sokan azt tanították, hogy a megigazulás csak a keresztség előtti bűnök bocsánatát jelenti. A keresztség utáni erkölcsös élet így egészen más megvilágításba került a számukra. Az újszövetségi tanítás azonban mind a megtérés előtti mind a megtérés utáni bűnök bocsánatát magában foglalja. Ez azért lehetséges, mert a megigazulásban Isten „pozitív” igazságot ad nekünk. Nemcsak arról van szó, hogy semleges helyzetbe kerülünk, ahol ugyan már nincsen adósságunk, de még mindig csak a nullán állunk, hanem végtelen feleslegünk van. Nekünk tulajdonítatik Krisztus tökéletes engedelmissége. Isten úgy rendezi a bűn kérdését, hogy azt nem csak éppenhogy eltörli, hanem kiárasztja kegyelmét a bűnösre, és olyan végtelen igazságossággal látja el, amelyet soha nem tud elveszíteni.

A megigazulásban egy csere játszódik le. A mi bűneinket Isten Krisztusnak tulajdonítja, az ő igazságát pedig nekünk. Az egyik kétezzer évvel ezelőtt játszódott le, a másik akkor történik, amikor hitre jutunk. A bűnök büntetésének elszenvedése akkor történt meg, amikor Krisztus helyettünk meghalt a golgotai kereszten. A „tranzakció” két oldala között a mi esetünkben jókora idő telik el, de nem szétválasztható. Megmenekülésünk nem akkor kezdődött, amikor hittünk Krisztusban, hanem akkor, amikor a Helyettesünk meghalt a kereszten. A hit általi megigazulás tehát egy csere eredménye, melyben Isten Krisztust bünteti a mi bűneinkért, bennünket pedig megjutalmaz Krisztus igazságáért.

Mindez egyedül hit által nyerhető el

A hitvallás azt mondja a megigazítás kegyelmi ajándékáról, hogy az *egyedül hit által nyerhető el*. A megigazulás *hit általi* megigazulás. Mit értünk ezalatt? Láttuk, hogy a megigazulás ajándék, nem tudunk érte megdolgozni, és nem is kell. Nem kell szentté válnunk mielőtt megigazulnánk. A megigazulás nem a hívő élet végén történik velünk, amikor már bebizonyosodott, hogy méltók vagyunk rá, hiszen semmi

köze nincsen a mi „teljesítményeinkhez”. Amikor azt mondjuk, hogy „hit által nyerhető el”, azzal éppen ezt az igazságot erősítjük meg. Azt állítjuk, hogy nem tudunk érte semmit sem tenni.

A hit az, hogy kiengedünk a kezünkől minden saját igazságot, és üres kézzel elfogadjuk Krisztus igazságát. Egyik pillanatban még mindenfélével tele van a kezünk (a saját igazságunkkal és védekezéseinkkel), ám egyszer csak elengedjük ezeket és megragadjuk Krisztust. Ez a hit, és nem több. Kinyitjuk a kezünket, hogy Isten belerakhassa az ajándékot. Amíg tele van kezünk, vagy be van csukva, addig nem vagyunk abban a helyzetben, hogy kaphassunk. De abban a pillanatban, hogy üres kezeinket Isten felé nyújtjuk, létrejön a misztikus unió Krisztus és köztünk, és onnantól igaznak számítunk. Amint hiszünk, Isten nekünk tulajdonítja Jézus Krisztus igazságát. Ez a hit általi megigazulás.

Ezek alapján a hit a világ legegyszerűbb dolgának tűnik, és bizonyos értelemben az is. A bűnös ember számára mégsem az. Miért nem? Azért, mert a bűnös ember természeténél fogva ellenáll annak, hogy higgyen. (Ezért lesz nagyon fontos a következő hitvallási pont, mely arról szól, hogy bűneinkről egyedül a Szentlélek tud bennünket meggyőzni.) Sok félreértés van az üdvözítő hittel kapcsolatban, ezért fontos tisztázni egy-két dolgot.

A hit az újjászületett ember első lépése. Bűnös természetünk miatt ragaszkodunk saját igazságunkhoz, és nem akarjuk elengedni azt, ami a kezünkben van. Vonzódunk a földi dolgokhoz, szeretjük a világot (mindazt, ami bennünket a kárhozatra juttat). Ez az egyik oka annak, hogy a hit a valóságban nem egyszerű dolog. A másik ennél még fontosabb: bűnös természetünk miatt nem vonzódunk Krisztushoz. Ahhoz, hogy el tudjuk engedni azokat a dolgokat, amelyekhez Krisztus helyett ragaszkodunk, vágy kell hogy ébredjen a szívünkben erre. Senki sem fogja Krisztusra cserélni saját dolgait, hacsak nem kezdi megszeretni Krisztust ezeknél sokkal jobban. Ilyen a természetünk. Nem fogunk soha semmi olyat tenni, ami felé nem vágyódunk. A hit ezért a természetes, bűneiben élő ember számára lehetetlen. Ahhoz, hogy higgyen, óriási új erőnek kell benne működésbe lépni. Ezt az erőt az Újszövetség újjáteremtésnek, újjászületésnek, feltámasztásnak illetve a szív körülmetélésének nevezi. A hit a feltámadott, újjászületett, megelevenített, szívében körülmetélt ember első lépése.

A megigazító hit valóságosága a gyümölcsökből derül ki. Az, hogy az embernek megigazító hite van-e, a gyümölcsökből fog meglátszani. Ez az, amiről az evangéliumi világ manapság gyakran megfeledkezik. Sokan készpénznek veszik, hogy ha valaki életének egy pontján elimádkozott egy imát (bármilyen hatásra is tette), melyben behívta az életébe Jézust, akkor automatikusan üdvözítő hite van. Bátorítják is az illetőt, hogy ezt a „döntését” akkor se kérdőjelezze meg, ha azóta már egyáltalán nem jár Krisztussal, és semmi jele nincs az életében annak, hogy keresztény lenne. *„Ha te akkor nem is vetted komolyan a döntésedet, Isten komolyan vette! Az a hitetlenség, ha ezt megkérdőjelezed!”* Hallottunk már ilyet? Mit mondjunk erre? A rövid válaszom az, hogy ez „evangéliumi sakramentalizmus”. A „klasszikus” sakramentalizmus a keresztséget és eucharisziát tekinti automatikus üdvszerző eszközöknek, az „evangéliumi” sakramentalizmus a *megtérő imát* veszi körül babonás tisztelettel. Nincs lényegi különbség a kettő között. Mindkettő ellentmond annak, amit a Biblia a hitről tanít.

A Biblia kifejezetten felszólít bennünket arra, hogy vizsgáljuk meg önmagunkat és legyünk biztosak afelől, hogy a gyümölcsök jelen vannak az életünkben. Jakab például a következőket mondja levelének második részében: „Testvéreim, mit használ, ha valaki azt mondja, hogy van hite, de cselekedetei nincsenek? Vajon üdvözítheti-e őt egyedül a hit?” (14) „Viszont mondhatja valaki azt is: Neked hited van, nekem meg cselekedeteim vannak. Mutasd meg nekem a hitedet cselekedetek nélkül, én is meg fogom mutatni neked cselekedeteim alapján a hitemet. Te hiszed, hogy egy az Isten. Jól teszed. Az ördögök is hiszik és rettegnek. Akarod-e hát tudni te ostoba ember, hogy a hit cselekedetek nélkül meddő?” (18-20)

Ellentmondásról lenne szó? Eddig arról beszéltünk, hogy az ember egyedül hit által üdvözl. Akkor miért mondja Jakab azt, hogy ez nem így van? A válasz az, hogy Jakab más szempontból vizsgálja a kérdést, mint ahogy korábban mi tettük. Jakab azt a kérdést teszi fel, hogy honnan tudhatjuk, hogy megigazító hitünk van-e. Az ördögök is hisznek ugyanis, és nyilvánvaló, hogy ők nem üdvözlnek. Pusztán az a tény, hogy egy ember *azt mondja*, hogy hisz, biztos, hogy megigazítja őt? Honnan tudhatjuk, hogy a hitünk valóban hit-e? Erre adja Jakab azt a választ, hogy *a cselekedetekből*. Az üdvözítő hitnek van minősége. Ha valaki üdvözítő módon hisz, az élete megváltozik. Ha ugyanúgy él mint korábban, nincsen üdvözítő hite. Vegyük ezt nagyon komolyan. Megdöbbentő, hogy sokan fel sem merik tételezni

magukról, hogy hitük meddő lenne. Teljesen egyértelmű számukra, hogy mivel hisznek, és erről hitvallást is tesznek, egészen biztos, hogy megigazító hitük van. Jakab ezzel nem értene egyet. A valódi hitnek kell hogy legyenek gyümölcsei.

Mindezekkel együtt nem arról van szó, hogy a cselekedeteink által igazulnánk meg. Hatalmas belső változás jele, ha egy bűnös Krisztusban bízunk, belátja bűneit és megsomorodik miattuk. A hit azonban ettől még ugyanaz az egyszerű lépés. Ez elsőre talán ellentmondásnak tűnik. Egyszerű vagy nehéz hinni? Könnyű bemenni az Isten országába vagy lehetetlen? Olyan könnyű, hogy még egy kisgyerek is képes rá, vagy olyan óriási erőfeszítésbe kerül, mint a tevének átréselnie magát a tű fokán?

A válasz sokkal világosabb, mint gondolnánk. Míg az embernek bűnös állapotában lehetetlen a hit, a megelevenített, újjászületett ember számára azonban a világ legegyszerűbb dolga. A természetes ember nem is akar hinni, az újjászületett ember pedig nem tud mást tenni, csak hinni. Ezért mondja a Biblia, hogy a hit Isten ajándéka. Ha megkapjuk, akkor a világ legtermészetesebb dolga lesz, hogy higgyünk. Akkor nem fogunk többé bízni saját cselekedeteinkben, hiszen látjuk és bánjuk a bűneinket. Hiszünk Krisztusban, mert ő az egyetlen reménységünk. És ez az életünkben látszani is fog. Ha nem végezte el Isten bennünk a megelevenítés munkáját, nem fogunk vágyani Krisztus után, nem fogjuk tudni elengedni saját igazságunkat, mert továbbra is szeretni fogjuk azt. Nem fogjuk Krisztusra bízni az életünket, mert még mindig hinni fogunk abban, hogy saját erőnk is elég.

A hitvallás azt is mondja, hogy *egyedül hit által*. A reformációnak ez volt az egyik csatakiáltása. „Sola fide!”, azaz „Egyedül hit által!” Ezt a kifejezést nyugodtan helyettesíthetjük azzal is, hogy „Egyedül Krisztus igazsága által!” Ugyanarról van szó, hiszen a hit egyedül Krisztus igazságába kapaszkodik bele. Nem tudunk máshogy igazzá nyilvánítani Isten színe előtt, csak az által az igazság által, amit ő nekünk tulajdonít. Ha valamit a *hit* mellé teszünk, azzal valamit *Krisztus igazsága* mellé teszünk. Ez azonban lehetetlen, mert ahhoz, hogy megigazuljunk, arra van szükség, hogy kinyissuk a kezünket, elengedjük ami benne van, és megragadjuk Krisztust. Nem tudunk kettőt egyszerre átölelni, csak egyet. Mindig csak egyet. Tehát ahhoz, hogy Krisztus igazsága a miénk legyen, előbb el kell engednünk azt, ami a kezünkben van. Ezért van *egyedül hit által* a megigazulás. Krisztus egyedül akar lenni. Ha mellé rakunk valamit, akkor ő továbbáll. Csak azt igazítja meg, aki egyedül Benne bízunk, és nem akar mellé rakni semmit. Aki saját jóságában vagy vallásos cselekedeteiben *is* bízunk, az nem fog megigazulni előtte.

Pál a Filippi levél harmadik részében beszél arról, hogy milyen múltja és neveltetése volt, amire büszke lehetne. Héber a héberek között, Benjámin törzsből származott, farizeusi neveltetést kapott, a nyolcadik napon körülmetélték, ismerte a törvényt. Rengeteg dolog, amire hivatkozhatott. De azt mondja, hogy egyszer csak rájött, hogy mindez „kár és szemét”. Ezeket elengedte, és egyedül Krisztusban bízott. „Ellenben azt, ami nekem nyereség volt, kárna ítéltam a Krisztusért. Sőt most is kárna ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan nagyságáért. Őérte kárba veszni hagytam, és szemétnak ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem. Hogy kitűnjék rólam őáltala: nincsen saját igazságom a törvény alapján, hanem a Krisztusba vetett hit által van igazságom Istentől a hit alapján.” (8-9)

A megigazulás áldásai

A megigazulás áldásai kimeríthetetlen téma. Pál a megigazulást az Isten kegyelme kiáradásának nevezi, mely sok bűnből ment meg (Róm 5,16). Néhány áldást említek meg a következőkben.

Mivel tökéletes (nem részleges, javítandó vagy javítható) igazságunk van, ezért *békességünk van Istennel* (Róm 5,1). Ez azt jelenti, hogy megmenekültünk Isten haragjától, és vége a háborúnak Isten és köztünk. Sok ember gondolja azt, hogy békessége van Istennel, de egy napon szörnyű felébredése lesz. Ám nekünk valóban megadatott ez az áldás, ha Krisztus igazsága által megigazultunk. Krisztusban megbékéltetett bennünket Isten önmagával úgy, hogy nem tulajdonította nekünk vétkeinket.

A lelkiismeretünk tiszta lehet. Ahhoz, hogy a hitéletünkben képesek legyünk előre haladni és egészségesen növekedni, tiszta lelkiismeretre van szükségünk. Tudnunk kell, milyen alapon bocsát meg nekünk Isten újból és újból, különben elbátortalanodunk a szentségért vívott harcban. Ehhez ismernünk kell a megigazulásról szóló tanítást. Ha értjük a hit általi megigazulást, ismerjük a tiszta lelkiismeret

titkát. Fogunk vétkezni, de rögtön azt is tudjuk mondani: „Uram, köszönöm, hogy nekem ajándékoztad Krisztus igazságát, és nem az én bűneimre tekintesz. Adj erőt, hogy felállhassak és tovább tudjak menni.”

Isten előtti igazságunk nem változik. Igazságunk nem függ pillanatnyi állapotunktól, hogy jól vagy rosszul, lelkesnek vagy tompának érezzük-e magunkat. Nem lényeges a megigazulásban, hogy kicsi vagy nagy hitünk van-e. Az számít, hogy az a kicsi vagy nagy hit *megigazító* hit-e. A hit minőségén van a hangsúly, nem a nagyságán. Vannak kishitű, kételkedő, tépelődő keresztények, akiknek növekedniük kell a hitben. De ha a kicsi hitük megigazító hit, akkor ugyanolyan tökéletes igazságuk van, mint a nagyhitű keresztényeknek.

Ha ismerjük a megigazulás tanát, *a keresztény életünk folyamatos, szabad hálaadás lehet.* Tudjuk, hogy nem kell megdolgoznunk az üdvösségünkért, minden, amit az Úrért teszünk, egyszerű köszönet és hála. Az életünk hálaadás Istennek azért, amit értünk tett. Szívből mondhatjuk neki: „Köszönök mindent Uram. Mit adhatok neked viszonzásként? Itt van az életem, használj engem!”

Mi van azzal a kereszténnyel, aki nem értette meg ezt a tanítást? Lehet egy kereszténynek megigazító hite akkor is, ha nem mindent ért a megigazulásról szóló *tanból*. Előfordulhat, hogy egyedül Krisztusban hisz, de nem érti teljesen a jelentőségét. Természetesen következményei lesznek ennek a hitéletére nézve. Sokan gondolkodnak például úgy, hogy *üdvösségük egyik pillanatban megvan, a másikban nincs.* Ez látható sok római katolikus hívő életében. Olyanokra gondolok, akiknek valódi megigazító hite van Krisztusban. Naponta áldoznak, mert naponta vétkeznek, és attól félnek, hogy ha rendezetlen bűnben halnak meg, nem jutnak a mennybe. Ez egyenes következménye a megigazulás körüli bizonytalanságnak. Sajnos evangéliumi keresztények közül is sokan így gondolkodnak. Egyszer egy hívő ismerősimtől meglepődve hallottam azt a véleményt, hogy azért nem szabad haraggal nyugovóra térnünk, mert ha történetesen aznap éjjel visszajön Jézus, a pokolra jutunk. Ha éppen vétkezünk halálunk órájában vagy amikor ő visszajön, elkárhozunk. Ez a megigazulással kapcsolatos tudatlanságról árulkodik.

Ha nem értjük a megigazulást, *állandóan a megszentelődésük mértékéről fogunk tájékozódni.* Mindig méricskélni fogjuk a szentség terén elért eredményeinket. Lelkiismeretünk „hiperérzékeny” lesz, és nem fogunk tudni megnyugodni Isten karjaiban. A megigazulásról szóló tanból azonban tudhatjuk, hogy Isten előtt soha nem leszünk elég jók. Egyedül Krisztus a reménységünk. Saját igazságunkban (beleértve a Szentlélek bennünk végzett megszentelő munkáját) nem bízhatunk, csak Krisztusében.

A megigazulás örömhíre nélkül *félelemből szolgáljuk Istent.* Ez nem az a biblikus istenfélelem, amikor Isten nagysága előtt megszeppenünk, vagy amikor rádöbbenünk, hogy honnan szabadított ki bennünket. Nem az, amikor megriadunk a bűn következményeitől, és utálkozva tekintünk mindarra, ami beszenyezett bennünket. Nem ilyesfajta egészséges istenfélelem tölt be azt, aki nem érti a megigazulást. Rossz, nyomasztó félelem fog rajta uralkodni. Olyan félelem, ami egy adok-kapok elv szerint működő kapcsolatban jelentkezik. Állandóan olyan kérdésekkel fogja önmagát marcangolni, hogy „Eleget evangélizáltam-e? Elfogad-e Isten a mostani állapotomban? Elég-e neki a szolgálatom? Mit kellene csinálnom, hogy újból elnyerjem jóindulatát?”

Ismernünk kell tehát azt, hogyan igazítja meg Isten a bűnöst. Nincs semmi, ami pótolhatná ezt a tanítást. Egyedül a megigazulás tesz bennünket megbékélt, szabad, halás és örömteli keresztényekké. Krisztus szerezte meg ezek feltételét a kereszten, amikor elszenvedte a bűneink büntetését. A kereszten kell bízunk, mert ez az a hely, ahol a bűnbocsánat, a megtisztító és lekiismeretet lemosó vér található. Hadd fejezzem be C.H. Spurgeon szavaival:

„Keresztény ember! A kereszt volt lelki születésed helye, és ez kell legyen az a hely is, ahol lelki egészséged mindig visszanyered. A kereszt minden bűntől beteg lélek kórháza. Krisztus vére az igazi gileádi balzsam, a gyógyszer, amely az összes lelki kórságot meggyógyítja. Gyere bűntől beteg lélek! Lélegezd be ezt a levegőt, melyet megtisztított Jézus szíve sebéből a földre hullott vére. Semmilyen lelki kórság nem maradhat Jézus gyógyító vérének jelenlétében. Siessetek ti, akik gyengék vagytok! Siessetek a Golgotára és szerezzetek magatoknak Istentől jövő erőt és megújulást. A Golgotáról fogjátok látni, ahogy az igazság napja felkel és szárnyai alatt gyógyulás van. A szeretett orvos betegeit a kereszt lábánál fogadja és ott gyógyítja meg őket minden bűnbetegségükből. A világon legjobb helyen akkor vagyunk, ha alázatosan Jézusban nyugszunk meg.”

8. A SZENTLÉLEK MUNKÁJA

„Egyedül a Szentlélek képes meggyőzni az embert bűnösségéről. Jelenléte által formálódik az újjászületett ember Krisztushoz hasonlónak, Ő teszi alkalmassá a világban való bizonyosságtételre.”

A hitvallás ezen a helyen foglalkozik külön a Szentháromság harmadik személyével, a Szentlélekkel. Az Atya és a Fiú munkájáról volt már szó, a megváltás azonban eredménytelen maradna, ha a Szentlélek nem alkalmazná azt emberekre. Ez a harmadik isteni személy szerepe a megváltás művében. Az Atya a kezdeményező, a Fiú a végrehajtó, a Szentlélek pedig alkalmazza rák mindazt, amit a Fiú elvégzett.

Korábban olvastuk a hitvallásban, hogy a megváltásnak két oldala van: a *büntetés* alóli megváltás és a *bűn* alóli megváltás. Mindkettő Krisztus váltságművéhez tartozik, mert a kereszten ő teremtette meg annak a feltételeit, hogy a bűnből és a büntetés alól megszabaduljunk. A büntetés alóli szabadulást a megigazítással kapcsolatban láttuk (Isten kegyelmesen megigazítja a bűnöst és felmenti az ítélet alól). Most pedig azt fogjuk megnézni, hogy a *bűnből* való szabadulás hogyan történik. Az újjászületésről, a megszentelődésről és a bizonyosságtételre való felkészítésről lesz szó.

Ahhoz, hogy a büntetéstől megmeneküljünk, bizonyos értelemben először meg kell szabadulnunk a bűntől. A megigazuláshoz ugyanis hitre van szükség, a hithez pedig a szívünkben változásoknak kell bekövetkeznie. Ez a nyolcadik hitvallási pont tehát megokolja az előzőt, mert részben azt mondja el, ami a megigazulás *előtt* történik bennünk. A büntetés alól úgy szabadulunk meg, hogy hiszünk Krisztus érdemeiben és ezért Isten igaznak fogad el bennünket. Ám ehhez a hithez szükség van a Szentlélek munkájára. Egyedül ő tud bennünket meggyőzni arról, hogy bűnösök vagyunk és Krisztus a bűnösök Megváltója. Ezért állítom, hogy bizonyos értelemben át kell élnünk a bűnből való szabadulást ahhoz, hogy a büntetéstől meg tudjunk szabadulni. Ez azonban csak a kezdet. A bűnből való szabadulás folyamata bűneink meglátásával kezdődik, de nem áll meg ott. Folytatódik bűneink lassú felszámolásával, és kiteljesedik a megdicsőülésben. A dicsőségben válunk teljesen szabadokká a bűntől.

Természetes módon három részre tagolódik ez a pont: 1. A Szentlélek szerepe az újjászületésben, 2. A Szentlélek szerepe a megszentelődésben, 3. A Szentlélek szerepe a bizonyosságtételben.

A Szentlélek munkája az újjászületésben

A hitvallás azt mondja, hogy *egyedül a Szentlélek képes meggyőzni az embert bűnösségéről*, és az ő jelenléte által formálódik *az újjászületett ember*. Ez a kettő összekapcsolódik, mert az újjászületésben kulcsszerepe van a bűneinkről való meggyőződésnek. Nincsen újjászületés a bűn problémájának feltárása nélkül. Ahhoz, hogy megigazító hitünk legyen, elengedhetetlenül fontos, hogy olyannak lássuk önmagunkat, amilyennek Isten lát bennünket. Ez a pont tehát logikus folytatása az előzőnek. A bűnről való ismeretünk a Szentlélektől van. A megigazulás azt jelenti, hogy meglátjuk saját bűnünket, és belekapaszkodunk Krisztus igazságába. Honnan jön ez a felismerés? A hitvallás azt mondja, hogy saját bűnösségünkről egyedül a Szentlélek képes bennünket meggyőzni.

Ez rendkívül megalázó gondolat. A bűnös nem elég, hogy bűnös, de ezt *önmagától* nem is ismeri be! Bár elveszett, mégis mentegeti magát a mindentudó Isten előtt. Felületes beismerő nyilatkozatokat tesz néha, de azt nem fogadja el, hogy méltó lenne a ítéletre. Ezért kellett Istennek elküldenie Szentlelkét. Amikor ő kapcsolatba lép velünk, hirtelen megérint bennünket a szentség levegője, és látjuk, hogy elveszett emberek vagyunk. Óriási kegyelem, ha össze tudunk törni Isten előtt. Olvastam egyszer egy orosz filozófusról, aki hitetlen volt, és jól tudott érvelni a keresztény hittal szemben. Egyszer azonban bement egy templomba és megrázó istenélményben volt része. Nem olyan élmény volt ez, mint az a divatos fajta, amikor embereket hirtelen valamiféle ragyogás és jó érzés tölt el, melyre később romantikusan tekintenek vissza. Az orosz filozófus élménye más volt. Arra döbbsen rá, hogy bűnbocsánat nélkül elveszett ember. Hirtelen úgy érezte, hogy mindene, ami van, semmivé lett, és ott áll teljesen

pőren az élő Isten előtt. Egyszerre nem volt szüksége arra, hogy érveit bárki is megcáfolja: semmivé porladtak a szent Isten előtt. Megvallotta bűneit, és buzgó keresztény lett belőle. Az ilyesmi mindig *kegyelem*, nem tudjuk, mikor és hol történik meg. A Lélek ott fúj, ahol akar. Ha megjelenik, megalázza a gőgös, felfuvalkodott embert, aki így végre olyannak látja magát, amilyennek Isten látja őt. Ez a felismerés juttatja el aztán a megtérésre.

Ahhoz, hogy igazi bűnbánatunk legyen, először is szükségünk van tehát a bűn felismerésére. Ezzel manapság kevés pszichológus értene egyet. Általános közhely, hogy az embereket éppen a bűntudat nyomorítja meg, ezért azt nem erősíteni, hanem megszüntetni kell. A keresztény tanítás azonban a valódi bűnismertetet a megoldás kezdetének tekint! Amikor elkezdünk vajúdni a bűneink miatt, és eljutunk a kétségbeesés legvégső fokára, az fájdalmasan gyönyörű állapot, mert átvezet a szoros kapun a keskeny útra, és végül a dicsőségbe. Az ilyen bűnbánat a Szentlélek ajándéka. Ha a Szentlélek nem munkálkodna bennünk, Krisztus áldozata hiába lett volna. Hallanánk a Krisztus keresztyében rejlő bocsánat lehetőségéről, de nem éreznénk szükségét annak, hogy éljünk vele. Isten azért küldte el a Szentlelket, hogy meggyőzzön bennünket erről a szükségünkről.

Mi az újjászületés? Az újjászületés *legbelső természetünk megváltozása*. Két fő dolog történik ilyenkor. Egyrészt, hirtelen *meggyűlöljük a bűnt*. Undorodni kezdünk tőle. Talán korábban is kényelmetlen volt számunkra, kellemetlenségeink származtak belőle, de nem gyűlöltük. Amikor viszont újjászületünk, olyan ellenszenv támad bennünk vétkeinkkel szemben, amely erőt ad ahhoz, hogy azokat el is hagyjuk. Bűngyűlöletünk mértékét bűneink elhagyásából lehet lemérni. Ezzel párhuzamosan egy másik dolog is történik velünk: hirtelen *megszeretjük Krisztust*. Olyannak látjuk őt, amilyennek korábban soha. Meglátjuk benne azt, amit keresztények mindig is imádtak a lényében. Ellenállhatatlan vonzalom kerít bennünket hatalmába. Újjászületésünk tehát meggyűlöljük a bűnt és megszeretjük a szentséget. Elfordulunk a bűneinktől és hittel odafordulunk Megváltónkhoz. Ez az újjászületés.

Mi *nem* az újjászületés? Az újjászületés nem változtat meg bennünk mindent. Nem jelenti azt, hogy minden egyes porcikánkat kicserélik. Nem arról van szó, hogy megrögzött bűnösökből hirtelen tökéletes szentek leszünk. A személyiségjegyeink is többnyire megmaradnak. Azt azonban hangsúlyozni kell, hogy az egész lényünket érintő változás történik! Megváltozik életünk iránya, megváltozik a világnézetünk, megváltozik a jellemünk. Egész életünk új fordulatot vesz. Az újjászületés nem tökéletes, de radikális munkája Istennek!

Miért van szükségünk az újjászületésre? Azért, mert bűnös természetünk van, mely alkalmatlan Isten megismerésére, Isten dolgainak megértésére, a Krisztus képére való formálódásra és Isten országa öröklésére. Csődbe ment emberek vagyunk. Jézus azt mondta Nikodémusnak, hogy ha nem születik újjá a Szentlélek víztől, nem láthatja meg Isten országát. Bűnös természete alkalmatlanná teszi erre. Tűz és víz, világosság és sötétség kizárják egymást. Ez igaz velünk kapcsolatban is. Új természetre van szükségünk ahhoz, hogy bemehessünk Isten országába. Nem jobb, hanem *új* természetre. Az újjászületés nem nagy elhatározásokról vagy külső szokások felvételéről szól. Az újjászületés a szívben végbemenő gyökeres változás, a Szentlélek természetfeletti munkája. Másszóval: *csoda*. Ember nem tudja véghezvinni.

Evangéliumi keresztények egyetértenek abban, hogy az újjászületésről szóló tanítás alapvető fontosságú, de van közöttük egy vita, amit itt meg kell említeni. A vita arról szól, hogy az újjászületés a hit *feltétele* vagy *következménye*-e. Megelőzi vagy követi a hitet? Nyilvánvaló, hogy a megújult élet a hit következménye. Ebben egyetértés van. Az, hogy megváltoztunk, az életünk új irányba tart és alapvetően mások vagyunk, a hitre jutás *után* válik nyilvánvalóvá. Nem is erről szól a vita. A kérdés sokkal inkább arra vonatkozik, hogy az újjászületés (vagy fogantatás) *pillanata* megelőzi-e vagy követi a hitet. Az arminianus és kálvinista evangéliumi keresztények (a két irányzatról esett már szó) más-más választ adnak erre a kérdésre.

Arminianusok szerint az újjászületés pillanata *követi* a hitet. Amint hiszünk (meghozzuk a döntést Krisztus mellett), rögtön újjá is születünk. Döntésünket automatikusan követi az, hogy Isten újjászüli bennünket. (Hangsúlyozom: most arról a pillanatról beszélünk, amikor a változás elkezdődik, és nem arról, amikor az az új életben meg is látszik. Pontosabban: arminianusok ezt a kettőt nem különböztetik meg egymástól)

Kálvinisták szerint az újjászületés szükségszerűen *meg kell előzze* a hitet. Azért hiszünk, mert megváltozott a természetünk. Ha Isten nem elevenít meg, nem fogunk Krisztusban hinni. A Lélek újjászültő munkája nélkül soha nem fogjuk őt annyira szeretni, hogy a bűn helyett őt válasszuk.

Meg lehet fogalmazni a kérdést másképpen is. Együtt munkálkodunk-e Istennel újjászületésünkben? Egyedül Isten az oka lelki fogantatásunknak, vagy mi *is* okozói vagyunk annak? Régen két görög szóval fejezték ki ezt a különbséget: *monergizmus* (Isten egyedül munkálkodik) és *szünergizmus* (Isten és ember együtt munkálkodik). Az újjászületés pillanatára monergizmus vagy szünergizmus jellemző? Egyedül Isten végzi, vagy ember és Isten együtt?

Óvatosan kell megfogalmaznunk a válaszukat. A hit nyilvánvalóan az ember reakciója, tehát a megtérés folyamata (melyben benne van az újjászületés és a hit is) szünergizmus. *Mi* fordulunk el a bűneinktől, *mi* döntünk Jézus mellett, *mi* hiszünk benne, *mi* fogadjuk el az ő kegyelmét. Szívünkben térünk meg Istenhez, vagyis együtt munkálkodunk a kegyelemmel. Ám ez nem igaz az újjászületés pillanatára. Amikor az egész folyamat kezdetéről és okáról beszélünk, akkor az szükségszerűen monergizmus! Az újjászületés kizárólag Isten munkája, az ember nem tud semmit sem tenni érte. A bizonyítást korlátozzuk most kizárólag az újjászületés metaforáira.

Az újjászületésre – mint a megtérés kezdetére – az Újszövetség használja a fogantatás (nemzés, isteni mag) képét. A kép monergizmust sugall, hiszen részt veszünk-e saját fogantatásunkban? Döntünk-e arról, hogy meg akarunk-e foganni? Nyilvánvalóan nem, hiszen még nem is létezőnk, mielőtt megfogannánk. Egy másik kép az újjászületésre a megelevenítés, feltámasztás. Ez a kép is monergizmusról beszél. Egy halott hozzájárul-e saját feltámasztásához? Ez is lehetetlenség. Gondoljunk Lázárra, akit Jézus feltámasztott. Jézus nem kérte ki Lázár véleményét, hogy fel akar-e támadni. Lázár nem volt abban a helyzetben, hogy együtt tudott volna működni Jézussal. Lázárnak természetesen ki kellett jönnie a sírból, amikor Jézus feltámasztotta. De csak azért tudott kijönni onnan, mert *előtte* Jézus szava feltámasztotta őt. Az újjászületés szinonimája a teremtés vagy újjáteremtés kifejezés is. A Bibliában a teremtés a *semmiből* való teremtést jelenti (creatio ex nihilo). Új életet teremt bennünk Isten, ami korábban nem volt. A régi halott volt Isten számára, vagyis lelki értelemben nem létezett. A semmiből teremtés mindig monergizmus. Ami nem létezik, az nem is tud részt venni abban, hogy létrejöjjön. Létét teljes egészében valaki másnak köszönheti.

Ha az újjászületést szigorúan az új természet belénk plántálására értjük, akkor a kálvinisták álláspontja a helyes. Az újjászületés egyedül Isten munkája. Másképp megfogalmazva: teljességgel kegyelem. Azért zajlott le bennünk a megtérés folyamata, mert Isten új életet adott nekünk. A megtérés szünergizmusa az újjászületés monergizmusának a következménye.

A Szentlélek munkája a megszentelődésben

Jelenléte által formálódik az újjászületett ember Krisztushoz hasonlóvá. Ebből a mondatból szeretnék több dolgot is kiemelni a megszentelődéssel kapcsolatban.

1. *A megszentelődés formálódás.* Az újjászületéssel nem lettünk tökéletesekké. Radikális irányváltás történt, de hosszú formálódásra van még szükségünk. Erről szól a keresztény élet. Formálódunk, mint az agyag, melyet az alkotó szép vázává formáz. Először ugyan még nem látszik semmi a műből, de idővel kezd kibontakozni szépsége, és végül teljesen elkészül. Megtérésünkkor a Szentlélek formálni kezd bennünket, a jellemünkben változások indulnak el, de a mű befejezéséig hosszú és fájdalmas folyamat vezet. Nyilvánvaló, hogy az első időszakban nem fog még előtörni új jellemünk teljes szépsége, mégis arra számíthatunk, hogy a végeredmény megéri a befektetést. Ez a formálódás a Szentlélek jelenléte által megy végbe. Nem történhetne meg, ha ő nem lenne jelen az életünkben. Nem a magunk erejéből változunk, hanem egy természetfeletti erő által. Ahogy egy tizenkilencedik századi szerző megfogalmazta, ez az erő nem más, mint „Isten élete az újjászületett ember szívében”. Ennek az isteni életnek a következménye belső formálódásunk.

Fontos az, amit *nem* mond a hitvallás. Azt olvassuk, hogy a megszentelődéshez szükséges a Szentlélek jelenléte, de arról nem olvasunk, hogy mi a mi feladatunk ebben a folyamatban. Ennek az az oka, hogy evangéliumi keresztények különböző nézeteket vallanak ebben a kérdésben is, a hitvallás pedig

csak az evangéliumi keresztények által közösen vallott minimumot próbálja meghatározni. Ez a minimum jelen esetben az, hogy *a Szentlélek jelenléte elengedhetetlen a formálódásunkhoz*.

Vannak azonban itt különbségek. Az elmúlt kétszáz évben sokat vitatkoztak arról, hogy mi a hívő ember szerepe a megszentelődésben. Aktív vagy passzív szerep ez? A megszentelődés gyümölcs, mely magától érik meg, vagy inkább véres küzdelem, melyben megfeszített akarattal veszünk részt? Lassú, egyenletes folyamatról van szó, vagy szükség van krízis élményekre, mint amilyen a Szentlélek keresztsége vagy az odaszánás? Mi munkáljuk ki a szentséget önmagunkban, vagy teljesen Isten munkája ez? Esetleg mindkettő? A hitvallás nem foglal állást ezekben a vitás kérdésekben. Nem azért, mert nem fontos a téma, hanem azért, mert azt igyekszik megfogalmazni, ami összeköti az evangéliumi keresztényeket. Mi sem próbálkozunk meg ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásával. Megelégszünk most annyival, amennyit a hitvallás állít: a megszentelődés egy formálódási folyamat, amely nem mehet végbe a Szentlélek jelenléte nélkül. Két fontos dolgot azért még megtudunk a hitvallásból: a folyamat célját és előfeltételét.

2. *A megszentelődés során Krisztushoz válunk hasonlónak.* „Jelenléte által formálódik az újjászületett ember Krisztushoz hasonlónak.” A folyamat célja nem az, hogy jobb emberek legyünk, vagy hogy a jellemünk fejlődjön. Nem is az, hogy egészségesebb személyiségünk legyen. Ezek meg fognak történni, de csak mellékesen. A cél az, hogy Krisztushoz legyünk egyre hasonlóbakká. Ez nem jelenti a személyiségünk eltűnését, és azt sem, hogy a keresztény egyház szürke tömeggé változna. Nem leszünk egyformák. Egyikünk marad temperamentumosabb, a másik lassúbb, a harmadik változékonyabb. Változatos személyiségjegyeink önmagunkban nem rosszak.

A Krisztushoz hasonlítás azt jelenti, hogy a saját személyiségünkben tükrözzük vissza Krisztus képét. Isten nem szürke kockaházat épít, hanem templomot, amelyben minden kő más, mégis egységet alkot. A Galata 5,22-23-ban olvasunk azokról a közös tulajdonságokról, melyek minden hívőre egyre jellemzőbbek lesznek. A Lélek gyümölcse szeretet, öröm, békesség, türelem, szívettség, jóság, hűség, szelídség, önuralom. Ezek azok a tulajdonságok, melyek által Krisztushoz leszünk hasonlatosakká. Minél előrébb járunk a megszentelődésben, annál jellemzőbb lesz ránk ez a gyümölcs, és annál jobban fogunk hasonlítani Krisztusra. Érettségünket elsősorban nem az igeismeretünkéből, hanem a jellemünkéből lehet lemérni. Ez utóbbi a nehezebb. Tudást szerezni viszonylag könnyű, a jellemünk változásához viszont szükségünk van a Szentlélekre.

3. *A megszentelődés előfeltétele az újjászületés.* A megszentelődés csak az újjászületett ember számára lehetséges. A megszentelődés valójában az újjászületés folytatása, annak az új elvnek a kiteljesedése, amit Isten a szívünkbe plántált. A Szentlélek elkezdett bennünk egy munkát amikor újjászült, ezt a munkát folytatja a megszentelődésben. Senkiben nem folytat olyan munkát, amit el sem kezdett.

Néha találkozunk olyan hívőkkel, akik egyáltalán nem haladnak előre a megszentelődés útján. Hosszú évek után is ugyanolyan a jellemük, ugyanúgy rabjai bűneiknek, mint mikor elindultak. Jogosan ébredhet bennünk ilyenkor gyanú, hogy talán ezek az emberek soha nem született újjá. Láttuk, hogy az újjászületés több mint egy egyszerű döntés Isten mellett. Az újjászületés egy csoda. Valódi és gyökeres változás egész életszemléletünkben, a bűnhöz való hozzáállásunkban és a Krisztushoz való viszonyunkban. Ha semmi jelét nem tapasztaljuk a szentségnek, nincs okunk feltételezni az új életet.

A Szentlélek munkája a bizonyágtételben

Ő teszi alkalmassá a világban való bizonyágtételre. A Szentlélek munkái közül ez a legvitatottabb kérdés evangéliumi körökben. Mit jelent az, hogy a Szentlélek teszi a hívő embert alkalmassá a világban való bizonyágtételre? Ez a munka különbözik az előző kettőtől, vagy azoknak a függvénye? Van-e a Szentléleknek különleges munkája az újjászületésen és a megszentelődésen kívül? Várjuk-e a Lélek kiadását a megtérés után is? Szerepet játszanak-e a Lélek ajándékai a bizonyágtételben? Egyáltalán léteznek-e még ezek az ajándékok? Mit értsünk a következő fogalmak alatt: Szentlélek-keresztség, Szentlélekkel való beteljesedés, Szentlélek ajándéka, Szentlélek pecsétje, Szentlélek kenete, Szentlélek ereje? Rengeteg vita van ezekről evangéliumi keresztények között. Részletesen nem foglalkozunk most ezekkel a kérdésekkel, csak annyit vizsgálunk meg, amennyit a hitvallás egyértelműen állít.

A hitvallási pont hármas tagolásából nem kell feltétlenül azt a következtetést levonnunk, hogy a Szentlélek három élesen különválasztható munkájáról tanítana. Mégis örülök ennek a tagolásnak. Hiszem, hogy van a Szentléleknek olyan munkája, amely különbözik az újjászületéstől és különbözik a megszentelődéstől. Bárhogyan is nevezzük ezt, szükségünk van rá. Hiszem azt is, hogy a Szentlélek ajándékai nem korlátozódnak az apostoli időkre, hanem fontos eszközei lehetnek a hiteles bizonyoságtételnek.

A hitvallás azt hangsúlyozza, hogy a hívő életünk az újjászületéssel kezdődik, és utána egyszerre két irányban halad tovább. Egyik irány a megszentelődés, a másik a bizonyoságtétel. Mindkettőhöz szükségünk van a Szentlélek jelenlétére és erejére. Jelenléte nélkül nem tudunk megszentelődni, ereje nélkül nem tudunk Krisztus tanúivá válni. Nem véletlen, hogy azokban a gyülekezetekben vagy egyházakban, ahol a Lélek munkáját elhallgatják, általában nincs az emberekben vágy az evangélizációra.

Miért van szükség a Szentlélek munkájának hangsúlyozására? Mert olyan világban élünk, amelyik ellenségesen fogadja az evangéliumot. Szükségünk van bátorságra és a Lélektől kapott erőre ahhoz, hogy ellenséges környezetben meg merjük vallani a hitünket. Ezt látjuk a korai keresztényeknél, erről olvasunk az Apostolok cselekedeteiben. Ellenséges környezetben éltek, de imádkoztak bátorságért, leszállt rájuk a Szentlélek, és bátran hirdették az evangéliumot.

Krisztus keresztyének felvétele hozzátartozik a bizonyoságtételhez, hiszen amikor megvalljuk hitünket, sokszor válunk gúny tárgyává. Ahhoz, hogy a keresztest fel tudjuk venni, szükségünk van a Szentlélektől jövő bizonyosságra. Biztosaknak kell lennünk abban, hogy helyes az, amit teszünk, és Isten kárpótolni fog minden fájdalomért. A korai keresztényeknél ezt a bizonyosságot látjuk. Bátran, kételkedés nélkül vállalták Krisztus gyalázatát. Jézus azt mondta: „Erőt vesztek, ha a Szentlélek eljön reátok és tanúim lesztek Jeruzsálemtől kezdve a föld végső határáig.” A Lélek ereje nélkül nem tudjuk betölteni ezt a küldetést. A Szentlélek teheti hitelessé szavainkat, amikor Krisztusról beszélünk. Ha hasonlítani akarunk azokra a keresztényekre, akikről az Apostolok cselekedeteiben olvasunk, szükségünk van a Szentlélekre.

A Szentlélek munkálkodását látjuk tehát az újjászületésben, a megszentelődésben és a bizonyoságtételben is. A keresztény élet *a Szentlélekben élt élet*. Nélküle el sem kezdődhet, és folytatódni sem tud egyik irányban sem. A Szentlélek Isten alkalmazza ránk azt a megváltást, melyet Krisztus szerzett meg számunkra. Hadd zárjam ezt a fejezetet is egy idézettel Spurgeonról:

„Szükségünk van a Szentlélek erejére és jelenlétére, mert nélküle vallásunk Isten előtt gúny tárgya, magunk számára pedig nyomorúság. Szükségünk van a Szentlélek segítségére, mert a mi vallásunk nem gépies, hanem lelki, melyet lelki eszközökkel lehet csak fenntartani. Annyira függ a keresztény egyház a Szentlélektől, hogy nélküle egyetlen elfogadható sóhaj sem szállhat fel a bűnös ajkairól. Nem volt soha menny felé szálló szent ének, melynek ne a Szentlélek adott volna szárnyakat. Nem volt soha imádság vagy hűséges szolgálat, csakis a Szentlélek ereje és hatalma által. Soha egyetlen bűnös sem menekül meg Isten Lelke nélkül. Sem erkölcsi győzködés, sem a példa ereje, sem a logika hatalma, sem retorikai fogások nem képesek megváltoztatni a szívet. Egyedül az élet Lelke képes életet adni egy halott lélekbe.

És miután megelevenedett, még mindig Isten Lelkétől függ. A menny útjára tanítani egy lelket ugyanolyan isteni feladat, mint a bűntől megszabadítani. Megvívasztalni egy elcsüggedt testvért, megerősíteni gyenge karjait, kiegyenesíteni meggörnyedt térdeit, ragyogóvá tenni a remény szeméit, bátorságot adni neki, hogy tartsa a hit pajzsát – mindezek az élő Isten Lelkének munkái. Ó, keresztény! Bármily erős is vagy, nincs erőd akár csak egy másodpercig is élni, ha Isten Lelke nem elevenít meg. Minden múltbéli tapasztalatod, minden amit megtanultál és elsajátítottál semmivé lesz, hacsak Isten Lelke napról-napra folyamatosan nem lakik benned és nem munkálja benned hatalmasan azt, hogy a mennyei kapu felé vezető zárandokúton tartsa lábad. Így mindenki – az egész egyház – a Szentlélek munkálkodásától függ.

Isten Lelke nélkül olyanok vagyunk, mint az a hajó, amely az ár levonulásakor a parton rekedt és csak a következő árhullám képes felemelni a homokból. Amíg Isten melege nem melegíti fel szívünk metsző hidegét és nem árasztja el azt életadó hullámaival, hidegek, örömtelenek, élettelenek és erőtlenekek leszünk. A keresztény ember – akár csak a tengerész – a menny szellőjétől függ, különben hajója mozdulatlan marad. Nincs igazság, amit fontosabb lenne mélyen a szívünkbe vésni, mint ez: *Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.*”

9. AZ EGYHÁZ

„Az egy, szent, egyetemes Egyház Krisztus teste, amelyhez minden valódi hívő tartozik.”

Az Egyházzal szülő tan (ekkleziológia) részletkérdéseiben nincs közös evangéliumi nézet, hiszen az evangéliumi kereszténység nem kötődik egyetlen felekezethez sem. Fontos evangéliumi alapelv viszont az, hogy az Egyházzal vallott felfogásunknak nem szabad elhomályosítania az evangéliumot. Ekkleziológiánknak kell az evangéliumhoz igazodnia, nem fordítva. Ez a hitvallási pont azt fejt ki, ami egy evangéliumi egyházfelfogásban központi lehet: *Az egy, szent, egyetemes Egyház Krisztus teste, amelyhez minden valódi hívő tartozik.* Ennek a mondatnak a fényében megérthetjük, hogy mi a Biblia központi tanítása az Egyház természetével kapcsolatban.

Az Egyház egy

A harmadik században élt egy Cyprianus nevű egyházatyja, aki egész életében az Egyház egységéért küzdött. Tanításai jelentősen hozzájárultak a középkori egyház önértelmezéséhez. Egyik fő művének azt a címet adta, hogy *A katolikus Egyház egységéről*. A könyvben emellett érvelt, hogy *csak egy Egyház van*, mely Krisztus varrás nélküli köntöséhez hasonlóan szétszakíthatatlan. Nincsen kereszténység az egy Egyházon kívül, ezért aki nem tartozik az egy egyetemes Egyházhoz, annak nem lehet üdvössége sem. Akinek az Egyház nem Anyja, annak Isten nem lehet Atyja. Egyetérthetünk-e Cyprianusszal ebben a kérdésben? Bizonyos szempontból igen, más szempontból viszont nem.

Egyetérthetünk vele abban, hogy Krisztusnak csak egy Egyháza van. Bár sok keresztény felekezet létezik, csak egy keresztény Egyház van. Nem tekinthetjük egyik felekezetet sem az igazi Egyháznak. Sem a római katolikus, sem a görög ortodox, sem a református, evangélikus, baptista, metodista stb. felekezet nem egyenlő Krisztus Egyházával. Minden gyülekezet legfeljebb része az Egyháznak. Igaza van Cyprianusnak abban is, hogy ha valaki nem tartozik az Egyházhoz, annak nincsen üdvössége. A kettő elválaszthatatlan.

Cyprianus ott tévedett, hogy az Egyház egysége alatt a *látható* egyház egységét (vagy az Egyház látható egységét) értette. Cyprianus felfogását ma a római katolikus egyház vallja, az ökumenikus mozgalom pedig igyekszik megvalósítani. Mindkettő az Egyház látható, szervezeti egységét tartja fontosnak. Ez a nézet azonban erősen megkérdőjelezhető. Evangéliumi keresztényekként olyan *lelki* egységben hiszünk, mely az evangéliumon, és nem szervezeti összetartozáson alapul. Ha nincsen meg az evangéliumon alapuló lelki egység, a szervezeti egység nem ér semmit. Semmi értelme annak, hogy kifele egységesnek látsszunk, ha belül eltérő felfogásunk van az evangéliumról. Ebben a kérdésben tehát nem érthetünk egyet Cyprianusszal.

Az Egyház egy, ha az evangéliumban hívő emberek egyetemes közösségét értjük egység alatt. Fontos azonban négyféle megkülönböztetést tennünk, hogy jól értsük az Egyház egységének természetét.

1. Különbséget kell tennünk *látható és láthatatlan Egyház* között. A láthatatlan Egyház az, amit Isten lát népéből, előlünk viszont részben rejtve marad. „Ismeri az Úr az övéit.” (2Tim 2,19) A látható Egyház az, ahogyan Isten népe az emberek szemében megjelenik. A láthatatlan Egyház tökéletesen egy, a látható fájdalmasan megosztott. A kettő nem is mindig esik egybe.

2. Különbséget kell tennünk *egyetemes Egyház és helyi gyülekezetek* között. Az egyetemes Egyház nem létezik helyi gyülekezetek nélkül, a helyi gyülekezetek viszont minden esetben az egyetemes Egyház leképeződései. A kettő elválaszthatatlan egymástól. Nincs értelme egyetemes Egyházzal beszélni, ha nem gondolunk egyben helyi gyülekezetekre is. Ugyanakkor rosszul értelmezi önmagát az a gyülekezet, mely elsődlegesen nem az egyetemes Egyház részének és kicsiben való megvalósulásának tekinti önmagát.

3. Különbséget tehetünk (bár ebben nem mindenki ért egyet) *őszövetségi és újszövetségi Egyház* között. Az őszövetségi Egyház a Krisztus előtt élő szentek közössége, az újszövetségi Egyház a Krisztus után élő

szentek közössége. Bár más üdvtörténeti korban éltek, és jelentős különbségek vannak a két korszak között, mégis egy Egyházat alkotnak, az elsőszülöttek ünnepi seregét (Zsid 12,23).

4. Végül különbséget tehetünk *harcoló és diadalmas Egyház között*. Régen sokat beszéltek erről a különbségről. Harcoló Egyházon a földön éppen élő hívőket, diadalmas Egyházon a már meghalt szenteket értették. Az Egyház egyik része itt harcol a földön az ördög, a világ és a test ellen. Az Egyház másik fele viszont már győzött, és Krisztussal van. Bár fizikailag nem érintkeznek egymással, mégis egyek.

Az Egyház szent

Az Egyház másik jellemzője az, hogy *szent*. A szentség Isten számára való elkülönítettséget jelent. Az Egyház Isten maga számára elkülönített népe. Lényegi különbség van az Egyház és a világ között. Az Egyház tagjai már nem a világhoz tartoznak. Jakab apostol azt írja, hogy „a világgal való barátság ellenségeskedés az Istennel... Ha tehát valaki a világgal barátságot köt, ellenségévé válik az Istennek.” (Jak 4,4). Aki Isten barátja akar lenni, az nem lehet a világ barátja. Az Egyháznak más értékrendje, és más célja van. Az Egyház teljesen más irányba halad, mint a világ. Péter apostol is az Egyház elkülönítettségére utal, amikor ezt írja: „Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok. Isten tulajdonába vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket.” (1Pt 2,9) Ennek a szentségnek meg kell látszódnia a gyakorlatban is. Az Egyház szentsége nem csak annyit jelent, hogy valamiféle absztrakt, elvi síkon különbözik a világtól. Az Egyházhoz tartozó embereknek a viselkedésükben is másoknak kell lenniük, mert egy új élet van bennük.

Kik tartoznak az Egyházhoz? Ezt a kérdést is az Egyház lényegi szentségének a fényében kell megválaszolni. Mivel az Egyház szent, ezért azoknak is szenteknek kell lenniük, akik az Egyházhoz tartoznak. Láttuk, hogy különbség van a láthatatlan és a látható Egyház között. Kik tartoznak a *láthatatlan* Egyházhoz? A láthatatlan Egyházhoz csak azok tartoznak, akiket az Úr „a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el”. Tehát azok, akik újjászülettek. Kik tartoznak a *látható* Egyházhoz? Erre a kérdésre is ugyanezt a választ kell adnunk: csak újjászületett emberek. A látható Egyház esetében azonban ez nem fog olyan tökéletesen megvalósulni, mint a láthatatlan Egyházban. Mivel bonyolultabb kérdésről van szó, nézzük meg ezt külön.

Nagy népegyházak esetében a látható Egyházhoz tartozás leggyakoribb módja, hogy az emberek beleszületnek. Ha a népegyház államegyház is, a látható Egyházhoz tartozás állampolgári kiváltság is lehet. Evangéliumi keresztények mindig szemben álltak ezzel a szemlélettel, mert ez megkérdőjelezi az Egyház szent természetét. Evangéliumi gyülekezetekben a tagság feltételének a megtérést tekintették. Kálvin például azt vallotta – bár ezt nem sikerült kiviteleznie –, hogy a keresztény gyülekezetek tagjai azok, akik a hitüket megvallják, életükkel nem mondanak ellent ennek a hitvallásnak, és rendszeresen élnek a sakramentumokkal (az úrvacsorával). Az evangéliumi felfogás tehát az, hogy a láthatatlan Egyház szentségének látszódnia kell a látható Egyházon is.

A gyakorlatban ez nem egyszerű kérdés. Végsősoron csak Isten látja az emberi szívet. Szent Ágostontól maradt fenn az a mondás, hogy „Kívül is vannak bárányok, belül is vannak farkasok.”. Ez minden korban így volt. A látható Egyház soha nem volt (és nem lesz) olyan tiszta, mint a láthatatlan Egyház. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ne is törekedjünk a gyülekezetek tisztaságára. Nem szabad feladnunk azt az igyekezetet, hogy a látható gyülekezetek szentek legyenek. Törekednünk kell arra, hogy minél kevesebb „bárány” rekedjen kívül, és minél kevesebb „farkas” maradjon belül. Az emberi megítélés tökéletlen, de ez nem teszi feleslegessé a gyülekezeti fegyelmezés gyakorlását. A megszentelődés sem lesz tökéletes életünk során, de ettől még törekednünk kell a szentségre.

A keresztény gyülekezet elsősorban és lényegében a *szentek közössége* (communio sanctorum). A helyi gyülekezet nem nyugdíjas klub, szeretetotthon vagy szórakoztató központ. Nem is az a hely, ahol mindenkit feltétel nélkül elfogadnak. A gyülekezet valóban a szeretet, elfogadás és csodálatos élmények helye kell hogy legyen, de nem merül ki ezekben. A gyülekezet a *szentek közössége*, az újjászületett emberek új élettere. A bűneiben megmaradni szándékozó ember számára kellemetlen hely. Az ApCsel 5-

ben drámai példát látunk erre. Anániás és Szafira tragédiáján keresztül Isten a kezdet kezdetén megmutatta, hogy a látható Egyház nem takarozhat a láthatatlan Egyház ideális szentségével. A keresztény gyülekezeteknek szenteknek kell lenniük. Aki nem akar szent lenni, érezze rosszul magát a szentek közösségében. „Erre nagy félelem szállta meg az egész gyülekezetet és mindazokat, akik hallották ezeket... Mindnyájan a Salamon csarnokában tartózkodtak egy akarattal, de mások közül senki sem mert hozzájuk csatlakozni.” (ApCsel 5,11.13).

Az Egyház egyetemes

Az *egyetemes* a görög *katholikhosz* vagy latin *katolikus* szó magyar fordítása. Eredetileg nem azt jelentette, hogy római katolikus, hanem azt, hogy az egész világra kiterjedő. A félreértések elkerülése végett itt a *katolikus* helyett az *egyetemes* szót használom. Az egyetemesség nyilvánvalóan a láthatatlan Egyházra vonatkozik. Egyetlen helyi gyülekezet sem egyetemes. Minden gyülekezet kifejezheti az Egyház egyetemességét, de egyik sem azonos az egyetemes Egyházzal. Az egyetemes Egyház elsősorban a hívők láthatatlan közösségét jelenti. Amennyiben a kifejezést a látható Egyházra használjuk, akkor azt értjük alatta, hogy Krisztus Egyháza nincs néphez, helyhez és korhoz kötve.

Az Egyház ma már nincs egyetlen néphez sem kötve. Az ószövetségi Egyház a zsidó népből állt, az újszövetségi Egyház esetében viszont már nincs különbség zsidók és pogányok között. Az Egyház ebben az értelemben nemzetközi. Nehéz folyamaton kellett keresztülmennie a korai kereszténységnek ahhoz, hogy ezt megértsék. Az Egyház a Krisztusban hívő emberek nemzeteken átívelő közössége. „Ezek után láttam: íme, nagy sokaság volt ott, amelyet megszámolni senki sem tudott, minden nemzetből és törzsből, népből és nyelvből” (Jel 7,9)

Az Egyház ma már nincs egyetlen helyhez sem kötve. Az ószövetség idején Isten népének földrajzi központja Jeruzsálem volt. Jézus arról beszélt, hogy ez eljövételével megváltozik: „...eljön az óra, amikor nem is ezen a hegyen, nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát. Ti azt imádjátok, akit nem ismertek, mi azt imádjuk, akit ismerünk, mert az üdvösség a zsidók közül támad. De eljön az óra, és az most van, amikor az igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyen imádkokat keres magának. Az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.” (Jn 4,21-24). Voltak az Egyház történetében olyan kísérletek, hogy Jeruzsálemhez hasonló földrajzi központo(ka)t hozzanak létre. Ilyen volt Róma, Konstantinápoly, Alexandria, Antiókhia, Moszkva stb. Evangéliumi keresztények azonban egyetértének abban, hogy Isten népének ebben a korszakban nincsen földi központja. Az Egyház egyetemes, mert Istent lélekben imádjuk.

Az Egyház nincsen időhöz sem kötve. Minden kor összes hívője az Egyházhoz tartozik. A szentek közössége kiterjed a már meghalt, most élő és ezután megszülető hívőkre egyaránt. Közösségben vagyunk az első század hívőivel ugyanúgy, mint a reformáció, a pietizmus vagy saját korunk szentjeivel. Egy közösség tagjai Ignatius, Tertullianusz, Athanasziosz, Nazianzoszi Gergely, Augusztinus, Clairvaux-i Bernát, Kempis Tamás, Avilai Teréz, Luther, Kálvin, Marie Durand, Károli Gáspár, John Owen, George Fox, Zinzendorf gróf, Müller György, George Whitefield, Hudson Taylor, Isobel Khun, Sundar Singh, Wilhelm Busch, Kiss Ferenc, Warmer Rózsa, Zimányi József, C.S. Lewis, Corrie ten Boom, Chuck Smith és sokan mások – hogy a különböző egyházi hagyományokból csak az ismertebb szentek közül említsek egy párat. A szentek közössége nem csak térben, de időben is lenyűgözően széles.

Korábban utaltam egy vitára, amelyre itt térnék vissza. Bele kell-e értenünk az egyetemes Egyházba az ószövetségi szenteket, vagyis a Krisztus előtt élt hívőket is? Ebben a kérdésben nincs egyetértés evangéliumi keresztények között. Manapság sokan (elsősorban az üdvtörténet „diszpenzacionalista” felfogását vallók) éles különbséget tesznek Izrael és az Egyház között. Szerintük az Egyház pünkösd napján született, ezért az ószövetségi szentek nem tartoznak hozzá. Hagyományosan evangéliumi keresztények (főleg a kálvini irányzaton belül) egy kicsit árnyaltabban látták ezt. Úgy gondolták, hogy bár különbség van az ószövetségi Egyház és az újszövetségi Egyház között, lényegét tekintve a kettő mégis azonos. Istennek egy népe van csak. A szentek Krisztus előtt más ígéretek alapján éltek meg a hitüket,

mint Krisztus után, de a „communio sanctorum” mindkét csoportot magában foglalja. Én ez utóbbit tartom a helyes nézetnek. A sok lehetséges érv közül most hárommal hadd támasszam alá.

Az első érvem nyelvi természetű. Az Egyházra használt görög szó az *ekklészia*. A szó a görög kultúrában *gyülekezetet* jelentett (egész pontosan a népgyűlésre kihívott emberek csoportját). Az újszövetségi szóhasználat azonban nem ebből, hanem az Ószövetség görög fordításából, a Septuagintából származik. A Septuaginta az *ekklészia* szóval fordította a héber *kahal* szót, mely Izráel gyülekezetét jelezte. Az újszövetségi szóhasználat tehát tudatos: az újszövetségi nép az ószövetségi nép folytatása, a kahal (vagy ekklészia) magában foglalja mindkét üdvtörténeti kor Egyházát.

A második érvem Krisztus halálával kapcsolatos. Az Efézus 5,25-ben Pál arról beszél, hogy Krisztus az Egyházért halt meg. Vajon itt csak az újszövetségi szentekről lenne szó? A Zsidókhoz írt levél kilencedik és a Római levél harmadik részéből tudjuk, hogy Krisztus halála az ószövetségi hívőkre is érvényes. Ebből a két igazságból logikusan következik a harmadik. Ha Krisztus az Egyházért halt meg, és Krisztus meghalt az ószövetségi szentekért is, akkor az ószövetségi szentek is beletartoznak az Egyházba.

Harmadik érvem a Zsidók 12,23. „Ti a Sion hegyéhez járultatok, és... az elsőszülettek ünnepi seregéhez és gyülekezetéhez, akik fel vannak jegyezve a mennyekben...” (A szerző itt az ekklészia – Egyház – szót használja.) Kik tartoznak ebbe az ünnepi *ekklésziába*? Kik képezik az elsőszülettek Egyházát? Az előtte levő fejezetben a szerző a bizonyoságtevők nagy fellegét sorolja fel, akik kizárólag ószövetségi szentek! Ebből egyértelműen következik, hogy ők is beletartoznak az elsőszülettek ünnepi seregébe, az Egyházba.

Az Egyház tehát nincsen korhoz kötve. Az Egyház egyetemes, és erről nem szabad elfeledkeznünk. Ez védhet meg bennünket attól, hogy saját gyülekezetünk szerepét és jelentőségét túlértékeljük. Krisztus Egyháza nem velünk kezdődött, nem is korlátozódik ránk és ismeretségi körünkre. Hatalmas ünnepi seregéről van szó, mely átnyúlik népeken, nemzeteken, országokon, kultúrákon és korokon. Összeköti a szenteket történelmi, földrajzi és kulturális szempontból egyaránt.

Az Egyház Krisztus teste

Az *egy, szent, egyetemes Egyház Krisztus teste*. Két fontos következtetést szeretnék levonni ebből. Ha Krisztus teste az Egyház, akkor elsősorban nem organizáció, hanem *organizmus*. Nem élettelen, hanem *élő* szervezet. Krisztus teste tagjainak – vagyis a hívőknek – szervesen, természetes módon kell egymáshoz kapcsolódniuk. Az Egyház nem épületet, hanem embereket jelent. Nem a külső struktúra, hanem a belső tartalom a lényeges. Ha az Egyház Krisztus teste, akkor testként is kell hogy működjön. Nem elég a név, az épület vagy az egyházszervezet. Hívó emberek valódi közössége kell hogy legyen. Itt látható a helyi gyülekezetek fontossága. A Test működése csak helyi szinten valósulhat meg. A test metaforája nem engedi meg azt, hogy az Egyházra kizárólag elvontan (ideális egyetemességében) gondoljunk. Krisztus teste gyülekezetekben „ölt testet”.

Ha az Egyház Krisztus teste, akkor megfordítva a metaforát azt is mondhatjuk, hogy *Krisztus az Egyház feje*. Ő az Test irányítója és ura. A Test működése teljes mértékben a Fejtől függ. Mivel Krisztus a Fej, az Egyháznak nincsen szüksége földi helytartóra. Krisztus nincs távol, Lelke által ő irányítja a Testet. Egyetlen földi helytartójának legfeljebb a Szentlelket nevezhetjük. Ez nem zárja ki azt, hogy a gyülekezetek élén legyenek vezetők, de ezek a vezetők is alá vannak rendelve a Főnek. A vezetők legfeljebb alpásztornai a Főpásztornak. Senki nem igényelheti magának Krisztus szerepét az Egyházban. Aki Péter apostol példáját akarja követni, az hozzá hasonlóan tekintse Krisztust a Főpásztornak, önmagát pedig legfeljebb presbitertársnak (1Pt 5,1-3).

Amelyhez minden valódi hívő tartozik

Itt egyértelmű, hogy a láthatatlan Egyházzal van szó, hiszen egyetlen helyi gyülekezet és keresztyén felekezet sem mondhatja azt, hogy minden valódi hívőt magába foglal. Pál a 2 Timóteus 2,19-ben azt mondja: „Az Isten által vetett szilárd alap azonban megáll, amelynek a pecsétje ez: *Ismeri az Úr az övéit, és hagyja el a gonoszt mindenki, aki az Úr nevét vallja!*” Hogy ki tartozik a láthatatlan Egyházhoz, azt

végsősoron csak Isten tudja. Isten ismeri az övéit. Timóteusnak azonban ébernek kell lennie, mert be fognak szivárogni az Egyházba olyan gonosz emberek is (pl. Hümenaiosz és Filétosz), akik nem oda valók. Az Istenhez tartozás külső jele a gonosz elhagyása. Szükség van tehát gyülekezeti fegyelmezésre, de mindig azzal az alázattal, hogy végsősoron az Úr tudja kik a választottai. A helyi gyülekezeteknek lehetnek nem valódi hívő tagjai, de a láthatatlan Egyháznak nem! Megdöbbentő élmény lesz majd látni egy napon azt, hogy kik azok, akikről mi azt gondoltuk, hogy ott lesznek, de nincsenek ott, és kik azok, akikről úgy hittük, hogy nem lesznek ott, mégis ott vannak. Amiben biztosak lehetünk már most, az az, hogy az Egyházhoz, mely Krisztus teste, minden valódi hívő tartozik.

Az evangéliumi kereszténység egyik nagy erőssége, hogy képes ilyen értelemben gondolkodni az Egyházról. Az evangéliumi felfogás szerint minden valódi hívő tagja az Egyháznak, függetlenül attól, hogy milyen keresztény felekezethez tartozik. Nem csak reformátusok, baptisták, pünkösdiek, metodisták, evangélikusok, katolikusok, ortodoxok, hanem mindenki, akinek üdvözítő hite van. Egyik legjobb élményem ezzel kapcsolatban egy Ausztriában megrendezett konferencia volt, ahol sokféle keresztény felekezetekből voltunk együtt. A mi beszélgető csoportunkban rajtam kívül volt egy holland református, egy portugál pünkösdi, két angol testvérgyülekezeti és egy anglikán hívő. Megdöbbentő egység volt közöttünk és nagyon sokat tanultunk egymástól. A konferencián két különösen mély beszélgetésem volt még, az egyiket egy dán, a másikat egy német lutheránus fiúval folytattam. Soha nem láttam még evangéliumi keresztények között olyan szelidséget és szeretetet, mint ami ebből a két evangélikus fiúból sugárzott. Megtapasztaltuk, hogy a Krisztusba vetett közös hitünk összeköt bennünket. Krisztus testéhez minden valódi hívő tartozik.

Van ennek azonban egy másik oldala is. Bár Krisztus testéhez nem *csak* református, baptista, pünkösdi, evangélikus stb. hívők tartoznak, az is igaz, hogy nem *minden* református, baptista, pünkösdi stb. tartozik Krisztus testéhez. A hitvallás csak *valódi* hívőkről beszél. Az láthatatlan Egyházhoz tartozás feltétele az újjászületés. Ismeri az Úr az övéit, és *hagyja el a gonoszt mindenki, aki az Úr nevét vallja!*

Másodlagos kérdések

Ahogy a bevezetőben említettem, az Egyházról szóló tan részletkérdéseiben nincs közös evangéliumi nézet, hiszen az evangéliumi kereszténység nem kötődik egyetlen felekezethez sem. Eddig azokat a kérdéseket vizsgáltuk, amelyekben mindannyian egyetértünk (az ószövetségi szentek kérdését kivéve). Ezzel azonban közel sem értünk a téma végére. Itt kezdődnek a viták. Ezek a viták „házon belüli” viták, vagyis nem az elsődleges, hanem a másodlagos kérdések kategóriájába tartoznak. Ez nem jelenti azt, hogy egy-egy kérdés nem fontos. A most következő példák mindegyike fontos. Ha nem lennének fontosak, talán nem lenne annyi felekezet. De egyik sem lehet akadálya annak, hogy lelki közösségben legyünk azokkal, akiknek a véleménye eltér a miénktől. Három vitás területet nézünk most meg: az egyházkormányzás kérdéseit, a sakramentumok körüli vitákat, és azt a kérdést, hogy mikor van létjogosultsága szakadásnak vagy új gyülekezet alapításának.

1. Az *egyházkormányzás kérdései*. Egyetértés van abban, hogy csak egy egyetemes Egyház van, mely helyi gyülekezetekben válik láthatóvá. Krisztus testének ez a két alapegysége létezik, minden más ehhez képest másodlagos. Itt azonban több kérdés is felmerül. Felmerül először is az a kérdés, hogy a helyi gyülekezetek kapcsolatban legyenek-e egymással és ha igen, akkor milyen jellegű legyen ez a kapcsolat. Erre többféle választ adtak evangéliumi keresztények. Sokan fontosnak tartottak egyfajta hierarchiát gyülekezetek között. Nem volt viszont egyetértés abban, hogy ez egy felülről vagy egy alulról építkező hierarchia legyen-e. Lutheránusok és anglikánok inkább az előbbi, presbiteriánusok és reformátusok az utóbbi megoldást választották. Mások viszont azt mondták, hogy a gyülekezetek között semmilyen hierarchia se legyen, a helyi gyülekezetek legfeljebb szövetségben legyenek egymással, vagy informális kapcsolatok révén kötődjenek más gyülekezetekhez.

A másik ezzel kapcsolatos kérdés a gyülekezetek belső kormányzása. Kik vezessék a gyülekezeteket, és hogyan működjen a vezetés? Demokratikusan vagy hierarchikusan? Esetleg teokratikusan? Ne is legyenek vezetők? Vagy van valami köztes megoldás is? Vita van arról is, hogy milyen tisztségek legyenek a gyülekezetben és hogyan válasszák meg ezeket. Legyen-e külön lelkipásztori funkció, és ha

igen, milyen kapcsolatban legyen a többi vezetővel? Milyen feltételei vannak annak, hogy valaki vezető legyen? Lehetnek-e nők presbiterek? Ezekben a kérdésekben evangéliumi keresztyének más-más álláspontot képviselnek. Helyi gyülekezeteknek állást kell foglalniuk ezekben a kérdésekben, de nem szabad, hogy ezek megakadályozzák az evangéliumi keresztyének között lévő lelki közösséget.

2. *A sakramentumok körüli viták.* Volt idő, amikor a keresztség és úrvacsora annyira központi kérdésnek számított, hogy embereket szó szerint megöltek eltérő nézeteik miatt. A reformáció idején Zürichben vízbefojtották az anabaptistákat, mert nem akarták gyermekeiket megkeresztelni. A reformáció kálvini és lutheri ága elsősorban az úrvacsora kérdése miatt nem egyesült. Jonathan Edwards-t, a tizennyolcadik század egyik legjelentősebb protestáns teológusát azért bocsátotta el a gyülekezete, mert azt a felfogást vallotta, hogy az úrvacsorát csak a hívőknek szabad kiszolgáltatni. Ma már – hála Istennek – nem ennyire túlfűtöttek ezek a viták. Ma inkább az érdektelenség és az igei tanítás relativizálása lehet az új veszély.

Evangéliumi keresztyének egyetértenek abban, hogy a sakramentumoknak nem szabad üdvszerző szerepet tulajdonítani. De itt véget is ér az egyetértés, és elkezdődnek a viták. A *gyermekkeresztség* vagy a *hitvalló keresztség* a biblikusabb? Reformátusok, evangélikusok, anglikánok, metodisták és néhány független gyülekezet az előbbi mellett foglal állást. Baptisták, pünkösdiek, testvérgyülekezetiek és a független gyülekezetek többsége az utóbbi mellett. Újabb vitákra ad okot a keresztség módja. Az *alámerítés* vagy a *meghintés* a helyes? Akik a hitvalló keresztség mellett érvelnek, általában az alámerítést gyakorolják, a gyermekkeresztség pártján állók viszont a meghintést tartják helyesnek. Meglepő kivétel a számomra Martyn Lloyd-Jones, aki a hitvalló keresztséget pártolta, de a meghintést tartotta a biblikusabb változatnak. (Érdekes a görög ortodox egyház gyakorlata is, ahol a gyermekeket alámerítik.) Én személy szerint a hitvalló keresztséget tartom igeinek, módját tekintve pedig az alámerítést, de a hit jelenlétét fontosabb körülménynek tekintem, mint a víz mennyiségét vagy a megkeresztelendő személy testtartását. Túlbeszitené viszont a téma kereteit, ha itt komolyabb érvelésbe kezdenék. A lényeg: evangéliumi hívők lelki összetartozását nem csorbitja az a tény, hogy mást gondolnak a keresztségről.

Az úrvacsorával kapcsolatban szintén rengeteg vita volt evangéliumi keresztyének között. Főleg az okozott sok vitát, hogy mi legyen a feltétele az úrvacsora vételének. Skót presbiteriánusok nagy jelentőséget tulajdonítottak az „úrvacsorai tagság”-nak. Kis kártyák jogosították fel a tagokat az úrvacsora vételére. Ezeket le kellett adni, és ezek alapján tartották számon azt is, hogy ki milyen rendszerességgel vesz részt az úrvacsorában. Ez nem csak presbiteriánusokra volt jellemző. Baptisták között sokat vitatkoztak arról, hogy a gyülekezeti tagság illetve a keresztség feltétele-e az úrvacsora vételének. Voltak köztük ún. „szigorú” baptisták (a többség) és „nyitott” baptisták (pl. Bunyan és Spurgeon). Utóbbiak – szerintem helyesen – a gyülekezeti tagságot nem tekintették az úrvacsorázás feltételének, de a szívből jövő megtérést igen. Azt vallották, hogy mindenkinek önmagát kell megítélnie azzal kapcsolatban, hogy hitben van-e, és kész-e elhagyni a bűneit.

3. *Mikor van létjogosultsága szakadásnak vagy új gyülekezet alapításának?* Pragmatikus és értékválsággal küszködő korunkban két egymással ellenkező tendencia erősödött fel az evangéliumi keresztyénységben. Egyrészt felerősödött a hagyományok és régi értékek védelmének igénye, másrészt minden eddiginél mélyebb és alapvetőbb kritikák fogalmazódtak meg meglevő struktúrák életképességével és szükségességével kapcsolatban. Ez a két tendencia legerőteljesebben talán az új gyülekezetek alapításával illetve a régiek megújításával összefüggésben nyilvánul meg. Érdemes-e a régi, haldokló struktúrákat újraéleszteni, vagy helyesebb új gyülekezeteket létrehozni? Ezek is másodlagos, de fontos kérdések.

Evangéliumi keresztyének egyik tábora amellett áll ki, hogy mindig rossz a szakadás, meglevő struktúrákat soha nem szabad feladnunk. Azt a gyülekezetet (vagy felekezetet) kell megreformálnunk, amelyben vagyunk. Semmiképpen sem szabad elhagynunk gyülekezetünket (illetve felekezetünket), hogy másikba menjünk át. Az élők feladata az, hogy a haldoklókat életben tartsák, a halottak feltámadásáért pedig imádkozzanak. A másik tábor szerint mindig jobb újat és frisset létrehozni, ha a régi struktúra elfáradt és kiöregedett. Ha régi tömlőbe töltjük az új bort, a tömlő ki fog szakadni, a bor ki fog folyni. Sokkal jobb új tömlőt venni, és abba tölteni az új bort. A struktúrák ideiglenesek, és csak az a feladatuk, hogy az életet szolgálják. Ha a struktúra nem szolgálja már az életet, el kell vetni, és újat kell

helyette alkotni. Krisztus Egyházának dinamikusnak kell lennie ahhoz, hogy időszerű maradjon a mai világ számára is.

Nem egyszerű kérdésről van szó, megértéssel és türelemmel kell lennünk egymáshoz. Én személy szerint egyetértek azzal, hogy a struktúrák önmagukban nem szent dolgok, és hajlamosak a kiöregedésre. Az élet védelmében szükség lehet arra, hogy új gyülekezeteket hozzunk létre (akár azon az áron is, hogy látszólag cserben hagyjuk a régit). Amikor új gyülekezet alapításán gondolkodunk, vagy azon, hogy a régi megújítása helyett egy friss, új munkába fektessük energiánkat, két alapelv segíthet a döntésben.

Először is *meg kell vizsgálnunk, hogy milyen állapotban van a régi gyülekezet (vagy felekezet)*. Mindenekelőtt azt kell megnéznünk, hogy milyen a gyülekezetünk (vagy felekezetünk) hitvallása. Tudunk-e azonosulni vele? Ez nem lényegtelen kérdés, különösen egy nagy felekezet esetében. Hiába akarunk például óriási reformokat elérni egy római katolikus közösségben, a hitvallását biztosan nem fogjuk tudni megváltoztatni. Evangéliumi keresztényekként állandó (és feloldhatatlan) konfliktusban leszünk így saját felekezetünkkel. Tudjuk-e vállalni ezt a konfliktust, vagy belső integritásunk érdekében új gyülekezetet kell keresnünk? Másodszor, el kell gondolkodnunk azon, hogy milyenek gyülekezetünk vezetői. Érdekeltek a változásban? Készek akár élére is állni annak? Ha mi magunk vezetők vagyunk, jobb esélyünk van arra, hogy változást érjünk el. Egészen más lehetőségei vannak a vezetőnek, mint az egyszerű tagnak. Ha a vezető nem akar változást, gyülekezeti tagként legfeljebb aknamunkát végezni és lázadni tudunk, igazi reformokat azonban nem nagyon tudunk véghezvinni. Meg kell vizsgálnunk azt is, hogy van-e reális esélye a megújulásnak. Arról is el kell gondolkodnunk, hogy míg ezen munkálkodunk, nem veszítjük-e túl sok időt rá. A világ nem vár az Egyházra. Igazolható-e az, ha eredeti küldetésünk helyett gyülekezetünk (vagy felekezetünk) struktúráinak „megváltására” fordítjuk életünket? Jók-e egyáltalán a meglevő struktúrák, hogy érdemes lenne azokat „megváltani”? Ne felejtjük el, hogy egy *felekezet* megújítása nem feltétlenül jelenti az *Egyház* megújítását. Lehet, hogy a valódi Egyház már régen a felekezetünkön kívül terjeszkedik, és a maga új struktúráit keresi! Az első alapelv tehát a régi gyülekezet vagy felekezet állapotának szemügyre vétele.

A másik alapelv az, hogy a régi és az új közötti döntés *függ a személyes elhívásunktól is*. Hadd mondjak erre három példát, melyek jól érzékeltetik, hogy ezzel kapcsolatban különböző elhívása lehet hívó embereknek. Első példám a tizenkilencedik századból való. Angliában Isten két hatalmas szolgája volt ebben az időben J.C. Ryle és C.H. Spurgeon. Ryle Liverpool anglikán püspöke, Spurgeon London legnagyobb baptista gyülekezetének lelkipásztora volt. Hasonló volt kettejük gondolkodásmódja, mindketten az evangéliumi hit oszlopainak számítottak. A látható Egyház struktúráihoz mégis egészen máshogy álltak. Ryle püspök az anglikán egyház elfáradt (és talán kezdetektől rossz) struktúrái között látta a helyét. Felfogása az volt, hogy mivel egyházának evangéliumi hitvallása van, ezért a felekezet igazi képviselői az evangéliumi keresztények. Feladatának látta, hogy felekezetén belül megerősítse az evangéliumi pozíciókat, és megakadályozza az akkor gyorsan növekvő anglo-katolicizmus térnyerését. Ryle tehát maradt az anglikán egyházban. Spurgeon ellenben azt vallotta, hogy nem szabad olyan egyházban maradni, amelyik megenged ilyen eltéréseket az evangéliumi hittől. Ezt tettekkkel is alátámasztotta, mikor élete utolsó éveiben összetűzésbe került saját baptista felekezetével. Spurgeont aggasztotta a lelkipásztorok között terjedő bibliakritika, ezért hosszas tépelődés után gyülekezetével kivált a baptista unióból. A kiválás nem volt öncélú, az evangélium féltéséből származott.

Ugyanezt a kétféle elhívást látjuk a huszadik században, ha összehasonlítjuk John Stott és Martyn Lloyd-Jones szolgálatát. Stott meggyőződéses anglikánként felekezete megújításán munkálkodott. Részen az ő hatására egyházán belül pár évtized alatt többszörösére nőtt a magát evangéliumának nevezők száma. Stottot optimizmusa egészen odáig vitte, hogy az ökumenikus mozgalomban is tevékenyen részt vett. A látható struktúrák megreformálását lehetségesnek és kívánatosnak tartotta. Martyn Lloyd-Jones ezzel szemben a struktúrák iránti hűség veszélyére figyelmeztetett. Az ökumenikus mozgalomban az evangélium elkótyavetyélését látta. Egyházpolitikai kérdéseket mindig az evangélium fényében szemlélte, ezért óvott minden olyan lépéstől, mely valódi hívőket liberális keresztényekkel egy akolba terelt volna. Bár nyilvánvaló, hogy Stott és Lloyd-Jones komoly elvi kérdésekben is különböztek, az is egyértelmű, hogy más elhívása volt a két embernek.

Egy magyarországi példa a kétféle elhívásra Zimányi József és Kiss Ferenc szolgálata lehet. Mindketten evangéliumi hitű emberek voltak, akik nagy áldást jelentettek sokak számára. Zimányi József a református egyházon belül végezte feladatát (bár lesújtó véleménye volt felekezete állapotáról). Kiss Ferenc (a magyarországi testvérgyülekezeti mozgalom „atyja”) azonban azt látta jónak, hogy az evangéliumi keresztények jöjjenek ki a népegyházakból és alakítsanak saját gyülekezeteket. Mindkét embert megáldotta Isten, de különböző volt a szolgálatuk és elhívásuk. És talán mindketten tévedtek is valamiben.

Evangéliumi keresztényekként hisszük, hogy *az egy, szent, egyetemes Egyház Krisztus teste, amelyhez minden valódi hívő tartozik*. Ez a hitvallás őrizhet meg bennünket a szektásságtól. Minden hívővel lelki közösségben vagyunk, aki hisz az evangéliumban és ismeri Krisztust. A testvériség túlmutat nemzeteken, határokon, korokon és felekezeteken. Hadd idézzem végül Pál apostolnak az efézusiakhoz írt leveléből azt, amit az Egyházzal mond:

„Kérlek tehát titeket én, aki fogoly vagyok az Úrért: éljétek méltón ahhoz az elhíváshoz, amellyel elhívattatok, teljes alázatossággal, szelídséggel és türelemmel; viseljétek el egymást szeretettel, igyekezzetek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével. Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindenknek; ő van mindenek felett, és mindenek által, és mindenekben... hogy többé ne legyünk kiskorúak, akik mindenféle tanítás szelében ide-oda hányódnak és sodródnak az emberek csalásától, tévútra csábító ravaszságától; hanem az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk fel szeretetben mindenestől őhozzá, aki a fej, a Krisztus. Az egész test pedig az ő hatására egybeilleszkedve és összefogva, a különféle kapcsolatok segítségével, és minden egyes rész saját adottságának megfelelően működve gondoskodik önmaga növekedéséről, hogy épüljön szeretetben.” (Ef 4,1-6.14-16)

10. A VÉGSŐ DOLGOK

„Jézus Krisztus személyesen visszajön és végső ítéletet tart.”

Evangeliumi keresztények számára a jövő reménysége központi kérdés. Nem csak erre az életre váltattunk meg, hanem az eljövendőre is. Péter első levelében azt olvassuk: „Áldott a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és Atyja, aki nagy irgalmából újjászülte minket Jézus Krisztusnak a halottak közül való feltámadása által *élő reménységre*, arra az el nem múló, szeplőtelen és hervadhatatlan örökségre, amely a mennyben van fenntartva számotokra. Titeket pedig Isten hatalma őríz hit által az üdvösségre, amely készen van, hogy nyilvánvalóvá legyen az utolsó időkben.” (1,3-4) Pál Titusznak pedig azt írja: „Várjuk a mi *boldog reménységünket*, a mi nagy Istenünk és üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének megjelenését.” (2,13) Ez az élő és boldog reménység része az evangéliumnak. Ha tagadjuk, Pál apostol szerint értelmetlenné válik a hitünk. Egy evangéliumi hitvallásból ezért nem maradhat ki a végső dolgokra (eszkatológia) való utalás.

Jézus első eljövetele óta ez a világek korszak utolsó napjait éli. A Jézus első és második eljövetele közötti időszakot ezért nevezi a Biblia utolsó időknek. Az utolsó napokat éljük. Nem tudjuk, mikor lesz vége, de a gondolkodásunkat meghatározza ez a tudat. Jelenünkre mindig az ítélet napja felől tekintünk. Életünket elsősorban jövőnk kell hogy befolyásolja. A hitvallás két dolgot állít ezzel a jövővel kapcsolatban: 1. Jézus Krisztus személyesen visszajön, 2. Jézus Krisztus végső ítéletet tart.

Jézus Krisztus személyesen visszajön

Jézus egyszer már eljött, hisszük, hogy ugyanő még egyszer el fog jönni. Onnan tudjuk ezt, hogy megígérte. Tanítványainak ezt mondta: „És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, *ismét eljövök*, és magam mellé veszek titeket... Hallottátok, hogy én megmondtam nektek: elmegyek és *visszajövök hozzátok*.” (Jn 14,3.28) Az apostolok is Jézustól magától tudták ezt. Milyen lesz Jézus visszajövetele? Az Újszövetség több dolgot hangsúlyoz ezzel kapcsolatban.

1. Először is, *ez váratlan esemény lesz*. Már a próféták is beszéltek arról, hogy az Úr napja hirtelen fog eljönni. A világnak ez ítélet lesz, Isten népének viszont szabadulás. Jézus többször példázattal szemléltette második eljövetele váratlanságát. Egyik ilyen hasonlata egy emberről szólt, aki szolgálait otthon hagyva távoli vidékre ment. Egy idő után váratlanul hazatért, amikor a szolgák nem számítottak érkezésére. Láta, hogy szolgálai hogyan viselkedtek távollétében, és ennek megfelelően adott nekik jutalmat vagy büntetést. Jézus egy másik alkalommal a közel-keleti esküvők képét használta váratlan eljövételének érzékeltetésére. A szűzek várják a vőlegényt, hogy bekísérjék a menyegzői házba a menyaszonyhoz, de nem tudják, hogy mikor jön meg. Amikor váratlanul megjelenik, a szűzek egyik csoportja készen van a fogadására, a másik csoportja viszont nincs. Nem voltak éberek, ezért kimaradnak a menyegzői ünnepségről. Jézus arra figyelmeztetett mindkét hasonlatban, hogy mindig legyünk készen az ő eljövetelére.

Az Úr azt is mondja visszajöveteléről, hogy az olyan lesz mint Sodoma Lót napjaiban, vagy a világ Noé idejében. Az emberek ettek, ittak, házasodtak, férjhez mentek, és nem gondoltak arra, hogy ítélet következik. Az ítélet mindkét esetben váratlan volt. Jézus visszajövetele is váratlan esemény lesz. Annyira váratlan, hogy Jézus emberi természete szerint maga sem tudta, hogy mikor fog megtörténni. „Azt a napot viszont, vagy azt az órát senki nem tudja: sem az ég angyalai, sem a Fiú, hanem csak az Atya egyedül.” (Mt 24,36)

2. *Jézus második eljövetele látható esemény lesz*. „Mert ahogy a villámlás keletről támad és ellátszik nyugatig, úgy lesz az Emberfiának az eljövetele is... És akkor feltűnik az Emberfiának jele az égen, akkor jajgat a föld minden népe, és meglátják az Emberfiát eljönni az ég felhőin nagy hatalommal és dicsőséggel. És elküldi angyalait nagy harsonaszóval, és összegyűjtik az ő választottait a négy égtáj felől,

az ég egyik sarkától a másik sarkáig.” (Mt 24,30-31) Jézus visszajövele mindenki számára látható lesz. Olyan lesz, mint mikor a villám végigcikázik az égen, vagy megszólal egy nagy harsona. Az Úr a föld minden tájáról összegyűjti választottait. Mindenki sírni fog, az emberek egyik része meglepettségében és bánatában, másik része viszont örömeiben. Jézus eljövételéről senki nem marad le. Nem lesz benne semmi rejtett és titokzatos. „Mert amint felhangzik a riadó hangja, a főangyal szava és az Isten harsonája, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak, azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.” (1Thessz 4,16-17)

Ha Jézus második eljövele látható lesz, akkor nem lehet igazuk például Jehova tanúinak, akik szerint ez az esemény 1914-ben – nem látható módon – már megtörtént. Jézus világosan beszélt arról, hogy *láthatóan* fog visszajönni. „Akkor, ha valaki ezt mondja nektek: Íme, itt a Krisztus, vagy amott: ne higgyétek! Mert hamis krisztusok és hamis próféták állnak majd elő, jeleket és csodákat tesznek, hogy megtévesszék – ha lehet – a választottakat is. Íme, előre megmondtam nektek! Ha tehát azt mondják nektek: Íme, a pusztában van, ne menjetek ki! Íme, a belső szobákban, ne higgyétek! Mert ahogyan a villámlás keletről támad, és ellátszik nyugatig, úgy lesz az Emberfiának az eljövele is.” (Mt 24,23-27) Jézus előre figyelmeztetett olyan hamis krisztusok kiszűrésére is, mint amilyen Moon tiszteletes Koreában, aki az Egyesítő Egyház tanítása szerint Krisztus második eljövele. Jézus még nem jött vissza, máskülönben arról mindenki tudna. Jézus visszajövelekor a történelem végetér. Semmi nem folytatódik úgy, mint eddig.

A tizenkilencedik században elterjedt evangéliumi körökben egy tanítás, mely szerint Krisztus dicsőséges eljövételét hét évvel megelőzi a hívők elragadtatása. A világ számára csak az fog feltűnni abból, hogy Krisztus eljött, hogy hiányoznak emberek a földről. Anélkül, hogy belemennénk ennek a tanításnak a kritikájába, azt a kérdést tegyük csak fel, vajon összeegyeztethető-e ez a hívők kétezer éves reménységével, hogy Krisztus *látható* eljövele lesz megváltásuk napja. „És akkor feltűnik az Emberfiának jele az égen, akkor jajgat a föld minden népe, és meglátják az Emberfiát eljönni az ég felhőin nagy hatalommal és dicsőséggel. És elküldi angyalait nagy harsonaszóval, és *összegyűjtik az ő választottait* a négy égtáj felől, az ég egyik sarkától a másik sarkáig.” (Mt 24,30.31) „Amikor pedig ezek elkezdődnek, egyenesedjete fel, és emeljéte fel a fejeteke, mert közeledek a megváltásotok.” (Lk 21,28)

3. *Jézus személyesen és testben jön vissza.* Az elmúlt kétszáz évben különböző elméletek születtek arra, hogy mit jelenthet Jézus visszajövele. Közös jellemzőjük ezeknek az volt, hogy megkérdőjelezték Jézus testben való személyes visszajövetelét. Egyesek azt mondták, hogy a parúszia (a második eljövétel „technicus terminusa”) a Szentlélek eljövételére vonatkozik, és pünkösdkor következett be. Mások azt állították, hogy Krisztus eljövele az Egyházban való (az Egyházon keresztüli) továbbélésére vonatkozik. Volt, aki szerint Jézus a tanításaiban van jelen köztünk.

Ezekkel az elméletekkel szemben ragaszkodnunk kell az Egyház hitvallásokban is megfogalmazott hitéhez, hogy Jézus Krisztus személyesen jön vissza ítélni élőket és holtakat. Természetesen Krisztus ma is jelen van a Szentlélek által. Hisszük azt is, hogy az Egyház az ő testeként őt jeleníti meg a világban. De ez egyik sem a parúszia. Jézus megdicsőült testében az Atya jobbján uralkodik, és onnan fog eljönni hatalomban és dicsőségben.

4. *Várnunk kell az ő eljövételét.* Nem elég csak hinni, vagy egyszerűen tudomásul venni. A Biblia arra tanít bennünket, hogy *várjuk* az ő visszajövetelét. Péter második levelében ezt mondja „Milyen szentül és kegyesen kell nektek élnetek, akik várjátok és siettetitek az Isten napjának eljövételét!” (3,12) Ez természetes volt az első századi keresztényeknek. Várták, sőt, sietteték az Úr visszajövetelét! Nem tudtak nagyobb boldogságot elképzelni, mint azt, hogy Krisztus, az ő Uruk, Megváltójuk, Üdvözítőjük visszajön, és meglátják dicsőségének megjelenését. Az úrvacsorában minden alkalommal kifejezzük azt a vágyunkat, hogy együtt együnk és igyunk Jézussal az ő Atyja országában. Ilyenkor mindig van egy hiányérzetünk. Jézus nincs jelen testileg. Sóvárogva várjuk, hogy személyesen találkozzunk vele, hogy vele együtt részt vehessünk a megígért királyi lakomán.

5. *A megvalósulás részleteiben többféle evangéliumi nézet van.* Minden evangéliumi keresztény egyetért abban, hogy mi lesz a *végső* eredménye Krisztus eljövételének. Jézus ítéletet mond a hitetlenek fölött, megjutalmazza a hívőket, új eget és új földet teremt, és Isten lesz minden mindenkiben. Sok különbség

van azonban azzal kapcsolatban, hogy ez milyen menetrend szerint fog megvalósulni. Négy fő evangéliumi álláspont létezik, melyeket idegen szavakkal szoktak jelölni: *történelmi* (vagy klasszikus) *premillennizmus*, *diszpenzacionalista premillennizmus*, *posztmillennizmus* és *amillennizmus*. Mindegyik kifejezésben benne van a millennium szó. A millennium ezer évet jelent, és a Jelenések könyvében található ezeréves uralomra vonatkozik. Miről is van szó?

A *történelmi (vagy klasszikus) premillennizmus* abban hisz, hogy Jézus visszajövele után lesz egy ezeréves uralom, mely még nem a végső kort jelenti. Amikor ez véget ér, akkor kezdődik az örök korszak. A „pre-” előjárósó arra utal, hogy Jézus visszajövele megelőzi ezt a bizonyos ezeréves korszakot. A klasszikus premillennista menetrend szerint Jézus visszajövelekor feltámadnak a hitben meghaltak, és együtt uralkodnak Krisztussal. A millennium végén támadnak fel a hitetlenek, de ők már csak az ítéletre. A premillennizmus elterjedt nézet volt az kereszténység első három évszázadában, később azonban háttérbe szorult. A tizenkilencedik és huszadik században a premillennizmusnak egy új változata jelent meg, mely az amerikai evangéliumi világban villámgyorsan uralkodó nézetté is vált, ezt nevezzük *diszpenzacionalista premillennizmusnak*.

A *diszpenzacionalista premillennizmus*. A „diszpenzacionalista” kifejezés egy sajátos teológiai rendszerre utal, mely az üdvtörténetet egymástól élesen elkülönülő korszakokra bontja. A hagyományos premillennizmus kronológiájával nagyjából megegyezik, de két fontos módosítást hozott: 1. Krisztus dicsőséges visszajövele előtt hét évvel az Egyház elragadtatik. 2. A millennium nem az Egyház, hanem a zsidók uralmáról szól.

A *posztmillennizmus* főleg a tizenhetedik, tizennyolcadik és tizenkilencedik században volt uralkodó irányzat az evangéliumi kereszténység eszkatológiájában. A „poszt-” előjárósó arra utal, hogy Krisztus az ezeréves uralom után fog visszajönni. Az evangélium hirdetésén keresztül egyre többen hisznek Krisztusban, megtér az egész zsidó nép is, majd az ő példájukat követve más népek is Istenhez fordulnak. Krisztus visszajövele előtt az egész világon az újjászületett keresztények fognak döntő többséget alkotni. Korábban sose ismert aranykor köszönt be az emberiség történelmébe: ez a millennium. Ennek az aranykornak a végén jön vissza Jézus. Ez a felfogás nagy mértékben hozzájárult a missziós mozgalmak kibontakozásához.

Az *amillennizmus* abban különbözik az előbbi három nézettől, hogy tagadja egy történelemben megvalósuló aranykor beköszöntését. Az „a-” a görög nyelvben fosztóképző, itt a millennium tagadására utal. A kifejezés azonban nem fedti igazán ezt az álláspontot. Amillennisták szerint a Jelenések 20-ban található millennium a meghalt szentek Krisztussal való uralkodásáról szól a *jelenlegi* korszakban. Jézus Krisztus ítéletre jön vissza, feltámadnak mind a hívők, mind hitetlenek, és megkezdődik az örök kor. Az amillennizmus jelen volt az Egyház egész történelmében, Augusztinus óta a legmeghatározóbb nézet.

Melyik a bibliai álláspont? A Biblia tanításához ragaszkodó evangéliumi keresztények között mind a négy felfogás megtalálható. Mindegyik mellett vannak erős érvek, a történelem során mindegyik volt már uralkodó álláspont. Ez azt látszik igazolni, hogy a Biblia tanítása nem olyan egyértelmű ebben a kérdésben, mint amennyire szeretnénk. Természetesen nem lehet igaz mindegyik nézet, de mindegyik tartalmazhat olyan igazságokat, melyek a másik háromból hiányoznak. Nem szabad túl dogmatikusan kezelni ezt a kérdést, és talán nem jó hitvallásban sem rögzíteni az ezzel kapcsolatos álláspontunkat. Én személy szerint sok problémát látok a posztmillennista és a diszpenzacionalista premillennista felfogásban, amiért ezeket nem tartom vonzó alternatíváknak. Akár a történelmi premillennizmus, akár az amillennizmus valószínűbb nézetnek tűnik számomra. Ez utóbbiak sok közös vonást mutatnak, a kettő között talán egyedül a Jelenések 20,1-6 értelmezése dönthet.

És végső ítéletet tart

Jézus Krisztus személyesen visszajön és *végső ítéletet tart*. Fontos ebből a mondatból az a szó, hogy *végső*. Nem ez lesz az első ítélet a történelemben. Gondoljunk az özönvízre, Sodoma, Gomora vagy Jeruzsálem pusztulására. Isten sokszor végrehajtott már ítéletet emberek és népek fölött. A Római levélben Pál ír arról, hogy Isten folyamatosan (újból és újból) kinyilatkoztatja haragját az emberek hitetlensége és gonoszsága miatt. Isten ítélete részlegesen tehát megvalósul már most is a világban. Nem hagyja magát

bizonyosság nélkül, megmutatja az embereknek, hogy haragszik a bűn, a gonoszság és az istentelenség miatt. Isten részleges ítéletének lesz példája az a nagyon nyomorúságos időszak is, amely Jézus visszajövetelét közvetlenül megelőzi. Ezek azonban nem azonosak a végső ítélettel. Lesz egy végső, mindent átfogó és végleges ítélet is. Az már nem figyelmeztetés lesz, hanem Isten haragjának a kitöltése. A végső ítélet olyan nap lesz, amikor Isten szabad utat enged haragjának.

Diszpenzacionalisták háromféle végső ítéletről szoktak beszélni. Szerintük lesz egy jutalomosztó ítélet, (hívőknek), egy nemzetek fölötti ítélet (amelyben Isten eldönti a népekről, hogy melyek mehetnek be az ezeréves uralomba), és ezekről különböző lesz a Nagy Fehér Trón ítélete, ahol Krisztus fog ítélni a hitetlenek fölött. Nem valószínű azonban, hogy ez így lenne. A Biblia természetes olvasata ennél egyszerűbb képet sugall. Lesz *egy* napja az ítéletnek. Ez lesz a Nagy Fehér Trón ítélete, amelyről a Jelenések könyve huszadik részében olvasunk. Ez lesz a harag napja, vagy ahogy az Ószövetségben nevezték, az ÚR (Jáhve) napja.

Miért annyira fontos az ítélet témája, hogy egy minimalista evangéliumi hitvallásban is beszélünk róla? Két fő oka van ennek. Isten igazságának elégtételt kell kapnia. Ennek egyik módja az volt, ahogyan Isten Krisztust büntette helyettünk a kereszten. Sokan lesznek azonban, akikre ez nem lesz érvényes, mert nem hisznek Krisztusban. Az ő esetükben is elégtételt kell kapnia Isten igazságának. Ez az első ok. A másik ok az, hogy Isten igazságának láthatóvá kell válnia. A történelem során számtalan esetben érte Istent vád, hogy nem ítélt igazságosan. Isten türelme sok ember számára lehetőséget adott a gúnyolódásra. Kell, hogy legyen egy nap, amikor Isten nyilvánvalóvá teszi az emberek és angyalok előtt, hogy ő igazságos. Az ítélet napja lesz a végső istenigazolás (teodicea).

Az ítélet napján Jézus lesz a Bíró. Az a Jézus, akit sok énekben szentimentálisan ábrázolnak, egy nap ítélni fog. Ő maga lesz a Bíró. Az Újszövetség sok helyen beszél erről: „Krisztus Jézus ítélni fog élőket és holtakat” (2Tim 4,1); „Ő (Jézus Krisztus) Istentől rendelt bírója élőknak és holtaknak” (ApCsel 10,42); „Azért rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött *egy férfi által*, akit erre kiválasztott, akiről bizonyosságot adott mindenki előtt azáltal, hogy feltámasztotta a halálból.” (ApCsel 17,31). Maga Jézus mondja a kecskék és a juhok példázatában: „Amikor az *Emberfia* eljön az ő dicsőségében és vele az angyalok mind, akkor *odaül dicsősége trónjára*, összegyűjtenek eléje minden népet, ő pedig elválasztja őket egymástól, ahogyan a pásztor elválasztja a juhokat a kecskéktől.” (Mt 25,31-32). János evangéliumában pedig azt mondja, hogy az Atya arra is adott neki hatalmat, hogy ítéletet tartson, mert ő az *Emberfia* (Jn 5,27). Ezt foglalta össze az Apostoli hitvallás abban a mondatban, hogy „onnan jön el ítélni élőket és holtakat”.

Jézus Krisztus minden hitetlen ember fölött ítélni fog. Az egész hitetlen világ ott fog állni az Isten trónusa előtt. „És láttam egy nagy fehér trónust és a rajta ülőt... és láttam, hogy a halottak, nagyok és kicsinyek, a trónus előtt állnak és könyvek nyitattak ki. Még egy könyv nyitattott ki, az élet könyve és a halottak a könyvbe írottak alapján ítéltettek meg cselekedeteik szerint.” (Jel 20,11-12) Az ítélet napján a legtitkosabb dolgok is elő fognak kerülni. Jézus azt tanította, hogy minden rejtett dolog le fog lepleződni. A Prédikátor könyvében is ezt olvassuk: „mert Isten megítél minden tettet, minden titkolt dolgot, akár jó, akár rossz az” (12,14). Képzeljük el Krisztust, ahogy a trónuson ül, és előtte van az összes ember. Ott állnak előtte, és életük legtitkosabb részletei is nyilvánvalóvá válnak. Mintha egy nagy vászonra vetítenék ki az életüket. Isten igazságosan fog ítélni fölöttük. El fognak ítéltetni.

A hitetlenek büntetésének lesznek fokozatai. Danténak részben igaza volt, amikor az *Isteni színjáték*ban a pokol szintjeiről beszélt. Még ha az ábrázolás a fantázia szüleménye is, abban igaza van, hogy a büntetés lehet enyhébb és súlyosabb. Jézus tanított erről: „Az a szolga, aki ismerte ura akaratát és nem fogott hozzá a teljesítéséhez, vagy nem cselekedett akarata szerint, *sok verést kap*. Aki viszont nem ismerte ura akaratát és úgy cselekedett verést érdemlő dolgokat, az *kevés verést kap*. Akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak és akire sokat bíztak, attól többet kérnek számon.” (Lk 12,47-48). Nem teljesen mindegy, hogy valaki Gandhiként vagy Sztálinként megy-e a pokolba. A Máté 11,22-24-ben ezt olvassuk: „Sőt mondom nektek: Tírusznak és Szidónnak elviselhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint nektek. Te is, Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A pokolig fogsz levettetni! Mert ha Sodomában történtek volna azok a csodák, amelyek benned történtek, megmaradt volna a mai napig. Sőt mondom nektek, hogy Sodoma földjének elviselhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint neked.” Tehát van, akinek elviselhetőbb,

és van, akinek elviselhetetlenebb lesz a sorsa. A Lukács 20,47-ban azt mondja Jézus az írástudókról: „Ezekre vár a legsúlyosabb ítélet.”. Ebből következik, hogy van, akire nem annyira súlyos ítélet vár, bár nyilván mindegyik ítélet súlyos lesz.

Mi történik a hívőkkel az ítélet napján? Hiszem, hogy a hívők is ott lesznek az ítélet napján. A juhok és a kecskék példázatában ott látjuk a juhokat is az Emberfia előtt. A hívők is ott lesznek az ítélet napján, ott fogja őket elválasztani Krisztus a hitetlenektől. Pál leveleiben többször is beszél erről: „Hiszen mindnyájan oda fogunk állni Isten ítélőszéke elé... Tehát mindegyikünk maga fog önmagáról számot adni az Istennek.” (Róm 14,10.12); „Mert mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk a Krisztus ítélőszéke elé, hogy mindenki megkapja, amit megérdemel, aszerint, amit e testben cselekedett, akár jót, akár gonoszat.” (2Kor 5,10). A különbség az, hogy a hívők nem fognak kárhoztató ítéletet kapni. Jézus azt mondja: „Aki hallja az én ígémet és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete *van*, sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az életre.” (Jn 5,24). A hívő tehát már most bizonyos lehet felmentő ítélete felől. A Róma 8,1-ben Pál éppen ezt hangsúlyozza: „Nincs többé kárhoztató ítélet azok ellen, akik Krisztus Jézusban vannak.”

Mi lesz ott a bűneinkkel? Szégyellni fogjuk magunkat, mert mi is ugyanúgy hallani és látni fogjuk azokat, mint a hitetlenek. Isten előveszi mindazt, amit a testben cselekedtünk, a jót is meg a rosszat is. Ezzel egyidőben azonban az is nyilvánvalóvá fog válni, hogy Krisztus vére rajtunk van. A szégyen el fog törpülni az öröm mellett! Akkor fogjuk igazán megérteni, hogy mit jelent Jézus vére. Talán egészen addig a napig nem is fogjuk tudni ezt felfogni. Ott értjük meg, hogy mindent az dönt el, hogy rajtunk van-e Jézus vére, vagy sem. Rá fogunk döbbsenni hogy miből menekültünk meg, és óriási hála és öröm lesz a szívünkben. Győztesen megyünk be Krisztus országába, bár látjuk, hogy minden lehetőség adva volt az ellenkezőjére. Egy örökkévalóság sem lesz elég arra, hogy énekeljük a Bárány énekét!

Ahogy a hitetlenek esetében fokozatai vannak az ítéletnek, a hívők esetében fokozatai vannak a jutalomnak. Erről is beszél a Biblia. Ezt nem úgy kell elképzelni, mintha fokozatos átmenet lenne a nagyon erős büntetés és a nagyon nagy jutalom között. Nem. A kettő között óriási szakadék van. Áthidalhatatlan szakadék tátong a menny és a pokol között. Az egyikben van elviselhetőbb és elviselhetetlenebb büntetés (bár minden büntetés alapján elviselhetetlen). A másikon van kisebb és nagyobb jutalom (bár minden jutalom elképzelhetetlenül nagy).

Jézus többször is utal a jutalom fokozataira: „Te pedig amikor adományt adsz, ne tudja a bal kezed, hogy mit tesz a jobb, hogy adakozásod titokban történjék. A te Atyád pedig, aki látja ami titokban történik, megfizet neked.” (Mt 6,3-4). Ha titokban adakozunk, nagyobb lesz a jutalmunk a mennyben. „Gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a moly, sem a rozsda nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki és nem lopják el.” (Mt 6,20-21). Gyűjtsetek magatoknak arra a napra! Tehát lehet már most gyűjteni a jutalmat az ítélet napjára. „Ti azonban szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót, és adjatok kölcsön, semmit sem várva érte, *nagy lesz akkor a jutalmatok.*” (Lk 6,35). Az idős János apostol ugyanerről ír második levelében: „Vigyázzatok magatokra, hogy ne veszítsétek el, amit elértünk munkánkkal, hanem *teljes jutalmat kapjatok.*” Hívókként az a feladatunk, hogy minél nagyobb jutalmat gyűjtsünk magunknak az eljövendő korra. Ez lehet egyik motivációnk az önzetlen életre.

Már csak az maradt hátra, hogy megnézzük, mi lesz hívők és hitetlenek örök sorsa. A *hitetlenek* sorsával kapcsolatos evangéliumi egyetértés a huszadik században felbomlott. A keresztény teológia történetében alapvetően háromféle nézettel találkozunk, melyek többé-kevésbé ma már jelen vannak az evangéliumi világban is.

1. *Univerzalizmus.* Eszerint a nézet szerint Isten az utolsó napon mindenkin könyörölni fog, hívőkön és hitetleneken egyaránt. Másszóval, mindenki üdvözülni fog. (Némelyek ebbe még a Sátánt és démonait is beleértik.) Az univerzalizmus hívei a kereszténységen belül mindig elenyésző kisebbségben voltak, mert a Biblia fényében nehezen tartható ez az álláspont.

2. *Megsemmisülés.* Eredetileg a hetednapos adventisták vallották ezt a nézetet, de a huszadik században sok evangéliumi anglikán is magáévá tette. A felfogás lényege, hogy Isten az utolsó ítélet után örökre megsemmisíti a hitetleneket. A pokol az élet jogától való végleges megfosztás. Az említett tendencia ellenére viszonylag kevés evangéliumi keresztény hiszi ezt.

3. A hagyományos evangéliumi álláspont, melyet ma is az evangéliumiak túlnyomó többsége hisz, az örök, tudatos gyötrelem. Úgy tűnik emellett szólnak a legerősebb érvek. Ki ne szeretné hinni azt, hogy a hitetlenek is megmenekülnek a végén, vagy ha bűnhődnek is, az nem örökké tartó, tudatos gyötrelem lesz? Evangéliumi keresztények zöme nem azért hisz az örök gyötrelemben, mert szeretnek erről beszélni, vagy mert ők ezt érzelmileg jobban fel tudják dolgozni, mint mások. A Bibliában látják ezt a tanítást, és számukra a bibliai kijelentés előrébbvaló minden emberi okoskodásnál és érzésnél. Nem akarják azzal nyugtatni magukat, hogy a végén minden rendbe jön, Isten könyörölni fog a hitetleneken. Nem akarnak amögé sem bújni, hogy a pokol végsősoron nem lesz annyira borzalmas, hiszen a hitetlenek megsemmisülnek, nem fognak létezni többé, és többé nem tudhatnak arról, hogy bármi jó vagy rossz érte őket. Az Újszövetség szerzői szerint örök gyötrelem vár azokra, akik nem ismerik Istent, és nem engedelmeskednek az evangéliumnak. Az a dolgunk, hogy a figyelmeztetést komolyan vegyük, és ennek megfelelően éljünk.

Ez a sötét oldala a képnek. De van egy dicsőséges oldal is, a hívők sorsa. Jézus azt mondta az övéinek még mikor a földön volt: „Ne félj te kicsiny nyáj, mert úgy tetszett az Atyának, hogy *nektek adja az országot.*” A hívők most kisebbségben vannak, eltűrik a világ gyalázkodását, szenvednek az evangéliumért, de nem kell félniük. Az Atya nekik fogja adni *az országot*. Milyen országot? Sokféleképpen nevezi ezt a Biblia. Jézus például gyakran használta az „Isten országa” vagy „mennyei országa” kifejezést. Az Újszövetség nyelvezete alapján ugyanezt jelölik az új teremtetés, új ég és új föld, megújult világ, új korszak, eljövendő világ, dicsőség illetve új Jeruzsálem kifejezések is.

Mikor azon gondolkodunk, vajon milyen lesz ez az ország, hamar rájövünk, hogy nem tudjuk elképzelni. Fantáziánk néha meglódul, ahogy John Bunyan is megpróbálta megfesteni a Mennyei Várost híres könyvében, a *Zarándok útjában*. De Bunyan is tudta, hogy egy pontnál tovább nem követheti a zarándokokat: „Mármost, miközben a kapuk tárva voltak, hogy a férfiak bemehessenek, utánuk néztem, s láttam, hogy a város fényözönben úszik, az utcák is színarannyal vannak burkolva, és sokan sétálnak, fejükön győzelmi koszorúval, kezükben pálmákkal és arany hárfákkal, dicséretet énekelve. Szárnyas angyalokat is láttam közöttük, akik egymásnak felelgetve szüntelen azt mondják: Szent, szent, szent az Úr (Jel 4,8). Azután bezárták a kapukat, s a látottak után még csak azt kívántam, hogy bárcsak már én is belül lehetnék.”

Bunyan a Jelenések könyvéből vette a képet. Ott olvasunk az új Jeruzsálemről, amely a mennyből száll alá, aranyutcákról, gyöngykapukról és az élet vizének folyójáról. Nyilvánvaló, hogy a képek egy része szimbolikus, mely a kimondhatatlant igyekszik mégis kimondani. Nem tudjuk elképzelni az eljövendő ország dicsőségét. Három dolgot azonban bizonyosan mondhatunk.

1. *Alapvetően más lesz, mint a mostani életünk.* Ez egy új ég és egy új föld lesz. Ott nem lesz szenvedés, fájdalom vagy jajkiáltás. Az Úr letöröl minden könnyet a szemünkről. Nem lesz ott halál sem. A romlandót felváltja a dicsőséges. Nehéz ennél többet mondani, mert ha valami alapvetően más, mint a mostani, akkor addig nem tudjuk leírni, míg meg nem tapasztaltuk. A vakon született embernek nehéz elmagyarázni, hogy milyen egy virág, vagy egy őszi erdő hangulata, mert még soha nem látta. Valahogy így vagyunk mi is a mennyyel kapcsolatban. Nehéz róla beszélni, mert nagyon más lesz, mint amit most tapasztalunk.

2. *Alapvetően hasonló lesz ahhoz, amit most átélünk.* Ez nem mond ellent az előző állításnak. Pál arról beszél a Római levélben, hogy a teremtetett világ meg fog újulni az Isten fiainak szabadságára. Isten meg fogja szabadítani a hiábavalóság alól. A teremtetett világ, ahogyan azt most ismerjük, meg fog maradni. Igaz, alapvető változáson fog keresztülmenni, mégis ugyanaz marad. Lesz folytonosság a jelen és a jövő között. Új eget és új földet teremt Isten. *Testben* fogunk feltámadni, nem testetlen állapotban. Nem leszünk gömb alakúak, sőt, elképzelhető, hogy enni és inni is fogunk, hiszen a Biblia képekben beszél erről. A képekkel persze óvatosan kell bánnunk, de láthatjuk bennük a jelen és a jövő közötti folytonosságra utaló célzást.

Vita tárgyát képezi, hogy ez a jelenlegi világ fog megújulni azáltal, hogy Isten kiegészíti és megtisztítja, vagy Isten egészen újat fog teremteni, a jelenlegit pedig maradéktalanul elpusztítja. Reformátusok általában arra hajlottak, hogy Isten ezt a jelenlegit fogja megújítani. Evangélikusok inkább azt hangsúlyozták, hogy egészen újat fog teremteni. Mindkettő mellett lehet érvelni, de nem biztos, hogy el

kell döntenünk a kérdést. Elég azt tudnunk, hogy az új eget és földet egyszerre réginek is és újnak is fogjuk tapasztalni.

3. *Ez az ország lesz a „boldog színelátás” helye.* Ez a legfontosabb része a reménységünknek, minden mást el fog halványítani. Azért nevezték a régiek „boldog színelátás”-nak, mert a mennyei országban Istent színről–színre fogjuk látni. János azt írja a Jelenések könyvében, hogy annak a városnak a temploma maga Isten lesz. Isten sátora az emberekkel lesz, velük fog lakni. Az Ószövetségben olvasunk olyanról, hogy az Úr dicsősége betöltötte a templomot, és a papok nem tudtak a lábukon megmaradni. Pedig az még csak parányi előíze volt ennek az eljövendő dicsőségnek. Képzeljük el, milyen lesz az az ország, ahol Istent szemtől szembe fogjuk látni! A végtelen, mindenható, teremtető, megváltó Istennel fogunk találkozni. A szemébe fogunk nézni — bármit is jelent ez. Akárhova nézünk, Isten fog körülvenni, és akadálytalanul gyönyörködhetünk benne. Ez lesz a legcsodálatosabb az eljövendő országban. Talán a jutalmunk is ezzel lesz kapcsolatban. A nagyobb jutalom Isten mélyebb és gazdagítóbb megismerését jelentheti. A hívők reménysége az Istennel és a Báránnal való örökkévaló, akadálytalan és bensőséges közösség.

Az Úr napja sötét nap lesz azoknak, akik nem hisznek benne. Ez motiválhat bennünket az evangélizációra. Az elveszett embereknek szükségük van arra, hogy hallják az evangéliumot, még mielőtt eljön az Úr nagy és félelmetes napja! A hívőknek azonban ugyanez a nap a boldog reménységük! Várjuk és siettetjük ezt a napot. A Jézustól tanult imádsággal kérjük, hogy „Jöjjön el a te országod!”. A korai keresztényekkel együtt tör fel belőlünk a sóhaj: „Jöjj, Urunk Jézus!”.

UTÓSZÓ: AZ EVANGÉLIUMI KERESZTÉNY LELKÜLET

„Eszetekbe juttatom, testvéreim, az evangéliumot, amelyet hirdettem nektek, amelyet be is fogadtatok, amelyben meg is maradtatok. Általa üdvözültök is, ha megtartjátok úgy, ahogy én hirdettem is nektek, hacsak nem elhamarkodottan lettetek hívőkké.” (1Korinthus 15,1-2)

A bevezetőben láttuk, hogy mit jelent az „evangéliumi kereszténység”. Az evangéliumi kereszténység egy felekezetek közötti lelkiség, melynek különböző irányzatokhoz tartozó képviselőit többek között az köti össze, hogy a Bibliát legfőbb tekintélynek tartják, gondolkodásuk középpontjában pedig a Krisztus keresztjéről szóló evangélium áll. Megvizsgáltuk a mozgalom történelmi gyökereit is. Az újszövetségi kor mellett láttuk az ókeresztény hitvallások, a reformáció, a pietizmus és a puritanizmus, a tizenharmadik századi ébredések, valamint a tizenkilencedik század végi és huszadik század eleji teológiai liberalizmussal való szembeszállás hatásait is az evangéliumi lelkiség formálódásában. Foglalkoztunk az evangéliumi kereszténység jelenlegi arculatával is, és láttuk, hogy mennyi változáson megy át szilárd alapjai ellenére is. Ezután azzal folytattuk, hogy részletesen tanulmányoztuk azokat az elsődleges bibliai igazságokat, melyek a különböző felekezetekhez tartozó evangéliumi keresztényeket összekötik.

Ha itt befejeznénk a témát, mégis torz kép maradna bennünk, mert azt sugallnám, hogy az evangéliumi kereszténység *egyenlő* egy hitvallással, vagy pusztán bizonyos ismeretek megszerzésével. Ám az evangéliumiség ennél sokkal többet jelent! Az „evangéliumi kereszténység” kifejezés legalább annyira magában foglal egy *lelkületet*, mint amennyire utal elsődleges bibliai igazságokban való hitre. Ebben a részben azt fogjuk megvizsgálni, hogy milyen ez az *evangéliumi keresztény lelkület*.

A most következő gondolatok óhatatlanul szubjektívebbek lesznek, mint a korábbiak. Évek múlva én is valószínűleg árnyaltabban fogom látni ezeket a dolgokat, de remélem alapvetően nem jutnék más következtetésekre akkor sem, ha már most bölcsebb lennék.

A hitvalláshoz való hozzáállás

Evangéliumiak számára fontos alapelv, hogy bármilyen hitvallást is állítunk össze, az mindig a Bibliának van alárendelve. Egy hitvallás soha nem bírhat a Bibliával egyenlő tekintéllyel. Gyülekezetünk hitvallása sem az Igétől külön életet élő hitvallás, hanem összefoglalása alapvető bibliai tanításoknak. Maga a hitvallás bármikor korrekcióra szorulhat, ha meggyőződünk arról, hogy a Biblia bizonyos kérdésekben esetleg mást tanít. Minden hitvallás, így ez is, alá van rendelve a Bibliának – azért hiszünk benne, mert azt gondoljuk, hogy amiket megfogalmaz, azok a Szentírásból levezethető tanítások.

Hogyan álljunk evangéliumi keresztényekként ehhez a hitvalláshoz? Először is fontos számunkra, hogy ez nem *egy* alternatíva. Nem úgy gondolkodunk róla mint amit *mi* tartunk igaznak, de vannak keresztények, akiknek más dolgok lehetnek igazak. Abszolút igazságokról van szó. Erre mondja Pál, hogy az evangéliumról való helyes gondolkodás azért nagyon fontos, mert ha valaki másképpen gondolkodik ugyanezen kérdésekről, könnyen lehet, hogy elhamarkodottan lett hívővé. Valódi hívő mivoltát kérdőjelezhetjük meg annak, aki az evangélium igazságait nem hiszi. Az evangélium nem vita tárgya, hanem a Bibliában kijelentett abszolút igazság.

Fontos számunkra, evangéliumi keresztények számára, hogy az evangéliumot *hirdessük* is. Ha az evangélium tanításai igazak, akkor nemcsak nekünk igazak, hanem mindenkinek igazak, mert megfelelnek a valóságnak. Ha pedig ez így van, akkor minden embernek hallania kell róluk. Ebből következik, hogy az evangéliumi keresztények számára mindig nagyon fontos volt az evangélizáció, a hitvallásban is megfogalmazott evangéliumi igazságok hirdetése.

Evangéliumi keresztény-e az, aki hiszi, hogy mindaz, amit a hitvallásban megnéztünk, igaz? Nem feltétlenül. Az értelmi egyetértés ugyanis önmagában nagyon kevés lehet. Megtörténhet az, hogy valaki végignézi ezeket a pontokat, és azt mondja, hogy ezeket ő is hiszi, de a valóságban mégsem evangéliumi keresztény. Az evangéliumi keresztények ugyanis mindig hangsúlyozták, hogy szükség van *személyes* hitre és megtérésre is, mely több az értelmi egyetértésnél. Az értelem egyetértése mellett az is fontos, hogy a szív megragadja azt a Személyt, akiről a hitvallás szól. Az evangéliumi keresztények tehát nem csak olyan emberek, akiknek „igazuk van”, hanem olyanok is, akik megtértek az általuk megismert igazság Istenéhez. A hitvallásról való értelmi meggyőződés soha nem helyettesítheti a Krisztusban való személyes hitet.

Hagyományos evangéliumi értékek

A most következő felsorolás megpróbálja körülhatárolni az evangéliumi lelkületet. Ahogy említettem, ez az én szubjektív (de remélem helytálló) megközelítem. A lelkület jellemzőit szinte véletlenszerűen tettem egymás mellé, nem kapcsolódnak egymáshoz, nincsen értékbeli sorrend sem közöttük. Az evangéliumi lelkületnek a következő jellemzőit látom.

1. Az *evangéliumi kereszténység mindig az életre helyezi a hangsúlyt*. Ez sok területen megmutatkozik. Először is, az evangéliumiak számára a formák mindig másodlagosak. Az élet mindig fontosabb a külsőségeknél és formaságoknál. Ebből következik, hogy az evangéliumi kereszténység jóval kevésbé liturgikus, mint a kereszténység más válfajai. Nagyobb teret ad a spontaneitásnak, a Szentlélek vezetésének. Erre jó példa John Bunyannak az a könyve, melyet nemrégiben adtak ki magyarul: *Imádkozom Lélekkel és értelemmel* (Harmat, 1998). Ebben a könyvben Bunyan többek között arról ír, hogy az imádság szabad, és nem kötött foglalatosság kell hogy legyen. Bunyan küzdött az ellen az tizenhetedik századi törvény ellen, mely Angliában elrendelte az imádságos könyv gyülekezeti használatát, és így a gyülekezeti imádságokat kizárólag formális-liturgikus imádságokra korlátozta. Bunyan evangéliumi keresztényként hangsúlyozta, hogy ahol az Úr Lelke van, ott szabadság kell hogy legyen. A gyülekezetben szükség van spontaneitásra, a Szentlélek vezetésére, szabadságra, életre. Az élet előrébbvaló a formáknál, és ha a formák akadályozzák az élet megnyilvánulását, akkor azokat el kell vetni.

Az életre fektetett evangéliumi hangsúly másik megnyilvánulása az Istennel való személyes kapcsolat központiségének hirdetése. Fontos evangéliumi keresztények számára a személyes imaélet, melyben megélik az Istennel való állandó kapcsolatot. Elengedhetetlen az imádságra fordított idő, amikor nem csak elolvasnak bizonyos formális imádságokat, hanem személyesen szólítják meg Istent. Az egyéni bibliaolvasás ugyanebbe a kategóriába tartozik. Főleg a pietista mozgalom (mely az evangéliumi kereszténység egyik gyöker-mozgalma) hangsúlyozta, hogy minden keresztény naponta olvassa a Bibliát. Legyen minden nap olyan időszak (lehetőleg reggel), amikor Istennel időt töltünk, olvassuk az Igéjét és imádkozunk. Ezt evangéliumi keresztények sok helyen „napi csendesség”-nek nevezik.

A gyülekezeti életre ugyanez igaz. Mivel evangéliumi keresztények az életre helyezik a hangsúlyt, az Egyház természetével kapcsolatos vitáik ellenére mindig megvolt bennük a hit, hogy szükség van új gyülekezetek létrejöttére. Az élet terjeszkedni és növekedni akar. Nem feltétlenül szakadásokról van szó, de új gyülekezetek létrejöttéről mindenképpen. Evangéliumi keresztények vallják, hogy nem a régi formákat kell mindenáron fenntartani. A jelenben ezt sok evangéliumi hívő megkérdőjelezi, de hagyományosan igaz volt a mozgalomra. John Wesley-nek szokták tulajdonítani azt a mondást – mely eredetileg a tizennyolcadik századi ébredési prédikátor, George Whitefield szájából hangzott el –, hogy „Parókiám az egész világ!”. Whitefieldet kizárták az anglikán templomokból, mert az újjászületésről prédikált, és óriási tömegek hallgatták őt. (Prédikációi összhangban voltak egyháza hivatalos tanításaival, de a korabeli klérus eltért az evangéliumi alapoktól, és féltékeny is volt Whitefieldre.) Amikor nem volt hely számára a templomokban, akkor jelentette ki, hogy „Rendben van, akkor parókiám az egész világ!”. Elkezdett prédikálni a mezőkön, tereken, felállt akár tönkökre és hordókra is, hogy hallják. Tízezrek hallgatták őt, bármerre ment. Egy alkalommal Benjamin Franklin felmérte, hogy Whitefield prédikációját negyvenezer ember hallgatta egy amerikai nagyváros utcáin!

Amikor a formák nem fogadták be az életet, az élet keresett magának más formákat. Így alakultak a tizenharmadik században a metodista társaságok is. Szükségesnek látták, hogy akik megtértek, rögtön élő közösségbe kerüljenek. Ne csak vasárnaponként menjenek templomba meghallgatni egy igehirdetést, hanem valódi közösségben legyenek egymással. A pietista bibliaórák is így alakultak. Nagyobb (sokszor élettelen) gyülekezeteken belül elkezdtek kisebb bibliaórákat tartani, ahol a hívők összejöttek, imádkoztak, Bibliát tanulmányoztak, és megélték az evangéliumi életet. A testvérgyülekezetek is így keletkeztek. Megszűntek a nagy formális együttlétek és egyszerűen találkoztak, testvéri módon az életet élték meg együtt. Az evangéliumi lelkület lényeges jellemzője tehát, hogy az életen van a hangsúly.

2. Az evangéliumi keresztény lelkületben mindig benne volt a törekvés az egyszerűsége. Ez megnyilvánult mindenekelőtt a gyülekezeti életben. Evangéliumi keresztények például nem túlozták el a sakramentumok szerepét. Volt egy érdekes vita a tizenkilencedik században, mely rámutat erre. Az angol evangéliumi kereszténység már évszázadok óta két részre van szakadva: vannak akik az anglikán (állam)egyházon belül élnek meg hitüket, és vannak, akik azon kívül. Ez utóbbiakat nevezték nonkonformistáknak, szabadegyháziaknak. Az 1800-as években a nonkonformista Spurgeon indított el egy vitát, melyről maga sem gondolta, hogy nagy visszhangja lesz. Spurgeon egy igehirdetésében arról beszélt, hogy nem érti az anglikán egyházban lévő testvéreit, hogyan tudnak olyan egyházban megmaradni, melynek liturgiája utal a keresztség általi újjászületésre. Az anglikán evangéliumiak (pl. J.C. Ryle püspök) erre azt válaszolták, hogy az anglikán egyház liturgiája *nem* utal a keresztség általi újjászületésre, Spurgeon félreérti a liturgia szövegét.

Mi az, ami érdekes ebben a vitában? A számunkra tanulságos dolog az, hogy egyik fél sem hivatkozott arra, hogy a keresztség általi újjászületés biblikus lenne! Mindkét fél egyetértett abban, hogy ez nem biblikus, és nem szabad a sakramentumoknak túlzott jelentőséget tulajdonítani. Vita a két tábor között abban volt, hogy vajon meg lehet-e maradni egy olyan egyházban, amely ezt tanítja, illetve egyáltalán tanítja-e azt az egyház, amit a nonkonformisták állítottak. Az evangéliumiak tehát nem tulajdonítottak a formális dolgoknak (beleértve a sakramentumokat) túlzott jelentőséget, mivel mindig is az egyszerűsége törekedtek. Azt akarták, hogy a gyülekezetekben a liturgia ne váljon nyomasztóvá, soha ne vegye el az időt sem az igehirdetéstől, sem a közösség szabad megélésétől.

Evangéliumi keresztények *gondolkodását* is az egyszerűség jellemezte. Ahogy olvasták a Bibliát, úgy gondolkodtak. Ebből következett az, hogy nagyon egyszerűen különbséget tudtak tenni bizonyos dolgok között. Az evangéliumi keresztények számára például mindig egyértelmű volt, hogy az emberiség egyik csoportja a mennybe megy, a másik pedig a kárhozatra. Vannak újjászületett emberek, és vannak olyanok, akiknek nincsen új életük. Az emberek egyik része Krisztusban van, a másik Krisztuson kívül. Minden ember beletartozik valamelyik kategóriába, és nincsen harmadik kategória. Ez nem azt jelenti, hogy maguk az evangéliumi keresztények döntenék el, hogy ki hova tartozik, vagy hogy ők minden esetben felismerhetnék ezt teljes bizonyossággal. De ragaszkodnak a világos kategóriákhoz, mert azokat Isten kijelentéséből vették.

Evangéliumi keresztények szintén fontosnak tartották a különbséget az igazság és a hazugság, az egészséges és a téves tanítás, a bűn és a szentség, a törvényszegés és a törvényesség között. Ez is része annak az egyszerűségnek, mely az evangéliumi keresztények gondolkodását jellemzi. Az egyszerűsége való törekvés nem jelenti azt, hogy az evangéliumiak ne vennének tudomást a világ komplexitásáról. Számukra az egyszerűség és a végtelen komplexitás szinte ugyanazt jelentik. De mindenkor Isten Szava a mérvadó a számukra, ezért készek Isten ítéletét elfogadni akkor is, ha az szembenáll más bonyolult megfontolásokkal.

3. Az evangéliumi lelkület része az evangéliumért folytatott harc. Júdás levelének harmadik versében azt olvassuk: „Küzdjétek a hitért, amely egyszer s mindenkorra a szentekre bízott.” Evangéliumi keresztények ezt komolyan vették történelmük során. Hitték, hogy az evangélium egy „drága kincs”, amiért küzdeni kell, és amiből nem szabad semmit sem feladni. Az nem csak száz, kétszáz vagy ezer évre bízott a szentekre, hogy utána egy más kortárs gondolkodásmód jöjjön létre, hanem *egyszer s mindenkorra*. Hitték, hogy az evangéliumot úgy kell hűségesen megőriznünk, ahogy azt Isten ránk bízta. Ezt a küzdelmet látjuk az evangéliumi kereszténység egész történetében.

Az apostolok hangsúlyozták az üzenet tisztaságának megőrzését. János, Pál, Péter küzdöttek az evangéliumért, melyet Krisztustól vettek. Pál ugyenerre a harcra szólítja fel Timóteust is. A második és harmadik században az evangélium tisztaságáért küzdöttek az „apologéták” (pl. Jusztinosz, Tertullianusz és Iréneusz), szembeszállva a korabeli gnoszticizmus tanításaival, mert azt hamis evangéliumnak tartották. Amikor Athanasziosz a negyedik században látta, hogy egyes keresztények tagadják Krisztus istenségét és a Szentháromságot, egész életét rászánta arra, hogy küzdjön ezekért az igazságokért. Pár száz évvel később, mikor Luther a worms-i birodalmi gyűlés előtt állt, és vádlói nézetei visszavonására szólították fel, azt mondta: „Hacsak Isten Igéje nem ejti rabságba lelkiismeretemet, nem tudom és nem is szándékozom visszavonni nézeteimet. Mert lelkiismeretünk ellen cselekedni sem nem biztonságos, sem nem lehetséges számunkra. Itt állok, másképp nem tehetek. Isten engem úgy segítjen.” A reformátorok küzdöttek az evangéliumért, még ha ez az életükbe is került. Köztudott, hogy az angol reformátorok közül sokan máglyán végezték, és ismert a negyven magyar prédikátor sorsa is, akiket gályára hurcoltak.

Későbbi korokban ugyanezt a harcot látjuk a tiszta evangéliumi hitért. A híres prédikátor, Spurgeon, mikor észlelte saját baptista felekezetén belül a növekvő liberális tendenciákat, többször figyelmeztette az unió vezetőit a veszélyre. S mikor felismerte, hogy a vezetők nem tettek lépéseket ez ellen, nem tudott mást tenni, mint hogy kilépjen az unióból, és ezáltal demonstrálja azt, hogy nem kisebb dolog, mint az egyszer s mindenkorra a szentekre bízott *evangélium* forog kockán.

Az evangéliumi mozgalom egyik legismertebb huszadik századi vezetője, a londoni Martyn Lloyd-Jones az ökumenikus mozgalomban látta ugyanezt a veszélyt. Az evangéliumot féltette attól a folyamattól, hogy egyre szélesebb körben fognak össze a keresztények, de egyre kisebb az a minimális közös hit, amiben hisznek. Az Egyházak Világtanácsában egy idő után gyakorlatilag semmi más üzenet nem maradt, mint egy keresztény színezetű marxizmus (segítsünk a szegényeken Jézus nevében). Lloyd-Jones úgy látta, hogy ha evangéliumi keresztényekként részt veszünk ebben, akkor az evangéliumot áruljuk el.

Ugyanezt a küzdelmet lehet megfigyelni Francis Schaeffernél, a presbiteriánus filozófus-evangélistánál is, aki a történelmi hitet féltette a „keresztény” egzisztencializmus térhódításától, amely úgy próbálta a keresztény hitet beállítani, mint amely egy minden történelmi alap nélküli ugrás a sötétbe. Schaeffer látta a veszélyeket és küzdött. Ontotta magából a könyveket, és különböző fórumokon hívta fel a keresztények figyelmét a veszélyre. Másokkal együtt tudta, hogy az evangéliumi kereszténység mindig akkor volt erős, amikor harcolt az evangéliumért. Amikor viszont feladta a küzdelmet, elveszítette az identitását és a világra gyakorolt hatását.

4. Az evangéliumi kereszténység ismertetője az evangéliumi katolicitás (egyetemesség) is. Az evangéliumi keresztény lelkületű emberekre mindig jellemző volt az, hogy kész voltak közösséget vállalni másokkal, akik az alapokban egyeztek velük, még akkor is, ha más felekezethez tartoztak. Ez nem mindig valósult meg tökéletesen, de hozzátartozott az evangéliumi keresztény lelkülethez. Hadd hozzam példának megint Bunyant és Whitefieldet, akik jól illusztrálják ezt.

John Bunyan a tizenhatodik században tett egy olyan lépést, ami nagyon sok kritikát váltott ki később, de jól bemutatja az evangéliumi lelkület evangéliumi katolicitását. Egy olyan korban élt, amikor a király rendeletet adott ki, mely szerint mindenkinek követnie kell az államvallás szokásait. Sok evangéliumi anglikán (kb. kétezer lelkész), kényszerült otthagyni lelkészi állását, mert nem voltak hajlandók behódolni és feladni az evangéliumot. Bunyan, aki baptista prédikátor volt, létrehozta azt, amit úgy neveznek, hogy „nyitott tagság”. Ez azt jelentette, hogy Bunyan gyülekezetében nem volt a tagság feltétele a felnőtt-keresztség. A legtöbb elbocsátott evangéliumi anglikán lelkész ugyanis a független, nonkonformista gyülekezetekben keresett tagságot. Csakhogy többségük a gyermekkeresztségben hitt, és ez akadály volt a tagságnak. (Tudni kell, hogy baptista körökben a felnőtt-keresztség a gyülekezeti tagság feltétele.) Bunyan ekkor azt a döntést hozta, hogy nem teszi a közösség alapjául a felnőtt-keresztséget. Gyülekezetének tagjai lehetnek olyanok is, akik a gyermekkeresztséget hiszik – persze az ő gyülekezetében továbbra sem kereszteltek gyermekeket – és úrvacsorázni engedte ezeket a hívőket is. Ezt nagyon sokat vitatták azóta is. Nem akarom vizsgálni, hogy ebben a döntésében igaza volt-e vagy sem, ám maga a döntés nagyon jól bemutatja az evangéliumi lelkület katolicitását. Bunyan felismerte, hogy

elsődleges szövetségesei az evangéliumi keresztények (akikkel az evangéliumot illetően egységben van, bár másodlagos kérdésekben lehet, hogy különböznek), és testvéri kezet nyújtott nekik.

Ezt a lelkületet képviselte George Whitefield is, akinek oroszlánrésze volt abban, hogy a tizenharmadik századi ébredések különböző ágai egyetlen nagy evangéliumi mozgalom részeinek tekinthessék magukat. Amikor Whitefield az evangéliumot hirdette, anglikán meggyőződése ellenére meglátta, hogy az elsődleges kötelék nem a saját felekezetével köti össze, hanem azokkal, akikkel ugyanazt az apostoli evangéliumot vallja. Rendszeresen prédikált baptisták, presbiteriánusok, holland reformátusok, kongregacionalisták és wesleyánusok között. Bármennyit is bíralták ezért anglikán felettesei, nem saját egyházának gyűjtött híveket, hanem Krisztusnak. Ha egy városban az evangéliumi mozgalom képviselői wesleyánusok vagy baptisták voltak, megtérteit oda küldte, és nem ragaszkodott ahhoz, hogy az államegyház híveivé váljanak. Amerikában az ébredés sokféle evangéliumi ágát egyetlen nagy tengerre olvasztotta evangéliumi katolicitásával.

5. *Evangéliumi keresztények látják a különbséget a világ és az egyház között.* A reformáció idején ez főleg az anabaptisták értéke volt, bár a reformátusok is inkább képviselték, mint a reformáció lutheránus és anglikán ága. Később az evangéliumi kereszténység alapvetően magáévá tette ezt a gondolkodást. Ennek két fontos következménye van.

Először is, az evangéliumi keresztények nem hisznek abban, hogy az állam az egyháznak lenne egy funkciója. Ez volt sajnos a középkori katolicizmus jellemzője, amikor a katolikus egyház megpróbált a világban is uralkodni, és a pápának világi hatalma is volt. Egyes történészek szerint a puritanizmus egyik válfaját is ez jellemezte Amerikában és Angliában. Evangéliumi körökben ma már egyértelműen az a felfogás uralkodik, hogy az állam nem része az egyháznak, az egyháznak nincs világi hatalma.

Ugyanígy általában azt sem hiszik evangéliumi keresztények, hogy az egyház lenne az állam egyik funkciója. Ez az evangélikus és az anglikán egyházfelfogásra volt jellemző. Szerintük az egyház az állam egyik funkciója, vagyis az állam feladata az, hogy biztosítsa híveinek az igaz vallást. Ez az oka annak, hogy az anglikán egyház feje ma az angol királynő, II. Erzsébet. Ez volt az alapja annak is, hogy a lutheri reformáció következtében a különböző német tartományokban a fejedelem lett az egyház feje, a skandináv országokban pedig államegyházak lettek a lutheri egyházak. Evangéliumi keresztények általában azt vallják, hogy az egyháznak és az államnak más-más feladatot adott Isten, és a kettőt nem szabad összekeverni. A gyülekezetek egyszerű és szabad életét az biztosíthatja, ha világos különbséget teszünk állam és egyház között.

6. *Az evangéliumi lelkülethez hozzátartozik az egyensúly keresése is a megigazulás és a megszentelődés viszonyában.* Római katolikusok és keleti ortodoxok általában a kegyelem bennünk végzett munkáját hangsúlyozták, és elhallgatták a hit általi megigazulás felszabadító igazságát. A reformációt követő időszakban a lutheránusok egy nagy váltással a hit általi megigazulást tették meg középpontnak, és saját belső kritikusai szerint is néha súlyosan elhanyagolták a megszentelődésről szóló tanítást.

Evangéliumi keresztényekre az volt jellemző, hogy keresték a két hangsúly közötti egyensúlyt. Eközben sokszor elbillentek egyik vagy másik irányba (néha a kegyelem párnáján nyugvó antinomizmus, máskor meg az üdvbizonyosságért küszködő törvényeskedés irányába), de mind a kettőt (megigazulás és megszentelődés) fontosnak tartották. Fontos volt számukra Krisztus értünk végzett munkája, a keresztt, a megigazulás – de ugyanilyen fontos volt az újjászületés, a megtérés, a megszentelődés is. Krisztus értünk végzett munkája az egyik oldalon, a Szentlélek bennünk végzett munkája a másik oldalon – ez az evangéliumi lelkület két lényeges koordinátája.

7. *Evangéliumi keresztények hasonlóképpen egyensúlyt kerestek az igazság és az igazság megélése kapcsolatában.* Kulcskérdés számunkra a Biblia, a hitvallások és az igazságról való meggyőződés, de ugyanilyen lényeges az átélés, a személyes bűnbánat, az öröm, az élet és az érzések is. Fontos az igazságról való helyes gondolkodás, de fontosak a cselekedetek is, amelyekben kifejezésre jut evangéliumi meggyőződésünk.

Volt időszak, amikor az egyik, volt, amikor a másik került túlsúlyba. Reformátusok és konzervatív evangéliumiak között gyakran az igazság oldalára billent el az egyensúly, mint ahogy az amerikai fundamentalizmus is az igazságot, a hitvallásokat és az ortodoxiát helyezte középpontba. A másik

oldalon viszont megemlíthetjük a pietistákat és a karizmatikusokat, akik az átélést, a cselekedeteket, a megélést, az életet hangsúlyozták.

Vitatható, hogy volt-e olyan időszak, amikor a kettő igazán egyensúlyban volt. Talán virágkorában a puritanizmus egy ilyen irányzat volt, melyben az igazság és a hit megélése csodálatos módon egyensúlyba került. Talán ez valósult meg a Jonathan Edwards és C.H. Spurgeon hatására elindult ébredésekben is. Az elmúlt időszakból három nagyszerű evangéliumi vezető is előttem van, akinek a hitében rendkívül vonzónak találom a bibliai igazság és a Szentlélekben való élet közötti egyensúlyt. Az egyik a londoni kongregacionalista Martyn Lloyd-Jones, a másik az amerikai baptista John Piper, a harmadik az amerikai rendszeres teológus Wayne Grudem. Mindhárman azt bizonyítják számomra, hogy az egyensúly lehetséges.

8. Az evangéliumi lelkületre jellemző az értelemmel szembeni tudatos bizalmatlanság. Ez egy kétélű dolog. Ha rosszul értelmezték, gyakran egészségtelen anti-intellektualizmushoz, a tudományok, a művészetek, a gondolkodás elutasításához vezetett. A huszadik századi amerikai fundamentalizmusra például ez a tudományokkal, művészetekkel és a nyitott gondolkodással való teljes szembefordulás volt jellemző. Ám, ha egészséges volt ez a bizalmatlanság az értelemmel szemben, annak istenfélelem és bölcsesség volt a következménye. Az egészséges bizalmatlanság egyrészt azt jelenti, hogy az értelmet mindig alá kell rendelni a bibliai kinyilatkoztatásnak, másrészt azt, hogy ha a Szentlélek nem világosítja meg az értelmünket, akkor még a kinyilatkoztatást sem leszünk képesek megérteni.

Amikor evangéliumi keresztények így gondolkodtak az értelem szerepéről, az mindig a bölcsesség tárházait nyitotta meg számukra. A Példabeszédek könyvéből tudjuk, hogy a bölcsesség kezdete az Isten félelme. Ha evangéliumi keresztények jól értelmezték az értelemmel szembeni bizalmatlanságot, az mindig bölcsességhez vezetett. Ebben is vonzó példának látom a puritánokat, akik az értelmet bizalmatlansággal kezelték, következetesen a Bibliának és a Lélek megvilágosításának vetették alá. Ők voltak azonban azok is, akik Amerikában megalapították a két leghíresebb egyetemet, a Yale-t és a Harvardot. Magyarországon a puritánok szorgalmasan részt vettek a tudomány és a művészetek fejlődésében, mégis a kijelentésnek rendelték alá értelmüket. Köreikben is néha elbillent ez az egyensúly, részben a Petrus Ramus által bevezetett oktatási módszer hatására, de ez nem tekinthető általánosnak. Evangéliumi keresztények igyekeznek az értelmet a maga helyén és értéke szerint látni.

Amilyen értékeket egyre inkább szeretnék látni

A fent említett nyolc értéket hagyományos evangéliumi értékeknek látom. Most hadd említsek olyan dolgokat, melyeket szeretnék egyre inkább értékeként látni, melyekről úgy gondolom, hogy evangéliumi értékeknek kell lenniük, de mai jelenlétüket hiányolom.

1. *Bibliai igehirdetés.* Manapság ritka az a gyakorlat, melyet az amerikai Calvary Chapel folytat, hogy istentiszteleteken bibliai könyveket versről-versre végigtanítanak. A második világháború után Londonban talán csak két igehirdető prédikált így: egyikük Martyn Lloyd-Jones volt, a másik az anglikán John Stott. Az evangéliumi mozgalomban ez akkor újdonságként hatott, pedig egy nagyon régi evangéliumi értékről van szó.

A negyedik században Aranyszájú Szent János Konstantinápolyban versről versre haladva magyarázta a Bibliát. Augusztinus ugyanígy bibliai könyveket magyarázott végig. A reformáció idején Luther tette ugyanezt, végigmagyarázta a Galata levelet, a Római levelet, és végigvett ó- és újszövetségi könyveket. Ez volt Kálvin módszere is, aki majdnem az egész Bibliát végigmagyarázta. Amikor száműzték egy időre Genfből, éppen valamelyik könyvben az egyik versnél tartott. Pár éves száműzetése után visszahívták, és az első alkalommal, amikor a pulpituson állt, arra kérte a gyülekezetet, hogy annál az igeversnél nyissák ki a Bibliát, amelynél néhány évvel korábban abbahagyta a magyarázatot. Zwingli, majd utóda Bullinger is, így prédikált Zürichben. A puritánok között is elterjedt ez a szokás. Matthew Henry az alapján írta meg híres bibliai kommentárját, hogy lelkipásztori szolgálata során többször végigmagyarázta a Bibliát. Ezt a hagyományt folytatta azután Martyn Lloyd-Jones és John Stott a 1940-es években, és ezt vette át azután a 60-as évek végén Chuck Smith is. A biblikus igehirdetés nagyon fontos evangéliumi érték, jó lenne több gyülekezetben hallani.

2. *A bibliai tanok fontossága.* A doktrinális gondolkodásmódot szintén hiányolom a mai evangéliumi kereszténységből. A bibliai tanok ismerete fontos lenne ahhoz, hogy a Bibliát egységként, és ne szétdarabolt, összeszedetlen tanításhalmaznak tekintsük. Sokkal jobban kellene értenünk olyan összefüggő bibliai tanításokat, mint például azt, hogy mit tanít a Biblia a szentségről, Krisztus keresztyéről, Isten népével kötött szövetségeiről, az eredendő bűnről, Jézus visszajöveteléről, stb.

A tizenkilencedik század óta van ezzel kapcsolatban egy bizalmatlanság az evangéliumi kereszténységben, melynek több oka van. Az egyik ok éppen az, hogy az igazság és az átélés kapcsolatában szükséges egyensúly átbillent az átélés javára, és az igazság háttérbe szorult. Emiatt elterjedt az a szemlélet, hogy bibliai tanokról beszélni száraz, üres, halott dolog. Egyre inkább el is hanyagolták ezeket, és az igehirdetések inkább az érzésekre vagy a cselekedetekre összpontosítottak. A prédikációk zömében valamilyen bátorítást vagy cselekvésre való felszólítást tartalmaztak, és nem töltötték be azt a célt, hogy a hívők bibliai tanításokat megértsenek.

A tanokkal szembeni bizalmatlanság egy másik oka lehet az, hogy az evangéliumi kereszténységbe is beszűrődött liberális teológia sokszor kijátszotta egymással szemben a különböző bibliai szerzőket. Azt mondták, hogy Pál ellene mond Jézusnak, Jakab mást tanít mint Pál, a korai egyház eltér alapítójától, az Újszövetség megszünteti az Ószövetséget, stb. A keresztények ennek hatására úgy érezték, hogy nem lehet egységes tanításokat találni a Bibliában. Evangéliumi hívőket is elbizonytalanította ez, és még inkább az átélés és cselekvés irányába mozdította őket.

Ma főleg a posztmodern gondolkodásmód van a bibliai tanok ellen. A posztmodern szemlélet a „sztorit” részesíti előnyben. Azt hangsúlyozza, hogy az embereknek történetekre van szükségük, nem tanokra. Evangéliumi igehirdetők magukévá teszik ezt, ennek eredménye a „sztorizós” igehirdetések tömkellege. Az istentiszteleteken mindenféle történetekről, bizonyosságtételekről van szó, így a hívők fejében soha nem áll össze egységes kép a bibliai tanokról, sőt, sokan meg sem ismerik a kereszténység legfőbb tanításait.

Én úgy látom, hogy ez a tendencia eltorzult gyakorlathoz és kifícamodott gondolkodáshoz vezet. Ha evangéliumi keresztényekként nem tudjuk a Biblia tanítását egységében látni, mindig valami a másik rovására lesz túlhangsúlyozva. Arról nem is beszélve, hogy az evangélium igazságainak nem ismerete akár az üdvözítő hit létét is megkérdőjelezheti (vö. 1Kor 15,1-2). Sokan olyan kevés tanítást kaptak, hogy hosszú évek után sem tudják megmondani, mit jelent a megigazulás, az újjászületés, a megszentelődés, vagy ezekhez hasonló kardinális bibliai tanok. Mindez azért van, mert háttérbe szorult az a gondolkodásmód, hogy egységként kezeljük a Bibliát, és megvizsgáljuk annak tanításait.

3. *Nagyobb hit a Szentlélekben.* A Szentlélek munkájáról vallott felfogásában két táborra oszlik ma az evangéliumi kereszténység. Vannak „konzervatív” és vannak „karizmatikus” evangéliumiak. A két kategória nem fedi le az egész mozgalmat, sokan egyik táborba se sorolnák be magukat. Hála Istennek a különbségek ma már jóval kisebbek, mint pár évtizeddel ezelőtt. A konzervatív evangéliumiak sokszor nyíltan tagadták, hogy a Szentlélek ma olyan csodás módon munkálkodna, mint ahogy azt az Újszövetségben látjuk. Azt állították, hogy a csodák kora az apostolokkal lezárult, ma már a kezünkben van a Biblia, és az helyettesíti a Szentlélek első századi erejét. Úgy látom, hogy ez a felfogás könnyen egyfajta „evangéliumi deizmus”-hoz vezet. (Deizmus: Isten megteremtette a világot és magára hagyta.) Azt a benyomást kelti, mintha Isten újjáteremtette volna a hívőket, megalkotta volna az Egyházat, és aztán magára hagyta volna a Bibliával, hogy majd később megint erővel jelenjen meg. De a jelen korszakban nem szól és cselekszik olyan direkt módon, ahogy az első században tette. Én ezt a nézetet hitetlenségnek tartom, mely megszorítja a Szentlelket.

Nagyon örülök annak, hogy a karizmatikus mozgalom újra hangsúlyossá tette a Szentlélek munkáját, és elutasított mindenféle evangéliumi deizmust. Saját tapasztalatom viszont azt mutatja, hogy gyakran ez a mozgalom is a Szentlélek munkájával kapcsolatos hitetlenségről tesz bizonyosságot. Az a benyomásom, mintha a karizmatikus keresztények sokszor maguk akarnák a Szentlélek szerepét átvenni. Az ő munkájáról beszélnek, de aztán „eljátsszák” azt, hogy ő munkálkodik. Ezzel nem akarok általánosítani, de sajnos látok ilyen tendenciát. Ez is a hitetlenség egyik formája. Egyik karizmatikus ismerősom a gyülekezetében tapasztalt dolgok miatt frusztráltan panaszkodott nekem: „A Szentlélek nem dedós, hogy meg kellene Neki mondani, hogy mit csináljon!”

Szeretnék evangéliumi körökben sokkal nagyobb hitet látni a Szentlélekben, hogy az ő munkáját valóságos módon átéljük. Ne kelljen azt se eljátszani, se tagadni. A Szentlélekben való hit evangéliumi érték. A korai egyház nem jött volna létre a Szentlélek ereje nélkül, és egyetlen ébredés sem indult volna el, ha a Szentlélek nem kezd munkálkodni. Az intézményesült egyházban sokszor nem volt már helye a Szentléleknek, de az evangéliumi kereszténységnek nem szabad ezt a hibát elkövetnie. Olvassuk többet az Apostolok cselekedeteit, figyeljünk oda jobban a régiekre is, és akkor nem kell se tagadnunk, se eljártsszanunk a Szentlélek munkáját.

4. *Nagyobb istenfélelem.* Az evangéliumi kereszténység gondolkodására növekvő emberközpontúság jellemző. Ezért – a kultúra mellett – én nagyrészt az arminianizmust teszem felelőssé. Az evangéliumi kereszténység kálvinista kezdeteit mára szinte elfeledtette ez az ember-központú szemlélet, melyből alapvetően hiányzik az istenfélelem. Szükségünk van arra, hogy újból Isten-központú gondolkodásunk legyen. Újra olyan univerzumban kell gondolkodnunk, melynek Isten a középpontja és nem az ember, ahol az emberek forognak Isten körül és nem fordítva. Ennek a kulcsát az evangéliumi kereszténység eredeti kálvinista oldalának erősödésében látom.

Az istenfélelem hiánya megmutatkozik a komolyság hiányában is. Nagyon gyakran az a benyomásom ma, hogy az evangéliumi kereszténységből eltűnt az a fajta komolyság, amely régebben jellemző volt rá. Sokszor felszínesnek érzem az evangéliumi mozgalmat. Konferenciákon egyre többször az az érzésem, mintha nem is hinnénk azt, amiről beszélünk. Igehirdetők nem úgy beszélnek, mint akik igazán hisznek a pokolban. De sokszor az is kérdéses, hogy hisznek-e a mennyországban. Azt mondta egy kétszáz évvel ezelőtt élt ember: „Az igehirdetőnek, aki mély érzéseket akar ébreszteni, magának is mélyen kell éreznie.” Manapság sokszor azért nem ébresztenek igehirdetők mély érzéseket a hallgatóságban, mert maguk sem éreznek mélyen. Whitefield és Moody gyakran sírtak, amikor hirdették az evangéliumot. Volt aki azt mondta, hogy az vezette Krisztushoz, hogy többször hallgatta Moodyt, és soha nem látta könnyek nélkül beszélni. Moody ugyanis tudta, hogy amiről beszél, az komoly dolog. Az emberek örök életéről vagy haláláról van szó.

Richard Baxter, egy tizenhetedik századi puritán prédikátor azt mondta: „Prédikáltam, mintha utoljára tenném, mint haldokló a haldoklóknak.” Komolyság! Azt mondta egy másik helyen: „Milyen kevés szolga prédikál teljes erővel! Oh, jaj, olyan álmosítóan, olyan szelíden prédikálunk, hogy az alvó bűnösök nem hallják meg. Olyan gyengéden sújtunk le, hogy a kemény szívű emberek nem is érzik. Milyen nagyszerű tanítások vannak birtokunkban, de a fontos és eleven alkalmazás hiányában elhalnak. Milyen nyíltan, milyen pontosan és milyen komolyan kellene továbbadnunk üzenetünket, hiszen az emberek örök élete vagy halála múlik rajta!” Nagyobb istenfélelemre és komolyságra van szükség, enélkül az evangéliumi kereszténység nem tud hitelesen beszélni a bűnről és a megváltásról.

5. *Nagyobb szentség.* Ezt hagytam utoljára, mert talán ezt látom a legaggasztóbb jelenségnek ma. Az evangéliumi kereszténység olyan területen jár, ahol nem lenne szabad járnia. A hatékony evangélizáció nevében manapság szinte azért versenyeznek evangéliumi keresztények, hogy ki tud világiasabb lenni, ki tud jobban hasonlítani a világiakhoz, hogy őket megnyerje. Rosszabb esetben nem is hiszik azt, hogy lenne különbség a szentség és a szentségtelenség között. Ez pedig a szentségtelenségben mutatkozik meg. Aggasztónak tartom ezt, és úgy látom, hogy ha Isten nem ad megújulást az evangéliumi kereszténység számára, le fogjuk aratni ennek a gyümölcsét. Részben már aratjuk is. Mindenkit meglepett annak a híres evangéliumi vezetőnek a példája, aki nemrégiben otthagya családját és cambridge-i szolgálatát, és nyíltan homoszexuális lett. Az angol *The Times* cikkben számolt be róla: „EVANGÉLIUMI LEKIPÁSZTOR ELHAGYJA CSALÁDJÁT EGY MÁSIK FÉRFIÉRT”. Az ilyenek fel kell hogy rázzanak bennünket. A keresztény élet nem szórakoztató – a keresztény élet örömteli. Egy világ választja el a kettőt egymástól. Nem kell kivonulnunk a világból, de nem is szabad abban feloldódnunk. Nem szabad törvénykeznünk, de nem vagyunk törvénytelenek sem. Az evangéliumi kereszténységnek meg kell térnie a szentségtelenségből és világiasságból, különben elkezdődik az Isten házán az ítélet (vö. 1Pt 4,17; Jel 3,15-20).

* * *

Én így látom az evangéliumi kereszténységet, ezek azok az értékek, amelyeket szeretnék támogatni a magyar evangéliumi mozgalomban. Az a vágyam, hogy a jó dolgok jellemzőek legyenek ránk, és adja Isten, hogy alázatosan tudjuk ezekben követni őt. Tegyen bennünket mások számára is példává, kezdjen Isten olyan munkát bennünk és közöttünk, amely feleleveníti ezeket az értékeket. Legyen ez a munka valóságos és a Szentlélektől jövő. Imádkozzunk azért, hogy az Úr hozzon közénk valódi istenfélelmet, valódi szentséget, hitet a Szentlélekben. Adja meg, hogy ragaszkodni tudjunk az Ige tanításához, és ne térjünk el attól, hogy a lényünkben, a magatartásunkban tegyen bennünket olyanokká, mint Krisztus volt. Hiszem, hogy Isten megválaszolja az imádságokat. Ha megtört szívvel könyörgünk, hiszem, hogy fog közénk új életet hozni, egyenként meg fog eleveníteni bennünket, és ennek az eredménye látszani fog közöttünk is és másokban is. Ez számtalan alkalommal megtörtént már.

Amikor a Lélek új, eleven evangéliumi munkát hoz, az mindig mélyre hatol. Ézsaiás „új és élesfogú cséplőszán”-ról beszél. Az új munka nem attól hatékony, hogy sokkal finomabb, lazább, vagy nagyobb ívű, mint a korábbiak, hanem attól, hogy „élesfogú”, hogy „cséplőszán”, hogy belevág szívekbe, és nem hagyja érintetlenül az embereket. Erre van szükségünk, hogy Isten jöjjön közénk mint egy új, élesfogú cséplőszán. Ne kíméljen bennünket. Ahogy az ítélet az Isten házában kezdődik, úgy az ébredés is az Isten házában kezdődik. Hagyjuk, hogy az Úr felszántsa a szívünket. Ha Isten a mi szívünket felszántotta, az meg fog látszani, és az élet tovább fog terjedni. Az a vágyam, hogy Isten tegyen bennünket erős, mély hitű evangéliumi mozgalommá. Ne csak a nevünkben legyünk evangéliumiak, hanem a szívünkben is legyünk azok. Ragaszkodjunk az evangéliumhoz, nehogy az legyen rólunk is az ítélet, hogy elhamarkodottan lettünk hívőkké.